

חיה דוידזאן

קָה מְסִתֵּתָר בְּסִפּוּר וְעוֹד...

לכיתה ב'

מדריך למורה

לחלקים ראשון ושני

ייעוץ מדעי: פרופ' דורית רביד
עריכת לשון: שלומית ברנע

הוצאת יסוד

תוכן העניינים

5	מה יש בספר
6	מבוא תאורטי
7	♦ המפגש עם ספרות
11	♦ החינוך הלשוני
12	♦ עקרונות תאורטיים של רכישת שפה ואוריינות
14	♦ לשון ומטא-לשון
14	♦ קריאה וכתובה
16	♦ סוגות השיח והוראתן
18	♦ התפתחות לשונית ואוריינית בבית הספר היסודי
19	♦ שונות בין תלמידים
21	מבנה הספר והפעילויות שבו
23	מרחבי למידה
30	מילון מושגים למורה
35	מראי מקום
39	חלק ראשון
	הפעלות דידקטיות בנושאי התוכן הבאים:
39	כל ההתחלות
51	עונת הסתיו וחגי תשרי
68	הבית, המשפחה ומה שסביבם
101	עונת החורף וחגי החורף
129	אני וכל השאר
147	חלק שני
	הפעלות דידקטיות בנושאי התוכן הבאים:
151	שבת
155	אנחנו ובעלי החיים
168	השבת אבידה
172	שונים ושווים
183	אנחנו ומה שסביבנו

202	.....	עונת האביב וחגי האביב
213	.....	ימים שנזכור
230	.....	עונת הקיץ

נספחים

235	.....	שני דגמים לשיעור מיטבי	◆
255	.....	על דפי המשוב	◆
263	.....	"תבחינים"	◆
269	.....	פריסה של הטקסטים והיצירות המופיעים בספר	◆

מה יש בספר

"מה מסתתר בסיפור ועוד..."

בסדרה **מה מסתתר בסיפור ועוד...** ארבעה ספרים: **הספר הראשון** – שהוא הספר שלפניכם – מכוון להוראה בכיתה ב' והוא מחולק לשניים – ב' (1) וב' (2). **הספר השני** מכוון להוראה בכיתה ג'. **הספר השלישי** גם הוא מחולק לשניים – ג' (1) וג' (2), והוא מותאם להוראה בכיתה ד'. עם זאת, המורים יוכלו להתאים את הספרים לאוכלוסיית היעד בהתאם לרמת הלומדים. הספר הנוכחי, לדוגמה, יכול להתאים גם לכיתה ג'.

התכנים בסדרה עוסקים בהרחבה בסוגות שיח מעולמות מגוונים כמו **עולם השיח הספרותי, עולם השיח של המקורות היהודיים, עולם השיח העיוני ועולם השיח התקשורתי (תקשורת המונים והתקשורת הבין אישית)**. גיוון זה מיועד לייצר אפשרויות לשיחה, לקריאה ולכתיבה; אלה יסייעו בידי המורה לתת לילדים ציוני דרך מפורשים ומנחים בהתאם לגילם ולרמת הלימוד שלהם, בדרכם ליעדים המוזכרים בתכנית הלימודים. התכנית מדגישה את יצירות הספרות ואת היצירות מהמקורות היהודיים על פי מעגלי בחירה ב"יצירות ספרות – נספח" (תשע"ב) ובהתאם לתכנית הלימודים (תשס"ג).

הספר הוא מקראה המציגה מגוון סוגות שיח בשפה הכתובה. הסוגות מתייחסות שיטתית לנושאים השוטפים שיש ללמד במהלך השנה, כמו חגים ועונות השנה, אירועים היסטוריים רלוונטיים, יצירות ספרות ויצירות מהמקורות היהודיים, וכן מפגש עם יוצר. עיצוב מבנהו של הספר וההחלטה על הטקסטים שנמצאים בו נשענים על הגישה שעל פיה הילד הוא נמען פעיל ושותף ליצירה, ממשיך לברוא אותה, להוסיף עליה ולפרש אותה על פי הידע שלו ומאגר האסוציאציות שלו. המקראה היא ספר מפעיל: הפעילויות שבה נגזרות ממגוון הסוגות ומאפשרות לילד להכיר מאפיינים חשובים של כל סוגה. התלמידים לומדים את הטקסטים השונים כדי להבין את עולמות השיח שמהם נגזרו ולהשתמש בידע על המאפיינים בכל ההזדמנויות האורייניות. בספר מפגש מאסיבי עם תכנים, עם מבני שיח ותחביר ועם אוצר מילים רלוונטי, המתאפשר הודות לגיוון הסוגות. הפעילויות בספר מיועדות להביא את הלומדים לכלל מודעות לשונית ולחוויה של תהליכים מטא-לשוניים ומטא-קוגניטיביים האופייניים להתנסות בקריאה ובכתיבה.

מבוא תאורטי

שלוש נקודות מבט שונות מאפיינות את הספר, כמו גם את כל הסדרה: **נקודת מבט ספרותית, נקודת מבט אוריינית ונקודת מבט דיגיטלית.** נקודת המבט הספרותית של הספר הנוכחי כיוונה לבחירת יצירות הנושאות ערכים אנושיים, חברתיים, לאומיים, התנהגותיים ומוסריים ולא בהכרח ליצירות הנושאות מטרה חינוכית. לתפיסתנו, ספרות ילדים היא בראש ובראשונה אמנות המילה הכתובה. מטרתה החשובה ביותר היא הכשרתו של הילד לחיים מלאי סיפוק ומשמעות, שכן הספרות פונה אל עולמו הפנימי של הילד, נותנת ביטוי לצרכיו השונים ומאפשרת לו להבין טוב יותר את עצמו ואת הזולת. היצירות ששולבו בספר נועדו ליצור עולמות שיח ואירועים שיאפשרו לכל הילדים לחוות אותם ברוח דבריו של ברונו בטלהיים (1980) ב"קסמן של אגדות": "כדי שסיפור ימשוך באמת את תשומת לבו של הילד, עליו לשעשע ולעורר את סקרנותו. אך כדי להעשיר את חייו, חייב הוא לגרות את דמיונו, לסייע בפיתוח האינטלקט שלו ולהבהיר את רגשותיו." התכנית מכילה אפוא בעיקר סיפורים בעלי מבנים שונים והקשרים שונים כדי להעשיר את עולמו של הילד ולהפגיש אותו כבר עתה עם נושאי תוכן המשלבים עולמות שיח מגוונים. בבחירת הסיפורים והשירים הקפדנו גם להתייחס לנושא המגדרי כדי לתרום לשינוי חברתי בכיוון של ביטול סטראוטיפים.

נקודת המבט האוריינית כיוונה לעודד בכל דרך את הקריאה את הכתיבה, כלומר לזמן התנסויות אורייניות עם השפה הכתובה לגוני-גווניה, שכן לפי מה שידוע לנו היום על התפתחות הלשון והאוריינות הלשונית כמו גם על הלמידה בכלל, השפה נרכשת מתוך הקשריה, ובמיוחד מתוך הופעה חוזרת ונשנית של מלים ומבני לשון בהקשרים מגוונים. לכן הוראת הלשון בספר זה נשענת כולה על הקשר השיח ומיועדת להרכשה של אוצר המילים והמבנים הלשוניים-האורייניים בעברית מתוך טקסטים כתובים בעיקרם, בהתאם לגיל התלמידים ולכשירות הלשונית המצופה מהם. בהמשך לכל טקסט יש בספר פעילויות שפה רבות ומגוונות המותאמות לגילי 7-9 והמדגימות קשר בין תפקידו החברתי-תרבותי של הטקסט לבין רכיבי התוכן, רכיבי השיח ורכיבי הלשון שבו. הספר מורה דרך למורים כיצד לטפח בדרכים נוספות כישורים אורייניים וכישורי שפה בהתאם לנדרש בכיתה הספציפית.

נקודת המבט הדיגיטלית מכינה את התלמידים להתמודדות עם האורייניות החדשות, הנדרשות בחברת הידע (Knowledge Society). במאמרם המקיף מציגים דויד מיודוסר, רפי נחמיאס ואלונה פורקוש-ברוך (Mioduser, Nachmias & Forkosh-Baruch, 2008) את הקשר שבין הידע והאוריינות בקרב הפרט לבין הידע והאוריינות המעוגנים בטכנולוגיה. החוקרים מתארים את חברת הידע, שבה נדרש אדם משכיל להיות לומד עצמאי לאורך כל חייו, להשתלט על מיומנויות מידע בחזקה גבוהה ולרכוש יכולות של עובד מיומן בצוותים בסביבות עתירות מידע. לצורך כך נדרשות תכניות הלימודים כיום לקדם שבע מיומנות ההכרחיות לחברת הידע: (1) תהלוך מידע רב-אפנותי, כלומר האוריינות הדורשת את המיומנויות והידע הנחוצים לעיבוד, להבנה ולהפקה של משמעויות בתרבות שכולה מילים, תמונות וצלילים. לצורך זה נדרשת היכולת לייצג ידע בעל פה ובדפוס, בטקסטים, בתרשימים, בצופן תכנות, בתמונות סטאטיות ונעות, במגע ובצליל. (2) ניווט במרחב המידע, כלומר האוריינות הקשורה ליכולת לדעת מתי נחוץ מידע ולשם מה, כיצד והיכן אפשר לאתרו ולשלוף אותו ממרחב המידע העצום; וכן כיצד לפענח מידע זה, להעריכו

ולהשתמש בו. (3) אוריינות התקשורת, הכוללת את המיומנויות הנחוצות לשימוש מושכל, מודע והולם של מגוון אמצעי תקשורת, תוך שימוש בערוצי תקשורת מרובים (דבור, כתוב, ויזואלי) באינטראקציות מגוונות (אחד על אחד, אחד על רבים, רבים על רבים) ולמטרות שונות (אינטראקציה חברתית, עבודת צוות, יצירה שיתופית, צריכת תקשורת והפקתה). (4) אוריינות ויזואלית, שהיא היכולת לפענח, להעריך וליצור תמונות מסוגים שונים – תמונות סטיל (ניחות), נעות, מייצגות, מוקלטות ישירות) תוך שימוש באמצעי תקשורת קונבנציונאלית ותקשורת המאה ה-21, בדרכים המקדמות תהליכי חשיבה, פתרון בעיות, ביצוע החלטות, תקשורת ולמידה. (5) הייפר-אוריינות (Hyperacy) – זו המתייחסת ליכולתם של בני אדם לעסוק בייצוג ידע לא-ליניארי כצרכנים וכמפיקי ידע. מבחינת חיצונית מדובר ביצירה או בשימוש בעזרי ניווט וקישורים בין יחידות ידע, ומבחינה פנימית מדובר ביכולת לייצג את מבנה הידע כרשת של יחידות ומסלולים המקשרים ביניהן. (6) אוריינות ניהול המידע האישי, שהיא התהליך שבו נשמרים פריטי המידע של הפרט – מסמכים, דואר אלקטרוני, אתרים מועדפים באינטרנט, מטלות ובני שיח, והתהליך המאפשר לאחזר אותם בקלות וביעילות. (7) התמודדות עם מורכבות – אוריינות המיומנויות והדרכים לתפוס את מורכבותן של תופעות (למשל – זיהוי משתתפים רבים, שכבות רבות או צמיחת מערכות), לחקור אותן, להבינן וליישם את הידע הנדרש להתמודדות עם מורכבות זו. כל האוריינויות האלה נדרשות היום לתפקוד נאות בעולם המושגים של המאה ה-21. הספר שלפניכם, יחד עם המערכת המתקשבת שפותחה עבורו, מספקים תשתית נאותה לרכישתן.

בפרקים שלהלן נפרוש את הרציונל הרעיוני של ספר הלימוד ואת התשתית המושגית והעיונית שלו לצד עיגונו במקורות ביבליוגרפיים. ברציונל מוצגות מטרות ההוראה בדרך של ציטוט רלוונטי ישיר, כפי שהן מופיעות בתכנית הלימודים החדשה בעברית (תשס"ג); בפרק הפורש את הטקסים והפעילויות יש התייחסות להישגים הנדרשים בחינוך הלשוני.

המפגש עם ספרות

א. מהותה של הספרות ומקורות השפעתה על הקורא – היבטים אסתטיים, פסיכולוגיים ודידקטיים

תוכני היצירה ואופן ארגונום האסתטי כמקור השפעה על הקורא

אחד ממקורות השפעתה של הספרות על הקורא טמון בכך שהיא נותנת לו את עצמו – ביחסיו עם עולמו הפנימי ועם הסובב אותו. הספרות מעמידה בפני הקורא את הדינמיקה של החיים ומראה לו קטע ספציפי מתוכם. כמו ראי היא משקפת ומתארת בפניו את אותו קטע. אך אין די בכך. היא נותנת גם פירוש לאותו קטע חיים. יש כאן משחק בין שיקוף והארה, שאותו ממחיש יפה אברמס (1953) באמצעות שתי מטאפורות מרכזיות – המראה והמנורה (The Mirror and the Lamp). היצירה הספרותית, אומר אברמס, היא אמנם מראה של חיי האדם, היא ה-Mirror שלו, אך המשורר הוא המנורה של קיום זה. הוא ה-Lamp. הוא המאיר באור חזק קטעים מסוימים של חיים אלה ומאפשר לקורא לראותם מזווית מסוימת.

כל אמון, לדעת אברמס, יוצר באורח ייחודי את יצירתו בעזרת מילים – מילים בעלות צליל, תמונה, ריתמוס ואידיאה, היוצרים את החוויה האסתטית של אותה יצירה:

1. לעתים הוא מתאר את המציאות, מתמקד באירועים ריאליים, המתרחשים סביבו: אנשים, צמחים, בעלי חיים, תופעות טבע וכדומה. מציאות מחיי הילדים משתקפת מ"מלך הכיתה" מאת חגית בנזימן (חלק ראשון, עמ' 111; מד"ל: עמ' 191) ומ"הקרוקודיל" מאת יורם טהרלב (חלק ראשון, עמ' 215; מד"ל: עמ' 122).
2. לעתים הוא בא להאיר עולם פנימי – רגשות, מחשבות, מאווים. ברוח זו חושפת נורית זרחי את מצוקת הילד הדובר בשירה "בילי" – מצוקה בשל אבדן כלבו האהוב ובשל היעדר תמיכה והבנה מצד האם, המנסה "להרגיעו" (חלק שני, עמ' 46; מד"ל: עמ' 160).
3. לעתים הוא בא להדגיש לא מה שקיים, כי אם מה שצריך להיות. במקרה זה באה היצירה לשקף ערכים שונים: דתיים, חברתיים, מוסריים, לאומיים, כלל אנושיים. יצירה המשקפת ערך חברתי רצוי – הכנסת אורחים – היא "הדלת משמאל" מאת אורי אורלב (חלק ראשון, עמ' 134; מד"ל: עמ' 91). שוב ושוב החפרפרת אינה מצליחה להתנהג על פי הערך הזה, והיא נושאת בתוצאות: אין לה חברים. גם הסיפורים "המלך צב-צב" (חלק שני עמ' 119; מד"ל: עמ' 194) ו"מלך הצפרדעים" (חלק שני, עמ' 93; מד"ל: עמ' 185) משקפים ערך חברתי רצוי שאינו בנמצא – מנהיגות ראויה.
4. לעתים הוא משנה את המציאות, הופך אותה פלאית ובכך פותר בעיה. פלא כזה מתרחש בסיפור "כד השמן" מאת לוי קיפניס (חלק ראשון, עמ' 163; מד"ל: עמ' 102).
5. לעתים הוא בונה מציאות אבסורדית שהכול אפשרי בה. מציאות כזאת משתקפת משירה של נורית זרחי "האישה באבטיח" (חלק ראשון, עמ' 121; מד"ל: עמ' 85) ומסיפורו של לוי קיפניס "מעשה באזונהמן" (חלק ראשון, עמ' 224; מד"ל: עמ' 125).
6. לעתים הוא שוזר את האירועים על רצף של זמן ויוצר יצירות אפיות או מעלה את העלילה למתח גבוה, יוצר קונפליקטים ואת ההתמודדות אִתם ויוצר יצירות דרמטיות. קונפליקטים עומדים במרכז היצירות "אני לבדי בבית" מאת לאה גולדברג (חלק ראשון, עמ' 114; מד"ל: עמ' 82), "ידידי טנטון" מאת מרים ילן-שטקליס (חלק ראשון, עמ' 97; מד"ל: עמ' 75), "פלאי פלאים" מאת קדיה מודובסקי (חלק ראשון, עמ' 19; מד"ל: עמ' 43) ועוד.
7. לעתים הוא יוצר יצירות מוזיקליות שיש בהן מצלול, חזרות, חריזה, ריתמוס מודגש. בשיר "הילד הרע" משיגה לאה גולדברג הרמוניה בין התוכן למוזיקליות הריתמית – חריזת הצליל, היוצרת צליל ממקד משמעות, ומשקל בלתי אחיד, המבטא את סערת הרגש (חלק ראשון, עמ' 257; מד"ל: עמ' 136).
8. לעתים הוא בונה יצירות פיגורטיביות שבמרכזן ציור המעביר רעיון, דימוי, האנשה, מטאפורה. כך, למשל, בשירה של מיכל סנונית "לסתיו יש כישרון שאין לאף אחד אחר" (חלק ראשון, עמ' 41; מד"ל: עמ' 53).

במילים אחרות: מה שעומד במבחן הוא מלאכת השתי וערב שעשה היוצר בחומרים שקלט מהמציאות, צורת שילובם ביצירה עד להעמדת מציאות בדיונית ייחודית בעלת הדגשים שונים: לירי, נרטיבי, ריאליסטי, פלאי, אפי, דרמטי, נורמטיבי, פיגורטיבי או צלילי.

תפיסת ספרות הילדים כתופעה בין-תחומית וכמקור כוח

הגישה לספרות הילדים מתבססת על הגדרתה כתופעה אינטרדיסציפלינרית, הכוללת את תחומי הספרות, הפסיכולוגיה והחינוך. על פי גישה זו **ספרות הילדים היא ענף בספרות**, ועל כן תעמוד בקריטריונים של תורת הספרות: תמטיים, לשוניים, מבניים, מוזיקליים וכיו"ב. עם זאת, היא מותאמת לנמען – לילד: להתפתחותו ולצרכיו, **ועל כן תיבחן גם בכלים ובמושגים מתחום הפסיכולוגיה ההתפתחותית**: ספרות הילדים מאפשרת לילד להתנסות בחוויות של אמפתיה והזדהות עם דמויות ועם מצבים אנושיים. היא משחררת אותו ממתחים רגשיים ומסייעת לו להתמודד עם המציאות ועם בעיות שקשה לו להתמודד אֶתן ישירות. הוא שואב כוח מחבריו הספרותיים המתחבטים באותן שאלות כמוהו ולומד דרכי פתרון שונות; היא מעניקה לו חיזוקים למה שהוא כבר יודע וחושפת אותו לתופעות חדשות, המעשירות את אוצר הידע שלו על העולם. הספרות נותנת ביטוי לדמיונותיו של הילד – שלב חיוני וטבעי בתהליך התפתחותו; היא נותנת לגיטימציה לביטוי רגשות, מחשבות ועמדות כלפי המסופר.

ההתייחסות לספרות הילדים כאל תופעה בין-תחומית מוצאת ביטויים ודגשים מגוונים בספרות המקצועית שהתפתחה בתחום זה: צ'וקובסקי (1926), גולדברג (1959), ילן-שטקליס (1978), רות (1977), כהן (1972), ברוך (1983), פרוכטמן (1985), חובב (1987) ואחרים.

הלשון – הכלי המרכזי לעיצוב החוויה הספרותית כמקור רב השפעה על הקורא

הספרות פועלת על קוראיה באמצעות מילים, שהן יותר מכלי להעברת תכנים ומשמעויות. יש בהן ריתמוס, תמונה וצליל, רגש וכוונה. באמצעות הארגון האמנותי שלהן נוצרת הרמוניה, המשפיעה על הקורא ומביאה אותו לחוויה אסתטית. מעצם טבעה כאמנות של מילים, מניעה הספרות את דמיונו של הקורא לתת ביטוי לרשמיו. היא פונה אליו בכוח סימנים (מילים, משפטים, הגאים), שאין בכוחם למצות את כל האפשרויות. על כן נותרים חללים ריקים רבים, הקוראים לדמיון לגשר על פניהם. הדמיון מגיב על שניים: על הנאמר ועל מה שלא נאמר ומשלים בנפשו את החסר.

צורכי הילד כקורא ומימוש ביצירה הספרותית כמקור כוח

היצירה הספרותית לילד היא בראש וראשונה אמנות המילה הכתובה. באמצעות מילים היא מעבירה אליו תכנים, חוויות ומסרים בעלי מטען חוויתי הנוגעים בו, בעולמו, ביחסיו עם עצמו ועם הסובב אותו ומעוררים אותו להיענות לה בצורה אישית ופעילה. הוא מגיב בכליותו: **בחושיו** (הוא מאזין, קורא וקולט), **ברגשותיו** (הוא כועס, שמח, מקנא, בוכה), **בשכלו** (הוא מבין, מפרש, מסיק) ונותן ביטוי בכל השטחים שהסביבה מזמנת לו (בשיחה, במשחק, בציור וכיו"ב) ובכך הוא משחזר את המסופר על פי יכולתו. ארבעה סוגי חוויות אלה – **הקליטה, הרגש, החשיבה וההבעה** – משתלבים יחד ויוצרות חוויה חדשה וייחודית בהתאם לאישיותו של הילד.

המפגש בין הקורא ליצירה הספרותית הוא מעין הידברות בלתי נגמרת בין החומרים והאמצעים המעצבים את מציאות היצירה לבין דמיונו, מחשבותיו ומשאלותיו של הקורא, החוזר ומערבבם מדי פעם ומחזירם לתנועה מתחדשת עם כל קריאה... **הספרות אינה מתממשת אלא בפגישה שבה יגיב הקורא בתגובת נוכחות אישית על הטקסט שלפניו** (יזהר, 1982).

על פי גישה זו נתפס הקורא כשותף פעיל ליצירה, כממשיך לברוא אותה, להוסיף עליה, לפרש אותה על פי מאגר האסוציאציות שלו ובתהליך של רפרודוקציה הופכת היצירה לחדשה, לייחודית ומותאמת לרמת התפתחותו, לאישיותו ולעולם ניסיונותיו. הקורא אינו צרכן של טקסט מוגמר. מפגש זה עשוי להתקיים גם בעת הקריאה האישית הדמומה, שאינה מסתייעת בתיווך. עם זאת, כדי שהקורא הצעיר יבנה עולם טקסט אישי יש ליצור בכיתה אינטראקציה חברתית עם עמיתים, להאזין לקריאה, לקרוא ולכתוב על יצירות ספרות – כל זאת בתיווך המורה. ברוח זאת מזמן הספר הבעת רגשות, מחשבות והבעת עמדה סביב כל היצירות המוצעות.

בחירה נבונה של יצירות ספרות לילדים והתאמת דרכים לתיווך מחייבות הבנה ורגישות לצורכי הילד ולהתפתחותו מהבחינה הקוגניטיבית, הרגושתית והחברתית בצד ידע נרחב בספרות לילדים. בספרה "ילדים וספרים" מציינת ארבוטנוט (1957) מספר צרכים בסיסיים של הילד ואת תפקידה של ספרות הילדים בסיפוקם:

- **הצורך בביטחון רוחני** – הילד זקוק בגדילתו לביטחון המאפשר להתגבר על סכנות, על כישלונות, מכשולים וטרגדיות מתוך אמונה בניצחון הטוב. כן זקוק הילד לאמונה שאנשים ישרים וטובים יתגברו על פגעים ועל אסונות הודות לאומץ לבם ולהתמדתם.
- **הצורך בביטחון אמוציונאלי** הוא אחד הצרכים ההכרחיים לבניית אישיותו של הילד, הבא לידי סיפוק בסיפורים על משפחה, על אהבה, על מסירות ועל הקרבה, שמהם סופגים הילדים תחושת ביטחון. צורך נוסף מלווה את צמיחת הילד מתוך האגוצנטריות שלו – הרצון להיות חבר מקובל בחברה, להשתייך. הוא מתחיל לשייך את עצמו למשפחה ואחר כך לכיתה, לבית הספר, לקבוצת הגיל ולתנועות הנוער, ומאוחר יותר – לעיר, לארץ ולעם.
- **הצורך בעצמאות ובהכרת ערך עצמי** – צורך הצומח אצלו מתוך מאמציו להיחלץ מן המצב שבו הוא נתון כחלש בחברת מבוגרים ולהוכיח שגם לו יכולת להסתדר בחיים.
- **הצורך בתחליפי מציאות** צומח מתוך היחשפות הילד למציאות המערערת את שיווי משקלו או המאיימת עליו. בשל הקושי להתמודד עמה בדרכים ריאליות, הוא פונה לעולם הדמיון ומבקש שם תחליפים. כוחות פלא מסייעים לו להתגבר על הקשיים מחד גיסא ולספק את רצונותיו מאידך גיסא. פנייה מסוג זה אפשר למצוא בשיר "ידידי טנטון" מאת מרים ילן-שטקליס. הילד הדובר ממציא ידיד סודי, שתפקידו לסייע לילד להתגבר על הקונפליקט בין דחפיו הבלתי נשלטים ובין רצונו להפגין בגרות (חלק ראשון, עמ' 97).
- **הצורך בקטריזיס** – בחיי הילד יש צורכי יסוד ואינטרסים שאינם יכולים למצוא ביטוי בחיי היום-יום בגלל איסורי החברה והתרבות, ולכן הם מודחקים. יצרים אלה משפיעים על התנהגות הילדים ומכוונים אותה ועליהם למצוא פורקן וביטוי כלשהם.

ב. הנחות יסוד לתכנון התיווך בין הילד ליצירה הספרותית

מכל האמור לעיל משתמעות שלוש הנחות יסוד הנוגעות לתכנון התיווך בין הילד ליצירה הספרותית:
הנחה 1: תיווך ספרות הילדים נגזר על פי היצירה הספרותית שהינה אחדות חד-פעמית של תוכן וצורה.
כל דיון בדרכים ליצירת דיאלוג משמעותי בין היצירה לבין קוראיה יתנהל בזיקה לייחודיות היצירה הספרותית, על תכניה ומישורי עיצובה: המבני, המוזיקלי, הפיגורטיבי, הרעיוני או אחר, העשויים לשמש

פוטנציאל בידי המתווך, שאותם עליו לחשוף על מנת שיוכל להוציא מן הכוח אל הפועל את היש הגלום הטמון ב"מיטב המילים במיטב סדרן" (קולרידז') יוצא מכאן ש"היצירה מכתובה את המתודה" (ריבלין, תשכ"ח).

ככל שהתיווך רלוונטי לעולם המוצג ביצירה, כן התחברותו של הקורא תעמוד על מידה של הפנמת המסופר והטמעתו בתוך מערכות הרגש והאינטלקט שלו.

הנחה 2: תיווך ספרות הילדים מקורו בראיית הילד (הנמען) כאחדות המתפתחת בתחומי הקוגניציה, הרגש והחברה.

הילד, כנמען של הטקסט הספרותי, חווה את המציאות המתוארת בצורה הוליסטית: בחושיו, ברגשותיו, בשכלו, בהבעתו. הוא קולט את צלילי המילים ואת תוכניהן, בונה לעצמו את התמונות החזותיות המסתתרות מאחוריהן ונותן ביטוי אישי למסרים המשודרים אליו על ידי היוצר – בהתאם להתפתחותו, לאישיותו ולעולם התנסויותיו.

במשך השנים פותחו דרכים שונות לתיווך בין הילד ליצירה הספרותית, שמקורן בפסיכולוגיה ההתפתחותית הרואה בילד שלמות ובגישה של שילוב אמנויות – גישה פוליאסתטית – פאינס-גליק (1968), לוונפלד (1970), סירוטה (1977), ברין (1982), גולן (1983). לפי מקורות אלה, הספר משמש אמנם נקודת מוצא, אך החוויה הספרותית משתלבת בתחומי אמנות נוספים ומפלסת את דרכיה אל הילד בכל תחומי ההתפתחות כחוויה טוטאלית. הילד נותן ביטוי לחוויה זו בכל שטחי ההבעה – מילולית ובלתי מילולית – באמצעות כלים, חומרים ודרכי תיווך שהסביבה החינוכית מזמנת לו.

הנחה 3: תיווך משמעותי בין הילד (הנמען) לבין היצירה הספרותית ייעשה על פי הגישה של שילוב אמנויות: ציור, דרמה, מוזיקה, תנועה ולשון.

התפיסה הרעיונית המונחת ביסוד מודל התיווך בין היצירה לבין הנמען הצעיר, מקורותיה בגישה הפוליאסתטית. גישה זו יונקת מהפסיכולוגיה ההתפתחותית, הרואה בילד אחדות ושלמות הן ברמת קליטת העולם והן ברמת ההבעה והביטוי.

לפי תפיסה זו הספר אמנם משמש נקודת מוצא אך החוויה הספרותית משתלבת בחוויות אחרות ומפלסת את דרכיה אל הילד באמצעות כל הכשרים כחוויה טוטאלית: הוא קולט את צלילי המילים ואת תוכניהן, בונה לעצמו את התמונות החזותיות המסתתרות מאחוריהן ונותן ביטוי אישי למסרים שמשדר היוצר – בהתאם לאישיותו ולניסיונותיו. ביטוי זה נעזר בכל האמצעים: בצבע, בחומר, בתנועה, בקו, במלל, במשחק ובכל יתר ערוצי ההבעה הקיימים במסגרת החינוכית.

החינוך הלשוני

מטרתו של החינוך הלשוני היא לטפח את האוריינות הלשונית, כלומר את היכולת לשלוט בשפה הדבורה והכתובה על כל גווניה ורבדיה (Ravid & Tolchinsky, 2002). בניסוח שהתקבל בתכנית הלימודים החדשה בעברית לבית הספר היסודי (תשס"ג) נדרש "לטפח אדם בעל ידע לשוני ובעל יכולת להשתמש בשפת אם בצורה מושכלת, בהתאם לנסיבות (מבחינה לימודית, תקשורתית וחברתית)", כך ש"כל תלמיד ותלמידה יוכלו להשתמש בשפה לצורכיהם, על פי בחירתם, בהתאם לתחומי העניין שלהם ולפי הנסיבות".

עפ"י תכנית הלימודים, מטרה זו תתאפשר באמצעות הכשרת "לומדים לתפקוד רב-פנים בחברה ובתרבות להבין טקסטים דבורים וכתובים במגוון סוגות ואף להפיק טקסטים משלהם". למעשה מדובר בהכשרתו של התלמיד להכיר את העברית החדשה על סוגותיה ומשלביה השונים – שפה דבורה וכתובה, יומיומית וספרותית, ייעודית להקשרי בית הספר, החברה, המדעים והאמנויות – ולהניח את התשתית לשימוש הנאות וההולם בגוונים אלה בהקשרים התקשורתיים השונים (ניר-שגיב, שטרנאו, ברמן ורביד, 2008). לצד היכרות זו שומה עלינו להציג לתלמידים את המקורות ההיסטוריים המגוונים שהעברית החדשה נובעת מהם – העברית הקלאסית (לשון המקרא, לשון המשנה והתלמוד, לשון ימי הביניים) ורבידה הספרותיים העשירים לאורך הדורות (לשון הפיוט, לשון האגדה, לשון רבנית, ספרות ההשכלה, ספרות ישראלית מודרנית), שמהם נובעים אוצר המילים והמבנים המשמשים לנו כיום. רכישת האוריינות הלשונית העברית נשענת אפוא על היכרות מעמיקה עם מגוון רחב של טקסטים ועל התנסות מרובה בשיח דבור וכתוב המקשר ביניהם. השגת האוריינות הלשונית בהיקפה ובצורתה ההולמות את בית הספר היסודי היא מטרת העל של סדרת הספרים "מה מסתתר בסיפור ועוד..." כמו גם מטרתו הייעודית של הספר הנוכחי, המיועד לכיתה ב'. כדי להשיג מטרה זו, כל פרק מפרקי הספר מכיל סיפור או שיר עברי מן הספרות החדשה או ממקורות היסטוריים של העברית, והספר כולו עוסק בממוקד ביצירותיו הספרותיות של אפרים סידון. לצד הסיפורת מכיל כל נושא בספר טקסטים מסוגות נוספות – טקסטים מידעיים, מודעות, עלילונים, מכתבים וקטעי פרסומת.

מטרות ההוראה: התלמידים "יוכלו להבין טקסטים דבורים וכתובים במגוון סוגות, ואף להפיק טקסטים שהולמים את הנושא, את ערוץ התקשורת, את הנמענים, את מטרות התקשורת ואת מוסכמות הסוגה", וכן "יהיו בעלי יכולת קריאה מושכלת של טקסטים ספרותיים; יוכלו להזדהות עם דורות של יצירה עברית ולקיים דו-שיח עם מקורות היהדות".

עקרונות תאורטיים של רכישת שפה ואוריינות

כיצד נרכשות השפה והאוריינות הלשונית? אלה שאלות רלוונטיות מאוד בהקשר הנוכחי, והתשובות עליהן קשורות בקשר הדוק עם מבנה הספר ועם תכניו. טיפוח הכשירות האוריינית בספר הזה ובשאר הספרים בסדרה מבוסס על שלוש גישות תאורטיות נפרדות. האחת היא "מודלים מבוססי שימוש" (Usage-based Models) או למידה סטטיסטית והסתברותית (Saffran, 2003; Tomasello, 2003). גישה זו טוענת שהשפה הדבורה (ובהשלכה, גם הכתובה) נלמדת מתוך התנסות מרובה בשיח שהילד שומע ורואה. הילד מפליא לגלות בתשומה הלשונית דפוסים החוזרים על עצמם, סדירויות וקטגוריות לשוניות ומושגיות. לכן חשוב כל-כך לחשוף את הילדים בבית הספר היסודי למגוון רחב של סוגות ופעילויות המזמנות סוגים שונים של מילים ומבנים, כפי שנעשה בספר הנוכחי; רכישת מילים חדשות נעשית אך ורק בהקשרן, וככל שהילד ירכוש יותר מילים יוכל להתמודד טוב יותר עם דרישות נוספות ללמידת מילים בהקשרים אחרים. לדוגמה: התואר "מאומץ" יילמד במשמעותו כנעשה בעבודה מאומצת וקשור למאמץ בהקשר אחד, ובמשמעותו כנאסף למשפחה זרה (ילד מאומץ), ואפילו בהשאלה מטאפורית (מושג מאומץ) בהקשרים מופשטים. לכן כל למידת הלשון נעשית בספר בהקשר השיח.

מטרות ההוראה: התלמידים "ישלטו בעברית התקנית וידעו להשתמש בה בכתב ובעל פה בנסיבות הולמות"; "ישכללו את התפקוד בשפה על פי המוסכם והרצוי בקהילות השיח שהם פועלים ועתידים לפעול בהן".

הגישה התאורטית השנייה היא "דקדוק המבנים" (Construction grammar), מבית מדרשה של הפסיכולוגית (Goldberg 2006). על פי תפיסה זו, הילד מזווג מילים, משפטים ומבנים לשוניים למשמעויות ולפונקציות שהם ממלאים בשיח. גם מכאן אנחנו למדים על החשיבות הרבה של למידת הלשון מתוך הקשר השיח ועל ההיכרות עם מבנים שונים האפייניים לסוגות שונות, לרבדים היסטוריים שונים של העברית, וכן לשפה הדבורה והכתובה גם יחד. המדריך למורה פורש את קשת הטקסטים והפעילויות הלשוניות המופקות מהם בהקשר השיח; כל אחת מהפעילויות הללו אינה רק בחזקת איתור של מבני לשון אלא גם דורשת הבנה מדוע הם מופיעים בהקשר זה. למשל, בפעילות מניית הקומות המלווה את השיר-סיפור "כשהדוד שמחה שר" (חלק ראשון, עמ' 85), המעבר בין שתי הצורות "דירה חמש" ו"דירה חמישית" מתרגל את התואר גזור השם הנרכש בגיל זה, אך הוא מעוגן בשיר עצמו, שכולו עוסק בבניין בן שש קומות ומרתף, ושכל דייר בו גר בקומה אחרת שיש לזהותה.

מטרות ההוראה: התלמידים "יוכלו להשתמש בשפה הדבורה והכתובה למילוי צרכים תקשורתיים: לשוחח, להבין ולהעביר מידע בלשון העברית גם אם אינם דוברים ילידיים של השפה".

הגישה התאורטית השלישית המנחה את הספר היא גישת "הכורח הטיפולוגי" (המתקראת גם "תוקף אקולוגי" – Ecological validity), הטוענת שיש ללמוד וללמד את השפה והאוריינות הלשונית מתוך התכונות הספציפיות של שפת האם של הילד (Berman, 1986; Frost, 2012). כלומר לא הרי אוריינות לשונית בשפה העברית כאוריינות לשונית בשפה כמו האנגלית. דוגמה חשובה לכך היא שלמידת מילים בעברית כרוכה בתפיסה של המבנה הפנימי של המילה, המורכב לעתים קרובות משורש ומתבנית, תופעה שאינה קיימת באנגלית. הכרת השורש והמשקל חשובים מאוד ללמידת השפה, לקריאה ולכתיבה (רביד, 2011), משום שהם מקשרים בין קבוצות של מילים ומסייעים ללמידתן. בספר שלפניכם התייחסנו במפורש ולעתים קרובות למבנה השפה העברית בהקשרים המתאימים. למשל, הצבע הצהוב משמעותי מאוד בסיפור "הזנב הצהוב", ואנחנו השתמשנו במשמעותו ובמבנהו כדי להפנות את תשומת לבם של הילדים לכך שרוב הצבעים בעברית חולקים אותו המבנה (משקל קטל) – בפעילות שבעמ' 250 (בחלק הראשון).

מטרות ההוראה: התלמידים "ישלטו בעברית התקנית וידעו להשתמש בה בכתב ובעל פה בנסיבות הולמות", "ישכללו את התפקוד בשפה על פי המוסכם והרצוי בקהילות השיח שהם פועלים ועתידים לפעול בהן", וכן "יוכלו להזדהות עם דורות של יצירה עברית ולקיים דו-שיח עם מקורות היהדות".

לשון ומטא-לשון

על כל תכנית לימודים וספר – העוסקים בהקניית כישורי שפה ואוריינות לתלמידים – להתמודד עם השאלה הקשורה לתפקיד המטא-לשון בלמידת הלשון. בספרים מן הסוג שלפניכם, שבהם מוקד העיסוק אינו במבנים הלשוניים אלא בטקסטים שבהם הם מופיעים, הגדרת הקשר בין הלשון למטא-לשון משמעותית ביותר. ההבדל בין לשון למטא-לשון הוא ההבדל שבין שימוש לבין מטרה. הלשון משמשת לנו להבעת תכנים מסוגים שונים, ואנו עושים במכלולה שימוש שלם ואינטגרטיבי ללא חשיבה אנאליטית על חלקיה וללא בקרה נוספת על שימוש זה מעבר לחשיבה על תכנים רצויים להבעה ועל דרכי הבעה מקובלות. שימוש זה נשען כמובן על הידע הסמוי האדיר שיש לכל אחד ואחת מאתנו על השפה. לעומת זאת, מטא-לשון פירושה ראיית השפה כאובייקט ראוי למחקר, כְּכֹר לחשיבה על נושא שהוא חלק מאתנו אך יש לו מבנה ומהות אוטונומיים משלו שהם ראויים ללימוד. העיסוק המטא-לשוני הוא במהותו מפורש ואנאליטי והוא כרוך תמיד בבקרה לשונית – כלומר בחשיבה על טיבם של הנושאים שבהם אנו עוסקים (רביד, 1997). פירושו של דבר הוא שכל עיסוק במילים, במבנים לשוניים ובמשמעויותיהם הוא עיסוק מטא-לשוני: כל לימודי הלשון החל מגיל הגן, עבור בבית הספר וכלה בלימודים גבוהים, הן במסגרת של דיון בשיח והן מחוץ לו מהווים דרגות שונות של עיסוק מטא-לשוני (Karmiloff-Smith, 1992; Ravid & Hora, 2009). העיסוק המטא-לשוני הוא חלק חשוב מן הידע שהילד מייחס לעצמו ולאחרים לגבי החשיבה והאמונות בקרב בני אדם, הנקרא Theory of Mind (Perner & Doherty 1998), והתפתחותו נתלית במידה רבה בלימוד השפה הכתובה ורכיביה (Olson, 1994). בהינתן הגישות התאורטיות שפורטו לעיל על למידת השפה והאוריינות, הספר שלפניכם משלב את הלשון והמטא-לשון בכל פרק מפרקו. הטקסטים מגישים לילד את היסודות הלשוניים המרכיבים אותם ומנגישים לו אותם אינטואיטיבית באמצעות ההקשרים התוכניים והתקשורתיים שלהם. בעקבות כל טקסט שנבחר לניתוח מופיע דיון, לימוד ומחקר מטא-לשוני של השפה. כך למשל טקסט המידע על הצייר אָפֶר (חלק ראשון, עמ' 269) מלווה במשחק מילים שבו מתבקשים התלמידים ללכת בעקבותיו של אשר ולהפוך את המילים למילים אחרות המסתתרות בהן (שם, עמ' 270). דרך זו, שבה הילדים נחשפים לטקסט הטבעי והמלא ובעקבותיו נדרשים לעבודה מטא-לשונית מושכלת על השפה היא דרך המלך לחינוך הלשוני.

מטרות ההוראה: התלמידים "יפתחו מודעות לשונית וירחיבו את הידע הלשוני: יוכלו להתבונן בשפה, להבין את יסודות המרכיבים אותה ולחשוב באמצעותה", וכן "ייהנו מן ההתנסות בשפה ומהבנת העקרונות שבבסיסה".

קריאה וכתובה

הקריאה מוגדרת ביסודה כיכולת להבין את משמעותן של המילים בהקשרן התחבירי והפרגמטי הנכון לצורך פענוח הטקסט במשמעותו הרחבה ביותר – לא רק הבנה של המילים הבודדות אלא הבנה של המסר המדויק הנמסר בטקסט תוך יכולת לקשר אותו לטקסטים אחרים (Seidenberg, 2011). הקריאה דורשת אפוא רגישות למרכיבים הצליליים של השפה – מודעות פונולוגית (Goswami & Ziegler, 2006), ידע של אוצר מילים (Perfetti, 2007), שליטה תחבירית ומורפולוגית במבנה המילה

ובתפקודיה (בר און, 2010, 2011, בדפוס), ידע של השפה כתקשורת וכן ידע תרבותי-חברתי הקשור בשפה בשימושיה התקשורתיים. במהלך קריאת הטקסט הולכת ונבנית הפרשנות האישית של הקוראים, ועל פיה מתגבשת עמדת הקורא. בתהליך זה הקוראים מעלים השערות לגבי הטקסט שהם עומדים לקרוא, על פי התנסויותיהם בעולם השיח של הטקסט, על פי ידע קודם על הכותב, על הסוגה ועל הנושא, על פי התנסויות אישיות וכן על פי האיורים, הכותרות והעישוב (וקסמן ודוידבראלי, 2000). במהלך הקריאה מתרחש תהליך של עדכון (updating) של המידע הראשוני בהתאם למידע החדש הזורם אל הקורא (Rapp & Kendeou, 2007). הקריאה משמשת למטרות שונות, כגון השגת מידע, לימוד והעמקה בנושא מסוים, הנאה, הכוונת ההתנהגות האישית, עימות עמדות שונות בנושא הדיון, הבהרת ספקות, ואפילו הפלגה לעולמות אחרים (פלד, 1996; צלרמאייר, תשנ"א). בספר שלפניכם אנו מייחסים חשיבות מרובה להיבט ההיפרטקסטואלי, כלומר ליכולת לקרוא טקסטים שונים ולקשר ביניהם, ולכן יש בו פעילויות המקשרות יחד טקסטים אחדים מאותה הסוגה או מסוגות שונות. התלמידים מתבקשים להרהר במשותף להם ובמפריד ביניהם.

מטרות ההוראה: התלמידים "יהיו קוראים חובבי ספר הנהנים מטקסטים ספרותיים - מקוריים ומתורגמים", וכן "יהיו בעלי יכולת קריאה מושכלת של טקסטים ספרותיים".

במקביל לקריאה, שהיא פן ההבנה של השפה הכתובה, הכתיבה נותנת ביטוי למסר השפתי, והיא פן ההפקה של השפה הכתובה. היא משמשת אמצעי לשימור הידע ולהעברתו, לשחזור של התנסות, לשכנוע אחרים, ליצירה בעולם הבדיה, למתן ביטוי לדמיון ולפנטזיה, לקיום קשרים בין-אישיים ועוד. אחד מתוצרי הכתיבה הנפוצים בבית הספר בסיטואציה של למידה הוא השחזור, שהוא תוצאת תהליך הבניה המשקף את הפרשנות המתהווה אצל הקורא/המאזין במהלך המפגש שלו עם הטקסט (Bruner, 2000). הכתיבה היא פסגת האוריינות הלשונית: הכתיבה היא אחת הדרכים המרכזיות ביותר בבית הספר לתיהלוך מידע, ללמידתו, לארגונו, לאחסונו ולתקשורת עם מורים ועמיתים. השגת יכולות כתיבה היא תהליך ארוך טווח וקשה במיוחד, המשקף את העובדה שהכתיבה היא למעשה פסגת היכולות האורייניות: היא דורשת הפקה יצירתית של תכנים מגוונים ההולמים את הנסיבות התקשורתיות, הסוגה, האפנות והמשלב; ולשם כך היא מחייבת שליטה במערכת מובנית ומאורגנת המגבילה שיטתית את מבנה השיח הכתוב ואת צורתו תוך גיוס של משאבי שפה (אוצר מילים, מבנים לשוניים מורכבים, מערכת הפיסוק) ומשאבי קוגניציה עשירים (כמו יכולת בקרה ופיקוח ניהוליים, יכולות תכנון, הצבת מטרות, מניפולציה של סדרות ומטא-זיכרון), ותוך דרישה להתכתבות אינטגרטיבית עם טקסטים אחרים ומקורות מידע חיצוניים ("ידע עולם"). ככל שמתקדמים בגיל ובכיתות הלימוד, יש חשיבות גדולה יותר לאיכות הכתיבה ולכמותה, ויחד עם הקריאה היא תופסת את התפקיד המרכזי ביכולות השפה הרלוונטיות לגיל בית הספר (רביד ושלו, 2012). לכתיבה יש אפוא תפקיד קריטי בלמידה הבית ספרית, ויש לה ביטוי רב בספר הנוכחי.

הקריאה והכתיבה הן תהליכים המשלימים זה את זה: הקריאה מתעללת את רעיונותיהם של הקוראים באמצעות הטקסט, ואילו הכתיבה מאלצת את הכותב לשלוט בתהליך ומובילה אותו לבנות משמעות. בתהליכים האלה משתמשים בסוגי ידע שונים - על מערכות הלשון, על העולם, על סיטואציות קומוניקטיביות ועל סוגי טקסטים שונים. בשלבים הראשונים של תהליך הכתיבה הכותבים פונים אל הקריאה כדי ללמוד על דרך ההבניה של הטקסט, על תוכנו, ועל מאפייני הלשון והשיח שלו. בהמשך

התגבשות האוריינות התלמידים מגיעים ליכולת להפיק טקסט משלהם תוך היענות למשימה הנדרשת במהלך הלימוד. כל אלה מדגימים את האמירה "קריאה וכתיבה מרובות של טקסטים מסוגים שונים מרחיבות את עולמות השיח של הקוראים והכותבים" (מתוך תכנית הלימודים תשס"ג).

מטרות ההוראה: התלמידים "יוכלו להבין טקסטים דבורים וכתובים במגוון סוגות, ואף להפיק טקסטים שהולמים את הנושא, את ערוץ התקשורת, את הנמענים, את מטרות התקשורת ואת מוסכמות הסוגה".

סוגות השיח והוראתן

כנדרש בתכנית הלימודים, נקודת המוצא של פרקי הספר שלפניכם היא התוכן הסיפורי. גם התפיסה החינוכית-לשונית שהנחתה את כתיבת הספר הזה רואה חשיבות בבניית תשתית לשיח וללשון אורייניים, תוך חשיפת התלמידים לסוגת שיח הסיפור (הנרטיב) כמו גם לסוגות נוספות מעולמות שיח שונים. הספר מתמקד אפוא **בסוגה הסיפורית**, המוכרת לילדים מגיל צעיר, משום שהיא בעלת חשיבות לשונית ותרבותית, אסתטית-הומניסטית, ומאפשרת הבעת מחשבות ורגשות תוך התייחסות למניעים של בני אדם בקורות אותם. לשיח הסיפור תת-סוגות כמו סיפור אישי על אירוע שקרה למספר, שתוכנו נשען על הזיכרון האפיזודי של המספר או סיפורי החיפוש (Quest), שבהם העלילה סובבת סביב חיפוש דמות או חפץ, סיפור בדיה דמיוני וכדומה. בין תת-הסוגות הספרותיות בספר תמצאו סיפורים קצרים וסיפורים עלילתיים ארוכים יותר, סיפורי עם, עלילונים, משלים, אגדות, מעשיות וסיפורי נונסנס (שורצולד, תשמ"ז), בדגש חשוב בסיפורים מן המקורות היהודיים (למשל, אגדות חז"ל על משה הרועה בחלק השני, בעמ' 115, ועל רבי פנחס בן יאיר בעמ' 208). עולם השיח הספרותי מכיל גם שירים בנושאים שונים, המציגים לילדים דרך אמנותית שונה להעברת התוכן והחוויות, ולכן בספר נכללים גם שירים ושירי-סיפור לא מעטים כמו "המלך צב-צב" של ד"ר זוס בתרגומה של לאה גולדברג (חלק שני, עמ' 119).

בהכללה, **שיח הסיפור** עוסק בעלילותיהם של המשתתפים בשיח ובקורות אותם בהקשר של זמן, של מקום ושל נסיבות נלוות (שן וברמן, 1997; Hickmann, 2003; Berman & Slobin, 1994). יש לו מבנה טיפוסי הכולל פתיח ובו רקע המתאר את הדמויות, את הזמן ואת המקום שבו הן פועלות, וכן את הרקע לאירועים העומדים להתרחש (נסיבות נלוות). בהמשך מתרחש בדרך כלל אירוע מאתחל, כלומר אירוע המניע את העלילה. העלילה מורכבת מאפיזודות (חלקי עלילה), ולרוב יש בה נקודת שיא, שהיא החלק המרשים והמרכזי של הסיפור. לבסוף יש בסיפור אחרית דבר, המסכמת את האירועים ומתבוננת בהם מנקודת ראות מרוחקת יותר, ולפעמים עוסקת בלקח שאפשר ללמוד מן הסיפור. עלילת הסיפור נעה לאורך ציר הזמן (בסיפורים מתוחכמים יותר אפשר להפר את התנועה הזאת, מה שיוצר עניין וגיוון) ומניעים אותה יחסים לוגיים של סיבה ותוצאה ויחסי זמן. העיקרון המארגן בסיפור הוא בדרך כלל נקודה מרכזית המניעה את העלילה (לדוגמה: סיבה לחיפוש המתרחש בסיפור או סיבה לריב שפרץ בין שני חברים). מטרתם הכללית של הטקסטים הספרותיים היא להעניק חוויה והתנסות תרבותית ואסתטית תוך הקפדה על הבנת שרשרת האירועים, המבנה ההירארכי של הטקסט, הסיבות והמניעים למעשיהם של הגיבורים ואתם פרשנות והערכה של מעשים אלה.

לשיח הסיפור שפה ייחודית משלו. יש בו ריבוי של כינויי גוף (אני, אתה, היא וכדומה), שמות עצם שמציינים מקומות (חצר בית הספר), קבוצת שיוך (הכיתה, הקבוצה) ובעלי תפקידים (מורה, תלמיד, יועצת), פעלים רבים, בעיקר פעלים בזמן עבר, הנושאים את העלילה (קרא, כתבה, הבינה, גילה) וקשרי זמן ומקום (לפתע, מן השמים). אפשר לספר סיפור בכתב או בעל פה, והמבנה הלשוני יהיה כפוף לאופנות הדבורה או הכתובה: הסיפור הכתוב יהיה בדרך כלל במשלב גבוה יותר (לא עלה על דעתו...), ואילו הסיפור הדבור עשוי להכיל לשון ניטראלית יותר (היא בכלל לא חשבה...). הדמויות שבסיפור (ובעקבותיהן הלשון שבו) הן בעלות ייחוד אישי, ולכל אחת מהן מניעים וסיבות להתנהגותה. מבנה רטורי טיפוסי בסיפור הוא הדיבור הישיר והעקיף המוסר דברים בשם אומרם. הלכידות בשיח הסיפור מושגת דרך התייחסות חוזרת ונשנית לדמויות ודרך שימוש בקשרי זמן, מקום וסיבה/תוצאה.

עם כניסת הילדים לבית הספר כבר טבועה בהם הסכמה הנרטיבית הבסיסית, המתגבשת בגיל הרך, והיא עתידה לעזור להם בהבנת הסיפורים שיפגשו. סכמה נרטיבית זו מתפתחת ומתגבשת בשנות בית הספר. התפתחות הסכמה קשורה להתפתחות הידע של תכנים רלוונטיים, בעיקר פתרון בעיות חברתיות, וכן הידע על פעולות מכוונות-מטרה הקשורות סיבתית ומתגברות על מכשולים. כמו כן יש עלייה ביכולתם של הילדים לצרף ידע הנוגע לתוכן ולמבנה האפיזודה. הכשירות הנרטיבית שהספר מבקש לטפח מאפשרת לילד לזהות טקסט סיפורי, להבין סיפורים, לייצר סיפורים, להצביע על אירועים חשובים ומשניים ולשחזר סיפורים. לכן כל סיפור מלווה בפעילויות הקשורות בתוכנו, בעלילתו ובסיבות למעשי גיבוריו, כפי שמפורט בהמשך המדריך למורה.

טקסטים מידעיים

בצד הטקסטים הסיפוריים, הספר שופע **טקסטים מידעיים** המצטרפים לסיפורים ומוסיפים מידע על הנושאים הנדונים, כמו למשל קטעי המידע על שלוש ממכות מצרים – דבר, כינים וארבה (חלק שני, עמ' 159). הטקסטים המידעיים נועדו לפתוח לפני התלמידים הצעירים את עולם השיח העיוני ולספק מידע שיטתי ועובדתי על בעלי חיים, חפצים, תהליכים ומושגים (רביד ושלו, 2012) המופיעים בסיפורים רבים בספר. במקביל נחשפים הילדים למבני שיח שונים לחלוטין מאלה של הסיפור, שכן טקסט המידע מפרט את מהותו של נושא ומתאר אותו בשפה שמנית וכללית, השונה לחלוטין מן השפה הפועלית, הספציפית והדינמית האופיינית לסיפורים. כך למשל נאמר ש"הארבה, קרובו של החרגול, הוא חרק החי במרכז אפריקה": אין מדובר בחרק מסוים שסביבו נסב סיפור, אלא במין החרקים הנקרא ארבה, תכונותיו והתנהגותו. פעילויות התוכן והלשון נגזרות מכך, ומטרתן להדגיש את התכנים ואת הייחוד הלשוני של סוגת המידע. דוגמה לכך הן הפעילויות על טקסט "הכדנית" (חלק שני, עמ' 159), המסייעות לתלמיד להבין את משמעויות המילים הרלוונטיות בטקסט (למשל – במה דומה הכדנית לכד) ועוסקות בתכונה המרכזית שלה: היותה צמח-מלכודת. כדי לקשר בין טקסטים מסוגים שונים אנו ממליצים בהמשך לפעילויות אלה לצפות בסרט ולבקר בגן הממחיש את תכונות הכדנית הטורפת.

טקסטים מעולם השיח של התקשורת הבין-אישית ומעולם השיח של תקשורת ההמונים

התקשורת בין בני משפחה וחברים היא קריטית לחייהם של הילדים בגילים שאליהם מיועד הספר. לכן הטקסטים מעולם השיח של התקשורת הבין-אישית מופיעים במגוון סוגות – הזמנה, מכתב או ברכה. עם זאת, יש להכין את הילד לתפקוד בעולם המורכב מקבוצות אנשים שונות, ולכן אנו מציגים גם טקסטים מעולם השיח של תקשורת ההמונים – שלטים, מודעות, פרסומת, ריאיונות, דיווח וכדומה. כמו במקרה של הטקסטים המידעיים, העיסוק בתכנים אלה יהיה תמיד קשור לנושא התוכן הנגזר מן הסיפור, וכל אשכול הטקסטים הסובבים סביב נושא אחד מקושרים יחדיו באמצעות פעילויות התוכן והלשון.

מטרות ההוראה: התלמידים "יוכלו להשתמש בשפה הדבורה והכתובה למילוי צרכים תקשורתיים: לשוחח, להבין ולהעביר מידע בלשון העברית גם אם אינם דוברים ילידיים של השפה"; וכן "יוכלו להבין טקסטים דבורים וכתובים במגוון סוגות, ואף להפיק טקסטים שהולמים את הנושא, את ערוץ התקשורת, את הנמענים, את מטרות התקשורת ואת מוסכמות הסוגה".

התפתחות לשונית ואוריינית בבית הספר היסודי

הספר המונח לפניכם מכוון ללוות את תלמידי כיתה ב' בבית הספר היסודי במסעם לרכישת כישורי לשון ואוריינות בשתי הדרכים שצינו בפרקים הקודמים – האחת, באמצעות עיסוק מרובה ומעניין בקריאה של טקסטים מסוגות שיח שונות ובעלי מטרות חברתיות-תקשורתיות מגוונות; והשנייה – באמצעות התמקדות מטא-לשונית במבנים לשוניים המופיעים בטקסטים אלה תוך קישורם לקטגוריות לשוניות שעליהם להכיר. מטרות אלה אינן יכולות להיות מושגות אם אנו כמורים מתעלמים מגילם של הילדים וממיקומם בבית הספר יסודי, שכן היכולות הלשוניות והאורייניות המאפיינות את ילדי כיתה ב' (בני 7-8) מחייבות התייחסות מושכלת אליהן המבוססת על המחקר. הספר מבוסס על התפיסה של החוקר הדגול ויגוצקי (Chaiklin, 2003) באשר ל"איזור ההתפתחות המקורב" (Zone of Proximal Development – ZPD), שהוא ההבדל בין מה שהלומד יכול להשיג ללא עזרה ובאמצעות עזרה: הטקסטים והפעולותיהם מציעים תכנים ומבנים עשירים ומגוונים יותר מן השפה הדבורה השגורה בפייהם של הילדים, אך לא כאלה שאינם בני השגה על ידי תלמידי כיתה ב' בהינתן עבודת הוראה ולימוד בכיתה. עניין זה נוגע הן לכישורי האוריינות של הילדים והן לכישורי השפה שלהם.

מבחינת כישורי האוריינות, תלמידי כיתה ב' נמצאים בראשיתה של דרך ארוכה שבה הם יעברו מרכישת הקריאה וכתובה לשימוש בהן למטרות לימוד. רבים מן הילדים עדיין אינם שולטים בקריאה הלא מנוקדת, במיוחד בכיתות בעלות אוכלוסייה מגוונת (בר און, 2010, 2011, בדפוס) וזקוקים לחשיפה מרובה לקריאה של טקסטים הולמים. הקריאה המרובה תסייע לא רק בהבנת הנקרא אלא גם לכתובה, תחום שבו תלמידי כיתה ב' זקוקים להדרכה צמודה ואינטנסיבית בכל מה שקשור להמשגת התוכן ומבנה הטקסט כמו גם לאיות, לכתוב ולניסוח. הטקסטים שהם קוראים מהווים הדגמה מצויינת לכתובה רצויה ומקור הולם להפקת ידע על מילים ומבנים לשוניים המאפיינים כל סוגה (Berman, 2008). ברוח ה-ZPD, דאגנו לכלול בספר טקסטים באורכים ההולמים את יכולות התלמידים בהינתן תיווך של הוראה, משימות כתיבה ההולמות את יכולותיהם ודיונים בתכנים המתאימים לגיל ולרמת הכיתה. השיר "אני לבדי בבית" (עמ' 114) מדגים זאת היטב: לא רק שהוא נכתב

על ידי משוררת דגולה ובכך מציב לילדים דוגמה ללשון מופת, נושאו מתאים בדיוק להתנסות של התלמידים ביחסים שבין הורים לילדים ולראשיתו של מרד קטן בהורים. בחרנו להדגיש בפעילויות הנגזרות משיר זה את התמך של הבית כמקום שאליו מרגיש הילד שייכות וממנו הוא "ממריא" אל העולם החיצוני ובכך למקם את השיר בתוך כלל היצירות המוצגות תחת נושא "הבית". דוגמה אחרת היא העיסוק המקיף בשיר-סיפור "הדלת משמאל" של יוצר מחונן אחר, אורי אורלב (חלק ראשון, עמ' 134 ואילך), המתעמק ביחסים שבין אורחים ומארחים ומאפשר לילדים לרדת לסוף דעתו של האחר ולייצג את רגשותיו ומחשבותיו. הקונפליקט המוצג בשיר-סיפור זה ממקד את הדיון בפעולות דיבור האפייניות לאינטראקציות חברתיות – תלונות והתנצלויות, ובכך מעגן את הדיון בהקשר תקשורתי רלוונטי לילדים ומכוון אותם לדרכי התבטאות הולמות.

מבחינת כישורי הלשון, התלמידים בכיתה ב' בבית הספר היסודי נמצאים בעיצומם של תהליכים התפתחותיים חשובים של הלשון הדבורה והכתובה המאפיינים את סוף ילדות הביניים (גילאי 4-8) כמו גם את המעבר מן הגן אל בית הספר (רביד, 2002). אוצר המילים מתרחב במובנים רבים, לא רק מבחינת למידת מספר גדול יותר של מילים, אלא גם רכישת מילים מופשטות יותר כמו פעלים מנטאליים (טעה, האמין, זכר, נדהם), היכרות מעמיקה עם שורשים ובניינים, למידת מבנים מורכבים כמו מבני סמיכות (ענפי העץ, הענפים של העץ וענפיו של העץ), הכרת מבני הקניין החבור (למשל, ארמונה), קישור בין צורות שונות של אותה יחידה לשונית (קן – קנים, לב – לבבות), ובמיוחד הופעת כישורי השיח ההכרחיים לכתיבה. בחירת המבנים הלשוניים שבהם עוסקים פרקי הספר נעשתה בקפידה כך שתהיה לא רק בעלת משמעות בהקשר של הטקסטים אלא גם שמבנים אלה יהיו מותאמים לידע הנדרש וליכולות הלשוניות ההתפתחותיות של תלמידי כיתה ב'. דוגמה לכך הן הפעילויות המלוות את משל "הדבורה והזבוב" (חלק שני, עמ' 67), שהם חרקים המפיקים קולות זמזום טיפוסיים. בהתאם לכך תרגלנו את נושא האונומטופאות (חיקוי קולות הטבע והמציאות) בפעילות בעמ' 71, ובעמ' 70 חיזקנו את החשיבה על הגופים השונים מתוך תפקידם בדיאלוג ואת הלשון הציורית המתקשרת לעקיצות.

מטרות ההוראה: התלמידים "יוכלו להבין טקסטים דבורים וכתובים במגוון סוגות, ואף להפיק טקסטים שהולמים את הנושא, את ערוץ התקשורת, את הנמענים, את מטרות התקשורת ואת מוסכמות הסוגה; וכן הם "ישכללו את התפקוד בשפה על פי המוסכם והרצוי בקהילות השיח שהם פועלים ועתידים לפעול בהן".

שונות בין תלמידים

הספר מיועד עקרונית לתלמידי כיתה ב', אך מראשית בנייתו הוא מכוון לקחת בחשבון את מה שידוע לכל מורה כיום – העובדה שקיימת שונות רבה בין תלמידים בני אותו גיל והמשתייכים לאותה שכבת גיל. להלן נמנה את הסיבות העיקריות לשונות הנצפית בין תלמידים:

א. **מיצב סוציו-אקונומי שונה**, כלומר יכולות משפחתיות כלכליות והשכלתיות המאפשרות לילדים למצות את יכולותיהם. הבדלים בין מיצבים סוציו-אקונומיים עלולים להציב מכשולים ללמידת השפה והאוריינות כמו גם להצלחה אקדמית בבית הספר (לוי ואביבי בן-צבי, 2010). מדד הטיפוח של משרד החינוך מתווה את אופן הקצאת המשאבים לבתי הספר היסודיים לשם סיוע אם רוב הילדים שלומדים בהם הם ממיצב ס"א נמוך (חוזרי מנכ"ל, 2007).

ב. **עלייה והגירה.** ישראל היא מדינה קולטת עלייה ויש בה גם מהגרי עבודה ופליטים; כך יש בינינו ילדים רבים שהעברית אינה שפתם היחידה ולצדה הם רוכשים בבית שפת אם נוספת, שלעתים היא דומיננטית יותר מן העברית.

ג. **קבוצות מיעוט.** באוכלוסיית המדינה קבוצות גדולות של דוברי שפות אחרות – ערבים, דרוזים, צ'רקסים וגם קבוצות גדולות של עולים דוברי רוסית ושפות אתיופיות. ילדי קבוצות המיעוט במקרים רבים אינם דוברים עברית כשפת אם ראשונה.

ד. **לקויות שפה, קריאה, קשב ולמידה.** מעבר להרכב הדמוגרפי של אוכלוסיית המדינה, כ-20% ואפילו יותר מן הילדים בכל כיתה סובלים מלקויות מסוגים שונים, שהן מכשול רציני בדרך לרכישת כישורי אוריינות (לוי, 2012).

ה. **הבדלים אינדיווידואליים.** אנשים שונים זה מזה ביכולותיהם ובנטיות לבם, וכך גם ילדים בכיתה ב'. בכל כיתה, למשל, יש כחמישה אחוזים של תלמידים מוכשרים ומחוננים במיוחד. יש ילדים חובבי אמנות ויש המוכשרים במיוחד בספורט, במוזיקה או במתמטיקה. זו הסיבה שהספר שלנו, שנועד להקניה ולטיפוח של יכולות שפה ואוריינות בקרב ילדים דוברי עברית בכיתה ב', פונה לאוכלוסיית התלמידים בישראל – הטרוגנית על כל גווניה ויכולותיה. יש בספר רמות שונות של פעילויות תוכן ולשון, ותלמידים בעלי יכולות שונות יוכלו להפיק ממנו ידע. לדוגמה: הפעילויות בעקבות הסיפור "העצים הערומים" (חלק ראשון, עמ' 184) מכילות שאלות פשוטות של איתור מידע וסימונו בסיפור, ולעומתן שאלה המבקשת לאתר בטקסט מילים הקשורות לשמות מופשטים המציינים רגשות, כמו חולשה ובדידות. ילדים המתעניינים בתופעות טבע ומדע ימצאו עניין מיוחד בפעילויות העוסקות בבולוגיה של העץ. המורה יכולה להטיל עליהם משימות להסביר את ההיבטים המדעיים של תופעת העצים הנשירים לעומת ירוקי העד. מטלה זו באה בהקשר של הסיפור. מהיבט אחר, אפשר לעודד ילדים בעלי קשיים חברתיים באמצעות שיתופם בדיאלוג כיתתי המייצג את פעולות הדיבור שבסיפור ואת הקולות שהעצים מייצגים. ילדים אלה עשויים ל"פרוח" תוך כדי משחק תפקידים. ילדים המתקשים לעקוב אחר מבנה הטקסט יפיקו תועלת מטבלת הארגון המלווה את האגדה. המורה יכולה להטיל משימה על שני ילדים: האחד יכתוב את שם העץ מצד אחד, והאחר יצרף אליו את הסיבה לסירוב – מצד שני.

דוגמה נוספת להוראה דיפרנציאלית של טקסט משמש סיפור העם "מלך הצפרדעים" (חלק שני, עמוד 93). תעודת הזהות, שהיא פעילות מטרימה, עשויה להיות פעילות הולמת לילדים המתקשים, מכיוון שהיא מסייעת לארגן את החשיבה על בית הגידול של הצפרדעים בהקשר הסיפור. תלמידים אלה יפיקו תועלת גם מארבע תמונות הרצף הגדולות והצבעוניות, שאליהן מצטרפות שתי משימות לשוניות רלוונטיות אך פשוטות: האחת – איתור משפטים הולמים מהסיפור והתאמתם לתמונות, והשנייה – כתיבה עצמאית של ביטויים קוליים, תופעה לשונית קונקרטי ומוכרת. הפעילויות הלשוניות המוצעות עשויות לשמש ילדים ברמות שונות: התלמידים המתקשים יאתרו את הפעלים בזמנים השונים, ואילו החזקים יותר יוכלו גם להסיק מסקנות לגבי הקשר בין זמן הפועל לתפקידי הפעלים בסיפור. תלמידים בעלי מודעות לשונית גבוהה יתמודדו עם המשימה של ההבחנה בין שפת

הדיבור לשפת הסיפור הכתוב. עבור תלמידים מצטיינים במיוחד, המסוגלים לקשר בין טקסטים מעולמות שיח שונים, אנו מציעים את הפעילות בעלת האתגר הקוגניטיבי המורכב של דמויות המלכים השונות במקרא ובגאוגרפיה של המאה ה-21.

מטרות ההוראה: התלמידים "ייעזרו בשפה לצורך ביטוי העולם הפנימי ולפיתוח מודעות עצמית", "ייעזרו בשפה כדי לגבש השקפת עולם וכדי להכריע הכרעות אוטונומיות בדרך מודעת וביקורתית" וכן "פתחו מודעות לשונית וירחיבו את הידע הלשוני: יוכלו להתבונן בשפה, להבין את יסודות המרכיבים אותה ולחשוב באמצעותה".

מבנה הספר והפעילויות שבו

הפעילויות בספר עוסקות בתוכן של עולמות השיח המגוונים: בפרטי התוכן כדי להבין את רצף האירועים או פרטי התיאור שבטקסט; בפרשנות ובהערכה – כדי להבין את המניעים למעשי הגיבורים ולמתרחש בטקסט; בנקיטת עמדה, בהבעת דעה, בבקרה וברפלקציה – כדי לחשוב על הטקסט כיחידת שיח הקשורה לאחרות ולהעניק לתלמידים ולמורים חוויה אסתטית. רבות מן הפעילויות עוסקות בכתיבה, שכן אחד המאפיינים המרכזיים של האוריינות הלשונית הוא היכולת להפיק טקסטים מגוונים ההולמים מטרות שונות. הספר עוסק בזיהוי הרכיבים בכל אחד מעולמות השיח השונים בעת הכתיבה, (ראו תבחינים להלן), במשימות כתיבה מסביב לאירוע מרכזי ובמשימות הדורשות דמיון ויזמה מבחינה צורנית, נושאי התוכן והסוגות הרלוונטיות המתייחסות אליו מהווים יחידה אחת הצבועה בצבע זהה כדי לציין את ההקשר (ראו תוכן עניינים). מבחינה עניינית, שלוש הסוגות העיקריות שבספר הן שיח הסיפור, טקסט המידע וטקסטים מעולם השיח התקשורתי (תקשורת בין-אישית ותקשורת המונים). לאלה מצטרפים טקסטים אינטראקטיביים המופיעים הן כלב היחידה והן בפעילויות המתייחסות אליה.

בתוכן העניינים מופיעים נושאים שונים הבנויים כאשכול שיח שבו מגוון טקסטים בעלי אופי אינטרטקסטואלי – כלומר יוצרים שרשרת של טקסטים העוסקים באותו הנושא ומתייחסים זה לזה, כנדרש במטרות החינוך הלשוני. תחת כל שם נושא מופיעים שמות הסיפורים, השירים והטקסטים המידעיים. רשימה מפורטת של המבנים הלשוניים וסוגות השיח מצורפת בתוכן עניינים נלווה בסוף הספר. הנושא הנלמד מצוין בשולי הדפים לאורך כל הספר, כמו למשל סיפור מעולם השיח הספרותי או טקסט מידע מעולם השיח העיוני. מצוין שם גם אופי הפעילות, כמו למשל על מה שבתוכן, פרשנות ומשמעות, על מה שבלשון, על מה שבמבנה, וכן סוגות נוספות, כגון ברכה, שיר ופרסומת. בכל שער של נושא משוחחות ביניהן בדרך כלל שתי דמויות (תולֵי וגִמֵי). הן שואלות ומסבירות, מבהירות מונחים, מפרשות רגשות, מפשטות מושגים הקשורים לחומר הלימוד ומתאימות אותם לגיל התלמידים ולרמת הלימוד שלהם, ובכך עוזרות לתלמיד להבין כיצד להתמקד במשימה. לדוגמה: תולי שואלת מהו עלילון, וגמי עונה לה ומסביר את מאפייני העלילון. גמי שואל: כיצד כותבים מודעה? תולי עונה ומסבירה לו כיצד ומתי משתמשים במודעות, לאיזה אירועים ומה המטרה. הן הדמות הזכרית והן הדמות הנקבית עונות ושואלות כדי לשמור על האיזון המגדרי.

- במדריך למורה מופיעים "תבחינים" – מאפייני המבנה, התוכן והלשון בסוגות המגוונות המופיעות בספר זה. עיון בהם והוראתם יאפשרו למורה להנחות קריאה וכתובה מכוונת מאפיינים. יש לציין שה"תבחינים" אינם מיועדים לשכפול עבור התלמידים.
- בסוף כל אחד משני חלקי הספר מופיעים שני דפי משוב – דף משוב לשיח כתוב ודף משוב לשיח דבור (ראו הרחבה דיסקטית בעמ' 142). את בדיקת הטקסטים ושחזורי הטקסטים שכתבו התלמידים. הבדיקה תיעשה בהוראה גלויה ותבדוק את הבנת הטקסט, את השפה שהשתמשו בה לכתובה ואת דרישות האופנות הכתובה כמו הפיסוק והניסוח.
- התלמידים והמורים בכיתה עוסקים בשיח דבור וכתוב לביצוע המשימות הלימודיות ולתקשורת בין אישית. הן השיח הדבור והן הכתוב הם ביטוי של ידע לשוני תלוי גיל ושנות לימוד, ולכל אחד מהם מטרות ואפיונים משלו. השיח הדבור, הבין-אישי, הוא תמיד ביטוי בן חלוף לאירוע שבו משתתפים לפחות שני בני שיח, ובהקשר הכיתתי – הרבה יותר. רק הקלטה ותעתוק של הנאמר יאפשרו לנו לזכור את כל מה שנאמר בדיוק. אך כוחו של השיח הדבור ביכולת האקספרסיבית הלשונית שלו, כלומר בכוח התקשורת הלשונית הישירה והמידית. לשיח הדבור "עמוד שדרה" טמפוראלי, כלומר הוא מאורגן בעזרת ציר הזמן. השיח הדבור בנוי על שתי יחידות עיקריות: האחת היא מבעים, כלומר יחידות הבעה לשונית שגבולותיהן מסומנים בהנגנה, בעצירה או בהדגשה; והשנייה היא "תורות" – שכן בן השיח המדבר מקבל את הזכות למסור מידע ולהביע את רגשותיו ודעתו, אך אינו יכול לעשות זאת לעולם ועד, שכן עליו למסור את התור גם לבן שיחו. ארגון זה של השיח במבעים וב"תורות" דורש התייחסות משמעותית למעברים ביניהם ולמשא ומתן בין בני השיח על זכות הדיבור אך גם על זכות ההקשבה. ויסות ה"תורות" והמעברים בהתבטאות בשיח הכיתתי הדבור הוא תפקיד חשוב של המורה ויש להעבירו גם לתלמידים כדי שיקחו אחריות על הדרך שבה הם מנהלים את השיח שלהם.
- השיח הכתוב הוא יציב על גבי הנייר או על צג המכשיר האלקטרוני, ולכן קל הרבה יותר להכיל אותו כטקסט שלם. לעומת השיח הדבור, כוחו של השיח הכתוב הוא כוח הרפלקציה: השיח הכתוב מעודד את החשיבה על הלשון בכלל, שכן הוא משקף היבטים של השפה שאינם לידי ביטוי בדיבור, כמו למשל הפרדה בין מילים, סימני פיסוק המעידים על יחסים תחביריים, ומבנה המילה העברית מבחינת השורש והמוספיות השונות. לעומת השיח הדבור, שהוא אינטראקטיבי במהותו, השיח הכתוב הוא חד כיווני, שכן הטקסט עומד לרשות הכותב עד שהוא "משחרר" אותו לכל מאן דיכפין. בכך כוחו הטקסטואלי, המאפשר עריכה, שכתוב, כתיבה מחדש ודיוק לשוני בהבעת המסר. ואולם היכולת להכיל את הטקסט כיחידת שיח שלמה ולערוך בו שינויים תוכניים וצורניים היא יכולת המתפתחת עם הגיל ועם שנות הלימוד ודורשת אימון רב בהדרכה מפורשת על ידי המורים.
- לפי ההנחיות שלנו, את השחזור יכתבו התלמידים במחברת שפה ולא בספר הלימוד. הכתיבה במחברת – בשונה מכתובה בספר או בחוברת – אינה מגבילה מבחינת המקום ומאפשרת כתיבת טיוטה, תיקון בעזרת דף המשוב וכתובה מחדש. כמו כן, המחברת מאפשרת לצייר ולהדביק בה חומרים בהתאם למשימות ולתכנים הרלוונטיים. מורה שיבחר להשתמש בסביבה המתוקשבת יוכל להפנות את התלמידים לכתובת שחזוריים וסיפוריים באתר התכנית.

- יש ערך רב לכך שכל הפעילויות ייעשו בתיווך המורה, שהוא המגשר בין פעילויות הלמידה לתלמיד והאחראי לאינטראקציה הולמת בעקבות התוכן המוצג והפעילויות המוצעות. תפקיד המורה כאן הוא למפות את תלמידי הכיתה על פי התוצרים שהפיקו וליצור קבוצות עבודה בהתאם לצרכיו ולצורכי התלמידים. תלמידים המתפקדים באופן עצמאי לאחר הדיון במליאה – יעבדו באופן עצמאי; תלמידים הזקוקים לתיווך חלקי או מלא – ייעזרו במורה בהתאם לצורכיהם לאורך כל הפעילויות. במהלך הפעילויות נדרשת התערבות המורה הן במעקב הן בהערכה.

מרחבי למידה

1. שילוב מרחב הלמידה של הספר עם הסביבה המתוקשבת

בשנת 2013 אין להציג ספר חדש להוראת העברית ללא התייחסות לנקודת המבט הדיגיטלית המאפיינת את החיים המודרניים בכל תחום בישראל. לכן עיצבנו לספרים בסדרה סביבה מתוקשבת המותאמת לכיתות ב'–ו' ותכנית מתוקשבת המקבילה לכל ספר, שקיבלה את אישור משרד החינוך.

הספר המודפס לכיתה ב' והסביבה הממוחשבת לכיתה ב' הם חומרים משלימים היוצרים יחד מערך הוראה/למידה שלם לקידום החינוך הלשוני. נוסף על כל התכנים והפעילויות בספר המודפס, שנועדו לקדם את הכשירות הלשונית של הלומד כדובר, כשומע, כקורא וככותב תוך הנאה מהעיסוק בשפה, יש ערך מוסף לסביבה הממוחשבת. ערך זה מושג באמצעות תיווך טכנולוגי, גרפי ואנימטיבי להבנת הנקרא (פעילויות הבנת הנקרא, אוצר מילים ולשון בתבניות טקסט, רמזים, משובים ועוד) ולהבנת תופעות לשוניות מורכבות (לימודונים להבנת מאפייני הסוגות, מושגים באוצר מילים ומושגים בלשון) ובאמצעות פעילויות של כתיבה ויצירה (מטלות סיכום נושא יצירתיות) ופעילויות מגוונות המזמנות הנאה מהעיסוק בשפה ("העשרה בכיף": צפייה בסרטונים, האזנה לשירים, משחקי שפה, כתבות רלוונטיות ואקטואליות וקישור לאמנות).

החומר המודפס והחומר הממוחשב זמינים ויוצרים חומרים משלימים עבור המורה ועבור התלמיד. הספר והתכנית הממוחשבת מציעים כיסוי קוריקולרי לכיתה ב' לפי מיומנויות השפה, לפי מושגי יסוד בתחום הדעת (ראו במערכת הממוחשבת "לימודונים") ולפי נושאי לימוד (ראו עץ הנושאים ומנוע חיפוש במערכת) תוך התייחסות לפיתוח מיומנויות כלליות של חשיבה וחקר. הסביבה הממוחשבת מאפשרת הרחבה של דרכי הלמידה וכוללת דרכים להבניית הידע. לכל שיעור גרין פתיחה אנימטיבי, הדגמות ויזואליות והרחבות (ראו מטלות והעשרה), תרגול אינטרקטיבי מגוון ברמות שונות תוך שילוב תצוגות שונות של הטקסט, רמזים ומשובים ומשימות ביצוע וחקר (ראו תרגול ומטלות). המערכת מזמנת בניית קישוריות בין נושאים, רעיונות, ותופעות לשוניות (ראו מטלות, קריאה חופשית ו"העשרה בכיף"). סביבה זו משלימה גם מבחינת יכולת המורה להעריך את הלומד. נוסף על "פינת הצילום שלי" ועל פעילויות יצירתיות בספר מפריד עומדות במערכת לרשות המורה פעילויות הערכה מעצבת, מטלות הכוללות גם משימות ביצוע. הערכת תהליך הלמידה מתבצעת במעקב מובנה אחר פעולות התלמיד, כולל שימוש ברמזים ובמשובים. המורה יכול לשלב את הספר ואת המערכת הממוחשבת בכל אחד מנושאי הלימוד ובכל אחד ממצבי הלימוד בכיתה ובבית.

- המלצות אופרטיביות לשילוב הספר יופיעו בסוף המדריך למורה של היחידות הממוחשבות.

נושאי התוכן המרכזיים משותפים לספר המודפס ולסביבה הממוחשבת. הטקסטים המשותפים נחלקים במערכת הממוחשבת לשתי צורות הגשה: א. חלקם מוגשים בלויית שיעור ובו גרין, קריינות טקסט ושאלות לדיון (לדוגמה: "ילדה חדשה" ו"כשהדוד שמחה שר"). ב. חלקם מלווים בקריינות ובאיורים בלבד (לדוגמה: "החפרפרת" ו"מעשה באזנהמן").

התרגול סביב הטקסטים המשותפים מורחב, אינטראקטיבי ומזמן עבודה ברמות שונות ובדרכים שונות. כך למשל הוא מאפשר להגיע לתשובות בדרך הגילוי בעזרת רמזים ומשובים ועונה לצורך של עבודה בכיתות הטרונגניות. לימוד התופעות הלשוניות, הנמצא לאורך כל הספר בתרגול, בתוך "בועות הסבר" ובסיכום – בצורת תבחינים – מקבל השלמה בסביבה הממוחשבת בצורת לימודונים. בכל יחידה ממוחשבת יש לימודון עצמאי ותרגיל מלווה לימודון באותם הנושאים הנלמדים בספר. הלימודון הוא שיעור קצרצר אנימטיבי המסביר וממחיש מושג מתחום מאפייני סוגה כמו "סיפור" ו"שיר", מתחום אוצר המילים כגון "מילים נרדפות", או מתחום הלשון כגון "שורש ומשפחת מילים", "חריזה – צלילים וסימני הכתב". הסביבה הממוחשבת משלימה את פעילויות ההעשרה הנמצאות בספר. החלק של "העשרה בכיף" כולל סרטונים, מצגות, כתבות עיתונאיות, פזמונים ומשחקים המלווים את הטקסטים ביחידה ומתאימים גם ללוות את ההוראה בספר. כך למשל ביחידה על "הלביאה" התלמידים צופים בסרטונים, נחשפים למפה אינטראקטיבית של הספארי (באתר הספארי), קוראים כתבות עיתונאיות כמו "גידל לביאה בחצרו ונעצר", "לביאה אימצה עיור", ועורכים סיור וירטואלי בגן חיות בקנדה. דוגמה נוספת להעשרה היא היחידות על החגים, שבהן משולבות מצגות על מנהגי החג בעבר ובהווה כמו תחפושות, וכן האזנה לתפילה, תערוכות של חנוכיות ושירים מולחנים לחגים, ולצדם עוד מוצגי אמנות ותרבות הקשורים בחגים ומתאימים ללוות את הטקסטים המופיעים בספר. הסביבה הממוחשבת משלימה את הספר גם בנושא "קריאת ספרים" ומציעה השלמות הן מבחינת כמות הספרים והן מבחינת דרכי הצגת הספר, כמו קטעי קריינות מהספר ופעילויות מלוות באיורים אנימטיביים.

כיצד נכנסים לתכנית המתוקשבת? אפשר להתקשר אלינו בטלפון: 03-5587990, שלוחה 3 או להקליד בגוגל "הוצאת יסוד" ולמלא טופס ובו בקשה להתחבר לסביבת הלמידה "אלנט". אנו ניצור עמכם קשר ונדאג לחבר אתכם למערכת.

2. שילוב מרחב הלמידה של הספר עם "פינת הצילום שלי"

עם ההאצה בהתפתחותן של טכנולוגיות התקשורת, ילדים רבים מחזיקים במצלמה: מצלמה דיגיטלית, מצלמת טבלט ומצלמת טלפון סלולרי. המצלמות אקטיביות בחייהם של הילדים ומשמשות לתיעוד, למשלוח ולשיתוף הקהילות החברתיות שלהם. לטכנולוגיה המשולבת בהוראה יש כוח רב בפיתוח יכולות אישיות, ביצירת אינטראקציה חברתית בין ילדים ובלמידה זה מזה.

כוחו של הצילום ביכולת להבחין בדברים (פוקוס) ולהתמקד בדבר מסוים. בהתרגשות ממה שרואים ובהנצחה יש פן יצירתי. חשובה גם האפשרות לחלוק עם אחרים רגעים מרגשים, רגעים של למידה חדשה בדרך אחרת. אמצעי נפלא זה נבחר לשמש מקור מידע וכלי להבעת דעה. המצלמה מלווה את התלמידים

לאורך שנת הלימודים במקביל לנושאים השונים המוצגים בספר, והתלמידים מחליפים מידע המוצג מזוויות ראייה שונות. השימוש באמצעי תקשורת זה תורם לפיתוחה של האוריינות החזותית.

תצלומים הם כלי שיכול לקדם מאוד את התקשורת בין הילדים לבין עצמם, בינם לבין המוסד החינוכי, ובינם לבין ההורים. זהו למעשה טקסט גרפי להעברת מידע בדרך אחרת. אמצעי זה מאפשר לשתף את כל הילדים והמשפחות שלהם. אין להתבסס על ההנחה שלכולם ידע עולם ורקע משותף, ולכן כשמדובר בחגים, למשל, אפשר לשתף את כולם באמצעות תצלומים.

השימוש במצלמה מכוון ומאפשר ללומדים רכישת מיומנויות של אוריינות חזותית (תוך הסתייגות מחדירה לפרטיות). אוריינות חזותית מוגדרת כיכולת להיות נגיש לדימויים חזותיים, לפרש, להשתמש, להעריך וליצור תמונות נייחות ונעות באמצעי תקשורת ישנים וחדשים (1998,). כמו כן, פינת המצלמה מספקת לתלמידים הנאה מאמצעי טכנולוגי רלוונטי לחיי הילדים המאפשר לחוות בדרכים אסתטיות ומרגשות את מה שנלמד ומה שמתרחש סביבם. זאת ועוד, למצלמה יש גם יתרון של עיסוק במיומנויות למידה: לחשוב, להעריך, להשוות, להסיק מסקנות, לשאול שאלות לגבי מה שהם רואים בתצלומים שלהם לעומת תצלומים שצילמו חבריהם.

הפעלת המצלמה

• ראשית יש לברר אם לכל ילד יש אמצעי לצילום (טלפון נייד או מצלמה פשוטה). אם אין מצלמה ברשותו של כל תלמיד – יצלמו התלמידים בקבוצות. כמו כן אפשר להשיג תצלומים במאגרי התמונות במרשתת.

התלמידים –

- ◆ ילמדו להפעיל מצלמה.
- ◆ ילמדו לצלם עיקר ולא טפל בדרך של ניסוי וטעייה (לא יצלמו ילד באופן חלקי, למשל).
- ◆ ילמדו לפתוח תיקייה ולהעביר אליה את כל התצלומים.
- ◆ ילמדו לתעד תהליכים ולכתוב זאת מתחת לתצלומים.
- ◆ ילמדו לחבר סיפורים לרצף של תצלומים.
- ◆ יכתבו מדוע בחרו לצלם את המוצג וישתפו אחרים במידע.
- ◆ ילמדו לשלוח את התצלומים לחברים.
- ◆ יקראו מה כתבו חבריהם ומה צילמו.
- ◆ יביעו את דעתם בקבוצה על התמונות.

חשוב לציין שההתכתבות ברשת בעקבות התצלומים חיונית להשגה של מטרת המשימה. אפשר לערוך תערוכה בכיתה ולהציג תמונות. מומלץ שהתערוכה תשמש סיכום לתהליך ההתכתבות בנושא הנלמד.

הצעות אופרטיביות

א. צילום בהתאם לנושאים המופיעים בספר: התחלות, חורף, חגים וכד'. התלמידים יצלמו, יכתבו, יחליפו ברשת רשמים וחוויות וישתפו בהן גם את בני המשפחה. יש להדגיש שההתכתבות ברשת חיונית להשגה של מטרת המשימה.

ב. קיום נוהל של מפגש בקבלת שבת או בשיעור חברה: התלמידים יציגו בכיתה תצלומים של אותו אירוע, ישוו וידונו – מה ראה כל אחד מנקודת מבטו; ישמעו דעות שונות, ישאלו שאלות ויסיקו מסקנות.

• חשוב שהמורה יחדד את נקודות המבט השונות וישלב תלמידים שונים בהצגה בשיחה. רצוי מאוד לאפשר הבעה – דווקא במשימה מסוג זה – לילדים המובדלים.

ג. צילום רצף של סיפור: הילדים יצלמו הילדים רצף אירועים וייצרו סיפורים. כך ייווצרו סיפורים אחדים, כולם יצירות הילדים, ויוצגו בכיתה. לדוגמה: תהליך בניית סוכה. הילדים יתארו את שלביה של הבנייה וייחשפו לסוגת ההוראות על ידי יצירתה. אפשר לצלם את תהליך הכנת לביבות לחנוכה או סיטואציה בהפסקה, למשל התפתחות מריבה עד לסיומה. אפשר לצלם אירועים חגיגיים בביה"ס או מעקב אחר התנהגות בעלי חיים וכד'.

לדוגמה: צילום בנושא "כל ההתחלות"

התלמידים –

- ◆ יצלמו דמויות מרכזיות בבית הספר, יכתבו כיצד הן נראות בעיניהם, מה הם מרגישים כלפיהן.
- ◆ יצלמו תלמידים בכיתה – בפינות שונות, בהפעלות שונות.
- ◆ יתעדו פינות חשובות ואהובות בבית הספר וידגישו מה חשוב להם.

תיבנה פינה פעילה:

• לאורך השנה ייאספו בתלקיט תמונות המועדפות על הילדים. התלקיט יכול להיות דיגיטלי או אוגדן ובו תצלומים מודפסים. אפשר להציגם בפינה שתיועד לכך או בתערוכה מתחלפת.

3. שילוב המרחבים הלימודיים של הספר במשימות "שוחחו עם חברים" ו"מספרים וכותבים"

משימות אלה מסכמות בדרך כלל את הנושא הנלמד ומאפשרות לנהל דיון ביקורתי. כמו כן הן מכוונות להזדהות ולהתבוננות עצמית. המשימות מכוונות את התלמיד לצאת מן התוכן אל ההזדהות (ראו בשיר-סיפור "הדוד שמחה שר" / ע' הלל).

במשימה "שוחחו עם חברים" ישוחחו התלמידים על סוד בעל תוכן חיובי או שלילי ועל ההבדלים במסירת הסודות השונים – מה מספרים, מה אין מספרים, וכמה קשה לספר סוד שאיננו רוצים לספרו. בשיר "הדלת משמאל" / אורי אורלב משוחחים התלמידים עד כמה קשה לארח ומדוע לא מתחשק לפעמים לארח.

במשימה "מספרים וכותבים" כותבים התלמידים במחברת שפה על חוויות אישיות ("אני אוהב להירטב" / מירה מאיר), על יחסים בכיתה ועל מעמד אישי ("מלך הכיתה" / חגית בנזימן).

• לאורך השנה ייאספו בתלקיט הסיפורים שהילדים כתבו. הסיפורים יוצגו בפינה שתיועד לכך. אפשר ליצור תלקיט במחשב.

4. שילוב המרחב הלימודי של הספר בהערות של תולי וגמי

תולי וגמי הם שתי דמויות חביבות המלוות את הספרים ועוזרות להגדיר, לפרש ולהרחיב מושגים בשפה. אפשר לעשות בהם שימוש רב הן בכיתה והן מחוץ לה, בשיעורי הבית ובהכנה לשיעורים. בכיתה עוזרות לנו הדמויות להקנות ידע על תופעות בשפה. תפקיד המורה הוא לקשר בין דבריהם של גמי ותולי לבין המשימות המתאימות: יש להסב את תשומת לבם של הילדים שאפשר לחזור ולעשות שימוש במידע זה בהקשרים מתאימים לאורך הספר. לדוגמה, בעמ' 125 בחלק הראשון, אומרת תולי: "רוב הפעלים בטקסט המידע כתובים בזמן הווה: מוסרים עובדות, מסבירים תופעות ותהליכים, לדוגמה: שואג, מבלה." מה עושים התלמידים? מחפשים את הפעלים בטקסט, ממיינים אותם בטבלה לפי זמנים ודרכים, עונים על שאלת ההיסק בסוף העמוד ומאששים את המידע שנתנה תולי בבועה שלמעלה.

מומלץ להקים לתולי ולגמי פינה בכיתה, הממוינת על פי סוגות, סוגות נוספות, תת-סוגות ולשון. למשל: כל אמירותיהם של גמי ותולי בהקשר לעלילון תרוכזנה תחת הכותרת עֵלִילוֹן. וכן בלשון: כל הנאמר על הפועל יופיע תחת נושא הפֶּעַל או פְּעָלִים. הפינה תהווה מעין סיכום לנושאים הנלמדים מנקודת מבט של הסוגות, תת-הסוגות והלשון.

5. הפעלת אסטרטגיות להבנת מילים מתוך הקשר

אוצר המילים הוא התשתית לשפה הן מבחינת התכנים המובעים בהן והן מבחינת תפקידיהן התחביריים (מילות תוכן כמו שמות, תארים ופעלים, מילות פונקציה כמו כינויי גוף, מילות קישור או ה' הידוע). תאוריות עדכניות של קריאה מצביעות על כך ש"איכות לקסיקאלית" – כלומר הכרת המילה על בוריה ועל כל היבטיה – היא המסד החשוב ביותר לקריאה. לכן מטרה חשובה של החינוך הלשוני היא הרכשת אוצר מילים רחב ועמוק ככל האפשר לתלמידים – כלומר מגוון גדול של מילים וגם ריבוי משמעותות לכל אחת. המופקדים על מערכות החינוך במדינות מערביות מתועשות מודעים היטב לדרישה זו ופועלים לביצועה במרץ. חוקרי השפה גילו, שמילים נרכשות תמיד מתוך ההקשר וכך גם מגיעים תפקידיהן ומשמעותיותיהן לכלל מימוש. "ההקשר" פירושו הסביבה התחבירית והטקסטואלית שבה המילים מופיעות, כמו למשל שם העצם מים שיופיע בהקשר של ספינה או הפועל לישון שיופיע בהקשר של המילה יגע. לכן, ככל שנחשוף את הילדים לשפה דבורה וכתובה עשירה ומגוונת ככל האפשר הם ילמדו מילים רבות יותר, מסוגים רבים יותר, וגם את משמעותיותיהן המגוונות, כמו בדוגמה של צבוע (שצבעו אותו, או לא ישר ומעמיד פנים). בהינתן ידע של מילים רבות בטקסט, התלמיד יוכל לרוב להסיק את משמעותה של המילה שאינו מכיר, ואולם גם אם לא הסיק את המשמעות – פגישות נוספות עם המילה בהקשרים נוספים ישיגו את המטרה. בעברית מילים חולקות רכיבים מורפולוגיים כמו שורש, תבנית, בסיסים ומוספיות עם מילים אחרות, כך שמילה כמו החלמה תוכל להיעזר בידע (הלא מפורש) על מילים במשקל דומה, המבטאות תהליך (הסכמה, הקלטה) כמו גם ברמזי השיח התוכניים; ומילה כמו אימות תיעזר באמת כדי לעמוד על טיבו של התהליך. ואולם הספרות מצביעה על כך שעיסוק מפורש מדי במורפולוגיה עלול להשיג מטרה הפוכה, כמו למשל בדוגמה של שכח, שהוא תואר שמשמעותו כיום נפוץ ומוכר, ואילו שורשו ומשקלו מצביעים בדיוק על ההפך. לכן, יש חשיבות מרובה לפגישה עם המילה בהקשרה, וככל שרבים ההקשרים, כלומר ככל שקוראים וכותבים יותר, כך יגדל אוצר המילים ויזכה לייצוג חסון ואיתן.

הספר המונח לפניכם בנוי כולו על תפיסה זו, ובכל פרק ופרק שבו נחשפים הילדים לאוצר מילים חדש ומגוון, תוך הנחייה מפורשת של המורים לגבי הדרך שבה המילים תופסות את מקומן בהקשר ודרכים לקשר בין המילה לבין הקשריה הדקדוקיים והמשמעותיים. כך למשל אפשר לעשות שימוש במילים שבשירו של ע' הלל "לקרוא ולכתוב" כדי לחזק את המודעות הפונולוגית – צלילי המילים המתחרזות כמו **סוס** או **דפוס**, ואת המודעות האורתוגרפית, כלומר תפיסת המילה הכתובה כקצרה או ארוכה כמו בדוגמה של **פרת משה רבנו** לעומת **פיל**. עיסוק בצליליהן של המילים ובצורתן הכתובה מסייע ביצירת הקשר שבין הדיבור לכתב, שהוא הכרחי בגיבוש אוצר המילים בגיל בית הספר.

טקסט המידע של עמוס בר על **החולד** ישמש לנו להדגמה מפורטת של הצעה לשימוש ברמזי תוכן, מורפולוגיה ותחביר בתיווך ההוראה כדי להבין את שמות העצם **תלולית**, **מחילות**, ו-**אפרכסות**, את התואר **איתן** ואת הפועל **ניזון** – שללא ספק אינם חלק מאוצר המילים של כל ילדי כיתה ב'. זוהי דוגמה טובה לטקסט המכיל מילים מוחשיות אך לא שכיחות, שחלקן ספציפיות לתחום מדעי מסוים. המילה **תלולית** – שאנו מבינים אותה כגבעונת קטנה מעפר תחוח – מופיעה מיד בראשית הטקסט כחלק מתיאור הבית שחלקו באדמה וחלקו גבוה מן האדמה. אפשר לקשר את **תלולית** לתואר **תלול**, המתייחס לגובה ולשיפוע של מדרון, ואפשר להסתייע בתואר **גבוהה**, המרמז על כך שהתלולית נמצאת על פני האדמה ולא בתוכה. כדאי עוד יותר לחפש באינטרנט תמונות של תלוליות כדי שהילדים יחוו את משמעות המילה הקונקרטיית אך המסובכת הזאת, והטוב ביותר יהיה לצאת לחצר ולאתר תלוליות או ליצור אותן. שם העצם **מחילה** (וברבים **מחילות**) מופיע לאורך הפסקה המרכזית, ואפשר להגיע למשמעותו בשיחה עם הילדים בדרכים אחדות. דרך אחת היא דרך התוכן – כל הפסקה הסובבת את **המחילות** עוסקת בחפירה באדמה (השורש **ח.פ.ר**. מופיע בה ארבע פעמים, וגם **החפרפרת** המופיעה בסוף הטקסט מסייעת לחשיבה על חפירה), ורמז ראשוני מופיע כבר בראשית הטקסט **בתוך האדמה**. כמו כן, **המחילות והמחילה** מופיעות כמילים מיוחדות, בצירוף ה' הידוע, מה שמרמז לילדים שאנו כבר בעצם יודעים במה מדובר – חורים באדמה. על צורתה של המחילה כמנהרה צרה וארוכה מרמז העדר הזנב של החולד. זה המקום לקשר את **המחילה** למילה המוכרת **חלל**, אך זהו קשר הדורש תיווך, כיוון שהשורש הכפול **ח.ל.ל**. אינו מופיע במלואו במילה **מחילה**, והחלל עצמו נתפס בעיני הילדים כתחום ענק וריק. תיווך מיטבי יהיה עיסוק בחללים השונים הנפגעים באדמה (בורות, מערות, מנהרות, נקרות וכו') הן על ידי צפייה בסרט או בתמונות, הן באמצעות ציורים ופיסולים בחומר רך של הילדים, והן באמצעות דיון המבהיר את ההבדל ביניהם. כדאי בהקשר זה לשיר את "אל בורות המים" של נעמי שמר, שבו מוזכרים חללים רבים, וכן להשתמש במשימה הרלוונטית המופיעה בספר (הכרת מקומות חלולים, חלק ראשון, עמ' 100). עיסוק זה במחילות ובחללי האדמה האחרים הוא דוגמה מצוינת לדרך שבה הבניית אוצר המילים מסייעת לא רק להבנת הנקרא ולכתיבה אלא גם לגיבוש מושגים מדעיים (Carey, 2011). גם שם העצם **אפרכסות** הוא דוגמה יפה למילה לא מופשטת אך בעלת ספציפיות לקסיקאלית, כלומר ששימושה בהקשרים ייעודיים, ולכן אינה נפוצה ומוכרת. העיסוק במילה מזמן לנו גם דיון בשינויים קלים אך מעניינים במשמעותן של מילים, שגם ילדים בכיתה ב' יוכלו להשתתף בו. בטקסט שלפנינו **האפרכסות** מוזכרות בהקשר של אזניים במבנה תחבירי עברי פשוט, מוכר וברור של קיום (**יש לחולד אזניים**) ולעומתו אי קיום (**אך אין להן אפרכסות**). הרפרור **להן** מסייע לייחס את האפרכסות לאוזניים (זו הזדמנות ללמד גם את המילה **תנוך**), ומישוש האוזן יצביע על כך שזהו החלק

החיצוני של האוזן שעשוי להפריע לחולד בחפירה. כדי להקנות את המושג בצורה עמוקה יותר מומלץ להשתמש בקטעי וידאו המסבירים את מבנה האוזן ואת תפקידה של האפרכסת בריכוז הצלילים. כדאי לקשר את היעלמות האפרכסות אצל החולד להעדר הזנב ולדון עם הילדים על שינויים אנטומיים בגוף החיה שנועדו לסייע לה לשרוד. כדאי גם להרחיב את הדיון לשימוש באפרכסת בהקשר של טלפון ביתי נייד, שהוא החלק שדרכו מקשיבים לשיחה.

בצד שמות העצם הלא-שכיחים אך החשובים המופיעים בטקסט, כדאי להתמקד גם בתואר **איתן** ובפועל **ניזון**, שהבנתם תשתיתית להבנת הטקסט. התואר **איתן** משולל בני משפחה מורפולוגיים: על המורים לדעת שלא כל דמיון צלילי מצביע על קשר משמעותי, ולכן לא ניתן לקשר את **איתן** עם אות או איות. רמזי התוכן והתחביר הם שקובעים בהקשר הזה: התואר מופיע בסופו של משפט המתאר את חזקן של רגלי החולד תוך שימוש כפול בשורש **ח.ז.ק.**: פעם במשמעות של כוח (**חזקות**) ופעם ממש במשמעות המבוקשת של יציבות, כלומר איתנות (**מחזיקות**) – **רגליו של החולד קצרות וחזקות ומחזיקות את גופו איתן**. למשפט זה מתלווה פסוקית תכלית (**כדי**) **שלא יזוז בשעת החפירה**, שנועדה לשוב ולהסביר מדוע על החולד לעמוד יציב. בהקשר זה כדאי כמובן לדון בכיתה בשם הפרטי היפה **איתן** ובאסוציאציות המתקשרות אליו בקרב הילדים. לסיום נדגים את תהליכי ההוראה של הפועל **ניזון** המופיע הן בראשית הטקסט בהקשר של החולד והן בסופו בהקשר של החפרפרת והחולד. כאן נוכל להיעזר במודל קוגניטיבי שנגבש אצל הילדים בקריאת טקסטים על צמחים וחיות (דגם לארגון מידע על פרחים, חלק ראשון, עמ' 47; דגם לארגון מידע על בעלי חיים, חלק ראשון, עמ' 266), המכוון אותם לחשיבה על צורתה של החיה, מקום מחייתה והאוכל שהיא משיגה וצורכת. אף שהמילה **אוכל** אינה מופיעה כלל בטקסט, קישור כללי למודל קוגניטיבי כזה יסייע להבין שחרקים, שורשים וצמחים משמשים כמזון לחולד ולבני משפחתו. זה המקום לקשר את הפועל **ניזון** לשם העצם **מזון**, המופיע בראשית הטקסט בהקשר של הגורים ומבנה הבית של החולד. עלינו להדגיש הן את היתרון בקישור מורפולוגי כזה (אפשר ממש לראות את השורש הכתוב **ז.ו.ג.** בתוך שתי המילים), והן את החיסרון העלול להתעורר מקישור של מילים דומות בצלילן שאין ביניהן קשר מורפולוגי, כמו **רזון**. לכן השימוש במורפולוגיה של המילה – המבנה הפנימי שלה – צריך תמיד להיות מוגבל ומשמעותי.

להלן נפרט ונבהיר מושגים חשובים העומדים בתשתית הספר הנוכחי והתכנית הכללית שלנו – הן זו שבדפוס והן זו הדיגיטלית.

מילון מושגים למורה

המילון מסודר לפי סדר האלף-בית, ובתוך כל קטגוריה יש תת-קטגוריות של אותו התחום המסודרות באלף-בית פנימי.

אונומטופאה. שימוש במילים המחקות צלילים המופיעים במציאות ובטבע: צפצוף, שריקה, קוקוריקו, הבהב.

איור. שימוש ביצירה חזותית (ציורים, תצלומים ועוד) בהקשר של טקסט. ההגדרה כוללת גם יצירה שהייתה במקור ציור עצמאי ושולבה בטקסט, ועשויה להפוך לאיור מעצם שילובה במערך סמיוטי (המוסר משמעות), הכולל תמונה וטקסט.

כינוי גוף. מילה דקדוקית המחליפה צירוף שלם, כמו: "הוא", "היא".

כינויים דאיקטיים. "אני", "אתה", "את" – כינויים המציינים את תפקידנו בשיחה. לדוגמה: אני – מדבר/ת; אתה, את – נוכח, נוכחת.

כתב. מערכת סימנים כתובים הרושמת את השפה.

אהו". אותיות עבריות המסמנות גם עיצורים וגם תנועות. לדוגמה, במילה ורוד, ה-ו' הראשונה מסמנת עיצור, והשנייה מסמנת תנועה.

אותיות. סימני כתב המסמנים בעיקר עיצורים.

סימני ניקוד. סימני כתב המסמנים בעיקר תנועות.

סימני פיסוק. סימני כתב (פסיק, נקודה, מרכאות, סימן שאלה, נקודתיים וכדומה) המסמנים הפסקות מסוגים שונים, תפקידים תחביריים של יחידות שפה, וכן שינויים בפרוזודיה (הנגנה) של הדברים הנאמרים בכתב.

לשון ציורית. לשון שאינה מעבירה רק מידע, אלא גם משתמשת בשפה כאמצעי אמנותי, כמו השימוש בביטוי המקראי "אימה חשכה".

מטפורות. אמצעי רטורי ולשוני המשתמש בייחוס תכונותיו של אובייקט אחד לאובייקט אחר. לדוגמה: הילד הזה הוא נמר, הילדה הזאת לביאה.

מגדר. מונח המתייחס לתכונות ולתפקידים על פי המינים. המונח מעמיד במרכז הדיון את ההוויה ואת החוויה של הזהות המינית.

מורפולוגיה. 1. מבנה המילים בשפה, הרכיבים הלשוניים המרכיבים אותן והדרכים שבהן הן מצטרפות זו לזו; 2. המשמעות והצורה של הרכיבים הפנימיים של המילה (תורת הצורות).

צורן. מורפָּמָה; רכיב של המילה, חלק מן המילה שהוא בעל משמעות ותפקיד בתוכה, כמו לדוגמה הצורנים שורש, משקל, סופית.

בניין. צורן חשוב בעברית. סוג של תבנית (ראו להלן) המוסיפה מבנה פרוזודי, תנועות ומוספיות לשורש ויוצרת **פועל**. לדוגמה, בניין הפעיל מסייע ביצירת פעלים כמו הכתיב, הדליק. לבניינים משמעויות שונות, כמו לדוגמה גרימה – מי שמכתיב גורם למישהו אחר לכתוב.

הֶלְחָמִים. מיזוג של שתי מילים למילה אחת: חידק (ח י + דק), מחזמר (מחזה + זמר).

הקטנה. צורנים ודרכי תצורה המסמנים הקטנה, המעטה או שם חיבה וגם זלזול. לדוגמה: כלב – כלבלב במשקל קְטָלְטַל, או כלבון בסופית יֶון.

כינויים חבורים. לעתים כינויי גוף מתחברים למילים ויוצרים צורות חבורות, כך שאפשר להביע שני רעיונות במילה אחת. לדוגמה, משאלותיך = המשאלות שלך; ארמונה = הארמון שלה, או: ראיתיך = ראיתי אותך, להצילני = להציל אותי.

משקל. סוג של תבנית (ראו להלן) המוסיפה מבנה פרוזודי, תנועות ומוספיות לשורש ליצירת **שם עצם** או **תואר**. לדוגמה: משקל מְקַטֵּל המסייע ביצירת שמות עצם, כמו: מכתב, משרד. למשקלים משמעויות רבות, כמו: בעלי מקצוע (נגר, טבח) או צבעים – ראו להלן משקל קְטַל היוצר שמות צבעים רבים (לדוגמה: כָּחַל, צָהָב, יָרֵק).

סופית. סיומת; צורן בסוף המילה שיש לו משמעויות שונות בדקדוק ובמילון – נקבה, רבים, הקטנה, בעל מקצוע וכדומה (X, Xים, Xון).

שורש. הצורן החשוב ביותר בעברית; מורכב בדרך כלל משלושה או ארבעה עיצורים (בדיבור) או שלוש או ארבע אותיות (בכתב). השורש הוא תשתית לצורתה ולמשמעותה של המילה ומשמש מכשיר חשוב ביצירת משפחת מילים. בדוגמה שלום, שילם, השלים, השתלם, השלמה, שלמות, תשלום – כל המילים גזורות משורש ש.ל.מ.

תבנית. שם מכליל לבניינים ולמשקלים.

מטא־קוגניציה. חשיבה על החשיבה, היכולת להתבונן "מבחוץ" בהליכי החשיבה של עצמנו. זוהי יכולת רפלקטיבית – תוכן הידע ההכרתי נעשה מטרת החשיבה ההכרתית, כך שאפשר לעבוד עליו ולשנותו.

מטא־לשון. סוג של פעילות מטא־קוגניטיבית ייחודית ללשון: התייחסות ללשון כאל תחום ידע נפרד מאתנו, אף על פי שהוא משרת אותנו מבחינת התוכן והשימוש. המטא־לשון היא חשיבה על הלשון, ייצוג של תהליכים לשוניים, עיסוק אנליטי בלשון וברכיביה למטרת למידה וחשיבה מושכלת.

חילון. אוצר המילים; המילים השונות בשפה, משמעויותיהן והקשרים ביניהן.

צירוף מילים. "מילה" ארוכה המורכבת משתי מילים (או יותר). לדוגמה: עושה־נפלאות, קרן־זווית, רודף־בצע, פְּגַע־וּבְרַח. צירופי מילים שייכים לקבוצות שונות, והידועה שבהן היא מבנה הסמיכות (להלן).

מבנה סמיכות. שילוב של שני שמות עצם סמוכים זה לזה לביטוי אחד, לדוגמה: פרות־יער, קנה־סוף, בית־ספר, אנשי־הכפר, עכבר־העיר. החלק הראשון נקרא נסמך והשני סומך. לעתים משתנה צורתו של הנסמך, כמו בדוגמה משפחה / משפחת האדם.

מילים נרדפות. מילים שמשמעותן זהה או דומה מאוד. לדוגמה: ירח ולבנה, עץ ואילן.

משפחת מילים. קבוצה של מילים הקשורות יחד, בדרך כלל באמצעות השורש. לדוגמה: שָׁלַם, שלום, שילומים, השתלם, השתלמות, השלים, השלמה, תשלום – כולן מן השורש ש.ל.מ. במשקלים ובבניינים שונים. משפחת מילים עשויה להיווצר גם ממילים החולקות אותה תבנית – בניין או משקל, כמו למשל תכנה, חמרה, למדה, שתפה – מילים הגזרות על פי משקל קטלה מעולם המחשבים.

פתגמים: אמירות שאנו זוכרים בעל פה (בדרך כלל משפט שלם הנזכר כמילה אחת), שיש להן ערך תרבותי ותקשורתי והן עוברות בין הדורות. לדוגמה: "לא כל הנוצץ זהב הוא".

משלב: רמת לשון גבוהה או נמוכה, שמכתיב ההקשר התקשורתי והיחסים שבין הנמען למוען.

פונולוגיה (תורת ההגה). המערך הצלילי של השפה העוסק בצלילי השפה, בדרך שבה הם מתחברים יחד, בהנגנה, בהטעמה, בטון ובעצמת הקול (פרוזודיה – ראו להלן). בפעילות מטא־פונולוגית מכוונת הילד מתבקש שלא להתייחס למשמעות השפה, אלא להתמקד בצלילים שלה. לדוגמה: עם מה מתחרזת ביצה – עם תרנגולת או עם חולצה?

הברות. ההברה היא שילוב של עיצור ותנועה (לפחות), לדוגמה ba. קיימות הברות מורכבות יותר, כמו kfar.

הגה (פונמה). היחידה הקטנה ביותר בשפה, יחידה פונולוגית בודדת, כמו b או a.

עיצורים. סוג של הגאים/פונמות, שבהם האוויר נעצר לחלוטין או נעצר חלקית. לדוגמה: f, p, n או g.

תנועות. סוג של הגאים/פונמות, שבהם האוויר אינו נעצר אלא נע, לדוגמה i, e, o.

חריזה. דמיון פונולוגי בין סופי המילים, לדוגמה: המילה מסוגר מתחרזת במילה מאגר.

פרוזודיה (הנגנה). התכונות הפונולוגיות היוצרות את ה"מנגינה" של השפה – הקצב, ההטעמה, גובה הטון, העצמה.

פועל. מילה המייצגת פעולה, מצב או תכונה (לדוגמה: קילף, ידע) וניתנת להטיה בזמן: נקלף, מקלפים, קילפנו.

זמן. זמן דקדוקי, הטיית הפועל בעבר, בהווה ובעתיד לסימון זמן הפעולה או ההתרחשות.

פועלי תנועה. פועל המציין תנועה של אדם או חיה כמו קפץ, טיפס, עף או זחל.

רמזי תוכן. רמזים העשויים להיות איור מלווה, הבנת המבנה של הסיפור, איורים על הכריכה וקריאת כמה שורות הפותחות את הסיפור. רמזי התוכן מעוררים חשיבה על התוכן ועוזרים לתהליך את הידע.

שיח. יחידת שפה גדולה בעלת מבנה פנימי, כמו טקסט שלם (בעל פה או בכתב) וגם שיחה או דיאלוג. **אזכורים (רפרור).** מילים המתייחסות אל המשתתפים בשיח ומאזכרות אותם בדרכים שונות. לדוגמה: כינויי הגוף כמו **אתה**, הן והכינויים הרומזים כמו **הזה**. מילים המחליפות את שמותיהם של גיבורי הסיפור יוצרות שרשרת רפרור.

סוגה. סוג של טקסט בעל מטרה תקשורתית וחברתית מוגדרת ובעל אפיונים תוכניים, מבניים ולשוניים ספציפיים. סוגות טקסט הן הנרטיב (שיח הסיפור), הטקסט המידעי, העיוני, סוגות השיר, נאום, מודעה, צ'ט וכדומה. יש סוגות טקסט רבות ושונות המשרתות את כלל המטרות התקשורתיות והחשיבתיות.

נרטיב. הנרטיב – שיח הסיפור – הוא סוגה נפוצה המוכרת היטב לילדים. בנרטיב מופיעות דמויות החוות סדרת אירועים בהקשר של מקום, זמן ונסיבות נלוות. קיימות תת-סוגות שונות ומגוונות של הנרטיב, כמו סיפור אישי, סיפור בדיה דמיוני, סיפור עם ומשל.

מבנה ה-quest. "סיפור חיפוש": סוג נרטיב האופייני לסיפורי ילדים ומבוגרים כאחד. ב"סיפור חיפוש" מתואר חיפוש אחר משאת נפש, אדם בעל משמעות או חפץ יקר.

מבנה מעגלי. המבנה המעגלי מאפיין את סיפורי העם. הוא מתחיל בנקודת התחלה וחוזר אליה. המבנה מתבטא לא רק בתרשים מעגל חיצוני, אלא גם במבנה הפנימי החוזר על עצמו באותו האופן בכל אחד מחלקי הסיפור.

שם עצם. מילה המייצגת חפץ, אדם וחיה, מושג ורעיון, לדוגמה: עכבר, שטות.

חי/דומם. חלוקה מקובלת של שמות עצם לשמות המסמנים יצורים חיים, בייחוד בני אדם לעומת חפצים דוממים.

מין. זכר ונקבה, שני המינים שרוב רובם של שמות העצם בשפה העברית נטויים לפיהם והפעלים והתארים מסמנים אותם בהתאם לשם.

מספר. יחיד ורבים (וגם זוגי); הטיית השם (ובעקבותיו גם הפועל והתואר) ביחיד וברבים. פעולת ההטיה ברבים קרויה **ריבוי**.

ריבוי הפוך. יש שמות עצם בעברית המקבלים סיומת נקבה, אף שהם בזכר (גג=גגות) או סיומת זכר, אף שהם בנקבה (שנה=שָׁנים).

שמות מופשטים. סוג של שמות עצם הנתפסים רק במחשבה, לדוגמה: חיפוש, כוח, זמן. רבים מן השמות המופשטים מציינים תכונות (ביישנות, חֶכְמָה), מצבים (יצירות, הֶעָדֵר) או רגשות (חרטה, שנאה).

שם המספר. המספרים בעברית מתאימים במין לשם העצם, שאותו הם מתארים, אף שצורתם שונה מזו של השמות, התארים והפעלים, ויש לשים לב לכך. לדוגמה: שלוש בנות, שלושה בנים.

מספר סודר. מספרים המציינים מיקום בסדרה: ראשון, שני, שלישי, רביעי וכדומה.

שפה דבורה ושפה כתובה. אופנות השפה – הדרך שבה מפיקים אותה – משפיעה על אופי השפה. השפה שאנו מדברים מכונה השפה הדיבורה, והשפה שאנו כותבים מכונה השפה הכתובה. השפה הדיבורה שונה באופיה מהשפה הכתובה, ויש להכיר את שתייהן.

תואר (שם תואר). מילה המתארת שם עצם והמייצגת תכונה או מצב שלו. לדוגמה: יפה, מדיני.

תואר תוצאתי. תואר המתאר תוצאה של פעולה, והוא בדרך כלל סביל. לדוגמה: כתוב, מגוהץ, מוחבא.

תחביר. תחום הלשון העוסק בדרך שבה המילים בשפה מתחברות לצירופים ולמשפטים.

דיבור ישיר ודיבור עקיף. מסירת מידע באמצעות דיווח. בדיבור ישיר מצטטים את הדברים כפי שנאמרו. לדוגמה: המורה קרא – "עכשיו נעבור לבניין השני." בדיבור עקיף מדווחים בעקיפין. לדוגמה: המורה הציעה שנעבור לבניין השני. דיבור ישיר רווח במסירה של דו־שיח ובסיפורים.

סדר המילים. המשפטים נאמרים בסדר המילים שמכתיב התחביר כמו גם ההקשר התקשורתי, האופנות (דיבור או כתיבה) והסוגה.

היפוך נושא־פועל. הצגת הפועל לפני הנושא שלו מסיבות שונות של הקשר וסוגה. לדוגמה, בספרי ילדים: אתמול יצאה כיפה אדומה לשדה.

מודאליות. הבעת דעתו של הדובר או של הכותב על הנאמר: אזהרה, הבעת כוונות, תכניות, פקודה, בקשה, הצעה, אישור, איסור, משאלה, אפשרות, ייתכנות, תנאי וכדומה. המודאליות יוצרת עולמות אפשריים.

תנאי. מבנה המביע תלות הדדית בין פעולות או בין מצבים.

תנאי קיים. תנאי המתייחס לעתיד – אם צד אחד יתקיים, יתקיים גם הצד השני. לדוגמה: "אם תבוא הערב, אראה לך דברים מעניינים במחשב."

תנאי בטל. תנאי היפותטי, שאינו יכול להתקיים. לדוגמה: "לו ידעתי מה התשובה, הייתי אומרת לך". מבנה התנאי הזה הוא בצורת עבר.

מראי מקום

- בטלהיים, ב'. (1980). *קסמן של אגדות ותרומתן להתפתחותו הנפשית של הילד*. ת"א: רשפים.
- בר-און, ע'. 2010. תפקיד הידע הלשוני והתפתחותו בקריאת העברית הלא מנוקדת. עבודת דוקטור, בית הספר לחינוך, אוניברסיטת תל אביב.
- בר-און, ע'. (2011). תהליכים לשוניים ברכישת העברית הלא מנוקדת. בתוך ד' ארם וע' קורת (עורכות) *אוריינות ושפה: יחסי גומלין, דו-לשוניות וקשיים*. ירושלים: מאגנס.
- בר-און, ע'. (בדפוס). קריאה בצל ההומוגרפיות: הבעיה היא הפתרון, אוריינות ושפה, 5. גולן, מ' (1983). *קריאה כהרפתקה*. תל אביב: ספריית פועלים.
- גרון, ר'. (1998). המפגש בין הילד הצעיר והספרות – היבטים אסתטיים, פסיכולוגיים ודידקטיים. בתוך: יצירות ספרות לגיל הרך, מכללת לוינסקי.
- גרון, ר' (2004). תיווך היצירה הספרותית לילד בגיל הרך. בתוך: *לחונת ספרות בגיל הרך*. מרכז לוינסקי לילדים, מכללת לוינסקי לחינוך.
- וקסמן, ש' ודויד-בראלי א'. (2000). דברים שרואים משם לא רואים מכאן: הרחבת טווח פרשנות לטקסט ספרותי כפונקציה של התייחסות לאינטראקציה בין דימויים ויזואליים ומילוליים. *מחשבות כתובות*, 17, 57-73.
- חובב, ל' (1987). *יסודות בשירת ילדים בראי יצירתה של לאה גולדברג*. כרטא.
- חוזרי מנכ"ל 2-3, 7. 2007. מדד טיפוח שטראוס. ירושלים: משרד החינוך.
- ילן-שטקליס, מ' (1987). על ספרות לילד. בתוך: *חיים ומילים*. קריית ספר.
- כהן, א' (1972). *דרכים בהוראת שירה*. עקד.
- לוונפלד, ו' (1970). על החינוך האסתטי. בתוך: כספי ולם (עורכים). *תורת החינוך*. ירושלים.
- לוי, ר'. 2012. התפתחות מורפו-מילונית מאוחרת בעברית בצל לקות מולדת וחוסן סביבתי. עבודת דוקטור, אוניברסיטת תל אביב.
- לוי, ר' ואביבי בן-צבי, ג'. 2010. תהליכים מורפו – לקסיקאליים ברכישת התואר בעברית: התפתחות שפה תקינה ולקויה בגיל בית ספר בשני מיצבים סוציו – אקונומיים. בתוך ע' קורת וד' ארם (עורכות) *ספר לכבוד איריס לוי: אוריינות ושפה – יחסי גומלין, דו – לשוניות וקשיים* (עמ' 101-166). ירושלים: מאגנס.
- מחרוזת*, פרקי ספרות לביה"ס היסודי המ"מ והממ"ד, מדריך למורה, ת"ל, משרד החינוך והתרבות.
- ניר-שגיב, ב', שטרנאו מ', ברמן, ר' וד' רביד. (2008). התפתחות המשלב הלשוני בגיל בית הספר כגורם מבחין בין סוגות (סיפורי / עיוני) ובין אפנויות (כתיבה / דיבור). *אוריינות ושפה*, 1, 71-103.

סירוטה, ש' (1977). **שילוב דרמה יוצרת בהוראה, הוראת טקסטים בשיטת הקריאה הפעילה**. משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית.

סמילנסקי, י'. (1982). **לקרוא סיפור**. עם עובד.

סנפיר, מ' וגרון ר' (תשנ"ג). **יסודות בשירת ילדים כמפתח להוראה**. מכון מופ"ת, גף להכשרת עו"ה, משרד החינוך והתרבות.

פאיאנס-גליק, ש' (1986). **החינוך בגיל הרך**. תל אביב: יבנה.

פלד, נ' (1996). פעילויות אורייניות בגיל הרך והצלחה בביה"ס. בתוך: נ' פלד (עורכת). **מדיבור לכתובה – דרכים לאוריינות**, כרך ע' (עמ' 43-66). ירושלים: המכללה לחינוך ע"ש דוד ילין, הוצאת כרמל.

צ'וקובסקי, ק' (1985). **משתים עד חמש, ההתפתחות הלשונית של ילדים**. ספריית פועלים.

צלרמאייר, מ' (תשנ"א). התבנית הסיפורית בהוראת טקסט מספרי לימוד. בתוך: מלילות, ירושלים וכפר סבא: מכללת בית-ברל ומשרד החינוך, המחלקה למיומנויות יסוד (עמ' 65-78).

רביד, ד'. 1997. רכישת הלשון והוראת הלשון: השוואה והזנה הדדית. **חלקת לשון**, 25, 103-114.

רביד, ד'. 2002. לשון ואוריינות במעבר מן הגן לבית הספר. בתוך פ' קליין (עורכת) **שפה, למידה ואוריינות בגיל הרך**. תל אביב: רמות – אוניברסיטת תל אביב, 43-70.

רביד, ד' (2005). מילון מושגים למורה. בתוך: מדריך למורה לספר "אירגנתי משמע הבנת", חלק א'. תל אביב: הוצאת יסוד.

רביד, ד'. 2011. כותבים מורפו(פוננו)לוגיה: הפסיכולינגוויסטיקה של הכתיב העברי. בתוך ע' קורת וד' ארם (עורכות) **אוריינות ושפה: יחסי גומלין, דו לשוניות וקשיים**. ירושלים: מאגנס, 190-210.

רביד, ד' וצ' שלום. (2012). **דו"ח הסטנדרטים**. תל אביב: אוניברסיטת תל אביב, מט"ח וקרן יד הנדיב.

רות, מ' (1984). תהליך התיווך של המבוגר בין הספר לילד המתפתח. **מבחר ספרות לגיל הגילאי הגן**. אורנים.

ריבלין, א' א' (תשנ"ד). **מפתח דידקטי לפתיחת שיעור בספרות**. ת"ל, משרד החינוך והתרבות.

רייזמן, ע' דליות (תשמ"ד). "היה היה..." פיתוח היענות ורגישות לסיפור ולשיר. **פרקי לשון לגיל הרך**. משרד החינוך והתרבות.

שורצולד, א'. תשמ"ז. נונסנס, לשון ושיטה אצל עודד בורלא. **פרקים ז'**, 63-79.

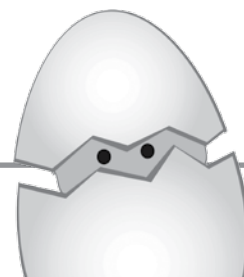
שן, י' ור' ברמן (1997). מהאירוע הבודד למבנה הפעולה: שלבים בהתפתחות הנרטיבית. בתוך: י' שימרון (עורך). מחקרים בפסיכולוגיה של הלשון בישראל: רכישת לשון, קריאה וכתובה. ירושלים: מגנס.

תכנית הלימודים בחינוך לשוני. (תשס"ג). עברית – שפה ספרות ותרבות לביה"ס היסודי ממלכתי וממלכתי דתי. ירושלים: משרד החינוך.

- Abrams, M. H. (1953). *The Mirror and the Lamp, Romantic Theory and Critical Tradition*. Oxford University Press.
- Arbuthnot & Sutherland. *Children and Books*. Glenview, Illinois: Scott Foresman&Co. London.
- Berman, R.A. (1986). A step-by-step model of language learning. In I. Levin (Ed), *Stage and structure: Re-opening the debate*. Norwood, N.J: Ablex, 191-219.
- Berman, R.A. & D. Ravid. (2009). Becoming a literate language user: Oral and written text construction across adolescence. In David R. Olson and Nancy Torrance (eds.) *Cambridge handbook of literacy*. Cambridge: Cambridge University Press, 92-111.
- Berman, R.A. (2008). The psycholinguistics of developing text construction. *Journal of Child Language*, 35, 71-735.
- Berman, R.A. & Slobin, D. I. (1994). *Relating events in narrative: A crosslinguistic developmental study*. Hillsdale: Erlbaum.
- Bruner, J. (2000). Narrative distancing: A foundation of literacy. In J. Bruckmeier, M. Wang & D.R. Olson (Eds.), *Literacy, narrative and culture* (pp. 86-93). Richmond, Surrey: Curzon Press.
- Carey, S. 2011. *The origin of concepts*. Oxford: Oxford University Press.
- Chaiklin, S. (2003). The Zone of Proximal Development in Vygotsky's analysis of learning and instruction. In A. Kozulin, B. Gindis, V. Ageyev & S. Miller (Eds.) *Vygotsky's educational theory and practice in cultural context*. (pp.39-64). Cambridge: Cambridge University Press.
- Doherty, M. J., & Perner, J. (1998). Metalinguistic awareness and theory of mind: Just two words for the same thing? *Cognitive Development*, 13, 279-305.
- Frost, R. 2012. Towards a universal model of reading. Target article, *Behavioral And Brain Sciences*, 35, 263—279.
- Gaida, L. (1988). "Reader, Texts and Contexts: A Response- Based View of Literature in the Classroom" in *The New Advocate* 1.
- Goldberg, A. (2006). *Constructions at work*. Oxford: Oxford University Press.
- Goswami, U., & Ziegler, J. C. (2006). A developmental perspective on the neural code for written words. *Trends in Cognitive Sciences*, 10, 142-143.
- Karmiloff-Smith, A. (1992). *Beyond modularity: A developmental perspective on cognitive science*. London: MIT Press.

- Martinez, M. & Roser N. (1991). Children's Responses to Literature. In: Handbook of Research to Literature. In: Handbook of Research on Teaching ... New York, Macmullan.
- Mioduser, D., R. Nachmias & A. Forkosh-Baruch. (2008). New literacies for the knowledge society. In J. Voogt & G. Knezek (eds.) *International handbook of information technology in primary and secondary education* (pp. 23-42). New York: Springer.
- Norton, D. (1995). *Trough the Eyes of a Child*. Prentice- Hall, U.S.A.
- Olson, D. R. (1994). *The world on paper*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pearson, P., Hiebert, E., & Kamil, M. (2007). Vocabulary assessment: What we know and what we need to learn. *Reading Research Quarterly*, 42, 282-296.
- Pearson, P., Hiebert, E., & Kamil, M. (2007). Vocabulary assessment: What we know and what we need to learn. *Reading Research Quarterly*, 42, 282-296.
- Perfetti, C. A. (2007). Reading ability: Lexical quality to comprehension. *Scientific Studies of Reading*, 11, 357-383
- Rapp, D. N., & Kendeou, P. (2007). Revising what readers know: Updating text representations during narrative comprehension. *Memory & Cognition*, 35, 2019-2032.
- Ravid, D. & A. Hora. (2009). From implicit to explicit language knowledge in intervention: Introduction to the special issue on Intervention and Meta-language. *First Language*, 29, 5-14.
- Ravid, D. & L. Tolchinsky. (2002). Developing linguistic literacy: A comprehensive model. *Journal of Child Language*, 29, 419-448.
- Saffran, J.R. (2003). Statistical language learning: mechanisms and constraints. *Current Directions in Psychological Science*, 12, 110-114.
- Seidenberg, M. S. (2011). Reading in different writing systems: One architecture, multiple solutions. In P. McCardle, J. Ren & O. Tzeng, (Eds.), *Dyslexia across languages: orthography and the gene-brain-behavior link*. NY: Paul Brooke Publishing.
- Tapscott, d' (1998). *Growing Up Digital: The Rise of the Net Generation*. McGraw-Hill, New York.
- Tomasello, M. (2003). *Constructing a language: a usage-based theory of language acquisition*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

חלק ראשון

כל ההתחלות (עמ' 7)	נושא התוכן
<p>נושא התוכן הראשון משלב שני תחומים "בראשיתיים": האחד, העיסוק בשפה העברית בכל היבטיה – בדיבור, בהאזנה, בכתיבה ובקריאה; והשני – החזרה לבית הספר ותחילת הלימודים.</p>	
<p>מעולם השיח הספרותי</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>שיר</p>	<p>הסוגה</p>
<p>לקרוא ולכתוב / ע' הלל (עמ' 9)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>פתיחת הספר בשירו של ע' הלל "לקרוא ולכתוב" נועדה לעורר בתלמידים תחושות ורגשות הכרוכים בגילוי הקריאה, ובמיוחד את תחושת הרווחה וההישג הנובעת מגילוי הקשר שבין הצליל לבין האות וממיסודו.</p> <p>העמדת הקריאה בספרות כפעילות המזמנת חוויית הנאה ועניין</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. לקדם את המודעות הפונולוגית לצלילי השפה ולצופן הגרפר-פונמי, כלומר לדרך שבה הפונמות מותאמות לסימני הכתב (אותיות וסימני ניקוד); 2. להפנות את תשומת לב התלמידים בצורה מפורשת לקשר שבין משמעות המילים (סמנטיקה לקסיקאלית) לצורתן (מורפר-פונולוגיה, כלומר מבנה המילה בקשר לרכיביה המורפולוגיים), כמו במקרה של מילים הומופוניות זהות בצורתן אך שונות במשמעותן. 	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>רוב הילדים בכיתה ב' כבר חוו את החוויה של רכישת הקריאה, הם בדרך לקריאה אוטומטית, ולכן אפשר לשתף אותם. סוגת השיר נפוצה, מוכרת לילדים ואהובה עליהם. יש בשיר שילוב של אמצעים ספרותיים ואמנותיים עם תוכן הקרוב לעולמם. השיר מתאים לפתיחת השנה ויש בו נגיעה קלה בהיבטי השפה הכתובה כמערכת רישום ובקשר בין השפה הדבורה – אורכן של המילים וצליליהן – לבין השפה הכתובה – האותיות המרכיבות אותן. משחקי המילים שבשיר מכוונים את הילד בצורה מפורשת לקשר שבין תופעות לשוניות לבין משמעות המילים וגורמים לו לחשוב על המילים בצורה מטאפורית בכך שמייחסים להן תכונות של החי ושל האנושי (כועסות, מעופפות, יחפות).</p>	<p>הקדמה</p>

<p>יתנהל דיון מונחה על חווית הקריאה, העדפות קריאה וכדומה. התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ידווחו על נושאים שירצו לקרוא עליהם ועל אופים (מרתקים, מותחים, מבדחים, דמיוניים וכדומה). ◆ יספרו על חוויות מיוחדות שחוו כשלמדו לקרוא ולכתוב. ◆ יספרו על העדפות הקריאה שלהם, למשל: עיתון ילדים, אנציקלופדיות למיניהן או מידע באינטרנט. 	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ בשיר כתוב: "כשפותחים ספר מוצאים בו את כל העולם". תפקיד המורה לעורר דיון על משמעותו של משפט זה. למה הכוונה ב"כל העולם"? <p>הצעות לפעילויות לשוניות</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ המורה תחלק לכולם את רשימת התלמידים בכיתה. הילדים יסמנו שמות קצרים באדום, ושמות ארוכים בכחול. ◆ התלמידים יבחינו במילים תאומות שאינן תאומות (מילים הומופוניות) כדוגמת כן וקן, ובמילים זוגות שאינן זוגות כמו סיר וסירה – פעילויות המעוררות מחשבה ואהדה לחכמת השפה. ◆ התלמידים יבחינו במשמעות השם ביחס לאורכו. למשל: לפרת משה רבנו הקטנה – שם בן שלוש מילים, ואילו לפיל הענק – שם בן שלוש אותיות בלבד. ◆ התלמידים יבחינו במילים נמוכות, מילים ארוכות, מילים קצרות, מילים גבוהות, "מצחיקות, כועסות", עצובות. יכתבו אותן על קלפים וימינו בטבלה לפי הזוגות. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ שיחה: אילו דברים חדשים גילינו על השפה? ◆ אפשר לנהל מילון כיתתי ולאסוף מילים לפי קריטריונים המוצעים בשיר (אמצעי לרפלקציה). ◆ אפשר לנהל יומן של מילים המצטברות מתוך התכנים בספר כולו. מטרתו להרחיב את אוצר המילים ולסייע בזכירת מילים וביטויים חדשים. בראש כל קבוצת מילים המופיעות בטקסט מסוים יכתב שם הטקסט. המילון ימויין על פי ארבע קטגוריות: <ul style="list-style-type: none"> א. מילים חדשות שלמדנו בטקסט ב. מילים מוכרות שפגשנו ג. ביטויים (צירופים, ניבים ופתגמים) הן מוכרים הן חדשים ד. מילה בתוך מילה: מילים שמכילות מילים אחרות כמו <p>מרים – ים, פרפר – פר</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

פעילות בסביבה המתוקשבת	<p>המורה ישלח לתלמידים מצגת שירים של דתיה בן דור – "ככה זה בעברית". המצגת לקוחה מאתר החוג לשוחרי שירה של שרית ש"ץ. השירים עוסקים בתופעות בשפה.</p> <p>♦ התלמידים יקראו שירים של מירי מיירס מתוך ספרה "על הס"ף". יוכלו לשיר אותם.</p> <p>♦ התלמידים יופנו ליחידה המתוקשבת באתר "יסוד" בנושא "תופעות בשפה" – מילים נרדפות.</p>
-------------------------------	--

ממדף הספרים	עבודה עם ספר ספרייה
עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	סיפור
הטקסט	אריה הספרייה / מישל קנודסן
מטרות ההוראה	עידוד קריאה, אימוץ כללים להתנהגות בספרייה
הקדמה	<p>הספר שולב בנושא "כל ההתחלות", העוסק בעיקר בשפה על כל מרכיביה. ספרים מייצגים תרבות ושייכים לחברה אוריינית; אריה מייצג יצריות ופראות ושייך לסביבה שאינה אוריינית.</p> <p>תקציר הסיפור: בסיפור מתואר אירוע יוצא דופן שאירע בספרייה. אריה נכנס לספרייה, מקשיב לסיפור ומתנהג בדומה לילדים. הספרן רוצה לסלקו, אך הספרנית מסרבת ומקבלת את האריה בטענה שלמרות השוני הוא מתנהג על פי כללי ההתנהגות בספרייה. אירוע חריג משנה את התמונה ומעורר בהלה באריה: הספרנית נופלת מן הסולם והאריה רץ להזעיק עזרה ושואג. הספרן אינו מבין אותו ומסלקו.</p>
פעילויות טרום קריאה (הקריאה נעשית בבית)	דיון מקדים
	<p>♦ התלמידים ישוחחו על כללי ההתנהגות בספרייה.</p> <p>♦ מתי וכיצד נוצרים כללים להתנהגות (בטיול, בהצגה, בחציית כביש)?</p> <p>♦ מי שבא מחברה אחרת לא תמיד מודע לכללים. מדוע?</p>
פעילויות במהלך הקריאה (בעיון חוזר בכיתה)	<p>המורה יסרוק שתי תמונות מן הספר: תמונה של אריה רץ ושואג, ותמונה של אריה המתנהג בספרייה כיאות.</p> <p>כתבו מתחת לכל תמונה כיצד מתנהג האריה.</p> <p>כתבו: מהי תגובת הספרנים?</p>
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	<p>♦ דיון בקבלת השונה: יש ילדים שאינם יודעים להתנהג בספרייה ובעת צפייה בהצגה. כתבו עצות כיצד לעזור להם להתנהג בהתאם לכללים.</p>

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	סיפור
הטקסט	ילדה חדשה / תלמה אליגון (עמ' 15)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות העיסוק בשפה	<p>הכרה בקשיים המשותפים לרבים בעת מעברים ומפגש חדש עירור אמפתיה כלפי גיבורת הסיפור</p> <p>יצירת לכידות בשיח – אחת מן הדרכים ליצירת לכידות בשיח היא הבניה של שרשרת אזכורים של הדמויות שבו. כשחוזרים ומזכירים את המשתתפים בסיפורים משתמשים באזכורים, שחלקם הוא כינויי גוף. מתוך עיסוק זה הילדים ילמדו לשים לב לדרך שבה מאזכרים דמויות וישתמשו בידע זה גם בכתיבתם.</p>
הקדמה	<p>הסיפור עוסק בקשיי הקליטה של תלמידה חדשה ששבה עם משפחתה משליחות: חששותיה, תחושותיה ורגשותיה בעת מעברים ומפגשים חדשים. הסיפור תורם להכרה של הילדים באחת מן הסיבות העיקריות בישראל לשונות בכיתה – הגירה, עלייה וקליטה. תוכן הסיפור מקדם את ההבנה שיש ילדים בכיתה שאינם חולקים בהכרח ידע והרגלים עם ילדי הכיתה ושיש לסייע להם.</p>
פעילויות טרום קריאה	<ul style="list-style-type: none"> ◆ המורה תדון עם התלמידים על קשיים במעברים מבית ספר אחד לאחר – בעקבות מעבר דירה, במעבר מארץ לארץ. ◆ התלמידים יעסקו בתחושות, ברגשות, במחשבות ובחששות בעת מצבים חדשים (חוג חדש, מורה חדש, בית ספר חדש).
פעילויות במהלך הקריאה	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את הטקסט. ◆ יתארו את שיר בתחילת השנה. ◆ ישוו את שיר לשאר ילדי הכיתה במצבים שונים בתחילת השנה. ◆ יציינו מה גורם לשיר לא להצטרף למשחק. ◆ ידונו בתפנית – האירוע שמשנה את המצב ומניע את הסיפור: "הכדור נופל ליד הילדה" ומקרב אותה לילדים. <p>הצעות לפעילויות לשוניות</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יבינו את השימוש בכינויי גוף בשיח כתחליף לחזרה על שמות (אזכורים) (עמ' 18).

<ul style="list-style-type: none"> ◆ המורה יעורר את שתי הפרספקטיבות של חדש מול ישן. יש מקום להבעת תחושות של כל אחד מהילדים: מה חדש בבית ומה ישן (בין המשחקים, למשל), מה חדש בכיתה ובבית הספר. אילו רגשות מתעוררים מול חדש לעומת ישן. ◆ התלמידים ייעצו לחבריהם: כיצד מתגברים על מצבים אלה וכיצד מקלים על תלמידים חדשים (מספרים וכותבים עמ' 18). ◆ התלמידים יספרו על ההבדלים בין התחושות ביום הראשון בכיתה א' ובין התחושות ביום הראשון בכיתה ב'. ◆ התלמידים יכתבו מחשבות (עמ' 17). 	<p style="text-align: center;">פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ הסיפור מופיע בתכנית המתוקשבת באתר "יסוד". אפשר להיכנס לאתר, להאזין לקריינות ולפעול על פי ההפעלות המוצעות במחשב (ראו הנחיות כניסה במבוא). 	<p style="text-align: center;">פעילות בסביבה המתוקשבת</p>

עולם השיח הספרותי	עולם השיח
שיר	הסוגה
פלאי פלאים / קדיה מולודובסקי (עמ' 19)	הטקסט
<p>הצגת שינויים המתחוללים בהתנהגות בעקבות לימוד הקריאה</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. הכרת מקור ספרותי מן הרחוב היהודי של קדיה מולודובסקי 2. פיתוח מודעות ליצירה כמשקפת היבטים שונים במציאות חיי התלמיד (אי יכולת לקרוא, רכישת הקריאה, יחסי גומלין עם הסובבים) 3. התנסות מחדש בחוויות מוכרות (רכישת הקריאה, למשל) ועירור תחושת שותפות עם גיבורת הסיפור 4. מתן ביטוי למחשבות, לרגשות ולעמדות כלפי המסופר והשגת חוויה הוליסטית <ol style="list-style-type: none"> 1. פיתוח אוצר מילים 2. קידום מודעות למילים בעלות אותיות משותפות שיש ביניהן קשר של משמעות 3. הכרת סיומות מקטינות והתנסות ביצירת מילים מוקטנות 	<p style="text-align: center;">מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p>

<p>השיר מציג קונפליקט המתעורר ביחסי הורים וילדים בעקבות התנהגות הילדים במסגרות החינוך תוך התמקדות בתהליך שבו נרכשת יכולת הקריאה והילדה הופכת חלק מן הקהילייה האוריינית.</p> <p>בשיר זה מוצגת ילדה שובבה ומפריעה. התפנית החיובית בהתנהגותה התרחשה רק כאשר למדה לקרוא ולכתוב ופתאום מצאה עניין בבית הספר. כל עולמה השתנה וכן יחס המשפחה כלפיה. ההורים בשיר משתדלים לשנות את התנהגותה של הילדה; ולא רק הם, אלא כל הסובבים אותה: הכלב, האחים – כולם מחפשים דרך לעזור לילדה לשנות את דרכה ולתעל את התנהגותה לכיוון חיובי. מתקיימות התייעצויות במועצת המשפחה כיצד לשפר את אורחותיה, והנה מגיע השיא שבו מתרחש הנס. הקריאה והכתיבה מעניינים את שרה והתנהגותה משתנה. התלמידים יכירו בהשפעה החיובית שיש לרכישת הקריאה והכתיבה על התחושות ועל ההתנהגות.</p> <p>השיר כתוב בשפה ארכאית גדושת פעלים שמניעים את התוכן במקצב מהיר ובחריזה כיאה לגיל זה. החריזה מאפשרת פעילות פונולוגית, שבמהלכה מניחים למשמעות ומתמקדים בצליל. התוכן תורם להכרת מקורות ספרותיים מן הרחוב היהודי של קדיה מולודובסקי. מומלץ להפנות את הילדים לקורות חייה של קדיה. זוהי הזדמנות ללמד את הילדים לקרוא ביבליוגרפיה של אדם ולרכז נתונים רלוונטיים. יוצר מעין מודל לתעודת זהות; במקרה זה – תעודת זהות לקדיה מולודובסקי: שנת לידתה ושנת פטירתה, תולדות חייה, מבנה משפחתה, מקום מגוריה, סגנונה והשפעתה.</p>	<p>הקדמה</p>
<p>דיון מקדים</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ השינוי המתחולל בגישתם של ילדים כלפי בית הספר ובעניין שהם מוצאים בו כאשר הם רוכשים את יכולת הקריאה והכתיבה. ◆ השינוי ביחסים בין בית הספר לבית ההורים עקב רכישת הקריאה והכתיבה. ◆ התנהגות ילדים שאינם מוצאים את עצמם בבית הספר, כי אינם חווים את החוויה החיובית הזאת. 	<p>פעילויות טרום קריאה</p>

<p style="text-align: center;">הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יבינו את מבנה הסיפור: התנהגותה של שרה לפני שידעה קרוא וכתוב, והתנהגותה לאחר מכן. ◆ יבינו את ערך ההכוונה של ההורים והתמיכה של האחים, וכיצד עקשנותם עוזרת לשרה להצליח. ◆ יביאו דוגמאות של התערבות ההורים שמטרתה להביא להתנהגות טובה יותר של ילדיהם, להצלחתם בלימודים וכדומה. <p style="text-align: center;">הצעות לפעילויות לשוניות</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ אוצר מילים - התלמידים יזהו את משמעות המילה הנתונה בין מסיחים. לדוגמה: "היא ישבה צייתנית בספסל הראשון." התלמידים יסמנו את המילה המתאימה: ממושמעת (משימת חשיבה המקדמת פרשנות בתוך משמעות). 	<h2>פעילויות במהלך הקריאה</h2>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יקראו משפטים מן הסיפור, למשל: "על גופה הַאָדִים הסינר", יסבירו: צבע הסינר היה אָדָם, וייתיחסו לשלוש האותיות המשותפות (השורש המשותף לפועל ולתואר). בתחילת שנת הלימודים עדיין אין צורך להכיר את המונח שורש, אך חשוב שהתלמידים יהיו מודעים למילים בעלות אותיות משותפות, שיש ביניהן קשר של משמעות. תוך הישענות על הקשר הסיפור, צעדנו עם הילדים עוד כמה צעדים בכיוון המורפולוגיה של הגזירה, כלומר יצירת מילים הגזורות מאותו השורש. שלוש מן הדוגמאות קישרו בין מילים המציינות צבעים (אדום, לבן וצהוב), כפי שבחרה לתאר זו מחברת השיר. ◆ קטנים-קטנים - מילים בהקטנה. מאחר שמדובר בילדונת ובסינר אדמדם, המשוררת משתמשת במילים מוקטנות. כדי להקטין מלים, מוסיפים סיומות מפנקות ומקטינות השכיחות בעברית. ילדה הופכת לילדונת, תפוח הופך לתפוחון וכדומה. גם כאן הפעילות הלשונית נגזרת מן התוכן ומשימושי הלשון המופיעים בו. ◆ התלמידים יתנסו ביצירת מילים מוקטנות מן השיר. לדוגמה: משפחה - משפחונת. 	<h2>פעילויות במהלך הקריאה (המשך)</h2>

<ul style="list-style-type: none"> ◆ מספרים וכותבים – התלמידים יעלו זיכרונות על פעולות שעשו כדי לחוות קריאה ועל תחושות ורגשות שעלו בהם כשגילו שהם כבר יודעים לקרוא. ◆ יכתבו במחברת שפה על מקרה התפרעות של תלמיד ויציעו דרכים לעזור לו. מומלץ לנהל דיון בנושא. ◆ התלמידים יספרו על תמיכת ההורים עד לשלב שלמדו לקרוא באופן עצמאי. ◆ מה השתנה אצלנו כאשר למדנו את הקריאה והכתיבה? ◆ יספרו על תחושות ורגשות סביב פחד מכישלון או על חשש שלא יוכלו לעמוד בציפיות מהם. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יצלמו תלמידים חדשים, פינות חדשות, בנייה חדשה. ◆ יכתבו מדוע בחרו לצלם את המוצג. ◆ ישלחו את התצלומים לחברים. ◆ יעלו בעזרת המורה את עבודתם לסביבה המתקשבת הכיתתית. ◆ יקראו מה כתבו חבריהם ויראו מה צילמו. ◆ יספרו מה צילמו, מה ראו, מה הרגישו, מה חשבו ומדוע צילמו. 	<p>פינת הצילום שלי</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ הצגת תצלומים מרחבי העולם ובהם תלמידים היושבים בכיתות לימוד. (חברה אוריינית מתאפיינת בכיתות לימוד שמתרחשת בהן הוראת קריאה וכתיבה כבסיס ללמידה). התצלומים מופיעים בתכנית המתקשבת "ילדה חדשה". ◆ התלמידים ידונו בתצלומים. 	<p>פעילות בסביבה המתקשבת</p>

עולם השיח הספרותי	עולם השיח
שיר	הסוגה
ככה זה בעברית / דתיה בן דור (עמ' 27)	הטקסט
<ol style="list-style-type: none"> 1. הכרת היוצרת דתיה בן דור ועמידה על הייחוד ביצירותיה 2. פיתוח רגישות ליצירה הספרותית: למקצביה, לתכניה וללשוניה <ol style="list-style-type: none"> 1. הפקת הנאה מחידודי לשון 2. הבנה שלשפה "היגיון משלה" ואין בה בהכרח סימטרייה 3. היכרות ראשונית עם גזירת מילים 4. קידום היכולת לשאול שאלות 	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>

<p>הקדמה</p>	<p>דתיה בן דור ידועה כאחת המשוררות הרגישות ביותר לשפה העברית ולתכונותיה. השיר הקלאסי הזה, המבטא את רוח הנושא הראשון, כתוב בהומור, מבליט את חידוד הלשון ואת ההיגיון שבשפה ומציג מילים שאפשר להגיד בעברית וכאלה שאי אפשר. לדוגמה: "כשיורד גשם אומרים היום מגושם?" מאחר שהתשובה שלילית, כמובן, השיר רצוף בשאלות המקדמות את הדיון: "מה פתאום?!!" ו"למה?" – שאלות שהן חלק מהאמצעים האמנותיים. התלמידים ישוחחו על דתיה בן דור, יכירו את קורות חייה ויביאו לכיתה את ספריה: "ככה זה בעברית", "שטוזים" ואחרים. "ספר השטוזים" מבוסס על נונסנס לשוני המעורר צחוק אצל הילדים ויוצר אווירה נעימה. השיר שלפנינו מזמן נגיעה קלה בגזירת המילים ובקשרים שבין מילים במילון הצעיר.</p>
<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יביאו לכיתה את הספרים "ככה זה בעברית", "שטוזים" ואחרים. ◆ יגלו מה הם אוהבים בשירה של דתיה בן דור וישוחחו על כך עם חברים.
<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ המורה יקרא את השיר בקול. רצוי שהשיר יופיע על לוח דיגיטלי. כך אפשר יהיה להמחיש את האמצעים שבהם משתמשת המשוררת: סימני שאלה, קריאה, פליאה וכדומה. <p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יסמנו באדום את מה שאפשר לומר; בירוק – את מה שאין אומרים בעברית. ◆ ישלימו את צמדי המילים כדוגמת "יש משקפי שמש. האם יש משקפי גשם?" <p>הצעות לפעילויות לשוניות</p> <p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ישחקו בשיבוץ מילה מתאימה תוך מודעות למילה שאינה מתאימה. לדוגמה: מי שמסתבן הוא מסובן ולא מוסבן (תואר סביל). ◆ שואלים שאלות – בשיר שימוש רב בשאלת שאלות, ולכן כדאי לחדד את מקומן במשפט. ◆ יכתבו שאלות ומילות פליאה בבלוני הדיבור בסיפור המצויר (עמ' 29). ◆ ישלימו משפטים שחסרות בהם מילות שאלה (פעילות המשלבת עיסוק בתוכן ובלשון) (עמ' 29). ◆ עונים תשובות – ילמדו לענות תשובות מלאות על שאלות (עמ' 30).

<p>♦ התלמידים יתבוננו בשפה מנקודת מבט של גילוי: מה ידענו עליה קודם ומה אנו יודעים עכשיו.</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
--	---

<p>אפרים סידון (עמ' 31)</p>	<p>פינת היוצר</p>
<p>היוצר אפרים סידון נבחר להיות הסופר שהתלמידים יכירו לאורך הספר. התלמידים ייחשפו ליצירותיו של יוצר אחד ויערכו היכרות מעמיקה עם מגוון יצירותיו.</p>	
<p>עולם השיח העיוני</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>טקסט מידע</p>	<p>הסוגה</p>
<p>אפרים סידון (עמ' 31)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>1. רכישת ידע על אפרים סידון 2. רכישת מיומנות לארגון מידע על קורות חיים</p>	<p>מטרות ההוראה מטרות כלליות</p>
<p>דיון מקדים ♦ מה נרצה לדעת על דמותו של המשורר?</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים – ♦ יקראו את טקסט המידע. ♦ יסמנו בצבעים שונים את הפרטים על חייו של היוצר (שנת לידה, מקום מגורים, תחביבים) וישוחחו על יצירותיו.</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>♦ התלמידים יבחרו את הספר המועדף עליהם ויספרו מדוע הם אוהבים אותו. חלק מן הספרים יילמדו בהמשך.</p>	<p>פעילות אחרי הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<p>♦ התלמידים יוכלו להיכנס לגוגל ולחפש מידע נוסף על חייו ועל פועלו של אפרים סידון.</p>	<p>פעילות בסביבה המתקשבת</p>

המלצות	ממדף הספרים
<ul style="list-style-type: none"> ◆ כדאי לייחד מדף לספרים המייצגים את יצירותיו של אפרים סידון ולהזמין את הסופר לכיתה. בהמשך תופיע פינת היוצר (אפרים סידון) בנושא תוכן. ◆ מומלץ ללכת יחד להצגה של אחד הספרים המומחזים. לדוגמה: מעלה קרחות. ◆ אפשר למצוא קו משותף לנושאים שהוא מעלה בסיפוריו ולעורר תשומת לב לעיסוקו ביחסים בין בני אדם ממעמדות שונים, ביחסים בין שכנים ובין האדם לעצמו. ◆ בשלב זה נפתח בשיר הקשור למשמעות השפה עבור תלמיד הלומד בכיתה ב'. 	

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר
הטקסט	פרת משה רבנו / אפרים סידון (עמ' 32)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות העיסוק בשפה	קידום ערנות לשמות אנשים ולמקומם בחיי האדם מתן ביטוי למחשבות, לרגשות ולעמדות כלפי שמות שניתנו לנו או לאחרים קידום ערנות פונולוגית (שימת לב לחלק הפונולוגי של השם)
הקדמה	שמו של אדם הוא ביטוי מהותי לזהותו, וילדים בבית הספר היסודי נמצאים בעיצומו של תהליך ביסוס הזהות העצמית שלהם. לכן הדיון המרכזי יתנהל על שמות: מחשבות על השם שנתנו לנו ההורים, על משמעותו, על הסיבות למתן השם ועל מספר המילים שבו – נושא הקרוב לעולמו של הילד ושל כל אדם. התלמידים יבחינו במשמעות השם ביחס לאורכו. למשל: לחיפושית הקטנה שם בן שלוש מילים (פרת משה רבנו), ואילו לים הגדול שם בן שתי אותיות בלבד. הדוגמה מזמנת דיון. <p>פעילויות התוכן נובעות מתוך רעיון אי ההלימה בין היצור הקטן לבין שמו הארוך במין הלא נכון.</p> <p>פעילויות הלשון, לעומתן, מתייחסות לחלק הפונולוגי של השם (אורכו בצלילים ובאותיות) ומקדמות ערנות פונולוגית.</p>

<p>דיון מקדים</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ התלמידים יביעו דעה על שמם. גם המורה ידון בשמו ויספר על מקורו ועל הסיבה לבחירתו. 	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ יקראו את השיר בקריאה קולית. ♦ יחפשו שמות נוספים המשמשים דוגמה לפער בין השם לבין אישיות האדם הנושא אותו. לדוגמה: שמחה שאינו שמח. ♦ ישאלו שאלות על היצירה שנלמדה: מתי נכתבה? איך נכתבה? מדוע בחר היוצר לכתוב אותה וכדומה. אפשר לחפש מידע במחשב על השיר או לרכז את השאלות לקראת פגישה עם הסופר. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות לשוניות</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ יכירו שמות בעלי שתי מילים ובעלי שלוש מילים (כדוגמת גמל שלמה ופרת משה רבנו). ♦ ימיינו שמות המורכבים משתי מילים. השמות יילקחו ממקורות מידע שונים כגון עיתונים, ספר טלפונים, יומן הכיתה. ♦ יקבלו דף קשר: יוכלו לבחון אם שמות הילדים בכיתה ארוכים או קצרים, יבררו כמה אותיות מכיל כל שם ומכמה מילים הוא מורכב. ♦ יבדקו מדוע פרת משה רבנו אינה אוהבת את שמה ובאילו שמות היא מנסה לקרוא לעצמה. משלוש מילים היא עוברת לשתיים, ולבסוף למילה אחת: בואי. מדוע? 	<p>פעילויות במהלך הקריאה (המשך)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ♦ יש לעורר דיון והבעת עמדה: מדוע מעדיפה החיפושית שם קצר? ♦ מה מידת התאמתו של בעל החיים או העצם לאורך השם שנתנו לו? ♦ האם החיפושית צדקה בהעדפותיה? ♦ על פי המסורת היהודית מקובל לקרוא לילדים בשמות המוזכרים בתנ"ך ועל שמות סבים וסבות (במקומות אחרים בעולם אין מנהג זה רווח). התלמידים יספרו על שמות כאלה. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

עונת הסתיו וחגי תשרי (עמ' 35)	נושא התוכן
<p>זהו הנושא הראשון בסדרת נושאי החגים ועונות השנה המופיעים בספר. שירים וסיפורים רבים נכתבו על החגים, על המועדים ועל עונות השנה. ריבוי יצירות הספרות העוסקות בנושא מעיד על חשיבות הנושאים הללו בחיי העם ובחברת הילדים. הסיפורים והשירים חדרו לתכנית הלימודים באופן נרחב מאוד – בחינוך הממלכתי ובעיקר בחינוך הממ"ד. במקראה זו הועדנו לכל חג ומועד פרק מן המקורות, סיפור ושיר בהתאם לדרישות תכנית הלימודים החדשה (תשע"ב).</p>	
<p>עולם השיח הספרותי</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>שיר־פזמון</p>	<p>הסוגה</p>
<p>שנים עשר ירחים / נעמי שמר (עמ' 37)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>1. ביסוס הידע של שמות החודשים ושל סדרם 2. הפקת הנאה מצליל תוך האזנה, שירה והדגשת המחזוריות 3. קידום עֵרנות לשמות הקרויים על שם חודשים</p> <p>זימון חוויה רב חושית הנוצרת משילוב הקריאה בטקסט המחורז, התוכן והמקצב העליז</p> <p>1. חזרה על סדר האלף־בית 2. הכרת מילים ממשלב לשוני גבוה</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>בשיריה נתנה נעמי שמר ביטוי לכל היבט מן החיים הישראלים והיהודיים במדינת ישראל. השיר המובא כאן הוא פזמון מושר הסוקר את שנים־עשר החודשים ואת תופעות הטבע המתרחשות בכל אחד מהם. השיר משמש מסגרת לנושאים שיילמדו – עונות השנה וחגי ישראל. יש בו התייחסות ללוח העברי, הוא מזמן את הדגשת המחזוריות, חזרה על חודשי השנה ועל העונות, ולכן בחרנו להתחיל בו.</p>	<p>הקדמה</p>
<p>♦ יתקיים דיון על השינויים החלים במזג האוויר בעונה זו.</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>

<p style="text-align: center;">הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי סמוי)</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יפתחו בשירה. המפגש עם הצליל, עם מבנה השיר ועם השפה העשירה מסייע לילדים להפנים את שמות חודשי השנה, את סדרם ואת התופעות המופיעות במחזוריות. ◆ רצוי להכין דגלונים ועליהם כתובים שמות החודשים. התלמידים המחזיקים בחודש המתאים ירימו דגלון בהתאם לסדר הנכון. אפשר לקום ולעמוד ברצף הנכון וכדומה. ◆ התלמידים יסמנו בשיר את שמות החודשים ואת תופעות הטבע המשויכות להם. <p style="text-align: center;">הצעות לפעילויות לשוניות</p> <p>פעילויות הלשון מבוססות ישירות על מחזוריות הטבע והשפה המופיעה בשיר ומתבטאת בשמותיהם של חודשי השנה. השיר כתוב במשלב גבוה המחייב פרשנות.</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ אוצר מילים – התלמידים ימתחו קו בין מילה לפירושה. לדוגמה: שחום – שזוף. ◆ התלמידים יסמנו בגלגל השנה את חודשי השנה וימינו אותם לפי סדר האלף-בית. ◆ כדאי להסב את תשומת לבם של התלמידים לכך שדווקא ת' – האות האחרונה באלף-בית – נמצאת בראש שמו של החודש הראשון בשנה: תשרי. והנה, שם החודש האחרון בשנה – אלול, מתחיל באות א'. ◆ הילדים יתבקשו לאתר שמות ילדים ושמות משפחה הנקראים על שם חודשים. לדוגמה: סיוון – שם ילדה או ילד וגם שם משפחה. שמות נוספים: טבת (ש"מ), אלול (ש"מ), אדר (ש"פ וגם ש"מ) ועוד. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ יאתרו בלוח השנה את שמות החודשים. יסכמו מה עולה מלוח השנה: חגים ועונות הבאים במחזוריות. <p>* יש לציין שניהול הלמידה מוטל על המורה. עליו לשקול הוספת משימות, הקראה, פעילות פרטנית או במליאה – הכול בהתאם להרכב של אוכלוסיית הכיתה.</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר
הטקסט	לסתיו יש כישרון שאין לאף אחד אחר / מיכל סנונית (עמ' 41)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות העיסוק בשפה	<p>היכרות עם מאפייני הסתיו</p> <p>1. הכרת אמצעי ספרותי רווח – האנשה (גם אם בשלב זה לא ישתמשו במושג)</p> <p>2. הפקת הנאה מייחוס תכונות אנושיות לסתיו</p> <p>הכרת דימויים כמעצבי השיר הרחבת המשמעות המילונית של מילים</p>
הקדמה	<p>זהו שיר העוסק בתוכן מופשט – עונה בשנה – ומייחס לעונת הסתיו תכונות אנוש: הסתיו הוא מעין יצור חי, כמעט אנושי, המשחק, מתעופף, שואף אל קרבו ריח, יש לו כישרון, הוא שר שירים, הוא הססן, הוא פוחד ויש לו דמעות. בתום השיר הילדים מרגישים שהם מכירים כבר מישהו ולא עונה בשנה. האמצעים המעצבים את השיר הם דימויים. השימוש בהם מייחס תכונות אדם לעצמים דוממים ולישויות מופשטות. ידיעת מובנן המטאפורי של מילים היא גורם חשוב בהבנת הנקרא. בלעדי מטאפורה, לא יוכל הילד לרדת לעומקן של הרעיונות הטמונים בטקסט. שימוש במטאפורה מרחיב את המשמעות המילונית שיש למילה. (ראו הגדרת מטאפורה במילון המושגים המופיע במבוא למד"ל).</p>
פעילויות טרום קריאה	<ul style="list-style-type: none"> ♦ יתנהל דיון: איך הופך עצם דומם לבעל תכונות אנושיות בשיר? ♦ התלמידים יעלו דוגמאות והן תיכתבנה על הלוח.
פעילויות במהלך הקריאה	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (גלוי סמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ יקראו את השיר בכיתה. ♦ יזהו בשיר משפטים המעידים על הסתיו כבעל תכונות והתנהגות אנושיים, למשל: "הוא משחק עם הוילון". ♦ ידברו על כישרון המאפיין אותם ויבחינו בין מציאות ובין דמיון.
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	<ul style="list-style-type: none"> ♦ האם אפשר להתייחס לעונה בשנה כאל אדם? ♦ מה תורמים לנו הדימויים בשיר?

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר-פזמון
הטקסט	הרוח השובב / דתיה בן דור (עמ' 43)
מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות ב. מטרות העיסוק בשפה	הפקת הנאה מהצליליות המבטאת את קולות הרוח קידום יכולת ההבחנה בצליליות השפה כמקדמת את הבנת הטקסט
הקדמה	זהו שיר נוסף מאת דתיה בן דור, העוסק בנושא הסתיו ומתמקד בקולות הרוח. התלמידים שרים את השיר מגיל צעיר מאוד; הפעם יוכלו גם לקרוא אותו ולהתייחס לצליליות המתבטאת גם בטקסט הכתוב.
פעילויות טרום קריאה	התלמידים ישירו את השיר "הרוח השובב". התלמידים יאזינו לשיר ביוטיוב.
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות לשוניות ♦ התלמידים יזהו את הקולות בשיר (המנגינה ממחישה את קולות הרוח. לדוגמה: "זה הרווחות, זה הרוח השובב").
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	♦ אפשר לפתח דיון על מינה הלשוני של הרוח – זכר או נקבה – ועל השלכותיו במילות השיר. רוח שובב או רוח שובבה? אפשר להרחיב את הדיון הלשוני גם באשר למילה "שמשי".

עולם השיח	עולם השיח העיוני
הסוגה	טקסט מידע
הטקסט	הפרחים הקרירים של הסתיו / בר חיון (עמ' 44)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	1. חשיפה למאפיינים של טקסט המידע למטרות הסבר 2. העמקת הידע על פרחי הסתיו הכרת מאפיין של שפה אינפורמטיבית: צמדי מילים

<p>הקדמה</p>	<p>טקסט מידע מוסר מידע על עובדות ועל תופעות ומסביר אותן, ואינו מציג דעה אישית של הכותב. לטקסט המידע מבנה אופייני ובו משפט פתיחה מכליל, המציג את הנושא, גוף המרחיב את הנושא וקטע מסכם. לטקסט מידע רכיבים לשוניים אופייניים כמו פעלים בזמן הווה ובצורת רבים, ריבוי סמיכויות ושימוש רב בשמות תואר. הטקסט המידעי־לימודי מצוי במקורות מידע שונים [...], זהו טקסט רווח בבית הספר (תה"ל לחינוך לשוני, תשס"ג, עמ' 25).</p> <p>לצד העיסוק בטקסט יש לעודד היכרות עם פרחי הסתיו: על סמך תצלומי הפרחים של הסתיו שצילמו, טיול בטבע המלווה בדיון על המאפיינים שלהם או כניסה לאתר פרחי סתיו בגוגל.</p>
<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<p>♦ המורה והתלמידים יביאו לכיתה תצלומים של פרחי סתיו או יצאו לסיור מקדים. יש להנחיל את הוראות החברה להגנת הטבע בדבר הפרחים המוגנים.</p>
<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים –</p> <p>♦ יקראו את הטקסט במקראה. (הטקסט כתוב בעמודות כדי להקל על קריאתו.) תלמידים הזקוקים לעזרה יקשיבו לקריאת המורה.</p> <p>♦ יסמנו את שמות פרחי הסתיו ויזהו את המאפיינים שלהם. לדוגמה: פרחי פקעת ופרחי בצל. היותם בעלי פקעת או בצל מסביר את יכולתם לשרוד באדמה יבשה ולפרוח.</p> <p>♦ יחפשו מידע במקורות שונים על צמחי פקעת ובצל, וישוחחו על התכונות המשפחתיות של הפרחים הללו.</p>
<p>פעילויות במהלך הקריאה (המשך)</p>	<p>הצעות לפעילויות לשוניות</p> <p>♦ התלמידים יזהו צמדי מילים המופיעים לאורך כל טקסט המידע (חומרי מזון, למשל) וישלימו אותם בעזרת מחסן מילים. צמדי מילים הם אחד ממאפייני השפה הדחוסה והאינפורמטיבית בטקסט מידע (עמ' 45).</p>
<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>	<p>♦ מאפייני מבנה הטקסט: התלמידים יבדקו מהו נושא הטקסט (עמ' 45, שאלה 4). השאלה מתבססת על הערת גמי למעלה: מהו ומיהו נושא המידע?</p> <p>♦ מאפייני הלשון בטקסט: התלמידים יהפכו צמדי מילים למילים שאינן סמוכות זו לזו. למשל: חומרי מזון – החומרים של המזון. תרגול זה יסייע בפיתוח מודעות מורפולוגית ותחבירית.</p>
<p>פעילות בסביבה המתוקשבת</p>	<p>♦ התלמידים יקלידו פרחי סתיו בגוגל ויקראו עוד מידע על פרחי סתיו.</p>

עולם השיח העיוני	עולם השיח
שלושה טקסטים מידעיים	הסוגה
החצב, חלמונית גדולה, סתונית היורה / בר חיון (עמ' 46-49)	הטקסט
<p>1. הכרת הדרך שבה מוצג המידע בטקסט</p> <p>2. הקניית דרך לאיסוף מידע בדגם קבוע (מודל)</p> <p>הרחבת אוצר מילים: הכרת מושגים ושמות פרחים השייכים לסתיו</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>העיסוק בעונת הסתיו מזמן קריאה של שלושה טקסטים עיוניים שעניינם הפרחים האופייניים לעונה זו. זו גם הזדמנות לחשוף את הילדים לדרך שבה מוצג המידע בטקסט כזה, לחלוקה של הטקסט לפסקות העוסקות בנושא מסוים ולשפה המאפיינת את טקסט המידע. כדי לאפשר למידה של מודל לאיסוף וארגון המידע יש לציין שהטקסט השלם נחלק לשלושה חלקים.</p>	הקדמה
<p>דיון מקדים</p> <p>♦ התבוננות בחצב, דיון במראהו, במקום הימצאו ובתכונות הבצל.</p>	פעילויות טרום קריאה
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים -</p> <p>♦ יכירו שלושה פרחי סתיו.</p> <p>♦ יבחינו בידע החשוב ויארגנו אותו: יבנו לפרחי סתיו דגם (מודל) להפקת מידע.</p> <p>♦ יציינו בדגם: המשפחה שהוא שייך אליה, התפוצה, מקום הפריחה, התזונה שלו (פקעת, בצל, מערכת שורשים) ומועד פריחתו.</p> <p>♦ יוכלו לעצב את הפרח בטכניקה של עיסת נייר או לייבש אותו בין דפי ספר.</p> <p>♦ יציינו את מאפייני הפרח: האם הוא צמח בצל או צמח פקעת? האם הוא מוגן?</p>	פעילויות במהלך הקריאה
<p>♦ התלמידים יבינו מהו מודל ויבדקו אם אפשר לארגן באותו מודל את המידע על הפרחים הנוספים.</p>	פעילות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)

פינת הצילום שלי	<p>התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ילמדו לתעד תהליכים באמצעות רצף של תצלומים. לדוגמה: מעקב אחר התפתחות פרח. בה בעת אפשר לצלם פרחים במצבי התפתחות שונים כמו ניצן ליד פריחה. ◆ יכתבו מדוע בחרו לצלם את המוצג. ◆ ישלחו את התצלומים לחברים. ◆ יעלו בעזרת המורה את עבודתם לסביבה המתוקשבת הכיתתית. ◆ יקראו מה כתבו חבריהם ויראו מה צילמו. ◆ יספרו מה צילמו, מה ראו, מה הרגישו, מה חשבו ומדוע צילמו את הפרח שבחרו. <p>* אחד מסימני הסתיו הוא הופעתו של הנחליאלי וציפורים נפוצות נוספות. כדאי לעודד את התלמידים לצלם ולכתוב מידע על הציפורים שראו.</p> <p>* לתלמידים שרמת קריאתם מאפשרת התמודדות עם טקסט ארוך - מוצע הטקסט "הנוטים המופלאים" בתכנית המתוקשבת. הטקסט דן בכישורי הניווט של החסידה ושל בעלי חיים אחרים.</p>
------------------------	---

עולם השיח	עולם השיח העיוני
הסוגה	טקסט מידעי
הטקסט	אלה מועדי ישראל (עמ' 51)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות	<p>1. הכרת לוח החגים השנתי</p> <p>2. העמקת הזיקה למסורת היהודית</p> <p style="text-align: center;">הכרת שמות החגים</p>
מטרות העיסוק בשפה	<p>לפני שנתחיל לעבוד עם הילדים על החגים הראשונים במחזור השנתי, כדאי שייסקרו את כל החגים שידונו לאורך השנה. התלמידים יכירו את משמעותם ההיסטורית, הערכית והחברתית.</p>
הקדמה	<p>לפני שנתחיל לעבוד עם הילדים על החגים הראשונים במחזור השנתי, כדאי שייסקרו את כל החגים שידונו לאורך השנה. התלמידים יכירו את משמעותם ההיסטורית, הערכית והחברתית.</p>
פעילויות טרום קריאה	<ul style="list-style-type: none"> ◆ סקירת חגי ישראל ומועדיו במליאה: כמה זמן נמשך כל חג? אילו סוגי חגים יש (דתי, לאומי, חג טבע וכדומה)?

<p align="center">הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <p>♦ התלמידים יקראו את פריסת החגים וילמדו את סדרם, מועדם ומשקלם. יתייחסו לאיורים המלווים. יישאלו: מה רואים באיורים המלווים כל חג? אילו פעולות נעשות? אילו תחושות עולות בכל חג?</p>	<p align="center">פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>התלמידים יזהו את החגים בלוח השנה.</p>	<p align="center">פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p align="center">עולם השיח של המקורות היהודיים; עולם השיח העיוני</p>	<p align="center">עולם השיח</p>
<p align="center">מנהגים, הלכות</p>	<p align="center">הסוגה</p>
<p align="center">ראש השנה (עמ' 52)</p>	<p align="center">הטקסט</p>
<p>1. הבנה שהחג מציין את סיום השנה ואת תחילת מחזור החודשים 2. הכרת מנהגים וסמלים הקשורים בחג 3. חיזוק תחושת ההשתייכות לעם 4. הבחנה בין מעשים טובים לרעים</p> <p align="center">הכרת הנושא הסתמי (פועל בהווה, רבים) בטקסט הגנרי</p>	<p align="center">מטרות ההוראה א. מטרות כלליות</p> <p align="center">ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>ראש השנה מסמל את ראשיתו של הזמן הקוסמי, כלומר את בריאת העולם ואת יצירת האדם. נוסף על היותו של החג סימן לראשית ולמניין הוא נחשב במסורת היהודית ליום דין.</p>	<p align="center">הקדמה</p>
<p>♦ התלמידים ישוחחו על קיום מנהגי החג בביתם. ♦ יביאו כרטיסי ברכה ויבדקו לאיזה מטרות נכתבו.</p>	<p align="center">פעילויות טרום קריאה</p>
<p align="center">הצעות לפעילויות תוכן ומבנה – התלמידים –</p> <p>♦ יקראו את המידע: מנהגים, ברכות, הלכות וכו'. ♦ יענו על השאלות (עמ' 53). ♦ יכינו כרטיס ברכה. ♦ יביאו לכיתה ברכות שונות ויבחינו במבנה הברכה. ♦ ימיינו בטבלה את הברכות שהביאו לכיתה. ♦ ישימו לב לפרטים בטבלה (עמ' 54) ויכתבו לאיזו מטרה נשלחה הברכה, לכבוד מי, מהי הברכה ומי המברך.</p>	<p align="center">פעילויות במהלך הקריאה</p>

♦ יבדקו אם כל מאפייני הברכה מופיעים בברכה שכתבו.	פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)
--	---

עולם השיח של התקשורת הבין אישית	עולם השיח
ברכה	הסוגה
ברכות (עמ' 55)	הטקסט
לימוד מבנה הברכה 1. הנחת תשתית להכרת סוגות וסגנונות 2. התאמת הלשון לנסיבות התקשורתיות	מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה
כותבים לנמענים שונים, למטרות שונות. אפשר לברך בעל פה ואפשר בכתב.	הקדמה
♦ התלמידים ילמדו שגם ילדים וגם מבוגרים כותבים ברכות. הברכות יכולות להימסר באמצעים שונים: בגלוי, בעיתון, במסרון וכדומה.	פעילויות טרום קריאה
הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים – ♦ יקראו את הברכות. ♦ יזהו את כותב הברכה: ילד או מבוגר. ♦ ישלימו את השאלות.	פעילויות במהלך הקריאה
♦ התלמידים יכתבו את הברכה לשנה החדשה לפי רצף הנקודות המסומנות ליד אותיות האלף־בית (עמ' 56).	פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)
♦ התלמידים יופנו ליחידה המתקשבת "חגי תשרי ב" ויעסקו במטלות שיבחר המורה.	פעילות בסביבת המתקשבת

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר־פזמון
הטקסט	בראש השנה / נעמי שמר (עמ' 56)
מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות ב. מטרות העיסוק בשפה	זימון חוויה אסתטית בזיקה לחוויה התרבותית של העם (חג) 1. קידום המודעות הפונולוגית דרך מבני החריזה 2. הכרת סדר מילים שבו קודם הפועל לנושא
פעילויות טרום קריאה	♦ התלמידים יאזינו לשיר בכיתה.
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים – ♦ ישירו את הפזמון "בראש השנה". ♦ יסמנו את הפזמון החוזר בשיר.
פעילויות לאחר הקריאה	♦ התלמידים יכתבו מה הם האיחולים לשנה החדשה בשיר.

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	סיפור
הטקסט	יוסי והגברת הזקנה / רבקה אליצור (עמ' 58)
מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות ב. מטרות העיסוק בשפה	1. הקניית ערכים חברתיים המאפשרים להתחבר לחברה ולתרבות (הכנסת אורחים, דאגה לזולת) 2. יצירת הזדהות עם גיבור הסיפור קידום ההבחנה בין שפה דבורה לשפה כתובה (רכישת מבני קניין תבור)

<p>הקדמה</p>	<p>הסיפור עוסק במצוות הכנסת אורחים בראש השנה. הסיפור נותן מקום להזדהות עם חשבון הנפש של יוסי: על מעשיו הרעים ועל מעשיו הטובים.</p> <p>רבקה אליצור כתבה יצירת ספרות דידקטית שתכליתה העיקרית להועיל לקורא: ללמוד "אמת" כלשהי על הממשות - טבע האדם, החברה או העולם - ועל ידי כך לשפר את התנהגותו. לפי הגדרה זו, מטרת הספרות הדידקטית היא להנחיל לקורא השקפת עולם או הוראות להתנהגות נאותה ולעורר אותו לבקר תופעות חברתיות. בספרות הדידקטית מסוג זה תמיד ינצח הטוב, והרע יבוא על עונשו או אף יחזור בתשובה (ברוך ואלמוג, 2001).</p>
<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<p>התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יעלו זיכרונות על מעשים טובים שעשו. ◆ יספרו היכן חגגו את ראש השנה.
<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <p>התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את הסיפור בכיתה (אפשר בקול ובחלוקה לתפקידים). ◆ יביעו דעה על מעשיו הרעים והטובים של יוסי ויחשבו מדוע הסיפור מתאים לראש השנה. <p>הצעות לפעילויות לשוניות</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יעסקו ברכישת מבני קניין חבור, המופיעים רבות בסיפור. שמות עצם עם כינוי השייכות (ביתה, מיטתה) מאפיינים שפה כתובה, ובמיוחד שפה ספרותית, כמו בסיפור שלפנינו. ◆ התלמידים יפרידו בין שם העצם וכינוי השייכות כדי להשוות את המבנה הדבור עם המבנה הכתוב. <p>הפעילות תקדם את ההבחנה בין שפה דבורה לשפה כתובה.</p>
<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ידונו בנושא הכנסת אורחים בחגים, ובאנשים שאין להם אפשרות לחגוג מסיבות שונות.

עולם השיח	עולם השיח של המקורות היהודיים
הסוגה	טקסט מידע: פסוקים מן המקרא ומן המשנה, מנהגים, ברכות
הטקסט	יום הכיפורים (עמ' 61)
מטרות ההוראה	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. היכרות עם המקורות לחג</p> <p>2. קירוב הילדים למסורת היהודית; הנחלת המורשת</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הכרת מושגים הקשורים לחג</p> <p>2. הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית</p>
הקדמה	תפיסת העולם הקושרת ראשית ודין זוכה להרחבה ולהעמקה ביום הכיפורים. בין שני החגים נמתחים כגשר עשרה ימי תשובה – הימים שבין כסה לעשור: בין א' בתשרי, ערב ראש השנה ובין י' בתשרי – יום הכיפורים.
פעילויות טרום קריאה	♦ התלמידים יעלו זיכרונות מימי הכיפורים בבתיהם.
פעילויות במהלך הקריאה	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <p>התלמידים –</p> <p>♦ יספרו מה ידוע להם על מנהגי יום הכיפורים: לפני המועד, במהלכו ובסיומו. יש להתייחס למסורות השונות שתעלינה מסיפורי הילדים.</p> <p>♦ חשוב שהמנהגים המסורתיים יהיו ידועים: קיום ארוחה מפסקת, הליכה לבית הכנסת ועוד.</p> <p>♦ יתארו את אוירת החג ביתם ובסביבתם. ילדים חילוניים רואים במנהג של רכיבה על אופניים מנהג מקובל ליום הכיפורים.</p>
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	♦ הילדים יעלו מחשבות: על מה מתחרטים? על מה הם מבקשים סליחה?

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	סיפור
הטקסט	ילד קטן ביום הכיפורים / רבקה אליצור (עמ' 63)
מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות	<p>1. הבנת דמות הילד בסיפור ואת גורמי פעולתה וקביעת עמדה בהתייחס לאופיה</p> <p>2. חשיבה על מקומו של הילד בעולם שבו יש גם חובות ואיסורים</p> <p>3. עירור אמפתיה והזדהות עם הדמויות בסיפור ועם המצבים האנושיים המתוארים בו</p> <p>4. ביטוי מחשבות ורגשות כלפי המסופר</p>
ב. מטרות העיסוק בשפה	הכרת לשונה ומבנה של סוגת הסיפור
הקדמה	התלמידים יחשבו על מטרתו של הצום (סמל לכיפור עוונות) ועל מקומו של הילד בהקשר לכך. יום הכיפורים נועד לאפשר לאדם לעבור תהליך של תשובה.
פעילויות טרום קריאה	♦ יתנהל דיון על הצום ועל איסורו מתחת לגיל שלוש-עשרה. על שום מה האיסור?
פעילויות במהלך הקריאה	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים -</p> <p>♦ יקראו את הסיפור (אפשר בקול ובחלוקה לתפקידים).</p> <p>♦ ישוחחו על משמעות המשפטים: "מה שאתה חייב לעשות, אין אתה עושה. ומה שאין אתה חייב לעשות, אתה עושה." אילו חובות יש לילדים כלפי הוריהם לפי הסיפור?</p>
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	♦ יספרו על חובות שאינן קשורות בסיפור. מה אין חייבים לעשות בגיל זה?

עולם השיח	עולם השיח של המקורות היהודיים
הסוגה	טקסט מידע: פסוקים מן המקרא, מנהגים, הלכות
הטקסט	חג הסוכות (עמ' 67)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	1. קירוב הילדים למסורת היהודית; הנחלת המורשת 2. חיזוק תחושת ההשתייכות לעם 3. הכרת הטקסט המקראי והסיבות לחג מפגש זעיר עם לשון המקרא ולשון חכמים
הקדמה	חג סוכות הוא השלישי בחגי תשרי. הוא בא אחרי חג ומועד שיש בהם אימת הדין והוא מתייחד כחג של שמחה. בסוכות חוגגים את שמחת האסיף – בתום השנה החקלאית, את שמחת תורה – לציון קבלת התורה אחרי יציאת מצרים, ואת השמחה שלאחר ימי הדין. החג חווייתי לילדים. הישיבה בסוכה, החזקת ארבעת המינים וההקפות עם ארבעת המינים – לזכר הקפת המזבח בבית המקדש – הם עיקרו של חג הסוכות. השמחה מגיעה לשיאה ביום השביעי של החג ובהקפות שמחת תורה בשמיני עצרת. אפשר לבקר בבית הכנסת השכונתי ולראות את ארבעת המינים, את השופר ואת ספר התורה.
פעילויות טרום קריאה	התלמידים – ♦ יכירו את ארבעת המינים. ♦ יריחו את ארבעת המינים וימששו אותם.
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים – ♦ יכירו את המקורות לחג וילמדו את סיבותיו.
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	התלמידים – ♦ יכינו קישוטים לסוכה. ♦ יציירו את ארבעת המינים.
פעילות בסביבת המתקשבת	♦ התלמידים יופנו ליחידה המתקשבת "חגי תשרי ב" ויעסקו במטלות שיבחר המורה.

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר־פזמון
הטקסט	שלומית בונה סוכה / נעמי שמר (עמ' 69)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות העיסוק בשפה	1. קירוב התלמידים למסורת דרך שיר מושר 2. הפקת הנאה מהשילוב בין המוזיקה לתוכן החגיגי יצירת זיקה רגשית בין תוכנו של השיר ועיצובו ובין חוויות אישיות הקשורות בבניית סוכה, בישיבה בה ובחברותא הנוצרת בה מפגש עם לשון השיר
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים - ♦ ישירו את השיר. ♦ יסמנו בשיר את המילים המציינות קישוט לסוכה.
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	♦ יספרו על הסוכה שלהם ועל חוויות מהישיבה בסוכה.

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	סיפור
הטקסט	סכך לסוכה / לוי קיפניס (עמ' 70)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות העיסוק בשפה	הכרת הסוגה האטיולוגית של התבוננות בתופעות טבע, שאילת שאלות וניסיון להסבירן בעזרת הדמיון 1. חיזוק הידוע וחשיפה לתופעות חדשות המעשירות את אוצר הידע על העולם - באמצעות ייחוס תכונות אנושיות לעצים 2. קידום היכולת לבחון את נקודות המבט השונות ביצירה (צרכיו של הילד מול יכולתם של העצים לסייע לו) הכרת שפה ציורית ושפת הסיפור

<p>לסיפור מבנה חזרתי הדומה לזה של סיפורי עם, אך הוא מעוגן במנהגי סוכות – הילד חוזר ופונה לאילנות שונים כדי לבקש מהם סכך לסוכה. דימויי ההאנשה בסיפור (העצים עונים כבני אדם) הם חלק מן התכונות הקאנוניות של טקסט ספרותי אטיולוגי. בטקסט מסוג זה המספר אינו מוותר על המסר החברתי, אך בונה מסר פשוט וגלוי הנשען על מאפיינים עובדתיים. (סוגי האילנות, מבנה העלים מראה הפרות והפריחה). הדיוק בעובדות תומך בהבנת השתלשלות הסיפור.</p>	<p>הקדמה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ יתנהל דיון על תרומתם של העצים לסביבה ולאדם. ◆ התלמידים יכירו סוגי עצים ויבחינו במבנה שלהם (ברוש, זית, תמר ורימון). אפשר לראותם בסיוור בשכונה או בתצלומים. 	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את הסיפור (אפשר בקול ובחלוקה לתפקידים). אפשר להקרין את הסיפור על הלוח. ◆ יסמנו את הדר־שיח בין הילד ובין העצים. ◆ יבינו את הסיבות לסירוב העצים לתת מענפיהם; העובדות הנמסרות נכונות: יש עצים שאינם יכולים לשמש סכך. ◆ יבינו מדוע הילד מבקש רשות מן העצים להוריד ענפים. ◆ יבינו מה תרומתם של העצים לאדם ולציפורים. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ הסיפור נכתב כאגדת עם. על המורה להיעזר בתבחינים של סיפור העם ולסמן עם הילדים את המאפיינים בסיפור. לדוגמה: התלמידים יזהו באגדת עם את מאפיין השילוש ואת החזרות על מילים ועל מבני משפטים. ◆ התלמידים ידונו בתוצאה: האם הילד הצליח להשיג את מבוקשו? ◆ מדוע הילד השיג כפות תמרים ולא ענפים אחרים? (מה הקשר בין תכונות העץ בטבע להיענותו?) ◆ התלמידים יוכלו להמחזי את הסיפור ולשחק בתפקידים. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יופנו ליחידת הלימוד "חגי תשרי ב". 	<p>פעילות בסביבה המתוקשבת</p>

עולם השיח	עולם השיח העיוני; עולם השיח של המקורות היהודיים
הסוגה	טקסט מידע: פסוקים, מנהגים, הלכות
הטקסט	שמחת תורה (עמ' 74)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות	<p>1. קירוב התלמידים למסורת היהודית</p> <p>2. חיזוק תחושת ההשתייכות לעם</p> <p>3. הכנה לקראת התמודדות עם טקסטים אינטראקטיביים (עבודת מיון)</p> <p>מפגש זעיר עם לשון המקורות</p>
ב. מטרות העיסוק בשפה	♦ התלמידים ישוחחו על החוויה של שמחת תורה בבית הכנסת.
פעילויות טרום קריאה	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <p>♦ תפקיד המורה לקרוא את המידע מן המקורות.</p> <p>♦ התלמידים יספרו על הקפות בערים השונות.</p>
פעילויות במהלך הקריאה	♦ התלמידים ימיינו את המושגים לפי החגים כסיכום לחגי תשרי. <u>עבודת המיון</u> היא הכנה חשובה להתמודדות עם טקסטים אינטראקטיביים.
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	♦ התלמידים –
פינת הצילום שלי (עמ' 76)	<p>♦ יצלמו מוצגים השייכים לחגים ויספרו על תפקיד המוצגים הללו בחג.</p> <p>♦ יצלמו חוויות מהחג: ישיבה בסוכה, טיולים שערכו עם המשפחה בסוכות, חגיגת הקפות וכדומה.</p> <p>♦ יספרו על חוויתם בחגי תשרי.</p> <p>♦ ישלחו את התצלומים לחברים.</p> <p>♦ יקראו מה כתבו חבריהם ויראו מה צילמו.</p>

נושא התוכן	הבית, המשפחה ומה שסביבם (עמ' 77)
עולם השיח	עולם השיח העיוני
הטקסט	מרכיבי הסיפור: המשתתפים (עמ' 79)
מטרות ההוראה	<p>1. הכרת מעגלים חברתיים</p> <p>2. הבנת המרכיבים העיקריים של שיח הסיפור וקידום היכולת לייצג אותם</p>
הקדמה	<p>נושא תוכן זה עוסק במעגל החברתי הראשון שממנו באים הילדים אל בית הספר. מחד גיסא הוא קרוב אליהם מאוד מבחינה רגשית, ומאידך גיסא הוא רחב דיו להכיל משתתפים רבים. כאשר תלמידים מתבקשים לספר דבר מה או להמציא סיפור הם טוענים לעתים קרובות: "אין לי מה לספר". משימת "הסיפור המצויר" נועדה לסלק את המחסום ולעודד כתיבה לציור. ילדים הרי מספרים סיפורים באורח טבעי (מחפשים אירוע ומשתתפים ומארגנים את הסדר הכרונולוגי, שלא תמיד קיים בשיח הדבור). המשימה נועדה לבסס את מה שהילדים עושים ממילא בספרם סיפורים ולעורר את המודעות שלהם לכך. בסיפור המצויר שלפניכם גיבורים שחווים סדרת אירועים. יש השתלשלות אירועים שקרו לדמויות בהקשר של מקום, של זמן ושל נסיבות נלוות. התלמידים יכירו מרכיבים הכרחיים בסיפור (המשתתפים, הרקע, האירוע שמפר את הסדר והפתרון), יזהו דמויות וקורותיהן, יבטאו עמדה אישית כלפיהן (תה"ל החדשה בלשון תשס"ג עמ' 90, הישג 6, תיבה 4), ויתרגלו את המעבר מביטוי אוראלי לביטוי גרפי (לקראת כתיבת סיפורים).</p>
פעילויות טרום קריאה	<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יתבוננו באיורים. ◆ ישערו: מדוע כולם צוחקים? מה הבעיה? ◆ יתכננו את הסיפור על סמך המרכיבים שלפניהם.
פעילויות במהלך הקריאה	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יישאלו שאלות מכוונות ויספרו מה הם רואים באיור: מי המשתתפים ואילו פריטים נוספים יש באיור (עמ' 79). ◆ יתארו מה הן הפעולות המתרחשות. ◆ יענו על שאלות שאינן תלויות באיור והן מבוססות על ידע קודם, לדוגמה: אילו תכונות מוכרות יש למשתתפים?

<ul style="list-style-type: none"> ◆ יעזרו בהערות שמעירים המשתתפים, הכתובות בבלוני דיבור בעלילון (קומיקס) "מי לקח את הביצים שלי?" יספרו על תחושות ורגשות העולים כאשר לוקחים לנו משהו או מלגלים עלינו. תפקיד המורה להתייחס למה שמפר את הסדר בסיפור ולפתח שיחה סביב הרעיון המרכזי. ◆ יענו על השאלה "מה מוזר בסיפור?" ויספרו את הסיפור בעל פה. תפקיד המורה לתווך ולהקפיד על בהירות הסיפור שיסופר ועל הסדר שבו; תינתן תשומת לב לרכיבים, לתיאור הדמויות, למעשה ולתכונות. ◆ ידונו בכותרות אפשריות לאחר שסיפרו את הסיפור, ויבחרו לו שם (תה"ל עמ' 85, הישג 3, תיבה 5). כל הפעילויות לעיל יסייעו לתלמידים להבין ולייצג את הרכיבים העיקריים של שיח הסיפור. דמויות המשתתפות באגדות (עמ' 80) ◆ התלמידים יזהו את המשתתפים באגדות ילדים ידועות על פי שאלות קבועות. ◆ התלמידים ילמדו מה אפשר לייחס למשתתפים (מראה, תכונות וכדומה). ◆ רקע לסיפור ◆ התלמידים יכתבו היכן מתרחש האירוע, מתי ומה קורה במהלכו ויתארו את הרקע שהם רואים בתמונה. ◆ התלמידים ישתמשו בהערות מן הקומיקס כדי לספר את הסיפור שלהם. ◆ יזהו את השלט (עמ' 18). 	<p>פעילויות במהלך הקריאה (המשך)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יספרו בכיתה את תוכן התמונה וייתנו לה שם (עמ' 81). ◆ התלמידים יקשיבו לסיפורים של החברים. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	סיפור-שיר
הטקסט	כשהדוד שמחה שר / ע' הלל (עמ' 82)
<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>1. קידום היכולת לגלות בְּטֶקְסֵט את המאפיינים המיוחדים של טקסט מעולם השיח הספרותי</p> <p>2. יצירת הזדהות עם המתרחש במצבים חברתיים הקרובים לעולם הילדים</p> <p>3. יצירת ערנות ליסוד המתח בסיפור וציפייה להפתעה</p> <p>4. קידום ההבנה שהצחוק ביצירה נוצר הודות למצבים הבלתי צפויים והמפתיעים</p> <p>5. הפקת הנאה מקריאת יצירה הומוריסטית</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>	<p>חיזוק המודעות הלשונית לסוגיה (פונולוגיה, אורתוגרפיה, מורפולוגיה ותחביר)</p>
הקדמה	<p>ע' הלל אהב לכתוב על גיבורו "הדוד שמחה" בהומור, בשובבות ובמשחקי לשון בדרך של סיפור אישי. כתיבתו של ע' הלל היא מעין שיחה עם הקורא – שאלות וחידות סביב האירועים הבונים את ההתרחשות. להומור פנים רבות והגדרות שונות. ביסוד ההומור לסוגיו ולגווניו קיים מרכיב של אי סדר המבוסס על ידיעת סדר נתון. אדם אינו יכול לצחוק אם אינו קולט את המגוחך, הנלעג והשונה שבמציאות. בכל הומור ישן רמיזה, וזו מחייבת ידיעת השלם שרמיזה זו נלקחה מתוכו (רז, 2005).</p> <p>יצירה זו נבחרה לפתוח את נושא "הבית, המשפחה ומה שסביבו" כי היא מציגה בן משפחה אהוב ומיוחד, זמר המשעשע את כל השכנים, מנעים את חייהם והוא הסוד של הילד המספר. היכרות עם היצירה "כשהדוד שמחה שר" מאפשרת הבנת טקסט מעולם השיח הספרותי, המתאים להוראה של סוגת הסיפור. הקוראים הצעירים יכולים למצוא כאן נקודות רבות להזדהות (יחסי שכנות, חברות, הדדיות, הומור, שמחה וכדומה) ואגב כך לגלות את המאפיינים המיוחדים של טקסט מעולם השיח הספרותי. השיר מתאפיין במבנה של סיפור מתח ושל שאלות הבנויות כחידות, וכתוב בקצב של חריזה המאפשר להידבק בעליזות המצטיירת. ההומור בשיר מחבב אותו על הילדים, מעורר מוטיבציה ללמידה ויוצר אווירה נעימה; ספרות הילדים ההומוריסטית מאפשרת פתיחות וביטוי עצמי אצל ילדים מופנמים.</p>

<ul style="list-style-type: none"> ◆ יתנהל דיון על בית משותף: מי גר בבית המשותף שלנו? את מי אנו מכירים? עם מי יש לנו מערכת יחסים? ◆ יש לעורר דיון ביחסי שכנות גם אם אין זה בית משותף. 	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p style="text-align: center;">הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <p>החשיפה הראשונה לשיר תהיה באמצעות קריאת המורה או באמצעות האזנה לקריינות ביחידה המתקשבת.</p> <p style="text-align: center;">התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ידונו בתָמה: מסופר על סוד, ועל יחסים בין דיירים בבית משותף. כמה פעמים חוזר המשפט "לעת עתה זה סוד"? משפט זה בונה את המתח בסיפור עד לשיא שבו מגלים לנו את הסוד. השיא הוא גילוי הסוד: מיהו החבר הטוב ביותר. ◆ יספרו על ניסיונם האישי בסודות וידונו במשמעות הסוד עבורם. ידונו בדודים אהובים או בשכן מיוחד. ◆ ימיינו את שמות הדיירים ובעלי המקצוע. תהליך המיון הזה מזמן היכרות עם המשתתפים ועם תפקידם (עמ' 86). ◆ יכירו את סדר הקומות ואת הדיירים המתגוררים בהן (עמ' 87). ◆ ידונו ביחסי החברות בין השכנים ויביאו דוגמאות אישיות מהבניין או מהשכונה שהם חיים בה. כך יבינו את המשמעות הגלויה של הטקסט ויקשרו ידע עולם למשמעות הסמויה (תה"ל עמ' 86, הישג 4, תיבות 2 ו-3). אפשר להבהיר את המושג פרשנות גלויה באמצעות הצגת מוצגים שרואים בכיתה, בחצר ובשכונה, לדוגמה: בית הכנסת, פינת החי, הספרייה או בית השכנים, ולתת להם פרשנות סמויה העוסקת ברגשות ובחוויות אישיות הקשורות למוצג (עמ' 88). ◆ ידונו במקצועות המוזכרים בסיפור, בתפקידם של בעלי המקצועות (הספר – מספר, הזמר – מזמר). המורה והתלמידים יסקרו את המקצועות של ההורים (עמ' 88). ◆ עולמות שיח אפשריים – התלמידים ידמינו מצבים אפשריים במקום הקיימים. המשימה תחזור על עצמה בהתאם לתכנים השונים כדי לפתח דמיון ויזמה אצל התלמיד (עמ' 91). <p style="text-align: center;">הצעות לפעילויות לשוניות</p> <p>כל פעילויות הלשון נובעות מן המבנים המופיעים בטקסט ומאפיוניהם – שאלות, אותיות, מספרים סידוריים והדקדוק של שם העצם (יחיד / רבים, זכר / נקבה). כל אלה מוצגים במסגרת של שיר מחורז, המושך את תשומת לבו של הילד לסופי השורות ובכך מאיר את התוכן. פעילויות אלה מחזקות את המודעות הלשונית לסוגיה – פונולוגיה (צלילי השפה), אורתוגרפיה (אותיות, סימני ניקוד), מורפולוגיה (מבנה המילים) ותחביר.</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>

<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יאתרו את משפטי השאלה בסיפור ויסמנו אותם (מי גר? באיזו קומה?) ◆ התלמידים יאתרו את החרוזים. תפקיד המורה לפתח דיון לזיהוי המאפיינים הבולטים בשיר, כמו: חריזה, חזרות, מקצב, בתים (תה"ל עמ' 91, הישג 6, תיבה 7). השיר מזמן חזרה על – ◆ שמות האותיות (עמ' 90). ◆ הסימנים הגרפיים של האותיות (עמ' 86). ◆ המספר הסידורי של האות (קומה אלף = קומה ראשונה) (עמ' 89). ◆ זיהוי האות הראשונה במילה ועל שמה של האות (עמ' 86). ◆ אפשר לסמן עם התלמידים מילים בשיר המסתיימות בסיומת הרבים של זוגות מילים, כמו: מגף ועוד מגף הם מגפיים, חודש ועוד חודש הם חודשיים. יש להכיר גם מילים המתחרזות עם הזוגות וגם את המילים אפרים ובינתיים שהסיומת שלהם דומה בצליליה לזוגי. ◆ התלמידים יסמנו מילים שמחות כמו: "מחייך המרתף". זו פעילות ההופכת את הסמנטיקה הלקסיקאלית (העיסוק במשמעות המילים) למשמעותית במיוחד משום שהדוד שמחה כשמו הוא – אדם שמח, ובטקסט אוצר מילים המעיד על רגשות של שמחה ואושר. ◆ התלמידים יחליפו את תפקידי השכנים (זכרים) שבסיפור בשכנות (נקבות) ויקראו את הסיפור בלשון נקבה. לדוגמה: "אני גרה ברחוב שמגר. בקומה אלף גרה אפי הספרית." התרגיל נועד לאיזון המגדרים, להבנה שכל תפקיד שעושה הגבר – עושה גם האישה (עמ' 92). 	<p>פעילויות במהלך הקריאה (המשך)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ תפקיד המורה להתייחס למבנה השיר הבנוי כסיפור מתח (כמה פעמים חוזר הפזמון "לעת עתה זה סוד"?) ולדון עם התלמידים בשאלות, כגון מה הם האמצעים שעושים את השיר למעניין ומשעשע? ◆ ילדים רבים מתביישים כאשר המבוגרים הקרובים שרים. מדוע? מה מביך בכך? 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יופנו ליחידת הלימוד "כשהדוד שמחה שר" (ביחידה לימודון להקניית נושא החריזה ולחזרה עליו). 	<p>פעילות בסביבה המתוקשבת</p>

עולם השיח	עולם השיח של תקשורת המונים
הסוגה	פרסומת
הטקסט	פרסומת (עמ' 93)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות	<p>1. הבנה שלטקסטים יש מטרות (הפרסומת היא טקסט הממחיש זאת באופן מיוחד)</p> <p>2. הבנת מטרתה של הפרסומת</p>
ב. מטרות העיסוק בשפה	<p>1. הכרת המאפיינים הלשוניים של הפרסומת</p> <p>2. הבנת תפקידם של המאפיינים הלשוניים בהשגת מטרות הפרסומת</p>
הקדמה	<p>הילדים חשופים לאמצעי תקשורת המוניים כמו העיתונים, הטלוויזיה והרשתות החברתיות, ולכן הם יודעים כיצד פרסומות נשמעות ונראות. סוגת הפרסומת – מטרתה לשכנע את הנמען לקנות, להצטרף לפעילות כלשהי או לחשוב בדרך מסוימת, ליידע ולפרסם מידע למטרת שיווק. הטקסט פונה באמצעים חזותיים ושכנוע לשוני אל הרגש, אל השכל, אל הצרכים ואל הרצונות של הנמען. השפה כתובה במשלב יומיומי, בססמאות ובביטויים דו־משמעיים. לפעמים יש שימוש בטיפוגרפיה להבלטת מסרים בתצלומים, בקריקטורה ובאמצעים אור־קוליים (בהתאם לתה"ל, עמ' 36, 37).</p>
פעילויות טרום קריאה	<p>♦ התלמידים יביאו תצלומים של פרסומות ויגלו את המרכיבים המשותפים לכל הפרסומות.</p> <p>♦ התלמידים יזכירו פרסומות שהם מכירים (אפשר לכתוב אותן על הלוח).</p>
פעילויות במהלך הקריאה	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <p>♦ יתבוננו בפרסומת לחם טרי ויבחנו את המודעה על פי המאפיינים.</p> <p>♦ יצטוו פרסומת מוכרת להם.</p> <p>♦ יגלו יחד עם המורה את לשון הפרסומת, את האמצעים לפרסום (מקובלים ויוצאי דופן) וכדומה.</p> <p>♦ יעתיקו למחברת שפה פרסומת שאהובה עליהם.</p>

<p>♦ כל הפרסומות יוצגו במליאה (התלמידים יגיבו לפרסומות וידונו בטיבן: האם הן מוצלחות? האם יש שימוש ברכיבים מתאימים לסוגה: מילות שכנוע, סמאות, ביטויים דו־משמעיים, זמרי (ג'ינגל) וכדומה?</p> <p>♦ התלמידים יתבקשו לשווק את אחד מבעלי המקצוע המוזכרים ויתנסו בכתיבה הממוקדת בנושא או ברעיון (הישג נדרש 3, עמ' 85 תה"ל).</p> <p>יקראו את ההוראות לכתיבת הפרסומת ויכתבו עם קבוצת חברים.</p> <p>* אפשר להיעזר ב"תבחינים" המצורפים בנספח מורה. התבחינים מבליטים את המאפיינים של הסוגה ובודקים אותם.</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<p>♦ התלמידים יופנו ליחידה המתקשבת "פרסומת" ויעסקו במטלות שיבחר המורה.</p>	<p>פעילות בסביבה המתקשבת</p>

<p>עולם השיח הספרותי</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>סיפור עם</p>	<p>הסוגה</p>
<p>המלך בעל הקרניים / (עמ' 95)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>1. הרחבת נושא הסוד באמצעות סיפור עם 2. הבחנה בין יסודות מציאותיים בסיפור ובין יסודות דמיוניים</p> <p>הכרת לשונה ומבנה של סוגת הסיפור</p>	<p>מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>המעשייה מציגה את החשיבה הראשונית והרעננה של האדם, שיש בה טשטוש גבולות בין עולם המציאות לעולם הדמיון. היא בהירה, תמימה וחד משמעית: "הרשע נענש, הצדיק נשכר, היפה - יפה מאוד, הכעור - כעור מאוד, רודף הבצע מפסיד ממונו, העני בר הלב מגלה אוצר ועוד" (אוכמני, 1976).</p> <p>נושא הסוד, המתגלה בסוף הסיפור, אהוב מאוד על הילדים והוא הופך אותו למעין סיפור מתח. הסיפור על המלך בעל הקרניים לקוח מארכיון הסיפור העממי של יהודי מרוקו והוא שולב ביחידה כדי להרחיב את נושא הסוד כטקסט אינטרטקסטואלי, כלומר כטקסט המתכתב בנושאו עם טקסט אחר. אחת מן המטרות החשובות של החינוך הלשוני היא היכולת לקשר טקסט אחד עם טקסטים אחרים.</p>	<p>הקדמה</p>

<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים ידונו בכותרת הסיפור. ◆ התלמידים יעלו השערות לגבי הקרניים. 	פעילויות טרום קריאה
<ul style="list-style-type: none"> ◆ הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) ◆ התלמידים יקראו את הסיפור בקריאה דמומה. ◆ התלמידים יעסקו בגלגולו של הסוד בפעילויות השלמה ויענו על שאלות. ◆ יתנהל דיון בהנחיית המורה על הקושי בשמירת סוד. הדיון מאפשר הזדהות. 	פעילויות במהלך הקריאה
<ul style="list-style-type: none"> ◆ המשימה "מספרים וכותבים" מזמינה את הילדים לספר מניסיונם האישי על הקושי בשמירת סוד, על התחושות הכרוכות בכך וכדומה. הסיפור האישי מאפשר הזדהות עם משתתפי הסיפור ועם חברים. ◆ המורה תעורר את הדיון לנושא המשותף לשיר "הדוד שמחה שר" ולסיפור שלפנינו. 	פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)

עולם השיח הספרותי	עולם השיח
שיר	הסוגה
ידידי טַנְטֵן / מרים ילן-שטקליס (עמ' 97)	הטקסט
<ol style="list-style-type: none"> 1. חשיפה ליצירה לירית המאירה את עולמו הפנימי של הקורא (רגשות, מחשבות, מאוויים; הכרת "האני האחר") 2. הרחבת נושא הסוד ודיון בחבר דמיוני (לרוב הילדים יש חבר כזה; הבנת ההבדל בין הידיד הסודי לידידים אחרים). 3. פיתוח היכולת לגלות משמעויות מפורשות וסמויות 4. פיתוח ההבחנה בין יסודות מציאותיים ביצירה ובין יסודות דמיוניים 5. הבנת המניעים ליצירתה של הדמות הדמיונית על ידי הדובר <p style="text-align: right;">מפגש עם לשון השיר ומבנהו</p>	מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות ב. מטרות העיסוק בשפה

<p>נושא הסוד נמשך גם אל שיר ידוע זה, העוסק בחבר דמיוני. חבר דמיוני יכול להיות שותף למשחק, אמצעי להתמודדות עם מצבי לחץ וחרדה ודרך ביטוי לדחפים אסורים ולהתנהגויות כמו משיכה בזנב חתול. הילד יודע שלו ביצע אותן בעצמו, היה נענש. בשיר מתבטאת הקלה נפשית, המתרחשת בשל העברת האחריות למעשי הקונדס לידידו טינטן שהוא סודי וקטנטן. טנטן מסוגל להיות כמו שמשון הגיבור, שאינו פוחד בלילה בלי אור – בזמן שהילד פוחד גם פוחד. הידיד הזה הוא "האני האחר", שתפקידו לסייע לילד להתגבר על הקונפליקטים בין דחפיו הבלתי נשלטים ובין רצונו להפגין בגרות. בגיל חמש-שש הילד כבר יודע להבחין בין מציאות לדמיון. החבר הדמיוני אינו חדל להתקיים אבל לובש צורה התואמת את ציפיות המבוגרים התובעניים והבלתי רגישים. לדמיון חשיבות גדולה בעולמו של הילד בגיל הרך מכיוון שזו דרכו הטבעית ביותר להתוודע אל המציאות ולמצוא פתרון למצוקותיו הרגשיות. הילד מציין שהמבוגרים אינם יודעים מיהו ידידו, והוא סודי, והוא רק שלו (טקסט אינטרטקסטואלי בנושא הסוד) (כהן, 1990).</p>	<p>הקדמה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יאזינו לשיר. ◆ התלמידים ידונו בשם טנטן. מה מסתתר מאחוריו: מפלצת או בובה קטנה? 	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את השיר. ◆ ידונו מהו הסוד וכיצד יודעים שמדובר בחבר דמיוני. ◆ יספרו על חבר דמיוני סודי שלהם בעבר או בהווה. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יספרו כיצד הם מתמודדים עם פחדים ועם חרטה על התנהגות קונדסית. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	סיפור
הטקסט	בית ללביאה / חיה דוידזון (עמ' 101)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות העיסוק בשפה	<p>1. הכרת מבנה של סיפור מסוגת החיפוש</p> <p>2. התנסות בארגון של רצף הסיפור בעזרת מקדמי ארגון</p> <p>1. ביסוס מקומם של ערכים חברתיים: הבנת ערכם של עזרה הדדית, יחסי חברות ויחסי שכנות טובים</p> <p>2. עמידה על חשיבותו של הבית כמשקפת ומאירה את התייחסותו של הילד הקורא לביתו</p> <p>3. הרחבת המשמעות של הטקסט בעזרת עמידה על יחסי הגומלין בין הטקסט לאיורים</p> <p>1. הבנת הקשר בין זמני הפועל בסיפור ובין אופיו של הסיפור</p> <p>2. קידום היכולת לבנות רצף תחבירי תקין בתוך המשפט</p> <p>3. הבנת תופעה מורפולוגית: הקטנה באמצעות משקל קְטֹלְטל</p> <p>4. הבנת המושג אזכורים</p>
הקדמה	<p>טקסט הסיפור הקצר הוא בעל היקף מצומצם ומתמקד באירוע אחד בעל חשיבות מכרעת בחיי הגיבור. השיא, הרגע המותח ביותר ביצירה, מופיע כמעט בסופה (ריבלין, 1988).</p> <p>הקוראים הצעירים יכולים למצוא כאן נקודות רבות להזדהות (יחסי חברות, עזרה הדדית) ואגב כך לגלות את המאפיינים המיוחדים של טקסט מעולם השיח הספרותי.</p> <p>התלמידים יכירו את המבנה הסיפורי מסוגת החיפוש (– ראו במילון המושגים). סיפורים כאלה מתאפיינים במסע לקראת פתרון או לקראת גילוי. לדוגמה: "חיפשו חיות היער ומצאו עץ חלול... חיפשו ומצאו מערה גדולה... חיפשו... ולפתע מצאו מחילה באדמה."</p>
פעילויות טרום קריאה	<p>♦ לפני העיסוק בתוכן ילמדו התלמידים מהו דגם (מודל) לתעודת זהות (עמ' 99).</p> <p>♦ תינתן פרשנות מוקדמת למקומות חלולים מסוגים שונים (לדוגמה: יונה בנקרה) כהכנה למושג מקום חלול המופיע בטקסט (עמ' 100).</p> <p>♦ אפשר לפנות ליחידה המתקשבת "הלביאה (מידע)" כפעילות מקדימה. מופיעים בה סרטונים וכתבות. ראו עמ' 82 במד"ל.</p>

פעילויות במהלך הקריאה

הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים -

- ◆ יזהו באמצעות התמונות את רצף האירועים בסיפור וישלימו את המשפטים (תה"ל עמ' 85, הישג 3, תיבות 7, 8). התמונה מאפשרת לארגן דרכה את עיקרי הדברים. התלמידים יכתבו בבלוני המחשבות במטרה להרחיב ולפרש את היצירה ברמת הכשירות הלשונית של התלמידים בגילים אלה.
- ◆ יבינו את הסדר הכרונולוגי של האירועים בסיפור (תה"ל עמ' 90, הישג 6, תיבה 5) ויספרו את הסיפור בעל פה על בסיס יחסי הגומלין שבין האירורים ובין הטקסט, בהתאם לפתוב בתכנית הלימודים החדשה, בהקשר להרחבת משמעות בתיווך האירורים (תה"ל עמ' 91, תיבה 9).
- ◆ יספרו על עזרה שנתנו לחבר בשעת מצוקה וידונו על ערכה של עזרה הדדית. כן ידונו בחשיבות הבית, יחסי חברות ושכנות ובחשיבות העזרה ההדדית.
- ◆ יארגנו את הסיפור במסלול עם שאלות מכוונות (עמ' 104).
- ◆ יכתבו תקציר לסיפור ויבדקו בעזרת דפי משוב.

הצעות לפעילויות לשוניות

- כל הפעילויות בחלק זה נובעות ממאפייני שיח הסיפור הבאים לידי ביטוי בסיפור שלפנינו, כמו ריבוי פעלים, זמני הפועל (בעיקר בעבר - זמן המאפיין את הנרטיב), מין ומספר (זכר ונקבה, יחיד ורבים), מבני הקטנה וחיבוב ואזכור הדמויות העיקריות באמצעות כינויים.
- ◆ התלמידים יאתרו את הפעלים בסיפור (חיפשו, מצאו) ויבינו שיש גם פעלים שאפשר לכנותם פועלי תנועה, כלומר פעלים המציינים תנועה בעזרת הגוף.
  - ◆ התלמידים יאתרו בסיפור את השמות בזכר ונקבה, ביחיד וברבים, וימיינו אותם בטבלה (בעמ' 106 בספר - בהתאם לתה"ל הישג 8, תיבה 7). חשוב שתהיה התאמה ללשון רבים וללשון יחיד בבניית המשפט.

פעילויות במהלך הקריאה (המשך)

- ◆ התלמידים יאתרו את הזמנים בסיפור, כמו בדוגמה "בקצה היער חיו אריה ולביאה". תפקיד המורה לכוון למילה חיו ולשאל באיזה זמן המילה כתובה. זמן עתיד, לדוגמה, מוזכר רק פעם אחת – "בקרב אמליט", וגם הוא בהקשר של דיבור ישיר מנקודת הראות של ההווה המתרחש מול עינינו. לאחר שמסיימים את העיסוק בזמנים רצוי להדגיש לפני התלמידים ולתת להם להבין שזמן עבר הוא אחד ממאפייני הנרטיב הטיפוסי.
- ◆ התלמידים יזהו את צורות הלשון הדקדוקיות בסיפור – זכר ונקבה, יחיד ורבים. לדוגמה: שני משפטים נכתבו בזכר – "האריה היה...", "בא נחש והרס". כל המשפטים האחרים כתובים בלשון נקבה, מפני שגיבורת הסיפור היא הלביאה. כל המשפטים המתארים את פעילות החיות החברות של הלביאה הם בלשון רבים.
- ◆ המילים התבלבלו – התלמידים יסדרו את המשפטים בסדר התחבירי הנכון (עמ' 109).
- ◆ התלמידים יבינו את המונח אֶזְכוּרִים, המתייחס לתופעת הרפרור. האזכורים חוזרים ומציינים את גיבורי הסיפור אגב שימוש בכינויי גוף (הוא, היא, את, אתה, אתם, אתן, אני, וגם הזה, הזאת) ובדרכים אחרות. לדוגמה: "החיות ניקו ורפדו אותה. – למי הכוונה במילה אותה?"
- ◆ התלמידים יאתרו בסיפור את המשפטים בהתאם למין ולמספר (תה"ל הישג 8, תיבה 8) ובהתאם לצורני הֶהֱקָטְנָה. בסיפור נולד "גור קֶטְנָטָן", ולכן יש כאן הזדמנות ללמד את משקל קֶטְלָטֵל המצוין הֶקְטָנָה ובכך לפתח את המודעות המורפולוגית. התלמידים יתרגלו (עמ' 110) סיומות שונות המקטינות את המילה, כמו:
- ◆ Xֹן – דָּבֹן, ית – כּוֹסִית, או Xֶת – שְׁמִנְמֶת (תה"ל הישג 8, תיבה 7).
- ◆ יאתרו את המילה קֶטְנָטָן בסיפור ויבינו את משמעות ההקטנה. קטן הופך לקטנטן במשקל קֶטְלָטֵל (עמ' 110, 111).

פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)

- התלמידים –
- ◆ יכתבו תקציר לסיפור ויבדקו בעזרת דפי משוב.
- ◆ יוכלו לצייר את מבנה הסיפור.
- ◆ יסמנו את המסלול במבוך המוביל לבית הלביאה.

עולם השיח של התקשורת הבין אישית	עולם השיח
<p align="center">תעודת זהות (עמ' 99)</p>	<p align="center">סוגות נוספות הסוגה</p>
<p align="center">קידום המיומנות של איסוף מידע באמצעות תעודת זהות הכרת משמעותן ותפקידיהן של מילות השאלה</p>	<p align="center">מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>אפשר להשתמש ב"תעודת הזהות" כשרוצים לדעת על אחד המשתתפים בסיפור או על אישים חשובים (משוררים, סופרים וכדומה). דגם (מודל) זה מהווה אסטרטגיה נוספת ללימוד על המשתתפים ועל תפקידם. התלמידים יביאו לכיתה תצלומי תעודות זהות של ההורים ויבדקו עם המורה איזה מידע כתוב שם ומהו המבנה הפורמלי של התעודה.</p>	<p align="center">הקדמה</p>
<p>♦ התלמידים ימלאו את תעודת הזהות של האריה ויענו על השאלות. הפעילות לאיסוף מידע באמצעות תעודת זהות מתאימה בדרך כלל לפעילות מטרימה, והיא גם תסייע לתלמידים לערוך אינטגרציה של מידע כנדרש בטקסטים אינטראקטיביים.</p>	<p align="center">פעילויות טרום קריאה</p>
<p>♦ הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) ♦ התלמידים ימלאו את תעודת הזהות בהתאם לנשאל (לצורך מילוי הפרטים יוכלו להיעזר במקורות מידע או בסרט שראו בפעילות מטרימה). ♦ הדיון באוצר מילים (עמ' 100) לפני הסיפור הוא אסטרטגיה של טרום-קריאה המקדמת ידע מילוני וידע עולם בקרב התלמידים. הידע על משמעות המילים יתבסס לכשיקראו את הסיפור.</p>	<p align="center">פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p align="center">מבוך (עמ' 105)</p> <p>♦ התלמידים יסמנו את הדרך עד לבית הלביאה. ♦ התלמידים יכתבו מודל ללביאה לאחר שכתבו את הפרטים במודל לאריה.</p>	<p align="center">פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר
הטקסט	בית זה דבר חשוב / מתוך "פילון" (עמ' 112) הערה: המחבר לא ידוע.
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות העיסוק בשפה	קידום היכולת להשיג מידע ממקורות שונים ולמזג אותו שיקוף והארה של היבט במציאות חייו של הילד הקורא (הבית על שלל משמעויותיו) מפגש עם לשון השיר ומבנהו
הקדמה	נושא הבית, המרכזי כל כך בחיי הילד, נמשך גם כאן. זהו טקסט מידע הכתוב בצורת שיר מחורז. הטקסט הוא אינטראקטיבי. העיסוק בטקסט אינטראקטיבי מקדם את היכולת להשיג מידע ממקורות שונים ולמזג אותו.
פעילויות טרום קריאה	<ul style="list-style-type: none"> ♦ התלמידים יאספו תצלומים של סוגי בתים בעולם (אפשר למצוא באנציקלופדיה "תרבות" הישנה). ♦ התלמידים יצפו בתצלומים של סוגי בתים בעולם.
פעילויות במהלך הקריאה	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ התלמידים יקראו את הטקסט. ♦ התלמידים יקראו על סוגי בתים ויכירו את הבתים השונים על יתרונותיהם ועל חסרונותיהם. ♦ התלמידים יבינו את המושגים יתרונות וחסרונות. ♦ ההשוואה תיערך בטבלה. לדוגמה: יתרונות בית על העץ: גבוה, מוגן מחיות; חסרונותיו: פתוח, חשוף למעופפים ולפגעי טבע.
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	<ul style="list-style-type: none"> ♦ אפשר לערוך דיון על העדפות שונות של תלמידים כדי להגיע לתובנה שלבני אדם שונים בתרבויות שונות יש תפיסה שונה של "בית" (למשל ביתו של הבדואי זמני כיוון שהוא נווד).

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר
הטקסט	אני לבדי בבית / לאה גולדברג (עמ' 114)
מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות ב. מטרות העיסוק בשפה	1. פיתוח היכולת להבין שיר לירי ולחוש אמפתיה כלפי הגיבור 2. השגת שחרור ממתחים רגשיים: התמודדות איתם בדרך עקיפה, דרך השיר 3. מתן ביטוי למחשבות, לרגשות ולעמדות כלפי המשתקף מן השיר: לתחושת הבדידות ולגעגועים לאם מפגש עם לשון השיר ומבנהו
הקדמה	הפעם עובר העיסוק מן הבית שבחוץ – הבית הפיזי – אל הבית שבפנים. זהו שיר לירי ישן המשקף יחסים הירארכיים בין ילדים להורים. השיר עוסק בקונפליקט בין ילדים להורים, המסתיים בכך שהילד נשאר בבית לבדו. אף שהילד טוען "לי בכלל לא עצוב", כל מכלול השיר הוא על הבדידות בבית ועל הגעגועים לאם. השיר מעורר הזדהות עם הילד ותהייה על מניעיו, על מחשבותיו ועל רגשותיו.
פעילויות טרום קריאה	♦ התלמידים ישוחחו על מצבים שבהם נשארו בבית לבדם. מה חשו? האם הם אוהבים להישאר לבדם?
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה ♦ מה עושים כשנשארים לבד? בגיל זה מתחילים להישאר לבד וחשוב לשוחח על כך. ♦ יש לדון במשפט: "מתי כבר אימא תחזור?!" מה חשים כשאומרים זאת? מדוע הזמן נראה ממושך כ"כ? ♦ יש לעסוק בניגוד בין מה שהילד אומר לבין מה שהוא מרגיש (שאלה 3): איך אנו הקוראים יודעים שעצוב לו למרות מה שהוא אומר? ♦ צמד המילים "אני לבדי" מופיע כמה פעמים. מדוע? ♦ מה עושה הילד שבשיר לבדו בבית?

<p>◆ מדוע לדעתכם כתב המחבר את השיר?</p> <p>◆ יש ילדים שגרים בבניינים משותפים ויש שגרים בבתים פרטיים. מה ההבדל בין שהייה לבד בבתים השונים? השוו את התחושות.</p> <p>◆ יתנהל דיון: המשוררת בחרה לכתוב על המבט דרך החלון כתשובה לבדידות. מדוע? (היום הטלוויזיה והאמצעים האלקטרוניים מחליפים את המבט החוצה, ואולי תחושת "הלבד" אינה עזה כ"כ.)</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
--	---

אפרים סידון (עמ' 117)	פינת היוצר
עולם השיח הספרותי	עולם השיח
שיר	הסוגה
תמיד בבית / אפרים סידון (עמ' 116)	הטקסט
<p>קידום יכולת ההשוואה</p> <p>1. היכרות עם יצירה נוספת של אפרים סידון</p> <p>2. הבנת תופעות חברתיות (הישארות בבית)</p> <p>מפגש עם לשון השיר ומבנהו</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>גם בפינת היוצר נמשך נושא הבית, והפעם דרך הצב שהוא דימוי למי ש"אוהב להיות בבית". דימוי זה משויך לצב מכיוון שהוא נושא את ביתו על גבו. אפשר להשתמש בשיר הקצר הזה לדיון בדור המחשב, המעדיף לנהל את חייו בתוך הבית.</p>	הקדמה
<p>◆ יש לעורר דיון במשמעות שם השיר "תמיד בבית". מי נמצא תמיד בבית, מי אוהב להיות בו רוב זמנו ומדוע?</p> <p>◆ ילדי הדור הזה מנהלים חיים חברתיים דרך הרשת החברתית ומסתפקים בזה. רצוי לדון בסכנות הכרוכות בכך, בבדידות ובהבדלים בין מצבו של מי שמנהל חיים חברתיים מחוץ לבית ובין מצבו של השרוי בבית מול המחשב והטלוויזיה.</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>

<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) השיר הוא חשיפה נוספת לכתבתו של היוצר אפרים סידון. התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ידונו: הייתכן שתכונותיו של אפרים סידון דומות לתכונות הצב? ◆ ידונו בתופעה של ילדים שאינם יוצאים מהבית. מדוע חשוב לצאת? ◆ יזדהו עם אחד מבעלי החיים המייצגים את אופיים או יספרו למי הם היו רוצים להידמות ומדוע. ◆ יחפשו בספר "שירים במיץ" עוד שירים העוסקים באופיים של ילדים. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ האם לדעתכם הכותרת תמיד בבית מתאימה? הסבירו. ◆ השיר מתאים מאוד לדור המחשב. דונו באמירה זו. ◆ התלמידים יראיינו את אפריים סידון באמצעות התכתבות במייל או במפגש בכיתה. לדוגמה: מתי כתב את השיר? מה הניע אותו לכתוב אותו? היכן כתב אותו? 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>עולם השיח של התקשורת הבין אישית</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>תעודת זהות</p>	<p>סוגות נוספות הסוגה (תת-סוגה)</p>
<p>הבית שלי (עמ' 118)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>1. קידום הבנת חשיבותו של הבית 2. הרחבת נושא הבית</p>	<p>מטרות ההוראה מטרות כלליות</p>
<p>נושא הבית מקבל כאן היבט נוסף בטקסט אינטראקטיבי.</p>	<p>הקדמה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים ידונו בחשיבות הבית, בביטחון שהוא מעניק, בערכה של ההשתייכות לשכונה ובערכה של השכונה (השלכות של מעבר דירה, פינוי שכונה, משמעות הבית והקושי להתאקלם במקום חדש, חברים חדשים וכדומה). 	<p>פעילויות טרום קריאה</p>

<p>◆ הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <p>◆ התלמידים ימלאו פרטים: כתובתם, שכניהם. חשוב לוודא שהם יודעים פרטים אלה. יכירו את המושג כתובת אישית: מי גר בבית? חשוב לציין שילדים בגיל זה כבר צריכים להיות בקיאים בכתובתם.</p> <p>הצעות לפעילויות תוכן ולשון</p> <p>כל מיני בתים (עמ' 199)</p> <p>התלמידים –</p> <p>◆ יכירו בתים שונים ואת דייריהם: בדווים באוהל, מלכים בטירות, בארמונות וכדומה.</p> <p>◆ יבחינו בבתים שונים: בית לפרה ובית שלומדים בו (אוצר מילים). פעילות זו חשובה במיוחד לילדים שאינם מכירים את השמות הספציפיים האלה. יש בכך התחשבות בשונות בין תלמידים.</p> <p>◆ יתוודעו לבתים ציבוריים: בית כנסת, בית דואר. זוהי פעילות מטרימה לנושא מבני הסמיכות. מבני הסמיכות מבטאים חלק גדול מן המושגים המורכבים בעברית. הגרעין בית שימושי מאוד ומוכר לילדים כבר בכיתה ב'.</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>◆ משימה היתולית (עמ' 120): התלמידים ישלימו שמות (באיורים היתוליים) של בתים בנוסח בית שחי, בית קפה וכדומה. יוסיפו שמות כמו "קופי ענאן" (בית קפה על הר בנטל ברמת הגולן).</p> <p>מזן המקורות (עמ' 119)</p> <p>◆ התלמידים ייחשפו לדברי הרמב"ם המגדיר בית: כל מקום שיש בו עשרה מישראל צריך להכין לו בית שייכנסו בו לתפילה – בית כנסת.</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>עולם השיח הספרותי</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>שיר־פזמון</p>	<p>הסוגה</p>
<p>האישה באבטיח / נורית זרחי (עמ' 121)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>1. הפקת הנאה באמצעות הומור</p> <p>2. גילוי המאפיינים הבולטים של יצירה הומוריסטית: אבסורד, שבירת מוסכמות והגזמה</p> <p>מפגש עם לשון השיר ומבנהו ועם לשון האבסורד</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>

<p>את השיר שרה חווה אלברשטיין, והוא שולב בנושא הבית בעיקר לצורכי קריאה, האזנה והנאה מצליליו. מטרת השיר לשעשע את הילדים ולעורר את צחוקם. ההומור אהוד על הילדים, מגביר את המוטיבציה ללמידה ויוצר אווירה נעימה. ההומור והצחוק בשיר פועלים בשני צירים במקביל: באחד הם מתפתחים כצורך אישי – למילוי צרכיו של המשתמש בהם. בשני הם מתפתחים כאמצעי תקשורת עם החברה ובתוכה. ההומור הוא אחד הסימנים לשליטתו של הילד בידע שצבר, וככל שהוא מיטיב לדעת מה נכון הוא מביע את דעתו על האבסורדים בין השאר באמצעות צחוק. כן קיימים סוגים נוספים המגרים את ההומור של הילד: מצבים הקשורים בשבירת מוסכמות חברתיות. הילד מגיב למשונה ולמוזר, הנתפסים בעיניו כמשעשעים, למשל: אשה גרה באבטיח, חדרון בתוך גזר. מתפתחת גם הבנת יחסיות בין גדלים: האם אישה יכולה לגור באבטיח? ההגזמה תיראה הומוריסטית (רות, 1977).</p>	<p>הקדמה</p>
<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יאזינו לשיר ביוטיוב. ◆ ידונו באבסורדים. ◆ ידונו במקומות למגורים נאותים לעומת מקומות בלתי סבירים כגון מערה ועץ. 	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את השיר בקול. ◆ יקראו את משפט הפתיחה וידונו באבסורד. מה נורא? האם אבטיח ראוי למגורים? האם המילה "נורא" מהווה הבעת דעה? ◆ יציינו את הפעילויות של האישה (חתכה, חצבה, תלתה ועוד) ויעמדו על הדינמיות הנוצרת. ◆ יביעו דעתם: מה הרגשתה של האישה בתוך בית האבטיח? איך היא מרגישה כשמסתיימת עונת האבטיחים (עצובה, מיואשת או שמדובר באישה מלאת תקווה, המוצאת תמיד פתרון)? 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יציירו במחברת אישה בתוך פרי מיוחד שיבחרו בו. ◆ יציגו את הציורים בכיתה. ◆ יציירו אישה בתוך פרי המבשיל בעונה אחרת. <p>אפשר לצפות ביוטיוב בשיר מלווה באנימציה.</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

עולם השיח	עולם השיח העיוני
הסוגה	טקסט מידע
הטקסט	האריה שומר המשפחה (עמ' 122) והלביאה – הצייד של המשפחה (עמ' 126)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות	<ol style="list-style-type: none"> 1. הרחבת הידע המדעי הקשור לסיפור "בית ללביאה" 2. קידום הבנת הטקסט באמצעות זיהוי חלקיו
ב. מטרות העיסוק בשפה	<ol style="list-style-type: none"> 1. הרחבת אוצר המילים 2. קידום הבנת הקשר בין זמני הפעלים בטקסט ובין אופיו של הטקסט 3. קידום יכולת ההבחנה בין סוגי פעלים 4. קידום הבנת התופעה של גזירת מילים מהשם
הקדמה	<p>מן הבית אנו עוברים אל המשפחה בגישה אינטרטקסטואלית הקושרת לטקסטים המידעיים שלפניכם הן את הנושא העיקרי של הבית והמשפחה והן את הנושא הספציפי של משפחת האריות בהקשר לנושא התוכן בסיפור "בית ללביאה". מטרתם להרחיב את הידע על המשתתפים בכך שקוראים כל אחד מהטקסטים, משוחחים עם התלמידים על הידע שיש להם בתחום הזה ועל הידע שנוסף להם בעקבות הקריאה. לדוגמה: האם ידעו שהלביאה היא הצייד במשפחה – ולא האריה? אפשר להקדים ולקרוא את הטקסטים המידעיים לפני קריאת הסיפור "בית ללביאה" ולשוחח על ידע העולם הקודם – מה התלמידים יודעים, ואיזה ידע חדש רכשו מן הטקסטים.</p>
פעילויות טרום קריאה	<p>אפשר לצפות בסרט "מלך האריות", ללמוד על אורח חייהם של הכפיר, האריה והלביאה ולשוחח עם התלמידים על המידע שהפיקו מן הסרט לעומת המידע שהפיקו מטקסט המידע (ראו על הסביבה המתקשבת בעמ' 82).</p>
פעילויות במהלך הקריאה	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <p>חלק מתהליך ההבנה של טקסט המידע קשור ליכולת של הקורא לזהות את חלקיו.</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ התלמידים ילמדו לענות תשובות מלאות על השאלות שנשאלות על טקסט המידע בעזרת סימון השורות (עמ' 123). ♦ כשלב מקדים יסמנו את התשובות בתוך הטקסט במדגש (מרקר) בהתאם לחלקיו: מבנה המשפחה, המזון, מקום המחיה, תפקידי הלביאה, תפקידי האריה ומידע על הכפיר.

פעילויות במהלך הקריאה (המשך)

התלמידים יקראו בקול או יאזינו לקריינות בסביבה המתקשבת.
♦ התלמידים יבינו איך מעבירים את התשובות שסימנו בטקסט – לתשובה מלאה כתובה. אפשר לתווך באמצעות סימון כל פסקה בטקסט בצבע שונה, כדי שהתשובות יזוהו ביתר קלות.

♦ התלמידים יסמנו את התשובה ויכתבו אותה.
♦ התלמידים יכולים לזהות את חלקי הטקסט באמצעות סימון השורות ברצף של מספרים.

הצעות לפעילויות לשוניות

כמו בשאר הטקסטים והפעילויות בספר זה, הפעילויות הלשוניות נובעות ישירות מן הטקסט ומבקשות להרחיב ולבסס ידע לשוני ההולם את כיתה ב'.
התלמידים –

♦ ירחיבו את אוצר המילים שלהם: יזהו מבין המסיחים את משמעות המושגים "ארץ האריות" "נמלט על נפשו" ואחרים.

♦ ילמדו שפעלים המופיעים בטקסט מידע כתובים בדרך כלל בזמן הווה לציון העובדות הכלליות. פעילות זו חשובה במיוחד כשמשווים את זמני הפועל בטקסט המידע על האריות עם זמני הפועל בטקסט הסיפורי "בית ללביאה" (עמ' 125).

♦ הילדים ילמדו על פעלים בתנועה – כאלה המציינים תנועות שעושים בעזרת הגוף (עמ' 128).

♦ ימיינו פועלי אכילה ופועלי שינה המופיעים בטקסט. אלה הפעילויות האופייניות לאריות, וכך נשיג גם תשומת לב למידע חשוב על משפחת האריות וגם סיווג של מילים שיסייע להבנתן ולזכירתן (עמ' 129).

♦ ילמדו מילים נגזרות מן השם, למשל: הלבאה ציידת < הלבאה יוצאת לצייד. פעילות זו מקדמת את הבנת השורש – צורן חשוב במילון העברי (עמ' 130).

פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)

♦ אפשר לערוך טבלה שתהווה דגם (מודל) לארגון מידע על בעלי חיים, ולהשוות בין תפקידי הלבאה לבין תפקידיו של האריה. נושאי ההשוואה עשויים להיות: מהו סדר היום של הלבאה? מהו סדר היום של האריה? מי דואג למזון? מי אחראי לשמירה על המשפחה? מי הצייד של המשפחה? עריכת סיכום בטבלה משווה היא מודל של מידע מסודר ומאורגן לתוכן מסוג זה ודוגמה נוספת לטקסט אינטראקטיבי.

♦ התלמידים יבינו מי באמת הצייד במשפחת האריות.
♦ התלמידים יקראו כתבה בסביבה המתקשבת: "לביאה אימצה עיוור". (ראו עמ' 82).

* רצוי לציין כבר בשלב זה היכן אפשר למצוא מידע (אנציקלופדיה, אינטרנט, הורים, מוזאון וכדומה).

<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יצפו בסרטונים. ◆ יפעלו במפה האינטראקטיבית של הספארי (באתר הספארי ברמת גן). ◆ יקראו כתבות עיתונאיות כגון "גידל לביאה חצרו ונעצר". ◆ יחפשו באינטרנט את גן החיות הווירטואלי בקנדה ויסיירו בו. ◆ יקראו את טקסט המידע "האריה הלבן", המובא להרחבת הידע בנושא האריה והלביאה. 	<p>פעילות בסביבה המתוקשבת</p>
---	--

<p>עולם השיח של המקורות היהודיים</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>אגדת חז"ל</p>	<p>הסוגה</p>
<p>אברהם מכניס אורחים (עמ' 131)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>1. הרחבת הידע על אברהם אבינו</p> <p>2. הכרת היבטיה השונים של הכנסת האורחים – פן נוסף של הבית.</p> <p>1. יצירת מודעות לדפוסי התנהגות בין־אישיים רצויים – הכנסת אורחים</p> <p>2. הרחבת ההבנות הספרותיות באמצעות קשירת קשרים בין האגדה שלפנינו ובין יצירות אחרות ("ההר הירוק" ו"המלך הקבצן"). מציאת קשרים החורגים מגבולות הטקסט מקדמת הבנה שיצירות "נשענות" על יצירות.</p> <p>מפגש עם לשון המקורות בדגש על ההיבט ההרגלי (פעולות הנעשות מעשה קבע לאורך זמן ומתבטאות בהווה ההרגלי)</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>אגדות חז"ל באות להרחיב את הידע על הדמויות בתנ"ך. את אגדות חז"ל סיפרו בעל פה פרשני המקרא או חכמי הדת כדי להוסיף לנו ידע על אירועים חשובים ועל דמויות חשובות במקרא. מאוחר יותר קובצו האגדות ונכתבו בקובץ אגדות חז"ל. "סיפורים כאלה נחלקים לשני סוגים: הסיפור המרחיב את סיפורי המקרא, כדוגמת אברהם מכניס אורחים או משה הרועה, וסיפורים על מעשי חכמים כדוגמת יוסף מוקיר שבת" (פרנקל, 1993). במקרה שלפנינו, התלמידים ילמדו וירחיבו את הידע על דמותו של אברהם אבינו. אפשר להזמין את התלמידים לעיין במקורות המקראיים שבעקבותיהם נכתב הסיפור. "לקריאה במקורות תרומה נכבדה לחינוך הלשוני והתרבותי של התלמידים..." (תה"ל לחינוך הלשוני, עמ' 61, תשס"ג).</p>	<p>הקדמה</p>

<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ידונו בהכנסת אורחים. יספרו על אופי האירוח בביתם: מי האורחים? מי דואג לרווחתם ולהנאתם? האם האורחים לנים בביתם? ◆ ידונו בשמו של אברהם אבינו שהפך שם נרדף למארח למופת. יעלו שמות של מארחים אחרים, הדומים בתכונותיהם לאברהם אבינו (סבא, דוד). 	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) – התלמידים</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את הסיפור. ◆ יכירו בתי מגורים מתקופת המקרא וידונו על משמעות הפתחים בכל אחת מארבע רוחות השמים. ◆ ידונו על חשיבות הכנסת אורחים ויתייחסו למצווה במעשה זה. ◆ יציינו את תכונותיו הבולטות של אברהם אבינו ויכתבו על כך במחברת שפה. ◆ ילמדו בהזדמנות זו על שושנת הרוחות: צפון, דרום, מערב ומזרח (עמ' 133). הכרת שושנת הרוחות מופיעה בתה"ל במולדת לכיתה ב'. אפשר לקשר בין התחומים, להפנות לספר המולדת ולחזק את הידע בהקשר (תכנית הלימודים תשע"ב). 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ אפשר לספר את סיפור העם "המלך הקבצן", המספר על מלך שיצא לבדוק את היענותם של התושבים להכנסת אורח עני. הסיפור מופיע בגרסאות רבות. ◆ אפשר לספר על מצבים שבהם אנשים איבדו את בתיהם בשרפה או במלחמה, ברעידת אדמה או בשיטפון, בארץ ובעולם, וכיצד אנשים התגייסו לעזרתם וקיימו מצוות הכנסת אורחים או התנדבו לעזור בהקמת בתיהם מחדש. אפשר להיעזר לשם כך בספר "ההר הירוק" מאת הסופרת מיריק שניר. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>עולם השיח הספרותי</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>שיר</p>	<p>הסוגה</p>
<p>הדלת משמאל / אורי אורלב (עמ' 134)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>1. יצירת מודעות לדפוסי התנהגות בין-אישיים רצויים – הכנסת אורחים 2. הפגשת הקורא הצעיר עם יצירה הנוגעת ליחסיו הבין-אישיים: מקומם של היושר והאמת במערכות יחסים חברתיים</p>	<p>מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות</p>

<p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>	<p>1. מפגש עם לשון השיר ומבנהו 2. הרחבת אוצר המילים 3. זיהוי תארים והבנת תפקידם בטקסט</p>
<p>הקדמה</p>	<p>ברוח האינטרטקסטואליות, השיר "הדלת משמאל" עוסק ברצון לקיים מצוות הכנסת אורחים – רצון שאינו מתממש בגלל אופייה של המארכת. זהו טקסט המזמן דיון ביחסים חברתיים ובהבדל בין מה שאומרים לבין מה שחושבים ומרגישים.</p>
<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<p>♦ יתנהל דיון באמרה "אין תוכו כברו". למה הכוונה? ♦ יתנהל דיון: מתי צריך להתנצל? על מה מתנצלים?</p>
<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <p>♦ השאלה הראשונה עוסקת בתמה: האם החפרפרת מכניסת אורחים? ♦ מכאן ואילך עוסקות השאלות בכל טיעוני החפרפרת שבגינם ברור לנו שאינה יודעת לארח אף על פי שהיא אוהבת אורחים. ♦ התלמידים יבינו את הביטוי אחד בפה אחד בלב ויתמודדו עם המשימה בעמ' 139.</p> <p>הצעות לפעילויות לשוניות – התלמידים</p> <p>♦ ירחיבו את אוצר המילים שלהם – יסמנו את הפירוש הנכון למילה המופיעה בהקשר ויזהו את פירושה מתוך מסיחים (עמ' 140). ♦ יעסקו במציאת חרוזים בשיר. ילמדו על תפקיד התואר המוסיף מידע על שם העצם. האם שם העצם הוא זכר או נקבה? יחיד או רבים? לדוגמה: המטבעות הנוצצים, הילדה החרוצה, הכלב האמיץ, הקופים החמודים (עמ' 143). ♦ יזהו את התארים המתארים את השמות בשיר. אפשר להיעזר בשאלות כדי לאתר את התארים. לדוגמה: המטבעות הנוצצים. התלמידים ישאלו: אילו מטבעות? (עמ' 144)</p>
<p>פעילויות במהלך הקריאה (המשך)</p>	<p>♦ <u>תארים הם מילים</u> המוסיפות מידע על שמות עצם, ובכך הן חשובות מאוד להתפתחות אוצר המילים והחשיבה. הטקסט על החפרפרת מזמן תארים רבים ומגוונים המסייעים לניסוח הולם ותקין של תכונות אנושיות רבות. העובדה שהחפרפרת היא נקבה מאפשרת לילדים להכיר את נטיות התארים.</p>

<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יעלו חוויות אישיות של אירוח ושל הכנסת אורחים לקויה. ◆ התלמידים יביעו עמדה באמצעות רשימת תלונות של האורחים ורשימת התנצלויות של החפרפרת שלא הצליחה לארח. תפקיד המורה להעמיד את התלמיד על ההבדלים שבין התנצלות לתלונה (ראו עמ' 87 במד"ל). ◆ במקום רשימה אפשר לכתוב יחד מכתב תלונה לחפרפרת על התנהגותה הבלתי ראויה ולחשוב יחד על מכתב התנצלות שלה לאורחיה. תלונות והתנצלויות הן פעולות דיבור מהותיות להתנהגות חברתית וזו ההזדמנות לעסוק בהן ולהבין איך מבטאים אותן. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ שיעור קצר (לימודון) להקנייה או לחזרה בנושא חריזה תוכלו למצוא ביחידת הלימוד "כשהדוד שמחה שר" או ביחידה נפרדת בשם לימודונים. 	<p>פעילות בסביבה המתוקשבת</p>

<p>עולם השיח של תקשורת המונים ותקשורת בין אישית</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>רשימה, הזמנה, שלט בצד סוגות השיח העיקריות שבטקסט – שיח הסיפור והשיח המידעי – הספר פורש סוגות שיח תקשורתיות הקשורות לנושא הנלמד. בדוגמאות שלפנינו אפשר לקשר את ההזמנה, השלט והרשימה לתוכן השיר על החפרפרת.</p>	<p>סוגות נוספות הסוגה</p>
<p>רשימה (עמ' 141)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>הבנת חשיבותה של הכנת רשימות לצורכי ארגון</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. התאמת הלשון לנסיבות התקשורתיות 2. הכרת פעולות דיבור כמו התנצלות 	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>"הרשימה היא טקסט מידע כתוב שנועד לספק מידע, עדכון או תיעוד לאחרים או לכותב עצמו, מבוסס על עקרון מארגן ובעיצוב גרפי המאפשר שימוש נוח בו. האופנות היא בדרך כלל לשון כתובה אלא אם מדובר במאגרי מידע ממוחשבים או במצגות, שאז הערוץ הוא דיגיטלי." (תה"ל בחינוך הלשוני, תשס"ג)</p>	<p>הקדמה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יביאו דוגמאות של רשימות כמו: רשימת קניות של מצרכי מזון שהם אוהבים או רשימת פעילויות שבועיות. 	<p>פעילויות טרום קריאה</p>

<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים ילמדו כיצד עורכים רשימות. ◆ אפשר למיין רשימות לפי נושאים וכן לאפשר לתלמידים לכתוב רשימות מסביבתם הקרובה כמו: רשימת הצגות שהם רוצים לראות, רשימת ספרים שאוהבים.
<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יציגו בכיתה את הרשימות. ◆ ישוו צורות עריכה (טבלה, רשימה ממוספרת, רשימה ממוינת לפי סדר האלף־בית וכדומה).
<p>הטקסט</p>	<p>החפרפרת מזמינה (עמ' 142)</p>
<p>מטרות ההוראה מטרות כלליות</p>	<p>קידום ההבנה שלצורך הפעלה יש לספק את המידע הדרוש</p>
<p>הקדמה</p>	<p>הזמנה היא צורת טקסט השייכת לסוגה הרחבה של טקסטים למטרות הפעלה. מטרתה של ההזמנה היא שהנמען יבצע את הפעולה, כמו למשל יגיע ליום ההולדת, להרצאה וכדומה. לצורך כך יש לפרט את המרכיבים כמו: סוג האירוע, המקום, הזמן ושם המזמין.</p>
<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יביאו הזמנות לאירועים שונים: חתונה, יום הולדת, הרצאה וכדומה. גם כאשר שולחים הזמנה בדואר אלקטרוני ובמסרון (סמס) יש לציין פרטים מלאים: באיזה אירוע מדובר, מתי יערך, היכן ומי שלח את ההזמנה.
<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ילמדו על מבנה ההזמנה. ◆ יכתבו הזמנה בכל דרך שירצו: על גבי נייר מקושט, במייל או באמצעות הטלפון סלולרי.
<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ מאפייני ההזמנה ייבדקו בעזרת המורה ובעזרת ה"תבחינים" להזמנה.

שלט (עמ' 146)	הטקסט
<p>1. הבנת תפקידו של השלט</p> <p>2. קידום יכולת הבחנה בין סוגי שלטים</p> <p>התאמת הלשון לנסיבות התקשורתיות</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>השלט הוא צורת טקסט השייכת לסוגה הרחבה של טקסטים למטרות הפעלה.</p>	<p>הקדמה</p>
<p>♦ אפשר לסייר בבית הספר ומחוצה לו ולדון בשלטים ובתפקידם (עריכת השוואה).</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <p>♦ התלמידים ידונו על תפקיד השלטים השונים.</p> <p>♦ התלמידים ילמדו כיצד כותבים שלטים למטרות שונות (עמ' 146, 147).</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>התלמידים -</p> <p>♦ יציירו שלטים תואמים למידע הכתוב.</p> <p>♦ יבדקו את השלטים (המורה יוכל להשתמש ב"תבחינים" שבנספח לבדיקת מאפייני השלטים).</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
רשימה (עמ' 141)	הטקסט
<p>הבנת חשיבותה של הכנת רשימות לצורכי ארגון</p> <p>1. התאמת הלשון לנסיבות התקשורתיות</p> <p>2. הכרת פעולות דיבור כמו התנצלות</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>"הרשימה היא טקסט מידע כתוב שנועד לספק מידע, עדכון או תיעוד לאחרים או לכותב עצמו, מבוסס על עקרון מארגן ובעיצוב גרפי המאפשר שימוש נוח בו. האופנות היא בדרך כלל לשון כתובה אלא אם מדובר במאגרי מידע ממוחשבים או במצגות, שאז הערוץ הוא דיגיטלי." (תה"ל בחינוך הלשוני, תשס"ג)</p>	<p>הקדמה</p>
<p>♦ התלמידים יביאו דוגמאות של רשימות כמו: רשימת קניות של מצרכי מזון שהם אוהבים או רשימת פעילויות שבועיות.</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>

<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים ילמדו כיצד עורכים רשימות. ◆ אפשר למיין רשימות לפי נושאים וכן לאפשר לתלמידים לכתוב רשימות מסביבתם הקרובה כמו: רשימת הצגות שהם רוצים לראות, רשימת ספרים שאוהבים. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יציגו בכיתה את הרשימות. ◆ ישוו צורות עריכה (טבלה, רשימה ממוספרת, רשימה ממוינת לפי סדר האלף־בית וכדומה). 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>עולם השיח העיוני</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>טקסט מידע</p>	<p>הסוגה</p>
<p>החפרפרת (עמ' 148), החולד (עמ' 150) גיבורת השיר־סיפור "הדלת משמאל" היא החפרפרת. והפעם יכירו התלמידים את תכונות החפרפרת והחולד, שני מכרסמים מן העולם האמתי, בשני טקסטים מידעיים המרחיבים את הידע עליהם.</p>	<p>הטקסט</p>
<p>1. הכרת לשון שיח המידע 2. הכרת מילים קונקרטיות המסמנות מושגי מדע</p>	<p>מטרות ההוראה מטרות העיסוק בשפה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יגלשו באינטרנט ויראו תצלום של חפרפרת. 	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את הטקסט על החפרפרת. ◆ יענו על השאלות. ◆ יקראו את הטקסט על החולד. ◆ יענו על השאלות. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ יבחינו בהבדלים שבין חפרפרת ובין חולד ויבינו שאין בארץ חפרפרת, אלא רק חולד (עמ' 151). ◆ יוכלו להסתכל בתצלומים באינטרנט ובאנציקלופדיה לבעלי חיים ולעמוד על ההבדלים. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יופנו ליחידה המתוקשבת "החפרפרת" ויעסקו במטלות שיבחר המורה. 	<p>פעילות בסביבה המתוקשבת</p>

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	משל
הטקסט	עכבר הבית ועכבר השדה / אזופוס (עמ' 152)
<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>	<p>1. הפגשת הילד עם בעיות קיומיות המעסיקות אותו</p> <p>2. חידוד ההבחנה בין יסודות מציאותיים ביצירה ובין יסודות דמיוניים</p> <p>3. למידה על תהליכים פנימיים המתרחשים בעולם האמיתי אף שעל פניו אין המשל עוסק בעולם המציאותי</p> <p>4. הבנה ש"לא כל הנוצץ שווה זהב"</p> <p>קידום הגמישות הלשונית: פיתוח היכולת לנסח מחשבות על אותו האירוע או על אותו הנושא בדרכים שונות</p>
הקדמה	<p>המשל הוא סיפור אלגורי קצר, סיפור דמיוני או שיר שיש בו מוסר השכל וכן מעשה בדוי שיכול לשמש דוגמה לאחרים. המשל הוא חלק מסוגת הסיפור העממי הכוללת חידה בדיחה, אגדה, מעשייה ושיר ערש (מילון אבן-שושן). הדמויות במשל הן בדרך כלל חיות הנוהגות כבני אדם וכן גם צמחים ודוממים. הן מאופיינות בסטראוטיפים: אריה חזק ועכבר קטן וחלש. מספר הדמויות בדרך כלל: אחד מול אחד או אחד מול קבוצה. המשל מציג בעיה; הנמשל מציע פתרון. המשל מסתיים במסר דידקטי ברור – הלקח הנלמד.</p> <p>משלי החיות משקפים את עולמם של הילדים, שמשמשים בו ביחד דמיון ומציאות. היסודות הדמיוניים מעבירים את ההתרחשות של כאן ועכשיו אל עולמו הפנימי של הילד ומפגישים אותו עם בעיות קיומיות המעסיקות אותו. משלי החיות עונים על צרכיו הנפשיים של הילד ומדברים בשפתו. מבחינה זו הם גורם חשוב בצמיחת ה"אני" שלו. הדמויות במשלים הן מעולמו הקרוב של הילד, והאינטראקציה ביניהן דומה לזו המתרחשת בחיי היום יום בסביבתו הקרובה של הילד: יחסי אהבה, שנאה, קנאה תחרות וכדומה. זו מציאות שמתגשמות בה שאיפות כמוסות. אמנם אין הילד רוכש במשל מידע על העולם המציאותי, אולם הוא לומד על תהליכים פנימיים המתרחשים בו ויוצא לעצמאות דרך ההיבט המעשי והלקח הנלמד במשלים (בטלהיים, 1987; שביט, 1996).</p> <p>במשל "עכבר הבית ועכבר השדה" מוצגים בעלי חיים הנמצאים במצבים מנוגדים: אחד מהם מנסה לחיות את חייו של האחר. למרות כל הטוב של האחר, מעדיף האחד את חיי העוני שאינם מלווים בדאגות ובפחד תמידי על חיי עושר בצל הסכנה.</p>

<p>♦ התלמידים ידונו בהבדל בין מגורים בעיר לעומת מגורים בכפר / בשדה.</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ יבחינו ביתרונות הבית והשדה לעומת חסרונותיהם. ♦ יחליטו איך כדאי לחיות: בשקט ובשלווה אך בצמצום או ברוב מותרות ונוחות המלווים במתח ובחרדה. חשוב לדון: האם גם בחיי הילדים יש מצבים המזכירים את ההתלבטות האמורה? כדאי להזכיר ניבים ופתגמים העוסקים בשאלה זו. ♦ יחשבו מה הן תכונות העכבר ומדוע קוראים לעכבר המחשב בשם זה. על המורה להסב את תשומת לבם של התלמידים למראהו של האביזר ולהדגיש את תכונתו הבולטת של העכבר: חדירה לכל מקום. כך במחשב וכך בעיתון המספק מידע על מקומות בילוי והנקרא "עכבר העיר" (עמ' 157). 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות לשוניות ניבים וביטויים (עמ' 155)</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ התלמידים ילמדו ביטויים המשקפים את מוסר ההשכל במשל, לדוגמה: "מרבה נכסים מרבה דאגה". ♦ התלמידים ישלימו את מבדק הקלוז בנושא הבית. הקלוז דורש מן התלמידים לחזור ולקרוא את הטקסט כדי להפיק ממנו מידע ולבטא אותו בדרך אחרת במקצת, כנדרש מהקשריו התחביריים. זוהי ההזדמנות לקדם בקרב הילדים את הגמישות הלשונית ואת היכולת לנסח אותו האירוע ואותן המחשבות בדרכים שונות. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה (המשך)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ♦ יוסיפו מחשבות של העכברים (דמיון ויזמה – מחשבות־מחשבות, עמ' 156) ♦ המורה יוכל לתת לתלמידים לבדוק את המשל בעזרת המאפיינים המופיעים ב"תבחינים" שבנספח המדריך. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

ממדף הספרים	עבודה עם ספר ספרייה
עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	<p>סיפור</p> <p>♦ בתום נושא התוכן "הבית, המשפחה ומה שסביבם", מומלץ להוסיף ולקרוא ספרים הקשורים בנושא. רצוי להביאם לכיתה, להראותם ולספר בקצרה את תוכנם כדי שילדים ירצו לקראם. אם קראו, יספרו בכיתה על התרשמותם וימליצו לחבריהם.</p>
הטקסט	<p>אבא עושה בושות / מאיר שלו משימות בעקבות קריאת הספר</p>
<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p>	<p>1. קידום תפיסה מגדרית שוויונית</p> <p>2. קידום ההבנה שהשונות יכולה להיות מקור לגאווה</p> <p>1. הבנת הקונפליקט ביחסו של הילד לאב</p> <p>2. התבוננות על תפקידי הורים דרך שבירת מוסכמות חברתיות</p> <p>3. הפגשת הקורא הצעיר עם יצירה הנוגעת ליחסיו עם הוריו (יהיו דפוסי הבית אשר יהיו) ומתן ביטוי לתגובה לפרשנות אישית ולחוויית הקריאה</p> <p>הכרת לשון הסיפור ולשון ציורית</p>
הקדמה	<p>במסגרת נושא הבית הומלצו ספרים לקריאה העוסקים בהיבטים השונים של הנושא.</p> <p>תקציר הסיפור: מהספר נשקפת תמונה משפחתית: אימא של אפרים היא כתבת חדשות; אבא שלו כותב בלילות, וביום – עקר בית. אפרים מתבייש באביו, שאינו מתנהג ככל האבות. גם האב התבייש באביו האופה – מקצוע שלא נחשב מכובד או גברי לתקופה ולמקום. יום אחד הגנת עורכת בגן תחרות עוגות. אפרים נבוך כשאבא שלו עומד יחד עם כל האמהות ליד העוגות, עד שמתברר שבעוגה של אבא יש הפתעה, ובסיפור – תפנית. לאבא יש הזדמנות להוכיח כי לשונות יש ייחוד ויופי, ואפרים לומד לקבל את השונה.</p>

<ul style="list-style-type: none"> ◆ ייערך דיון במקצועות מבחינה מגדרית: יש מקצועות שנשים וגברים עוסקים בהם באופן שווה: אופים ואופות, טבחים וטבחיות, אחים ואחיות, רופאים ורופאות, ספרים וספריות ועוד. האם יש מקצועות שאינם כאלה? לדבר על טייסות, לוחמות, גננים (בגן ילדים). ◆ כל ילד חש לפעמים מבוכה בגלל התנהגות ההורים. התלמידים יספרו. 	פעילויות טרום קריאה
<p style="text-align: center;">הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ המורה יכתוב על הלוח שת שמות המשתתפים בשיר: אָמָא, אָבָא, אָפְרִים. ◆ התלמידים יציינו את המאפיינים שלהם. למשל: אבא – פחדן, נוהג לאפות, שמח וכדומה. אימא – קרייריסטית, מטילה אחריות על אחרים ועוד. הילד מרגיש רגש אחריות כלפי התנהגותו של אבא, מתבייש בו. ◆ התלמידים ידונו בקונפליקט – ביחסו המורכב של אפרים לאבא: אוהב אותו ומתבייש בו בעת ובעונה אחת. ◆ התלמידים ידונו: מה בהתנהגותו של האב מביך את אפרים? ◆ התלמידים יספרו כיצד תחרות האפייה בגן משנה את יחסו של אפרים לאבא (על הפיוס, ההכלה והקבלה). ◆ התלמידים יתבוננו בשני הציורים האחרונים בספר, המציגים את אפרים החובש את כובע האופים של אביו. יחשבו: מדוע חבש אותו? איך הרגיש? ◆ בסוף הסיפור כתוב שאפרים גם שמח וגם התבייש. במה התבייש? מה שימח אותו? ◆ מהו מקצועו של אבא? מה היה מקצועו של סבא? 	פעילויות במהלך הקריאה
<ul style="list-style-type: none"> ◆ תתנהל שיחה: אילו תפקידים לוקחים על עצמם אבות הילדים? התלמידים יספרו על מקצועות ועל תפקידים בבית. ◆ כל אחד מאתנו חש לפחות פעם אחת שהוא מתבייש בהתנהגות הוריו. התלמידים יספרו על המקרים הללו ועל הסיבות לבושה שחשו. 	פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)

עולם השיח	תקשורת בין אישית
הסוגה	טקסט מידע מפעיל
הטקסט	מתכון להכנת עוגת מרנג (טקסט זה מופיע רק במד"ל)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	1. קירוב התלמידים למעשה שהביא לקבלת האב ולשינוי תפיסתו בעיני הילד 2. קידום התפיסה השוויונית התאמת הלשון לנסיבות התקשורתיות
הוראות לביצוע	פינת השף: עוגת מרנג ♦ הכינו עוגת מרנג בכיתה (אין צורך באפייה). המצרכים אופן ההכנה 2 קופסאות של נשיקות קצף 1. הניחו את עוגיות המרנג בתחתית התבנית. שקית פירות יער 2. הניחו עליהן שכבת גלידה. תותים (אם יש), דובדבנים 3. פזרו על הגלידה את פירות היער והתותים. שמנת מתוקה 4. הקציפו את השמנת המתוקה עם הסוכר. שתי כפות סוכר 5. הוסיפו לקצפת את גרידת הלימון בתנועות קיפול. כפית גרידת לימון 6. צקו את הקצפת על הפירות. גלידה 7. הניחו תותים פרוסים, או דובדבנים מגולענים על הקצפת. בתיאבון!
פינת הצילום שלי	אפשר להמליץ לצלם בנושא הבית (הערה: פינת הצילום אינה מופיעה בספר בנושא זה). התלמידים – ♦ יבחרו סוגי בתים לצילום: בניינים משותפים, מגדלים, בתים פרטיים, מחסנים, צריפים ואף אוהלים. ♦ יכתבו מדוע בחרו לצלם את מה שצילמו. ♦ ישלחו את התצלומים לחברים. ♦ יקראו מה כתבו חבריהם ויראו מה צילמו.

נושא התוכן | עונת החורף וחגי החורף (עמ' 159)

מבנה הספר עוקב אחר עונות השנה והחגים כמארגנים את מחזוריות החיים גם בקרב הילדים הצעירים. ועתה הגענו לעונת החורף. (אפשר לדון באיור המלווה את העונה והחגים המשתקפים ממנה.)

עולם השיח	עולם השיח של המקורות היהודיים
הסוגה	טקסט מידע: מנהגים, ברכות, פסוקים ממסכת
הטקסט	חנוכה (עמ' 161)
<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>	<p>1. הכרת המקורות לחג החנוכה</p> <p>2. הכרת מנהגי החנוכה</p> <p>3. חיזוק תחושת ההשתייכות לעם</p> <p>4. קירוב למסורת היהודית</p> <p>קידום המודעות האורתוגרפית</p>
הקדמה	<p>חג החנוכה ייחודי לתרבות ישראל. חג האור חל בחודש כסלו, והאור הוא המוטיב המרכזי. אחד ממנהגי החג הוא הדלקה של נרות חנוכה. המנהג מסמל את הגאולה הרוחנית שהייתה לעם ישראל במלחמת החשמונאים ביוונים. החג מתאפיין בנס שהתרחש בזכות כד קטן.</p>
פעילויות טרום קריאה	<p>♦ התלמידים ישוחחו על מנהגי החג בביתם. הפעילות מזמנת שיתוף כל הילדים מכל התפוצות (התלמידים ישמעו על מגוון מנהגים).</p>
פעילויות במהלך הקריאה	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים –</p> <p>♦ יציינו את מנהגי החג ואת סמליו.</p> <p>♦ יענו על שאלות הקשורות במנהגי החג.</p> <p>הצעות לפעילויות לשוניות</p> <p>♦ יבינו את משמעות האותיות החרוטות על הסביבון – ראשי תיבות של נס גדול היה פה.</p> <p>♦ יבינו את משמעות המושג מכבי – ראשי תיבות של מי כמוך באלים יי (עמ' 162).</p> <p><u>העיסוק באותיות</u> מקדם את המודעות האורתוגרפית (המודעות לכתב).</p>
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	<p>♦ התלמידים יביאו לכיתה סמלים כגון מיני חנוכיות ומיני סביבונים.</p>

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	סיפור
הטקסט	כד השמן / לוי קיפניס (עמ' 163)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות העיסוק בשפה	קירוב למסורת דרך טקסט ספרותי שרקעו היסטורי 1. פיתוח ראשית הבחנה בין פרטים היסטוריים ובין בדיה 2. עירור הזדהות עם רגשות העולים מהסיפור קידום יכולת הזיהוי של קישוריות ולכידות בשיח
הקדמה	הסיפור ההיסטורי קושר את הילדים לארץ, לדת ולמורשת. מאחר שילד צעיר אינו מסוגל להבין תהליכים היסטוריים הקשורים בתפיסת זמן ומקום – מוגש סיפור, הנשען על המקורות, ובמרכזו דמות היוצרת חוויה. הסיפור ההיסטורי המוגש לילדים בגיל זה שם דגש בדרמה, בדמות ובמעשה גבורה. הילד חווה הנאה מניצחוננו של "החלש" את "החזק". הסיפור ההיסטורי המיועד לילדים בוגרים שונה באופיו: הוא מתמקד בתהליכים היסטוריים ובעיצוב תקופה. הסיפור "כד השמן" נסב על נס פך השמן.
פעילויות טרום קריאה	♦ התלמידים ידונו בשימושיו של השמן, במיוחד בתרבויות עתיקות.
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) ♦ המורה יפתח בקריאת הסיפור ההיסטורי. אפשר להשתמש בלוח החכם. התלמידים – ♦ יתייחסו להתפתחות העלילה, לבעיה שנוצרה ולנס. ♦ ישייכו לדמויות המופיעות בסיפור את הרגשות והתחושות הנזכרות בו. ♦ ידונו בשמות נוספים לחג. הצעות לפעילויות לשוניות ♦ התלמידים יזהו קישוריות ולכידות בשיח: יזהו למי הכוונה כשמשתמשים בכינויי גוף בסיפור. זהו תחום שכבר עסקנו בו בנושאים קודמים (עמ' 165).
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	♦ תתקיים שיחה: אילו פרטים היסטוריים עולים מן הסיפור? מה לדעתכם איננו אמת היסטורית אלא תוספת ספרותית? ♦ התלמידים יכתבו במחברת שפה שחזור של הסיפור על פי תרשים זרימה שיבנו עם המורה על הלוח.

עולם השיח	עולם השיח העיוני
הסוגה	טקסט מידע
הטקסט	כדנית / ליאורה חשין (עמ' 166)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	1. הצגת פלאי הטבע לעומת הנס בסיפור ההיסטורי 2. הבנת הקשר בין הטקסט המידעי לטקסט הסיפורי 3. חשיפה לתופעת טבע נדירה הרחבת אוצר המילים
הקדמה	כד השמן מתקשר לטקסט הנוכחי, העוסק בצמח הכדנית. טקסט המידע מוצג במבנה של משפט פתיחה , המכליל את הסיבות לחג ומדגיש את הנס, במשפטי הסבר למהלכים, המרחיבים את הנושא, ובמשפט מסכם המציג את הנס בטבע. הכדנית היא מנפלאות הטבע כשם שנס כד השמן הוא מנפלאות ההיסטוריה היהודית.
פעילויות טרום קריאה	♦ התלמידים ידונו על צמחים טורפים (התבוננות בתצלום או בצמח השתול בעציץ).
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים – ♦ יקראו את המידע. ♦ יכירו את הכד שצומח בטבע – צמח שצורתו ככד. ♦ יבינו מה פירוש הביטוי "נפלאות הטבע" ומדוע נקרא הצמח "כדנית". ♦ ישוו בין נס כד השמן ובין אחד מנפלאות הטבע – צמח הכדנית. הצעות לפעילויות לשוניות ♦ התלמידים יבחינו בין שם (כדנית) לכינוי (צמח מלכודת). שמות וכינויים אופייניים לא רק לצמחים אלא גם לחברת הילדים. ♦ התלמידים יבינו את המונח "מלכודת".
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	♦ יוכלו לבקר בפארק "אוטופיה" כדי לראות את הצמח. המורה יכולה להביא דוגמה לאחד מן הצמחים הללו: שופרית או כדנית – צמחים שצורתם מאפשרת להכיל חרקים, נוזלים וכדומה. ♦ התלמידים ידונו בהבדל בין כד השמן בסיפורו של לוי קיפניס ובין הכדנית בטקסט של ליאורה חשין (האחד נותן והאחרת לוקחת).
פעילות בסביבת המתקשבת	♦ התלמידים יופנו ליחידה המתקשבת "חנוכה". ביחידה פעילויות נוספות. ♦ התלמידים יקראו את טקסט המידע "צמחים טורפים", הבא להרחיב את הידע בנושא.

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר־פזמון
הטקסט	לכבוד החנוכה / חיים נחמן ביאליק (עמ' 168)
הקדמה	השיר עוסק בסמלי החג.
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה ♦ התלמידים ישירו את השיר.
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	♦ אפשר לשיר עוד שירים מתוך אוסף שירי חנוכה.

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר
הטקסט	הלביבה שהתגלגלה / תלמה אליגון (עמ' 169)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות העיסוק בשפה	העמקת הזיקה לחג באמצעות עיסוק באחד ממאכליו 1. זיהוי המבנה הצביר בשיר 2. קידום הערנות ליסוד הריתמי בשיר ולתרומתו להבנת השיר 1. זיהוי פעלים והבנת תפקידם בשיר 2. קידום הערנות לקולות ולמקצבים
הקדמה	נושא חנוכה נמשך כאן בשיר־סיפור המזכיר את ה"חד גדיא" של פסח. השיר עוסק בגלגולה של לביבה לאחר שברחה מן המחבת במקצב דינמי שמצליח להמחיש את סיבובי הסביבון. כמו הלביבה, העלילה מתגלגלת וצוברת קהל רודפים עד התפנית שבה הזאב מצליח להפסיק את הדינמיות המתגלגלת ולאכול את הלביבה. המעשייה הזאת היא טקסט צביר: סיפור עם חזרות רבות, כאשר בכל פעם מצטרפת לעלילה דמות נוספת (דר, 2005). לכן מומלץ לקרוא מיד לאחריו את השיר "הסביבון" של לאה גולדברג. סמיכות היצירות תיצור פעילות אינטרטקסטואלית – יצירת קשרים בין יצירה ליצירה בנושא תוכן והרחבת משמעותה של היצירה.
פעילויות טרום קריאה	♦ התלמידים יספרו על לביבות שמכינים בבית או יביאו לביבות שהכינו. (הפעילות מזמנת שיתוף כל התלמידים מכל התפוצות.)

<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את השיר (אפשר לקרוא בתפקידים). ◆ יזהו את תפקידם של כל המשתתפים ברדיפה אחר הלבובה (עמ' 172). ◆ יזהו את התכונות האנושיות המוענקות ללבובה: "רצה, צחקה". ◆ יזהו את התפנית בשיר. התפנית מתרחשת כאשר הזאב מצליח - בשלווה, ברוגע ובקולות חנופה ושכנוע - לעצור את מרוץ הלבובה ולאכול אותה. <p>הצעות לפעילויות לשוניות</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יזהו את הפעלים בשיר. ריבוי הפעלים מבטא את הפעלתנות בשיר: רצה, צחקה, קפצה (עמ' 174). ◆ הילדים יעסקו בקולות ומקצבים המיוצגים ב- "הופ הופ" ו"גיל גול" המתארים את בריחת הלבובה (עמ' 173). ◆ הפעילויות הלשוניות שבטקסט מתייחסות לשני אפיונים שלו - המצלול והמקצב וריבוי הפעלים. ◆ יזהו בשיר ביטויי חנופה כגון "לבובה חמודה" וקולות שמחה ומהומה: "צחקה וצחקה" (עמ' 173). 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>עולמות שיח אפשריים</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ דמיון ויזמה: התלמידים יכתבו את מחשבותיה של הלבובה אילו יכלה לחשוב ולדבר. לדוגמה: אל תאכלו אותי, אני רוצה לטייל (עמ' 173). 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>תקשורת בין אישית</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>טקסט מידע מפעיל</p>	<p>הסוגה</p>
<p>מתכון להכנת לבובה (עמ' 175)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>1. קידום המיומנות בביצוע הפעלות הטקסט</p> <p>2. קידום היכולת לכתוב טקסט מפעיל (מתכון)</p> <p>3. הפקת הנאה מפעילות חווייתית בכיתה</p> <p>4. קידום מיומנות חברתית: עבודה בשיתוף</p> <p>התאמת הלשון לנסיבות התקשורתיות</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>

<p>מתכון הוא טקסט למטרות הפעלה. התלמידים יפעלו על פי ההוראות וההנחיות. המשימה תיעשה בשיתוף – בכיתה או בבית.</p>	<p>הקדמה</p>
<p>♦ התלמידים יביאו מרשמים ללביבות.</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ יקראו הוראות ויבצעו את המשימה. ♦ יכתבו את המתכון כפי שמקובל לכתוב את הסוגה (מצרכים, כלים ואופן ההכנה). ♦ יקלידו את המתכון במחשב במסמך וישלחו אותו לחברים במייל. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>♦ התלמידים יכינו לביבות בכיתה, יטעמו ויעריכו את העשייה.</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ♦ התלמידים יצלמו סמלי חג: סביבונים מסוגים שונים, חנוכיות שונות; טקס הדלקת נרות וכדומה. ♦ מומלץ לצלם את שלבי הכנת הלביבה ולציין את התהליכים מתחת לתצלומים. ♦ התלמידים ישלחו את התצלומים לחברים. ♦ התלמידים יקראו מה כתבו חבריהם ומה צילמו. 	<p>פינת הצילום שלי (עמ' 176)</p>

עונת החורף

עונות השנה הן תופעות מחזוריות. אפשר לאפיין את עונות השנה לפי משתנים כגון טמפרטורה, אורך היום, עצמת הרוחות ורמת הלחות. לימוד מאפייני העונות הוא ספירלי – עוסקים בו מדי שנה בהתאם לגיל התלמידים. הטקסטים המובאים פה דנים בהיבטים שונים של עונת החורף ברוח אינטרטקסטואלית.

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר־פזמון
הטקסט	ברקים ורעמים / יהונתן גפן (עמ' 177)
הקדמה	השיר עוסק בתופעת הברק והרעם.
פעילויות טרום קריאה	<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יביאו את הספר "הכבש השישה עשר" לכיתה (נכסי צאן ברזל) והדיסק המלווה או הקלטת. ◆ התלמידים יעלעלו בספר ויכירו את סביבתו של השיר.
פעילויות במהלך הקריאה	<ul style="list-style-type: none"> ◆ הצעות לפעילויות תוכן ומבנה ◆ התלמידים ישירו את השיר.
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים – ◆ יאזינו לשיר בתקליטור או יצפו בקלטת. (יש ילדים שאינם מכירים את האוסף שבספר זה. גם לא הוריהם. חשוב להשמיע להם את השיר.) ◆ יציירו את השמים בעת סערת ברקים ורעמים.

עולם השיח	עולם השיח העיוני
הסוגה	טקסט מידע למטרת הסבר
הטקסט	מי מפחד מברקים ומרעמים / עדית בן פורת (עמ' 178)
מטרות ההוראה מטרות כלליות	<ol style="list-style-type: none"> 1. קידום מיומנות הפקת מידע מטקסט כתוב 2. הפחתת פחד מפני ברקים ורעמים באמצעות הסברים והבאת הוראות אזהרה
הקדמה	מטרתו של הטקסט היא מידוע, תיאור והסבר למטרת איסוף המידע, ארגון טקסט וסיכומו. המידע מרחיב את הידע בנושא רעמים וברקים ומסייע להפחית את הפחדים מפניהם.
פעילויות טרום קריאה	<ul style="list-style-type: none"> ◆ מומלץ לפתוח בשיר המושר: להאזין לו ולשיר אותו. אפשר להיעזר ביוטיוב. ◆ התלמידים יספרו על חוויותיהם בעת רעמים וברקים.

<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יזהו בטקסט את השאלה המרכזית: מהו ברק ומהו רעם? ◆ יקראו על הברק והרעם ויבינו שהם תופעות טבע. ◆ ילמדו איך להימנע מפגיעת ברק. ◆ יעלו חששות וחרדות מפני רעמים וברקים. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ שיחה: מה למדנו על תופעת הברקים והרעמים? ◆ התלמידים יספרו ויכתבו על תופעת הטבע תוך מיקוד בפחדים המלווים אותה. ◆ התלמידים יבדקו את הכתוב בעזרת דפי המשוב לשיח כתוב. במקומות אחדים בספר גם גמי ותולי מדגימים התבוננות רפלקטיבית על השיח הכתוב. למשל לכאן מתאימה ההתבוננות הרפלקטיבית של תולי (חלק ראשון, עמ' 179). תולי בודקת שם אם השתמשה בסימני פיסוק. ◆ אפשר לצפות בסרטי טבע על רודפי ברקים ורעמים, על טורנדו וכדומה. ◆ לתלמידים שרמת קריאתם מאפשרת התמודדות עם טקסט ארוך – מוצע הטקסט "מי מפחד מברקים ורעמים" בתכנית המתוקשבת. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

עולם השיח של תקשורת ההמונים	עולם השיח
כתבה: טקסט סיפורי מידעי בעל ערך חדשותי	הסוגה
"אימא! השמים זורקים עלי אבנים!" (עמ' 180) תופעות טבע מדהימות – כתבה מתוך עיתון "פילון"	הטקסט
הרחבת ידע על תופעות טבע הכרת דרכי הביטוי בטקסט מידעי	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
"הכתבה העיתונאית היא טקסט סיפורי בעל ערך חדשותי, שמטרתו להציג נושא מסוים, תופעה או דמות מסוימת מזווית הראייה של הכותב" (תה"ל בחינוך הלשוני, תשס"ג, עמ' 54). לכתבה העיתונאית <u>רצף אופייני</u> : כותרת שמציגה את הנושא, ופתיח מעניין שהוא הכותרת המשנית. בפתיח מוצג הנושא בצורה מושכת. תפקידן של שתי הכותרות – הראשית והמשנית – לעורר סקרנות אצל הקורא.	הקדמה

<p>הקדמה</p>	<p>בגוף הכתבה מופיע תיאור של הדברים, פירוט הנושא והסברים, ויש בו שילוב של מידע ממקורות שונים. סגנון הכתיבה מתאפיין במשפטים פשוטים ככל האפשר, וחוזרות בו מילים שצוינו בכותרות. סגנון כתיבה זה מקל על קליטת המידע. לעתים מצורפת תמונה.</p>
<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ייערך דיון על מקום פרסום הכתבות – אמצעי התקשורת (כתובים ואלקטרוניים). ◆ תלמידים יביאו כתבות על תופעות חריגות ויחלקו אותן עם חברים (מדוזות מזן חדש, ציפורים כבני אדם וכדומה).
<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ המורה יקרא את הכתבה בקול רם. התלמידים – ◆ ימצאו במפה את מקום ההתרחשות. ◆ יסבירו את תופעת הטבע.
<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יכתבו מדוע נכתבה הכתבה. מה היה האירוע יוצא הדופן?

<p>עולם השיח</p>	<p>עולם השיח של תקשורת ההמונים</p>
<p>הסוגה</p>	<p>דיווח – דף פעילות (עמ' 182)</p>
<p>מטרות ההוראה</p>	<p>קידום מיומנות הפקת מידע מטקסט כתוב</p>
<p>הקדמה</p>	<p>"הדיווח הוא טקסט מיידע המתמקד בעובדות ומתאר תופעות ללא נקיטת עמדה מפורשת. מטרת הטקסט ליידע נמען, בדרך כלל על פי בקשתו, על אירוע או על תהליך" (תה"ל בחינוך הלשוני, תשס"ג, עמ' 30).</p>
<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<p>דיון מקדים</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ כיצד מדווחים? למי מדווחים? על מה מדווחים?
<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) ◆ התלמידים יקבלו תצלום של שרפה וידווחו בתפקיד כתבים מהשטח. ◆ יתנהל דיון: איך עיתונאי הופך את הדיווח לכתבה? (הדיווח הוא טקסט מיידע ואין בו נקיטת עמדה. הכתבה היא טקסט סיפורי בעל ערך חדשותי הנכתבת מזווית הראייה של הכותב ומשולבים בה סוגים שונים של כתיבה: תיאור, דיווח, סיפור, דיווח על שיחות). ◆ מומלץ להפוך את הדיווח לכתבה עיתונאית (במחברת שפה). בכתבה אפשר לשתף את הקורא ברגשותיו ובתחושותיו של הכותב. ◆ התלמידים יקראו בכיתה את הדיווחים והכתבות שכתבו.

<p>♦ התלמידים יגיבו לכתבה בהתאם למאפייני המבנה שלה (להלן).</p> <p>♦ מבנה הכתבה:</p> <p>כותרת ראשית: _____</p> <p>כותרת משנה _____</p> <p>פתיח _____</p> <p>גוף הידיעה _____</p> <p style="text-align: center;">משחקים ב"תחנת שידור" – דף פעילות (עמ' 183)</p> <p>הילדים ישחקו בתפקיד שדרנים ו"ישדרו מן השטח" על יצורים מוזרים שנחתו על כדור הארץ. אפשר "לשדר" בפינה זו גם על אירועים אחרים, כגון הפסקת חשמל כללית, ברק ורעם ושַרְפָה שאחזה בעמוד חשמל.</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
---	---

עולם השיח הספרותי	עולם השיח
אגדה	הסוגה
העצים הערומים (עמ' 184)	הטקסט
<p>1. הכרה של תופעות החורף</p> <p>2. הכרת עצים</p> <p>1. הכרת המבנה של השתלשלות הסיפור</p> <p>2. עמידה על הקשר בין היסודות המציאותיים באגדה (תכונותיהם הייחודיות של העצים השונים) ובין היסודות הדמיוניים כמקדם את הבנת האגדה שלפנינו.</p> <p>3. הפעלת חשיבה יצירתית: מה היה קורה אילו... (פעילות לאחר קריאה)</p> <p>4. יצירת אמפתיה כלפי הזקוק למחסה וחיזוק הערך של מתן עזרה לזולת</p> <p>1. זיהוי קולות בסיפור</p> <p>2. זיהוי סימני הפיסוק כמקדמי הבנת הסיפור</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p>

<p>הקדמה</p>	<p>התלמידים יכירו את תופעות הטבע בחורף, את תכונותיהם של כמה מן העצים וילמדו על חשיבותה של העזרה לחלש בעת מצוקה. הסיפור הוא במתכונת הסוגה האטיולוגית, "המעבירה את נקודת הכובד מן המסר החינוכי־מוסרי להקניית ידע" (אלמוג וברוך, 1966).</p>
<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<p>♦ התלמידים יכירו סוגי עצים (ברוש, צפצפה, ערבה ואחרים).</p>
<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ יקראו את הסיפור בתפקידים. ♦ ייחשפו לסוגי העצים, לתועלתם ולתפקידם בטבע. חשוב לצלם ברוש ואורן כדי להכיר את תכונותיהם: מדוע הם יכולים לעזור לציפור ועצים אחרים אינם יכולים. ♦ יארגנו בטבלה את המידע שבסיפור: שם העצים והסיבות לסיורם. ♦ יכתבו את הביטויים שמביעים את אמפתיה והזדהות עם חולשה, עם מצוקה ועם צורך בעזרה (עמ' 186). ♦ יזהו את התפנית ואת הפתרון. אפשר לסקור סיפורים בעלי מבנה דומה. ♦ ילמדו על תפקידה של הדמות המצילה בסיפור האגדה (מלאך היער): המלאך מופיע כאן כמי שהעניק כתודה למעשה טוב של העץ את התכונה להיות ירוק כל השנה. <p>הצעות לפעילויות לשוניות</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ באגדה מתנהל דו־שיח. התלמידים יזהו קולות (כלומר את משתתפים) בסיפור, המבטאים פעולות דיבור של בקשות, פקודות ושאלות, כגון "צפצפה יפה, האוכל להישאר אצלך בבקשה?" ושל פקודה כגון "לכי לכי!". פעילות לשונית זו עושה שימוש באופיו הדיאלוגי של השיח, הבנוי מפניות מרובות אל העצים ומתשובותיהם (עמ' 188). ♦ כדאי להדגיש את השימוש בסימן שאלה, בסימן קריאה ובמרכאות. סימני פיסוק אלה בולטים באגדה שלפנינו משום שהם חלק מן הדיאלוג. ♦ יבחינו בין סוגי עלים. יש להביא לשיעור עלים שונים כדי להבין את תפקידם ואת מראם: מחטניים, מעוגלים, משוננים וכדומה. איסוף הפרטים על הענפים והעלים מוסיף ללומדים אמצעי בקרה ויזואלי נוסף על קריאתם, והבנה מעמיקה יותר, לכך שעצים מסוג זה בעלי עלים מסוג זה חזקים, תמיד ירוקים להבדיל מהאחרים הנשירים החלשים. העובדות מסבירות את מבנה הסיפור והשתלשלותו (עמ' 187).

<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ישערו מה היה קורה לולא קיבלה הציפור מחסה. ◆ יכתבו תקציר במחברת שפה ויבדקו אותו בעזרת דפי משוב לשפה כתובה המופיעים בסוף הספר ובעזרת גמי ותולי המדגימים התבוננות רפלקטיבית על הבהרת המסר המרכזי בסיפור ועל הימצאותה של כותרת לסיפור. <p>גמי ותולי מדגימים התבוננות רפלקטיבית (עמ' 186 בספר). גמי בודק אם דבריו הכתובים מובנים ובהירים. תולי בודקת את השחזור שכתבה ומוצאת שהוא דומה לסיפור ואף זכרה לכתוב כותרת.</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
--	---

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר
הטקסט	חצי שמש חצי ענן / שלומית כהן-אסיף (עמ' 189)
מטרות ההוראה מטרות ספרותיות	זיהוי האנשה כאמצעי אמנותי בשיר
פעילויות טרום קריאה	<ul style="list-style-type: none"> ◆ בימות החורף בארץ מתלבטים אם לקחת מעיל כשיוצאים מן הבית: מסתכלים מבעד לחלון ומחליטים. התלמידים יספרו על ויכוחים עם ההורים: לקחת מעיל או לא.
פעילויות במהלך הקריאה	<p style="text-align: center;">הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ קריאת השיר על ידי התלמידים בחלוקה לתפקידים. ◆ בשיר מדמיין המספר ויכוח בין השמש לענן ומשתמש באמצעים אמנותיים כמו האנשה. לדוגמה: חצי שמש בלע ענן, עננים כועסים. התלמידים יסמנו את המשפטים המתארים את הקרב באמצעי האנשה.
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יכתבו על לבטים בעקבות תהפוכות מזג האוויר (באילו עונות גוברים הלבטים?) ◆ מה אפשר ללמוד מתוך השיר על מזג האוויר?

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר
הטקסט	אני אוהב להירטב / מירה מאיר (עמ' 191)
מטרות ההוראה מטרות ספרותיות	<p>1. הבחנה בעיצוב השיר על הדף והצבעה על תרומתו למשמעות השיר (ריבוי שורות בנות מילה אחת או שתיים המדמות טיפות גשם)</p> <p>2. הבחנה באמצעים המוזיקליים בשיר - חריזה ומקצב - והבנת תרומתם לשיר</p> <p>3. יצירת הזדהות עם הילד הדובר בשיר</p>
הקדמה	<p>השיר מאפשר לחוות את אחד ממאפייני החורף בארץ - שלוליות. מבנה השיר משקף את המסר הקצבי והמטפטף. אפשר לחוש את מה שעובר על הילד בשלולית ולהזדהות אתו. התלמידים ידונו בהבדלים בין הנאות הילדים להנאות המבוגרים ("אני אוהב להירטב - אבל אימא קוראת לי... לך דבר למבוגרים"). השיר כתוב בשורות קצרות ויש בו שימוש באמצעים אמנותיים כמו חריזה, מקצב ודימויים.</p>
הקדמה (המשך)	<p>לדוגמה: אני אוהב להירטב לעמוד בשלולית מים את ההרגשה במגפים ולראות טיפות נוטפות מראשי וקפצות לשלולית ורוקדות.</p>
פעילויות טרום קריאה	<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים ידונו בכותרת. ◆ התלמידים יספרו על חוויות הקשורות בשלוליות. ◆ המורה יספר על חוויותיו בגשם: מימי ילדותו או מימים אלה.

<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ קריאת המורה בקול תמחיש את מבנה השיר. ◆ התלמידים ישוחחו על תחושותיו של הילד בשיר כשהוא בשלולית בעת הגשם. ◆ התלמידים יתארו את הרגשות שעולים בהם כשהם נרטבים. ◆ התלמידים יעלו תחושות ורגשות בעקבות גשם. ◆ התלמידים ישוו את העדפות המבוגרים בימי גשם לעומת העדפותיהם. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ מה אנו למדים מהשיר על תופעות החורף? ◆ התלמידים יבינו את הקשר בין מבנה השיר לנושא. בשיר תופעה צורנית המדגישה את משמעות השיר: מילה היא שורה – צורת כתיבה המזכירה את טיפת גשם. ◆ התלמידים ישוחחו: האם כולם אוהבים להירטב? 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>עולם השיח הספרותי</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>אגדה</p>	<p>הסוגה</p>
<p>נרקיס מלך הביצה (עמ' 192)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>1. הכרת אגדת העם 2. הבחנה בין יסודות מציאותיים ובין יסודות דמיוניים באגדה שלפנינו. 3. מתן ביטוי לרגשות ומחשבות על המסופר באמצעות העלאת חוויות אישיות הקשורות במתן עזרה לזולת.</p>	<p>מטרות ההוראה מטרות ספרותיות</p>
<p>אגדת עם היא תת-סוגה של הסיפור. זהו לרוב סיפור פשוט בצורתו וקריא בלשונו, שעלילתו תמימה ומשלבת מציאות ודמיון, התרחשות טבעית ועל-טבעית, הפרזה והגזמה. סיפורי אגדה נכתבו כסיפור אטיולוגי המתייחס לתופעות טבע שונות ונכתבו בעיקר בסגנון הסיפור העממי.</p> <p>האגדה "נרקיס מלך הביצה" שייכת לסוגה האטיולוגית העממית. הסיפור מתבסס על מאפיינים עובדתיים המוסברים כפי שהם במציאות, גם כאשר ההסבר הנלווה המתייחס למקור התופעה נשאר דמיוני ונושא מסרים חינוכיים. המסר בסיפורים אלה גלוי ופשוט והוא מתייחס ליחסים שבין אדם לחברו. הדבר בולט במיוחד בסיפורים לגיל הרך כדוגמת "העצים הערומים" בנושא החורף ו"סכך לסוכה" בנושא חגי תשרי. הסיפור אינו מוותר על המסר החברתי, אך בונה מסר פשוט וגלוי המתייחס לתופעות טבע ומסביר אותן.</p>	<p>הקדמה</p>

<p>בסיפור זה שום פרח לא רצה לרדת לביצה ולתת מריחו. רק הנרקיס ירד לביצה.</p> <p>העובדות העומדות בבסיס הסיפור:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. הנרקיס גדל בביצה, במקום שהצפרדעים חיות בו. 2. הנרקיס בולט בביצה הודות לכתר הזהב שעל ראשו. 	<p>הקדמה (המשך)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ דיון על ההתמודדות עם אתגר. ◆ איסוף מידע על סגולותיהם הרפואיות של צמחים. ◆ הסיפור מופיע כספר. כדאי להביאו לכיתה. 	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ידונו בהמלצת הרופא לריפוי המלך. ◆ יסמנו את שמות הפרחים המוזכרים ואת הסיבות לסירובם. ◆ יארגנו את המידע בטבלה: שמות הפרחים והסיבות לסירובם (עמ' 195). ◆ יזהו את התפנית בסיפור: יציינו את הפרח שמסכים לסייע ויחשבו מדוע דווקא הוא הסכים. ◆ איזה פלא אירע? מהו הנס באגדה? ◆ יעמדו על העובדות שעליהן מתבסס סיפור העם הזה (על הנרקיסים הגדלים בביצה ועל הצפרדעים החיות בה) ועל הקשר בין לבין המסופר כאן. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יבדקו אם הסיפור שייך לסוגה של אגדת עם. ◆ יאתרו את השילוש בסיפור. ◆ יאתרו את המשאלה הכמוסה. ◆ יסמנו דו־שיח ויציינו מי הדוברים. ◆ יגלו אם יש מעשה פלאי באגדה. (המלך הריח את ריח הנרקיס והחלים). ◆ יספרו על תחושת הסיפוק המתעוררת בעקבות התגייסות למען חבר חולה, הורה חולה וכדומה. ◆ ישוו בין הסיפורים "נרקיס מלך הביצה" ו"העצים הערומים" – מבחינת התוכן ומבחינת המבנה. ◆ ישירו את השיר: "הנרקיס מלך הביצה". 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>פינת הצילום שלי (עמ' 186)</p>	<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יצלמו פרחי חורף. ◆ יזהו תופעות חורף כגון שלולית, קשת וברד. ◆ יכתבו מה הן התופעות שזיהו ויסבירו אותן. ◆ יכתבו על חוויות שחוו בעת ברד, גשם חזק מאוד, ביקור בעיר מושלגת, הצפות, טיול בשדות פורחים וכדומה. ◆ ישלחו את התצלומים לחברים. ◆ יקראו מה כתבו חבריהם ויראו מה צילמו.
---	--

ט"ו בשבט	<p>עם קום המדינה הפך ט"ו בשבט לחג נטיעות – חג העוסק בעצים ובסביבה ירוקה. החג הוא הזדמנות להכיר שמות עצים ותכונות עצים. בעת האחרונה הפך ט"ו בשבט לחג המזמן דיון בנושאים אקולוגיים.</p>
עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר
הטקסט	איך זה להיות עץ? / דתיה בן דור (עמ' 199)
מטרות ההוראה	<p>קידום היכולת להתבונן בתופעה מזוויות ראייה שונות</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. מתן ביטוי לרגשות ולמחשבות כלפי המסופר וכלפי תחושות של "נטוע במקומו" 2. פיתוח היכולת "להיכנס לנעליו של האחר" ולהזדהות עמו 3. הבחנה באמצעים אמנותיים בשיר: האנשה ודור־שיח 4. פיתוח חשיבה יצירתית: לו הייתי עץ... 5. בחינת הזיקה בין השיר שלפנינו ובין הביטוי שקיבל במדיה אחרת: באנימציה <p style="text-align: right;">הכרת לשון השיר</p>
ג. מטרות העיסוק בשפה	
הקדמה	<p>השיר הנפלא כתוב כתחקיר: "תגיד עץ: איך זה להיות עץ – טוב או רע?" מהותו של השיר הוא התבוננות בחיי העץ ובמאפייניו מנקודת ראות שאינה אנושית אלא "עצית". הילד חושב על פעילויות של חי, הכרוכות בתנועה, ואילו העץ עונה לו מנקודת הראות של הצומח, הנטוע במקומו. זו הזדמנות נדירה לחשוב במושגים של האחר ולחוות את העולם מנקודת מבטו של השונה מאתנו.</p>

<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ אפשר לפתוח את השיעור בכניסה ליוטיוב. יש לשיר קריינות ואנימציה. הילדים יאזינו לטקסט ויצפו בו. ◆ אפשר לפתח דיון על חשיבות התחושה להיות נטוע וקבוע (תחושת ביטחון). התלמידים ילמדו שהמושג "תקוע", הנושא בדרך כלל משמעות שלילית, הופך למושג חיובי ומשמעו "נטוע", בטוח ומאושר במקום שהוא שתול בו. 	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים ילמדו על יתרונותיו של העץ ועל תרומתו הקריטית לחיים על גבי כדור הארץ. ◆ יאתרו אמצעים אמנותיים של האנשה. ◆ התלמידים יסמנו את השאלות והתשובות המניעות את השיר ויבינו שהשיר בנוי כתחקיר המוביל למסקנות. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יספרו על מצבים שבהם העניקו משהו משלהם, בדומה לעץ. מה חשו? ◆ כדאי לעורר את הנושא האקולוגי של תרומת העצים לאקלים. ◆ יש בארץ עצים עתיקים מאוד. אפשר להביא תמונות שלהם או לארגן טיול אליהם. ◆ תלמידים שצילמו עצים מרשימים בטיולים שונים יכולים להביא את התצלומים לכיתה ולהעשיר את הידע של החברים בסוגים שונים של עצים. ◆ עולמות שיח אפשריים של יזמה ודמיון: תלמידים ידמינו את הרגשתו של העץ ויכתבו בשמו. ◆ התלמידים ישוו את השיר לסיפור ה"עץ הנדיב". 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

עולם השיח	עולם השיח העיוני
הסוגה	טקסט מידע
הטקסט	מדוע פורחת השקדייה בחורף? / משה שרגל (עמ' 202)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות	<p>1. הכרת מבנה טקסט המידע</p> <p>2. הבלטת חשיבותה של המצווה "והדרת פני זקן"</p> <p>3. קידום חשיבה מארגנת</p> <p>4. קידום יכולת למזג מידע</p> <p>הרחבת אוצר המילים</p>
ב. מטרות העיסוק בשפה	
הקדמה	<p>נושא העצים נמשך כאן אל טקסט מידע על השקדייה. לטקסט מידע זה מבנה אופייני ובו משפט פתיחה מכליל – המציג את הנושא, גוף טקסט – המרחיב את הנושא, ומשפט מסכם. מטרתו העיקרית של טקסט מידע זה היא להרחיב ולהבהיר את התופעה המופלאה של פריחת עץ השקדייה באמצע החורף. המבנה פותח בהגדרה המפרטת קטגוריה של עץ פרי ממשפחת הוורדניים. בגוף הטקסט נמצא פירוט הנותן מידע קבוע על פריחה, רבייה והבשלת הפרי, ולבסוף מופיע המשפט המסכם. הפעילויות מפנות לאיתור העובדות ולתופעה יוצאת הדופן.</p>
פעילויות טרום קריאה	<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יצאו לטבע לראות עץ שקדייה. ◆ יתארו את מראהו.
פעילויות במהלך הקריאה	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את הטקסט. ◆ יכירו את תכונות עץ השקדייה, הפורח בחורף.

<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יאתרו עובדות בטקסט על פי השאלות המופיעות בדגם לארגון מידע. ◆ התלמידים יכירו את העץ על פי הדגם (מודל). <p>בכתיבת הדגם שואלים שאלות קבועות המתאימות לארגון מידע על כל הפרחים והצמחים. למשל: לאיזו משפחה שייך העץ? מתי הוא פורח? כיצד מתרחש תהליך הרבייה? מתי הוא מבשיל את פירותיו ולמה הם משמשים? זהו טקסט אינטראקטיבי המקדם חשיבה מאורגנת ומיזוג מידע (עמ' 203).</p> <p style="text-align: center;">הצעות לפעילויות לשוניות</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים ישלימו את התארים המתאימים בעזרת מחסן התארים. כפי שכבר ראינו, תארים מוסיפים מידע חשוב על שמות עצם, וזו ההזדמנות להשתמש בהם בצורת רבים, כפי שהטקסט דורש.
---	---

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	אגדה
הטקסט	השקדייה פורחת (עמ' 204)
<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p>	<p>הכרת מאפייני השקדייה</p> <p>1. הבחנה בין יסודות מציאותיים ובין יסודות דמיוניים באגדה שלפנינו והבנת השייך של השקדייה למעשה פלאי</p> <p>2. מתן ביטוי לרגשות ומחשבות על המסופר באמצעות העלאת חוויות אישיות הקשורות במתן עזרה לזולת</p> <p>1. הבנת ביטויים</p> <p>2. הבנת ההקשר של הביטוי בטקסט וייחוסו להקשרים אפשריים אחרים</p>
הקדמה	<p>ההקשר הכללי של השיח הוא השקדייה, שכבר פגשנו אותה בצורה אחרת בטקסט מידע. גם הסיפור הזה שייך לסוגה האטיולוגית העממית. הסיפור מתבסס על מאפיינים עובדתיים המוסברים כפי שהם במציאות (פריחת השקדייה באמצע החורף). בסיפור ניתן לתופעה הסבר דמיוני הנושא מסרים חינוכיים. המעשייה מציגה את הצדיק הנשכר ומזכירה את הסיפור "חנה'לה ושמלת השבת", מעשייה הנשענת על מורשת התרבות היהודית.</p>

<ul style="list-style-type: none"> ◆ ישוחחו על עזרה וכבוד לאנשים מבוגרים: קימה באוטובוס, עזרה במקומות ציבוריים (מעבר חצייה, למשל). 	<p align="center">פעילויות טרום קריאה</p>
<p align="center">הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את האגדה. ◆ יזהו את הסוגה המזכירה את האגדה "חנה'לה ושמלת השבת". (בסוגה פתיח, המשמש כרקע לסיפור וכולל את הצגת הדמויות את תיאור הזמן והמקום, עלילה ובה אירוע מאתחל שממנו נובעת בעיה (הסיבוך), שיא העלילה, התרה (הצעות לפתרון) וסיום – הפתרון. ◆ יזהו את המעשה הפלאי באגדה זו. ◆ יכירו מאפיין של אגדות מסוג זה: המלאך גבריאל משיב טובה מַיְדִית לילדה צדיקה שעזרה. <p align="center">הצעות לפעילויות לשוניות התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יזהו תיאורים המאפיינים אגדה כמו למשל: "ילדה טובת לב". ◆ יכירו ביטויים חשובים כגון "טובה תחת טובה" (עמ' 206), יסבירו אותם וישתמשו בהם. ביטוי נכון תמיד להקשרו, וזו ההזדמנות להבין את ההקשר שבו הופיע בטקסט ולייחס אותו להקשרים אפשריים אחרים. 	<p align="center">פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p align="center">– התלמידים</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יכירו את מאפייני השקדייה ויקשרו את תופעת פריחתה באמצע החורף למעשה פלאי. ◆ יצלמו שקדייה ויתארו אותה. 	<p align="center">פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p align="center">עולם השיח של המקורות היהודיים</p>	<p align="center">עולם השיח</p>
<p align="center">טקסט מידע: פסוקים מן המגילה</p>	<p align="center">הסוגה</p>
<p align="center">פורים (עמ' 207)</p>	<p align="center">הטקסט</p>
<p align="center">1. הכרת המקורות לחג 2. העמקת הזיקה למסורת היהודית</p> <p align="center">הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית</p>	<p align="center">מטרות ההוראה</p> <p align="center">א. מטרות כלליות</p> <p align="center">ב. מטרות העיסוק בשפה</p>

<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<p>התלמידים - ♦ יכירו את מה שנכתב במקורות. ♦ יעלו זיכרונות הקשורים בסמלי החג.</p>
<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים - ♦ יכתבו את מושגי החג הידועים להם. ♦ יציינו את מנהגי החג.</p>
<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>	<p>♦ כולם משתדלים לשכנע: מרדכי עוסק בשכנוע המלך, המן עוסק בשכנוע המלך ואסתר משכנעת את המלך. התלמידים ידונו במשמעות המושג שכנוע.</p>

<p>עולם השיח</p>	<p>עולם השיח הספרותי</p>
<p>הסוגה</p>	<p>סיפור היסטורי</p>
<p>הטקסט</p>	<p>סיפור המגילה (עמ' 209)</p>
<p>מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות העיסוק בשפה</p>	<p>1. העמקת הזיקה למורשת 2. הכרת סיפור המגילה 1. עירור הזדהות עם דמויות היסטוריות שהפכו לסמל בתרבות היהודית 2. מתן ביטוי למחשבות על המסופר 3. פיתוח חשיבה יצירתית: מה היה אילו..., העלאת השערות על סירובה של ושתי ועוד הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית (הערה: הסיפור מעובד אך נשמרו בו ביטויים מן המגילה.)</p>
<p>הקדמה</p>	<p>סיפור המגילה הוא סיפור היסטורי הקושר אותנו למורשת, לתרבות ולדת. במרכזם של הסיפורים ההיסטוריים ניצבים סיפורי גבורה וגיבורים - דמויות שהפכו לסמל בתרבות היהודית. ילדים מתחפשים לדמויות הללו ומזדהים עם תפקידן ההיסטורי.</p>
<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<p>♦ התלמידים יבקרו בבית כנסת ויתבוננו במגילה.</p>

<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) סיפור המגילה ארוך, ולכן תחולק קריאתו בין התלמידים. ♦ כל אחד יקרא פרק בקול. זוהי פעילות המעודדת לכידות חברתית סביב נושא אחד, כמו קריאת ההגדה בליל הסדר. התלמידים – ♦ יארגנו את רצף התמונות של הסיפור ההיסטורי וישרטטו חצים לפי רצף האירועים (עמ' 213). ♦ יארגנו את רצף האירועים במספרים (עמ' 214). ♦ ילמדו מה הייתה התפנית בסיפור ויסבירו מהו הפור. ♦ יצלמו תחפושות מעניינות ויכתבו מדוע צילמו אותן. ♦ ישלחו את התצלומים לחברים. ♦ יקראו מה כתבו חבריהם ויראו מה צילמו.</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>♦ ביקורת על אמצעי השכנוע של מרדכי ואסתר ♦ העלאת השערות לגבי סירובה של ושתיה לבוא למסיבה ♦ חשיבה על מצבן של הנשים בעולם הקדמון כיצד היה נראה הסיפור ההיסטורי לולא מונתה אסתר למלכה?</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<p>♦ התלמידים יופנו ליחידת הלימוד "פורים ב" באתר "יסוד".</p>	<p>פעילות בסביבה המתקשבת</p>

<p>עולם השיח הספרותי</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>שיר</p>	<p>הסוגה</p>
<p>הקרוקודיל / יורם טהרלב (עמ' 215)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>קידום יכולת ההשוואה והבחירה יצירת הזדהות עם הילד הדובר בשיר הרחבת אוצר המילים</p>	<p>מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>נושא התחפושת נמשך לשיר של יורם טהרלב מנקודת ראות שונה מאוד מזו של חג פורים המסורתי. השיר עוסק בלבטים שיש לילדים בכל שנה לפני פורים ומזמן חשיבה על סדרי עדיפויות במהלך תכנון התחפושת ועל תכנון עתידי בכלל.</p>	<p>הקדמה</p>

<p>♦ התלמידים יעלו רעיונות לתחפושות.</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <p>♦ יקראו את הטקסט.</p> <p>♦ יספרו איזו תחפושית אהבו מכל התחפושיות המוזכרות בשיר.</p> <p>♦ ידונו בחשיבות נוחיותה של התחפושית.</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>התלמידים –</p> <p>♦ ידונו: מה עדיף: תחפושית קלה ושגרתית או מיוחדת ומסורבלת?</p> <p>♦ ידונו: מה מוערך יותר: תחפושית מקורית בעבודת יד או תחפושית קנויה?</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>עולם השיח הספרותי</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>סיפור עם</p>	<p>הסוגה</p>
<p>הכובען והקופים (עמ' 219)</p> <p>הערה: בגרסאות אחרות מופיע הסיפור בשם "כובעים למכירה".</p>	<p>הטקסט</p>
<p>הכרת מבנה סיפור העם</p> <p>1. הבחנה ביסודות משעשעים ומפתיעים בסיפור כמקדמת את הבנת הסיפור</p> <p>2. בניית עולם טקסט אישי: מתן ביטוי למחשבות, לתחושות ולרגשות העולים בעת מצבים הדומים למצבים שהכובען היה נתון בהם (חוסר אונים, היעלמות דבר־מה חשוב)</p> <p>הרחבת אוצר המילים</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>נושא התחפושית מחליף צורה ועובר לסיפור הקופים המשטים בכובען. זהו סיפור עם הבנוי כמקובל – ללא ציון של הזמן או של התקופה שבהם מתרחש הסיפור, ללא ציון של שם המקום, בכיכובן של דמויות סטריאוטיפיות – טובות וחלשות מול רעות וחזקות ובחזרות על אירוע, על מצב או על תכונה. גם פה מופיע מוטיב מפתיע וסוף טוב שאינו מלווה במקרה זה במוסר השכל.</p>	<p>הקדמה</p>

<p>פעילות מטרימה: לפני קריאת הסיפור יתאימו התלמידים כובעים לדמויות השונות. כובע הוא סמל לדמויות שונות: טבח, כבאי, ליצן וכדומה (עמ' 218).</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את הסיפור. ◆ יזהו במה עוסק הכובען ומהי פרנסתו. ◆ יזהו את עקרון השילוש – למשל: שלוש פעמים מתחנן הכובען לפני הקופים שישיבו לו את כובעיו. ◆ יזהו את התפנית בסיפור: מה שכנע את הקופים להשיב את הכובעים? ◆ יסמנו בסיפור אירועים משעשעים ואירועים מפתיעים כמו: הסל ריק – הכובעים נעלמו ואינם. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ יעלו מחשבות של הכובען כשעמד נבוך וחסר אונים מול הקופים (עמ' 222). ◆ ידונו בתחושות וברגשות העולים במצבים שבהם נעלם להם משהו חשוב. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

	<p>סוגות נוספות</p>
<p>עולם השיח של התקשורת הבין אישית</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>טקסט מפעיל: הוראות משחק</p>	<p>הסוגה</p>
<p>משחק הניחוש (עמ' 223)</p> <p>התלמידים ישחקו בזיהוי טעמים של אוזני המן:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יקשרו עיניים לתלמיד הטועם. ◆ תפקיד התלמיד הטועם לזהות את המילוי. ◆ אם יזהה נכון, ימשיך במלאכת הזיהוי. ◆ אם לא יזהה, יוחלף. <p>הוראות משחק שייכות לסוגה של טקסטים שמטרתם הפעלה. ביצוע מוצלח של ההוראות מוביל להצלחת המשחק.</p>	<p>הטקסט</p>

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	סיפור
הטקסט	מעשה באוזנהמן / לוי קיפניס (עמ' 224)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות העיסוק בשפה	<p>1. קירוב הילדים למסורת</p> <p>2. הכרת מנהגי החג</p> <p>3. הבלטת חשיבותו של שיתוף הפעולה כמיומנות חברתית</p> <p>1. הפקת הנאה מיצירה הומוריסטית</p> <p>2. חידוד ההבחנה בין יסודות דמיוניים ובין יסודות מציאותיים כמקדמת את הבנת הסיפור.</p> <p>3. יצירת הזדהות עם משתתפי היצירה</p> <p>4. פיתוח חשיבה יצירתית (העלאת השערות באשר לרגשותיהם ולמחשבותיהם של המשתתפים)</p> <p>הכרת לשון הסיפור ולשון ציורית</p>
הקדמה	<p>בצד טקסטים שונים, שירים וסיפורים בלשון ימינו, אנו משלבים בספר סיפורים ושירים בעלי אופי ארכאי יותר, מ"בית אבא". כמו הלביתה, גיבורת חנוכה, גיבור השיר-סיפור הזה הוא ה"אוזנהמן", מאפה גדול ומפלצתי המאיים לשנות סדרי עולם בסיפור המשלב דמיון ומציאות. כמו ב"אליעזר והגזר" דרוש מאמץ של בני הזוג והתארגנות קולקטיבית כדי לפתור את הבעיה, מה שמוכיח שאין דבר העומד בפני הרצון, וגם מהמעט שיש – אפשר לקיים את מצוות החג (משלוח מנות). מודגש המנהג לאכול אוזני המן ולחלק משלוח מנות לאביונים.</p> <p>הסיפור מקרב את הילדים למסורת וגם מחנכם לעמוד באתגרים, לשתף פעולה עם בני משפחה וחברים ולא לאבד תקווה.</p>
פעילויות טרום קריאה	<p>פעילות מטרימה התלמידים –</p> <p>◆ יזהו את מנהגי החג.</p> <p>◆ יזהו את סמלי החג (עמ' 223).</p> <p>◆ ישחקו במשחק ניחוש המלית באוזן המן (ראו בסוגות נוספות בהמשך).</p>

<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את הסיפור. ◆ יכינו הצגה על פי הכתוב ויציגו אותה בכיתה. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ יציירו עלילון ויכתבו בענני המחשבות מה חושבים ומה מרגישים המשתתפים, ובבלוני הדיבור - מה הם אומרים. אפשר להתחלק לקבוצות וליצר את העלילון (הקומיקס) ביחד. ◆ יביאו לכיתה מתכונים של אוזני המן. ◆ ילמדו שמהמעט שיש - אפשר לקיים את מצוות החג (משלוח מנות). ◆ מודגש המנהג לאכול אוזני המן ולחלק משלוח מנות לאביונים. ◆ כדאי להזכיר את הפתגם "אין דבר העומד בפני הרצון". 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<p>מהו פתגם הפתגם הוא צירוף לשון כבול* המביע חכמת חיים ואמת כללית ונושא מוסר השכל. משמעותו עשויה להיות מילולית (למשל: "אין חכם כבעל ניסיון") או אידיומטית, כמו משמעות הניב (לדוגמה: "הווה זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים"). לפתגמים תמיד מבנה של משפט שלם (על פי פרוכטמן, בן-נתן, שני, 1995).</p> <p>* צירוף לשון כבול הוא רצף של שתי מילים או יותר המופיעות יחד, בצמוד זו לזו ובסדר קבוע. הניב והפתגם הם שניים משלושת הסוגים של הצירופים הכבולים.</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה) (המשך)</p>

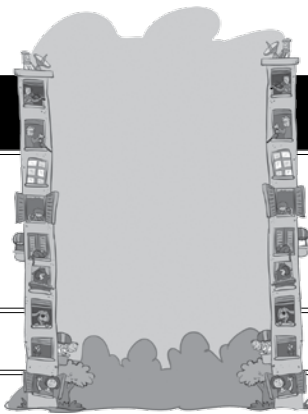
<p>עולם השיח העיוני</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>טקסט מידע</p>	<p>הסוגה</p>
<p>אלופת המתחפשים / משה שרגל (עמ' 228)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>הכרת הטקסט המידעי הרחבת אוצר המילים</p>	<p>מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>פורים נמשך והולך גם אל טקסט המידע הזה. הטקסט מרחיב את הידע על סוגי תחפושות בטבע, כלומר הסוואה אצל הזיקית. התחפושת אצלנו היא שעשוע, אבל אצל בעלי חיים כמו הזיקית היא צורך קיומי כמו אצל חיילים.</p>	<p>הקדמה</p>

<p>♦ התלמידים יתבוננו בזיקית המחליפה צבעיה או בתצלום שלה, המשקף את יכולתה להסתוות.</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים -</p> <p>♦ יקראו את המידע.</p> <p>♦ ידונו בתחפושות המגוונות של הזיקית.</p> <p>♦ יציינו למה נועדה התחפושות של הזיקית: להסוואה - כדי להתגונן וכדי להתייעל בהשגת טרף.</p> <p>♦ בטקסט כתוב שצבעה של הזיקית לעולם אינו אדום. הצבע האדום בטבע מעיד בדרך כלל על רעילות, ולכן הזיקית אינה עומדת על צמחים שצבעם אדום.</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>♦ התלמידים יפיקו מידע ממקורות שונים על סוגי זיקיות. עולמות שיח אפשריים (עמ' 229)</p> <p>♦ התלמידים ידמינו את הזיקית כחיילת: איזה צבע תסגל לעצמה?</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>עולם השיח העיוני</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>טקסט מידע</p>	<p>הסוגה</p>
<p>תחפושות בטבע / עמוס בר (עמ' 230)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>הכרת הטקסט המידעי</p> <p>הרחבת אוצר המילים</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>גם כאן הטקסט עוסק בסוג של "תחפושית", והפעם "תחפושות" בטבע בקרב שלושה בעלי חיים המסווים עצמם לשם השגת מזון והגנה. לדוגמה: העכביש החי על פרחים מסגל לעצמו את צבע הפרח שעליו הוא עומד. כך הוא אורב לחרקים שיבואו למוץ צוף, ואז הוא לוכד אותם.</p>	<p>הקדמה</p>
<p>♦ התלמידים יכירו חרקים ובעלי חיים המסווים את עצמם.</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>

<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את טקסט המידע. ◆ יכתבו למה מתחפשים בעלי החיים ולאיזה צורך. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ יתנהל דיון: לאיזה צורך מתחפשים? 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יצלמו תחפושות מועדפות. ◆ יזהו תחפושות לא נוחות. ◆ יכתבו על חוויות שחוו. ◆ ישלחו את התצלומים לחברים. ◆ יקראו מה כתבו חבריהם ויראו מה צילמו. ◆ יבחרו את התחפושת היפה ביותר בעיניהם. 	<p>פינת הצילום שלי (עמ' 186)</p>

אני וכל השאר (עמ' 233)

נושא התוכן

נושאי התוכן של הספר ממשיכים לנוע מן המעגל הכללי (בית הספר, התחלות) והפרטי יותר (הבית והמשפחה) אל מוקד הזהות העצמית של הילד.

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר
הטקסט	והילד הזה הוא אני / יהודה אטלס (עמ' 235)
<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>	<p>1. עירור ההזדהות עם תכנים המשותפים לכל הילדים</p> <p>2. בניית עולם טקסט אישי באמצעות מתן ביטוי למחשבות על הכתוב ולרגשות המתעוררים</p> <p>הכרת שפה העוסקת בתקשורת בין אישית</p>
הקדמה	<p>נושא התוכן עוסק ב"אני" וביחסים שבין אדם לחברו. בחרנו לפתוח את נושא התוכן בשיר הזה כדי לצאת מה"אני" אל "השאר" (מהפנים אל החוץ). השיר המולחן שלפנינו לקוח מתוך סדרת הספרים "והילד הזה הוא אני". הספר הוא קלאסיקה שנמצאת על כל מדף ספרים בבית ובבית הספר ויש בו עושר רב של נושאים שעוסקים ב"אני" של הילד ו"בשאר" (מה שסביבו). השירים מזמנים מוקדים רבים להזדהות מוחלטת עם הכתוב.</p>
פעילויות טרום קריאה	<ul style="list-style-type: none"> ◆ השמעת השיר המולחן ◆ הבאת הספר לכיתה (לוודא שהסדרה מוכרת לכלל הילדים)
פעילויות במהלך הקריאה	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יש לדון בעובדה שלכל אחד ייחוד משלו. כל אחד יחיד ומיוחד. ◆ התלמידים ישוחחו על המילה "אני": מדוע היא המילה החשובה ביותר בשיר? ◆ מדוע הילד בשיר רוצה שכולם יבחינו בו?
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	<ul style="list-style-type: none"> ◆ מה מיוחד בשיר? ◆ התלמידים יבחרו בשירים נוספים מתוך הספר "והילד הזה הוא אני". ◆ התלמידים יכינו תעודת זהות אישית: יכירו את כל הפרטים הקשורים ב"אני" (עד עכשיו עסקו בתעודות זהות של אחרים). ◆ התלמידים ידונו: האם כל אחד רוצה שיבחינו בו?

	סוגות נוספות
עולם השיח של התקשורת הבין אישית	עולם השיח
<p>תעודת זהות (עמ' 236)</p> <p>♦ התלמידים ימלאו תעודת זהות ובה פרטים רבים על המראה שלהם, תחביביהם, מקום מגוריהם. זהו טקסט אינטראקטיבי המאפשר לילדים לחשוב על עצמם ועל זהותם.</p>	הסוגה (תת-הסוגה)

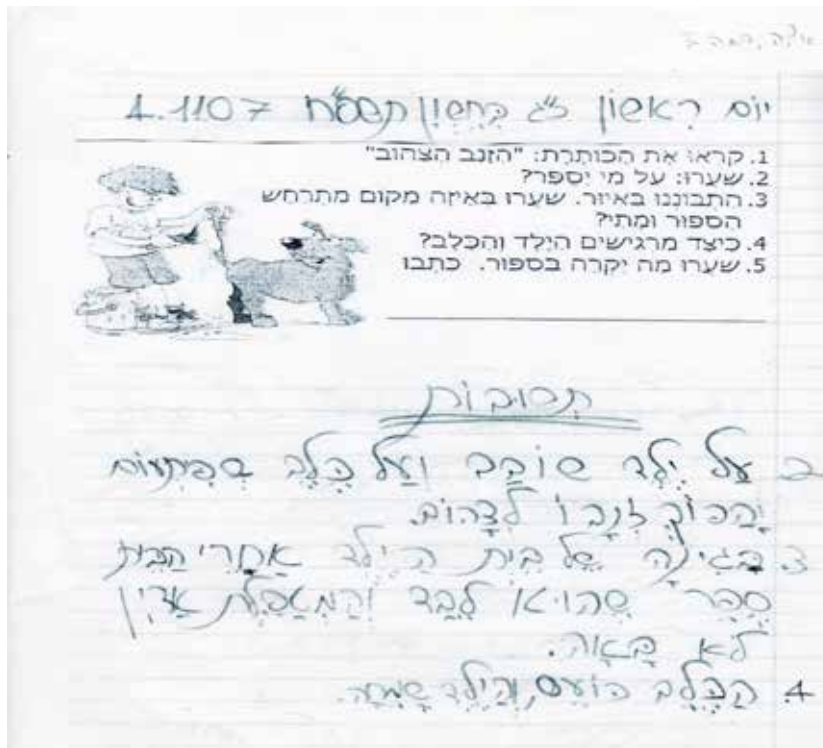
עולם השיח העיוני	עולם השיח
מרכיבי הסיפור: הכותרת (עמ' 238)	הטקסט
<p>1. קידום המיומנות של הפקת מידע על תוכן בעזרת רמזי תוכן (איור, כותרת, תקציר).</p> <p>2. קידום המיומנות של הפקת מידע על תוכן בעזרת איורים</p>	מטרות ההוראה מטרות כלליות
<p>הנושא "כותרת" נלמד מן האיור בעזרת שאלות מכוונות (תה"ל עמ' 88, הישג 5, תיבות 2, 3). הכותרת עשויה להיות פיקנטית, מסקרנת או עניינית. הלומדים ילמדו להתבונן ברמזי התוכן כדי להבין על מה הסיפור מספר (רמזי תוכן הם כלים להפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על איור מלווה, על מבנה הסיפור, על איורים פנימיים ועל קריאת ה שורות הפותחות את הסיפור). תפקידם לעורר חשיבה על הכותרת ומידע. אין כאן עיסוק בלמידה רחבה של סוגי כותרות, אלא בהפקת מידע על התוכן – על סמך כותרת ועל סמך רמזי התוכן ליצירת כותרת.</p>	הקדמה
♦ התלמידים יביטו באיור ויעלו השערות.	פעילויות טרום קריאה
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <p>♦ שאילת שאלות לאיורים המתארים: מה רואים ואיפה, אילו פעולות מתרחשות ומה מרגישים המשתתפים, וכן שאלות המבוססות על ידע קודם ועל ידע חדש: מה משערים?</p> <p>♦ התאמת כותרת לאחר כל הפעילויות המונחות (עמ' 238).</p>	פעילויות במהלך הקריאה

<p>♦ התאמת כותרת לאיור ויצירת איור לכותרת – איור התלוי בפרשנות של התלמידים. אפשר להפיק מידע מרמזי תוכן בתרגיל "הכריכה שהלכה לאיבוד" (עמ' 240-241).</p> <p>♦ התלמידים ילמדו לנתח כותרות ולבקר אותן בעזרת השאלות שלמדו: האם הן רומזות לתוכן ומסייעות בהבנתו או שאינן כאלה? לדוגמה: הכותרת "הכלבה שהלכה לאיבוד" מרמזת על התוכן ויוצרת אותו.</p> <p>♦ כדאי לדון בכיתה כיצד הכותרת משפיעה על בחירת ספר לקריאה.</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
---	---

עולם השיח הספרותי	עולם השיח
סיפור	הסוגה
הזנב הצהוב / חיה דוידזון (עמ' 243)	הטקסט
<p>קידום היכולת לארגן סיפור</p> <p>1. עירור ההזדהות עם ילדים אחרים</p> <p>2. בחינת הסיפור כמשקף ומאיר את מציאות חיי הקורא הצעיר</p> <p>3. זיהוי המבנה הצביר בסיפור והפקת הנאה ממנו</p> <p>1. זיהוי פעלים והבנת תפקידם כמקדמי הבנת הסיפור</p> <p>2. התנסות חוזרת בהקטנת מילים באמצעות משקל קְטִלְטַל (והפעם – שמות צבעים).</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>זהו טקסט המאפשר לקוראים הצעירים לחשוף את ה"אני" המרדן והשובב שלהם. הילדים יכולים למצוא כאן נקודות רבות להזדהות (שעמום, מעשה שובבות, הזדהות עם צבע) ובה בעת לגלות את המאפיינים המיוחדים של טקסט מעולם השיח של הספרות.</p> <p>התלמידים יפגשו בסוג של נרטיב השייך לסיפור המצטבר. בכל פסקה גדי מוסיף צבע וצובע עוד פריט בבית – "צבע את הכיסא, צבע את השולחן, ואפילו את הכלב צבע" – עד לתפנית שבה אימא נכנסת, והרצף מגיע לסיומו. התלמידים יוכלו להזדהות עם ילדים אחרים ולדון בניצול שעות הפנאי.</p>	הקדמה

פעילויות טרום קריאה

פעילות מטרימה: התלמידים ישערו בעזרת רמזי התוכן כמו כותרת ואיור מלווה על מה יסופר. לדוגמה:

פעילויות במהלך הקריאה

הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים -

- ◆ ילמדו על המבנה של הסיפור: האירועים מתפתחים ברצף מצטבר, חוזרים על עצמם בדרך כלל, בכל פעם עם משתתף חדש.
- ◆ ילמדו שכדי לעורר עניין צריכה להיות בסיפור תפנית המפרה את רצף האירועים. כמו כן מתחייבת סיומת הסוגרת את הסיפור.
- ◆ יאתרו את האירועים המרכזיים בסיפור ואת הסדר הכרונולוגי שלהם, תוך כדי שימוש בתמונות ברצף המלוות את הסיפור. כמו כן התלמידים מוזמנים לכתובה בבלוני מחשבה, המהווים סימן מוסכם בעלילון (תה"ל עמ' 52, 53) למסירת מחשבות של דיבור פנימי. המחשבות הן היבט רגשי המבליט את האירוע בסיפור (עמ' 244, 245).
- ◆ יתנסו בארגון סיפור בתבניות. הארגון משמש "פיגומים" להבנת סדר האירועים ומבליט את התפנית בסיפור (עמ' 246).
- ◆ יציירו תרשים שעשוי לדעתם להתאים לרצף המצטבר וישוו את התרשים עם חברים. רצוי להזכיר עוד סיפורים במבנה דומה.

פעילויות במהלך הקריאה (המשך)

הצעות לפעילויות לשוניות

פעלים בסיפור

התלמידים -

- ◆ יזהו את הפועל **צָבַע**, המופיע שמונה פעמים ומניע את הסיפור. תשומת לב למילה חשובה בטקסט מקדמת את הבנת הנקרא (עמ' 249).
- ◆ יעסקו בזמני הפועל, המקודדים אירועים, מחשבות, רצונות ועולמות אפשריים כפי שהם נמסרים בסיפור שלפנינו (עמ' 249).
- ◆ יסמנו את הפעלים המופיעים בסיפור בזמן עבר ובזמן עתיד.
- ◆ יצינו מי אומר את הפעלים בעתיד ומה משמעות הדבר.
- ◆ יחשבו מדוע שני פעלים - "משעמם" ו"אוהב" - מופיעים בהווה. המורה יוכל לסייע להם בכך שיסביר ששניהם מתייחסים למצבים שאינם זמניים, ולכן מתאים להם במיוחד זמן הווה (עמ' 249).
- ◆ פעילות זו תסייע לילדים לא רק להבין את הטקסט אלא גם לכתוב טקסטים הולמים בעתיד בתחומי דעת שונים.

צבעים

- ◆ הצבע הצהוב מוביל את כל הסיפור ולכן הוא וצבעים אחרים מהותיים לו (עמ' 250).
- ◆ התלמידים יצינו שמות של צבעים המופיעים במשקל דומה (קטל), כפי שכבר ראינו בראשית הספר.
- ◆ התלמידים יכלילו את שם הצבע של המושגים המופיעים בקבוצה. לדוגמה: תפוז, גזר, דלעת = כתום.
- ◆ התלמידים יהפכו שמות צבעים בלשון זכר ללשון נקבה. לדוגמה: צהוב - צהובה (עמ' 251).
- ◆ התלמידים יקטינו שמות של צבעים באמצעות משקל קֶטְלָטַל. למשל: אדום בהיר ייהפך לאדמדם. נושא ההקטנה וההמעטה כבר נלמד בהקשר של טקסטים אחרים והוא רלוונטי מאוד לנושא הצבעים (עמ' 251).

<ul style="list-style-type: none"> ◆ יכתבו את הסיפור בקיצור ויבקרו אותו בעזרת דפי במשוב שבסוף הספר. ◆ כדאי להתייחס לתכונותיו של גדי – שובב, ג'ינג'י, משועמם – ולשוחח על תכונות בולטות שיש לילדים בכיתה. ◆ ידונו: מה עושים כשיש פנאי? ומה עשה גדי? ◆ ידונו בצבעים האהובים על כל אחד ובסיבות לכך, וכן בבחירתו של גדי בצבע הצהוב – מדוע בחר דווקא בו? ◆ ישוחחו על עריכת שינויים בחדר – נושא קרוב לעולמם של הילדים. יבחנו את ההבדלים בין עמדות הילדים לגבי עריכת שינויים (עמ' 56) (תה"ל עמ' 82, הישג 1, תיבה 2). התלמידים ילמדו להשתתף בשיחה ובדיון ובה בעת יקשיבו ויגיבו כראוי לדברי אחרים (עמ' 248). 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יופנו ליחידה הממוחשבת "הזנב הצהוב" ויעסקו במטלות שיבחר המורה. 	<p>פעילות בסביבה המתוקשבת</p>

	<p>סוגות נוספות</p>
<p>עולם השיח של תקשורת ההמוני</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>טקסט מפעיל: שלט</p>	<p>הסוגה (תת-הסוגה)</p>
<p>קידום ההבנה של תפקידי השלט לסוגיו קידום ההבנה של תפקיד סימני הפיסוק, ובעיקר של סימן הקריאה</p>	<p>מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>שלט (עמ' 252) השלט נותן מידע במילים מועטות. יש שלטים של אזהרה, יש שלטים הנותנים מידע על מקום, יש שלטים שהם הוראות או הסבר, ויש שלטים שהם רק ציורים (סמלים). מי שקורא את השלט, מסביר לעצמו למה השלט מתכוון. לדוגמה: כשקוראים את השלט "סכנה, כאן בונים!" מיד עולה ההסבר: לא כדאי להתקרב לאתר הבנייה ובוודאי לא להיכנס אליו. ההסבר מבוסס על ידע קודם שיש לילד או על ידע המבוגר המפרש את השלט ללומד הצעיר.</p>	<p>הקדמה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ אפשר להשתמש בשלטים מצולמים או לסייר בסביבה הקרובה – במקומות משולטים, ולפרש משמעויות שלטים. 	<p>פעילויות טרום קריאה</p>

<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים ילמדו על הרכיבים ההכרחיים לכתיבת שלט לדלת של חדר או של בית ◆ שלטים לדלת הם כמו כותרת לסיפור – הם נותנים מידע על הדיירים הגרים בבית או בחדר. ◆ התלמידים ילמדו על סימני הפיסוק ועל תפקידם בשלט (עמ' 253). ◆ כמו כן יכירו את דרכי השימוש בסימנים בטקסט הכתוב (תה"ל עמ' 94 הישג 8, תיבה 5). לדוגמה: "סכנה כאן בונים!" הסימן הבולט בשלט הוא סימן הקריאה [!] 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יציינו תוכן שלטים שונים שהם מכירים מן הסביבה הקרובה ויסמנו סימני פיסוק מתאימים, יכתבו מי כתב את השלט ומהו המידע הנמסר (עמ' 254). ◆ אפשר לתת לתלמידים שלטים חסרים בסימני פיסוק. ◆ התלמידים יפסקו אותו בעזרת דף המידע. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>עולם השיח העיוני</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>טקסט מידע</p>	<p>הסוגה</p>
<p>מדוע הכלב מכשכש בזנבו? / מתוך "איך, למה ומדוע?" (עמ' 255)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>הרחבת הידע על הכלב</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. הכרת לשון שיח המידע 2. הכרת מילים קונקרטיות המסמנות מושגי מדע 	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>הכלב הוא ידיו הטוב ביותר של האדם לצד החתול, והוא גם אחד מגיבורי הסיפור הקודם. ברוח אינטרטקסטואלית – ליצירת קשרים והרחבה עם היצירה "הזנב הצהוב" – טקסט המידע הזה נועד למסור לנו הסברים ומידע על התנהגותו של הכלב.</p>	<p>הקדמה</p>
<p>ילדים שהם בעלי כלבים יספרו על מצבים שונים של התנהגויות הכלב שלהם.</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>

<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יקראו את הטקסט. ◆ התלמידים יבחינו בין ההתנהגויות השונות של הכלב (השפלת זנב או הנפתו, כשכוש של שמחה וכדומה) ויעמדו על הקשר בין התנהגות הכלב ובין המצב שהוא נתון בו. אגב, יש חוקרים הטוענים שהכלב מניף את זנבו בשל מבוכה. התוכן נחלק לשלושה חלקים – פתיחה, פירוט וסיכום. ◆ התלמידים יזהו את הנושא בפתיחה על פי השאלה הנסבה על מהותו של הטקסט. ◆ התלמידים ישלימו את המשפטים בעזרת הפרטים על הנושא. ◆ התלמידים יעתיקו את המשפט המסכם. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ תתנהל שיחה: איזה מידע חדש למדנו על הכלב? 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

עולם השיח הספרותי	עולם השיח
שיר	הסוגה
הילד הרע / לאה גולדברג (עמ' 257)	הטקסט
<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות ספרותיות</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. קידום ההבנה באשר לאוניברסליות של תופעת "הילד הרע" 2. עירור הזדהות עם השניות שבתוכנו 3. זיהוי האני הדובר, התנהגותו ומניעיה 4. הבנת העימות של הילד הדובר עם המבוגרים בסביבתו 5. בניית עולם טקסט אישי: התנסות בחוויות רגשיות ואסתטיות והבעת רגשות, מחשבות ועמדות כלפי המסופר 6. פיתוח ערנות ליסוד הריתמי בשיר והבנת תרומתו להבנת השיר (הצליל RA חוזר 17 פעמים). <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. הכרת לשון ציורית 2. הרחבת אוצר המילים 	

<p>הקדמה</p>	<p>בטקסט זה יש התייחסות ל"ילד הרע" שבתוכנו. שירה של לאה גולדברג "הילד הרע" הולחן ואפשר להשמיעו טרם קריאתו בכיתה. בשיר שלפנינו מוצג ילד קטן הנמצא בקונפליקט כפול – עם עצמו ועם חברת המבוגרים, הדורשת ממנו להתנהג על פי נורמות שקבעה. לאורך כל השיר מיטלטל הילד בין היעדר היכולת למלא אחר התביעה החינוכית להתנהגות נאותה. מאחר שאינו עומד בדרישות, מדביקים לו תווית "ילד רע" והוא מנסה להתנער ממנה: "לך מפה, אני מבקש אותך, כי אני רוצה לגרש אותך". כדי להתמודד עם רגשי האשמה, הוא משליך אותם על דמות הילד הרע שבתוכו. רק בסוף השיר מבין הילד כי הילד הרע באישיותו הוא אכן חלק ממנו, ועם התבגרותו אולי ייעלם (גרון, 2011). השיר עוסק באי קבלת אחריות: "זה לא אני, זה הילד הרע שבי." על פי תפיסת העולם שבבסיס השיר יש באדם עצמו טוב ורע. המעשים הרעים נובעים מגישה האומרת שאין לאדם שליטה על החלק הרע שבו.</p>
<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ יש לעורר דיון על השניות – הילד הטוב והילד הרע "שוכנים" בכפיפה אחת: הייתכן? אפשר לדבר על ההתמודדות עם המבוגרים. ◆ יתארו מצב שבו המבוגרים אינם מבינים את הילד. ◆ יספרו על מצבים שבהם השתלט עליהם הילד הרע. כיצד הם מרגישים במצבים אלה?
<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) – התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יבחינו בין הילד הרע ובין הילד הטוב בשיר: יסמנו בשיר בצבעים שונים מעשים רעים לעומת מעשים טובים. ◆ ישוו את מעשיו הטובים של הילד עם מעשיו הרעים. ◆ ידונו אם ייתכן שיש כוחות שונים המתרוצצים זה לצד זה או אולי אישיות אחת לאדם ויש לה פעולות רבות, פעמים טובות יותר פעמים טובות פחות, ועם זאת חייב אדם לשלוט על מעשיו. יש לתת דוגמאות של מעשים טובים ורעים מחיי היומיום של הילדים. ◆ ידונו בסוגיה של קבלת האחריות על מעשים רעים. תעלה לדיון האפשרות שלפעמים אנו טועים ויש לקחת אחריות ולהפיק לקחים: אי אפשר לזרוק אשמה על מישהו אחר או להסיר אחריות אישית. חשוב לעורר תלמידים לתת דוגמאות אישיות ממעשיהם.

<p>♦ יסבירו מדוע המבוגרים מגיבים בכעס על מעשיו של הילד הרע, ובה בעת הילד חושב שהמבוגרים אינם מבינים אותו. ילדים יתנו דוגמאות על מקרים שקרו להם ועל מעשים שעשו ושהתפרשו כמעשים רעים. מתי חשבו שהמבוגרים לא הבינו אותם? יש לעורר בכיתה דיון שינתח את התנהגותם השלילית.</p> <p>בשיר זה אין ניסיונות מצד המבוגרים לעזור כמו בשיר "פלאי פלאים" מאת קדיה מולודובסקי, אלא רק הטחות אשמה. אומרים לו: "פרא אדם", "ילד רע", "תתבייש". אין מצד המבוגרים ניסיון לנתב את ההתנהגות הרעה לדרך טובה ואין גם ניסיון לברר מה הרקע למעשה.</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה (המשך)</p>
<p>עולמות שיח אפשריים</p> <p>♦ התלמידים יעסקו בעולמות שיח אפשריים. ניתנת הזדמנות לפיתוח דמיון ולכתיבה עצמית. מה מרגיש "הילד הרע" וכיצד הוא מגיב? מה מתחולל בנפשו של "הילד הטוב" לאחר שהוא מסיר מעצמו את האחריות? (עמ' 259)</p> <p>♦ התלמידים יעלו תחושות ורגשות העולים בהם כאשר הם עושים מעשים רעים. האם הם מנערים מעליהם אחריות או מרגישים אחראים? התלמידים יביאו דוגמאות אישיות ("מספרים וכותבים", עמ' 259).</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>עולם השיח הספרותי</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>סיפור־משל</p>	<p>הסוגה</p>
<p>הצב והעקרב / עודד בורלא (עמ' 260)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>1. קידום הבנת תופעות חברתיות אוניברסליות</p> <p>2. יצירת קשר בין התוכן הסמוי של הסיפור־משל ובין עולם הקורא הצעיר</p> <p>1. הכרת המאפיינים של סוגת המשל</p> <p>2. זיהוי קולות כמקדמי הבנת הסיפור</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>ההבדלים בין תכונותיהם של יצורים חיים מעסיקים טקסטים רבים ורלוונטיים לנושא התוכן הנוכחי. כפי שכבר ראינו לעיל, המשל הוא סיפור דמיוני קצר ובו שני רבדים – המשל, המתבטא בעלילה שהמשתתפים בה הם בעלי חיים, והנמשל, שהוא מוסר ההשכל הפונה אל עולם בני האדם. בסיפור־משל "הצב והעקרב" מתוארות תכונות של שתי דמויות מנוגדות: עקרב חסר ביטחון שמפגין באיומים ובצעקות, וצב שקט ובטוח בעצמו.</p>	<p>הקדמה</p>

<p>◆ יש לעורר דיון ולנסות להבין ילד חסר ביטחון המתנהג בתוקפנות.</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ימיינו את התכונות המתאימות לכל אחד מהמשתתפים (תוכן גלוי). ◆ יבחינו בתכונות המנוגדות. ◆ יבינו מה הם אמצעי ההגנה של כל אחד מהמשתתפים. ◆ יסמנו את איומיו של העקרב. ◆ יסמנו את תגובותיו של הצב (עמ' 262). ◆ יזהו את קולות העקרב והצב. הקולות הללו הם אמצעים אמנותיים המקדמים את הבנת הסיפור ומעצימים את ההנאה ממנו: "היזהרו, אני עוקץ!"; אימא היתה קוראת לו "מותק", אבל האחרים קראו לו בכל מיני שמות נוראים והוא נעלב ויצא לפרוק את עלבונו. העקרב צווח: "זוז מכאן!" ומולו הצב פיהק בשקט, וכן הלאה (עמ' 263). (יש לשים לב לשימוש במבנה המשל כמו: השילוש - שלושה ניסיונות של העקרב לדבר עם הצב.) ◆ יסמנו את הקולות הללו ויזהו את מקום התפנית - כאשר הצב מאיים על העקרב בשלווה: "אם לא תפסיק, אשב עליך." מנקודה זו נחלש העקרב וחוזר הביתה בקול ענות חלושה - לאמו שתמיד מבינה אותו. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ יבחינו במאפייני השיח במשל (דו־שיח). ◆ ישוו את התנהגות בעלי החיים להתנהגות ילדים. ◆ יספרו ויכתבו כיצד אפשר לעזור לילדים רגישים וחסרי ביטחון התוקפים ומאיימים בגלל תכונותיהם אלה. כאן בא לידי ביטוי הפן האסתטי־הרגשי: יש שונות באופן השפעת התוכן הסמוי על הילדים - הכול על פי אופיו של הילד ועל פי הרקע שלו (עמ' 263). 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר
הטקסט	ריבים קטנים / יהונתן גפן (עמ' 264)
מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות ב. מטרות העיסוק בשפה	1. בניית עולם טקסט אישי: שיקוף והארה של מציאות חיי הקורא 2. בחינת הזיקה בין השיר ובין האיור כמרחיבה את הבנת הכתוב 3. פיתוח חשיבה יצירתית: העלאת השערות על הדמויות ועל מניעיהן 4. הבחנה ביסודות המשעשעים בשיר והפקת הנאה מההומור העשרת אוצר המילים כבסיס להתפתחות חברתית. (המילים בפרט והשפה בכלל אינן משמשות רק לחשיבה ולהעברת מידע, אלא בראש ובראשונה לתקשורת חברתית בין אישית. רכישת מילים ספציפיות כמו ריב ו שעמום מאפשרות לילדים להמליל את רגשותיהם ותחושותיהם ומעדנות את המפגש החברתי.)
הקדמה	השיר ההומוריסטי מתאים לדיון באינטראקציה החברתית בין הילדים. השיר משעשע מכמה בחינות: 1. לריב מניע מוצהר – השעמום. 2. מכיוון שאין סיבה של ממש לכעס, נראה שמשחקים "בלריב": זה אומר כך, וזה אומר אחרת.
פעילויות טרום קריאה	התלמידים – ♦ ידונו באיור המלווה של קרמן ושמי. ♦ יעלו השערות: מי רב? למה רבים?
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה ♦ התלמידים יאזינו לשיר. ♦ התלמידים יקראו את השיר. ♦ האם הילדים השלימו? אם לא, מדוע? ♦ התלמידים ישוחחו: מה משעשע בשיר? ימיינו בטבלה על הלוח את דברי הילדים – זה מול זה. ♦ התלמידים ישוחחו על מה רבים הילדים בשיר ומה הן הסיבות לריבים בדרך כלל.
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	♦ אם יש לכם עצות לילדים, כתבו להם. ♦ שיערו מה יענו לכם. ♦ מה דעתכם: האם אפשר להיות חברים ולא לריב אף פעם?

עולם השיח	עולם השיח העיוני
הסוגה	טקסט מידע
הטקסט	העקרב / מתוך "ויקיפדיה" (עמ' 265)
מטרות ההוראה	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
הקדמה	<p>1. הרחבת הידע על העקרב</p> <p>2. קידום היכולת לארגן מידע</p> <p>1. הכרת לשון שיח המידע</p> <p>2. הכרת מילים קונקרטיות המסמנות מושגי מדע</p>
פעילויות טרום קריאה	<p>התלמידים ירחיבו את הידע שלהם על העקרב בהקשר לתוכן הספרותי במשל של בורלא.</p> <p>♦ דיון על העקרב: מה אנו יודעים עליו?</p> <p>♦ התלמידים יספרו על חוויות במפגש עם עקרב.</p>
פעילויות במהלך הקריאה	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים -</p> <p>♦ יקראו את הטקסט.</p> <p>♦ יזהו את נושאי הטקסט: השתייכות למשפחה, סוג המזון, דרכי התגוננות, מבנה הגוף, הפעילות.</p> <p>♦ יסמנו בצבעים שונים את הנושאים בטקסט (עמ' 265).</p> <p>♦ יכתבו את שמות הנושאים שבטקסט מעל המסגרות בדגם (עמ' 266).</p> <p>♦ יענו על השאלות בדגם לארגון המידע, שהוא טקסט אינטראקטיבי.</p>
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	<p>♦ מה למדנו על העקרב? אילו מתכונותיו גילינו?</p> <p>♦ התלמידים יבדקו טקסטים אחרים בעזרת הנושאים המופיעים בטקסט המידע.</p>

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר
הטקסט	לו היה לי קרנף / נורית אלטוביה (עמ' 267)
מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות ב. מטרות העיסוק בשפה	1. העמקת התובנות באמצעות ההבחנה בין מציאות לדמיון בשיר 2. התנסות בחוויית אמפתיה והזדהות עם הדמות ועם עולמה הדמיוני 3. בניית עולם טקסט אישי: התנסות בחוויית רגשיות ואסתטיות וביטוי מחשבות ורגשות בהתייחסות לכתוב בשיר הכרת לשון הסיפור ולשון ציורית
הקדמה	אנו חוזרים כאן לעולמו הפנימי של הילד בשיר נפלא ההופך את הטיוול היומיומי עם כלב למשהו לא מציאותי. השיר נחלק לשניים: באחד מוצג עולם של משאלות ורצונות, שבו הילד מבקש את הייחוד שלו באמצעות קרנף-מחמד, שהוא יצור מופלא באמת. בשני – עולם המציאות של ילדים רבים המחפשים כיצד למשוך תשומת לב בעזרת המצאת דמויות נחשקות. התלמידים יבחינו בין מציאות לדמיון ויזדהו עם עולמו הדמיוני של הילד.
פעילויות טרום קריאה	♦ ספרו מה אתם עושים כאשר אתם רוצים למשוך תשומת לב.
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) ♦ התלמידים יקראו את השיר. ♦ התלמידים ידונו במצבו החברתי של הילד. ♦ התלמידים ידונו ביתרונות שהיו לילד "המחזיק בקרנף". ♦ מספרים: איך חשנו כלפי הילד שבשיר?
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	♦ מספרים וכותבים: כיצד נעזרים בדמיון כדי להיחלץ ממצבים קשים?

עולם השיח	עולם השיח העיוני
הסוגה	טקסט מידע
הטקסט	הצייר ההולנדי מאורִיץ קורנְלִיס אָשֶׁר (עמ' 269)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות	1. הכרת היבטים שונים של הסוואה 2. התוודעות לצייר אָשֶׁר
ב. מטרות העיסוק בשפה	1. הפקת הנאה מיצירת מילים בעקבות יצירות אמנות 2. קידום ההבנה באשר לחשיבות סדר האותיות במילה
הקדמה	ציוריו של אשר משולבים אחרי היצירות "הילד הרע" ו"הצב והעקרב" מפני שמסתתרים בהם מראות אחרים מאלה הנראים במבט ראשון. אשר הוא אמן ההסוואה והייצוג הכפול של מסרים שונים. הוא מציג בציוריו זוויות התבוננות שונות באותו הציור, המגלות בו פנים חדשות.
פעילויות טרום קריאה	♦ רצוי להביא לכיתה ספר ציורים של אָשֶׁר ולהתבונן בהם.
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה ♦ התלמידים יקראו על אָשֶׁר ויכירו את ציוריו. ♦ הציור שנבחר מראה תהליכי השתנות. ביצירה, הנקראת שמים ומים , שני הפכים ועליהם מצוירים דגים וציפורים. העיסוק הוא בצורות משתנות: בשמים ציפורים, ולמטה, במים, הן הופכות לדגים – הדגים והציפורים עוברים גלגולים. הצייר מעביר מסר האומר שאפשר להשתנות ולחיות במקום אחר. מבחינה ויזואלית – אלמנט אחד מסתתר בתוך האחר, תלוי איך מסתכלים: על הלבן או על השחור? הצעות לפעילויות לשוניות ברוחו של אשר, התלמידים יכתבו מילה, יהפכו את סדר האותיות משמאל לימין ויקבלו מילים בעלות אותן אותיות (לעיתים בניקוד שונה) בסדר שונה וכמובן במשמעות אחרת. למשל: שְׁעָר – רְעֵשׁ (עמ' 270).
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	♦ אשר הוא אמן ההסוואה והייצוג הכפול של מסרים שונים. מה הדמיון בין יצירתו ובין היצירות שלמדנו – הילד הרע והעקרב והצב?

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	סיפור
הטקסט	העיפרון האדום / פוצ'ו (עמ' 271)
מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות ב. מטרות העיסוק בשפה	1. הרחבת התובנות הספרותיות באמצעות מציאת קשרים איטרטקסטואליים בין יצירות שנושאן "האני האחר" ("הרע" והשובב) 2. התנסות בחוויית הזדהות עם הילד בסיפור 3. מתן ביטוי למחשבות ולרגשות מפגש עם לשון סיפורי הנוער
הקדמה	"האני השובב" מופיע שוב בסיפורו הקלאסי של פוצ'ו. הסיפור עוסק בילד המעמיד פני תם וישר, רוצה לזכות בתשומת לב חיובית מאמו ומציג את עצמו כילד טוב, למרות מעשיו המתחכמים. הסיפור מומלץ לקריאה – להנאה ולהעשרה – ומזמן פעילות אינטרטקסטואלית: יצירת קשרים בין יצירה ליצירה והרחבת משמעותה של היצירה בנושא הילד הרע.
פעילויות טרום קריאה	♦ התלמידים יקראו את הסיפור בבית.
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) ♦ התלמידים יספרו על מעשים רעים שהם עושים לפעמים, כגון הצקות, רכילות ולגלוג.
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	♦ התלמידים יערכו טבלת השוואה המקשרת בין הסיפורים ובין השירים שנלמדו ויתבוננו במעשים הרעים ובסיבותיהם. זהו טקסט אינטראקטיבי המסייע לתלמידים למזג מידע מסוגים שונים לגבי מה שקראו וחשבו (עמ' 274). ♦ התלמידים יספרו ויכתבו על שקר שלהם שהתגלה. לאחר הכתיבה יבדקו את הכתוב בעזרת דף המשוב (עמ' 226).

עולם השיח	עולם השיח של המקורות היהודיים
הסוגה	טקסט מידע: פסוקים מן התורה ומן הגמרא (עמ' 275-276) הטקסט כבוד ודרך ארץ (עמ' 275-276)
פעילויות טרום א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	1. הכרה וידע של המורשת 2. העמקת תחושת החשיבות של ערך הכבוד לזולת מפגש עם לשון המקורות
פעילויות טרום קריאה	♦ התלמידים ידונו על כבוד הדדי, על כבוד להורים וכדומה.
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים - ♦ יופנו לקריאת פסוקים שעניינם דרך ארץ וכבוד למבוגר (עמ' 275). ♦ יערכו דיון משותף עם המורה ויבהירו את המושגים "מורא", "תיכא" ו"דרך ארץ" (עמ' 276). ♦ יקשרו בין הפסוק "כבד את אביך ואת אמך" ובין הסיפור או השיר המתאים. הצעות לפעילויות לשונית ♦ התלמידים ישוו שפה מקראית לשפה בימינו. ♦ התלמידים יעסקו בפרשנות למילה המקראית מורא (פחד).
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	♦ התלמידים יכתבו את הביטויים שעניינם חינוך לערכים ויתלו אותם בכיתה.
ממדף הספרים	המלצות ♦ התלמידים יקבלו המלצה לספרים העוסקים בנושאים דומים, יקראו וימליצו בכיתה על ספר אחד שקראו מתוך רשימת ההמלצות.

חיה דוידזאן

קָה מְסִתֵּת בְּסִפּוּר וְעוֹד...

טיפוח הכשירות האוריינית

תוכן, מבנה ולשון

מיועד לכיתה ב'

מדריך למורה

חלק שני

ייעוץ מדעי: פרופ' דורית רביד
עריכת לשון: שלומית ברנע

הוצאת יסוד

תוכן העניינים

147 ..... חלק שני

הפעלות דידקטיות בנושאי התוכן הבאים:

151 ..... שבת

155 ..... אנחנו ובעלי החיים

168 ..... השבת אבידה

172 ..... שונים ושווים

183 ..... אנחנו ומה שסביבנו

202 ..... עונת האביב וחגי האביב

213 ..... ימים שנזכור

230 ..... עונת הקיץ

נספחים

235 ..... שני דגמים לשיעור מיטבי ♦

255 ..... על דפי המשוב ♦

263 ..... "תבחינים" ♦

269 ..... פריסה של הטקסטים והיצירות המופיעים בספר ♦

חלק שני

נושא תוכן	שבת (עמ' 7)
עולם השיח	עולם השיח של המקורות היהודיים
הסוגה	טקסט מידעי: פסוקים
הטקסט	שבת (עמ' 9)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	1. הכרת המקורות לשבת 2. העמקת הזיקה למסורת הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית
הקדמה	השבת אינה חג, אלא זמן שבועי מיוחד הרלוונטי לכל השנה, ולכן בחרנו לפתוח את החלק השני של הספר דווקא בה. קבלת שבת היא טקס מסורתי מרכזי בחייו של עם ישראל. היא נהוגה הן במשפחות שומרות שבת הן במשפחות שאינן שומרות שבת. בסעודת השבת בבית, ובקבלת השבת במסגרות החינוך ובבית הכנסת שרים פיוטים ומזמורים. כל מסגרת חינוך בוחרת כיצד לציין את בואה של שבת. יש האופים חלות, יש המברכים על נרות, ואחרים עורכים פעילות קבועה של תלמידים: הצגת תחביבים העוסקים בעניינים חברתיים, למשל. בשיעור המוקדש לקבלת השבת אפשר להציג את התצלומים שצולמו במהלך הלימוד ולהסביר מדוע נבחרו. ילדים יספרו על העיסוקים השונים הנהוגים אצלם בשבת. אפשר לשיר.
פעילויות טרום קריאה	התלמידים – ♦ ידונו בצירוף של מוריץ אופנהיים. ♦ ישערו מי הן הדמויות בצירוף. ♦ יתארו את הפעילות המתרחשת. ♦ יתארו את האווירה בבית (מה מרגישים, על מה חושבים וכדומה).
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים – ♦ יקראו את הפסוקים מן המקורות. ♦ יספרו כיצד האם מדליקה נרות. מהי הברכה שהיא מברכת? ♦ יספרו כיצד מקבלים את השבת בביתם.

<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ישירו את אחד משירי השבת. ◆ התלמידים יספרו על תחושותיהם בערב שבת. ◆ יעסקו בפעילות חברתית המתאימה לשיעור המיועד לקבלת השבת. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<p>שירים רבים נכתבו לכבוד שבת. להלן אחדים מהם:</p> <p>שבת (מילים: שמואל בס, לחן: יואל ולכה)</p> <p>שבת בבוקר, יום יפה (מילים: תרצה אתר, לחן: יוני רכטר)</p> <p>שלום עליכם (פיוט*, לחן: עממי)</p> <p>כדי להורות שירים מן המקורות מומלץ לספר אגדה שהשיר נשען עליה. אגדה כזאת הבאנו בספר ובהערות השוליים המופיעה להלן. האגדה יוצרת את אוירת הקדושה ומוסיפה ציוריות לפיוט.</p> <p>* פיוט הוא שיר דתי, תפילה מחורזת (מילון ספיר). אומרים את הפיוטים או שרים אותם בעיקר בשבתות ובחגים. הפיוט "שלום עליכם" נכתב על פי אגדה המספרת שכאשר יהודי יוצא מבית הכנסת בערב שבת מלווים אותו שני מלאכים. בהגיעם לביתו מברכים המלאכים את המשפחה, המוכנה לקבל את השבת.</p>	<p>הצעות לשירי שבת</p>

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	אגדה
הטקסט	יוסף מוקיר שבת (עמ' 10)
<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. חינוך לערכים טובים ולמעשים טובים (מטרת האגדה היהודית) 2. קידום הבנת הסיפור בעזרת מקדמי ארגון <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. העמקת התובנות באמצעות הבחנה בין מציאות לדמיון 2. העמקת התובנות באשר לעולמן הפנימי של הדמויות מנקודת המבט של המקורות היהודיים <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית 2. הרחבת אוצר המילים והביטויים בהקשר של הטקסט הנקרא – כדי להבין את מניעיהן ועולמן הפנימי של הדמויות בסיפור 3. קידום ההבנה שלמילים מאותה משפחה יש אותיות משותפות 	

<p>הקדמה</p>	<p>נושא השבת מובע באגדה העוסקת ביחסים בין עשיר לעני, בין מעסיק לעובד – על רקע חשיבותה של שמירת השבת. גם כאן הסיפור משלב דמיון ומציאות והפתרון מגיע בדרך פלאית – סופו הטוב של החלש מגיע באמצעות נס. הלקח הנלמד באגדה שלפנינו הוא "תפסת מרובה לא תפסת" – סופו של חמדן שיצא נפסד. ולצד הלקח הזה מובלטים ערכים: צניעות וכבוד לשבת. העיסוק בטקסט מן המקורות היהודיים מכוון לחיפוש אחר משמעויות נרחבות הקשורות לחיי היחיד והחברה מנקודת מבט של היהדות כפי שצוין בתכנית הלימודים תשס"ג (עמ' 19).</p>
<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<p>♦ יתנהל דיון על היבטים שונים ביחסים שבין המעסיק לעובד בסיפור זה: עבודת פרך, סופו של חמדן וניצחון הנאמנות.</p>
<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ יקראו את הסיפור בקריאה קולית. ♦ ישוו את שתי הדמויות המרכזיות: תכונות רעות לעומת תכונות טובות, כפי שבאות לידי ביטוי באגדה (עמ' 12). ♦ יחפשו מילים המביעות עוני לעומת מילים המביעות עושר – חיזוק של אוצר המילים בהקשר של הטקסט הנקרא כדי להבין את מניעיהן ועולמן הפנימי של הדמויות בסיפור. ♦ יספרו על מסעה של האבן ויבינו שהדמות השלישית באגדה, הדייג, היא זו המקדמת את הסוף הטוב. ♦ ילמדו לארגן בתרשים זרימה את התוכן ולשאל שאלות מתאימות לרקע הסיפור, שמתאר את המשתתפים, את המקום ואת הזמן, ולהתרחשות שמביאה לרצף האירועים, הבעיה והפתרון (עמ' 16). ♦ יענו על השאלות בתרשים, שהוא סוג של טקסט אינטראקטיבי. <p>הצעות לפעילויות לשוניות</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ אוצר מילים: התלמידים יעסקו בפרשנות לביטויים כמו "כלכל את נפשו", "לחם צר ומים לחץ" ו"מעלות השחר עד צאת הכוכבים" (עמ' 14). ♦ משפחות מילים: התלמידים ישלימו משפטים במילים מאותה משפחה ביחידת קלוז. באופן זה ייחשפו לאותיות שורש המשותפות למילים שונות הרלוונטיות לאירועי הטקסט. לדוגמה: יוסף <u>עבד</u> בפרך; האדומי <u>העביד</u> את יוסף בפרך (עמ' 14).

<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יכתבו במחברת שפה תקציר לסיפור ויבדקו אותו בעזרת דפי המשוב המופיעים בסוף הספר. ◆ התלמידים יאזינו לפיוט "שלום עליכם" בגרסאות שונות וישירו אותו. ◆ שאלת רשות: מדוע הפיוטים זוכים לגרסאות רבות? התלמידים יבינו שכל עדה חיברה לחן משלה. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<p>התלמידים יופנו לפעילויות מתוקשבות בנושא שבת.</p>	<p>פעילות בסביבה המתוקשבת</p>

<p>עולם השיח הספרותי</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>סיפור</p>	<p>הסוגה</p>
<p>אנשים של שבת / יעקב סתר (עמ' 18)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>קידום ההבנה שהשבת שייכת לכולם, וכל אחד בוחר מה לעשות בה כראות עיניו</p> <p>יצירת חוויית שיתוף הנוצרת מהמפגש המשולש בין הטקסט, המטען התרבותי-אישי של הקורא ומטענם התרבותי של החברים בכיתה</p> <p>הכרת לשון הסיפור</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>הסיפור מדבר על התנהגויות אנושיות ועל נורמות חברתיות. המטרה החינוכית מובלעת בו. כאשר הכותב משתף את הקוראים בנורמות התנהגותיות, חברתיות וחינוכיות בכך שהוא מעמיד את עצמו באותו מקום כמו הקורא, אין נקודת מחנך מול מחונך, וקל יותר להכיל ולקבל את המסר (קובובי, תשנ"ב).</p>	<p>הקדמה</p>
<p>◆ התלמידים ידונו בפעילות שמשפחתם עושה בשבת.</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) – התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את הסיפור בקריאה דמומה. ◆ יכתבו משפטים מתאימים לתמונת השבת (עמ' 19). 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>◆ התלמידים יספרו מה תחושותיהם ורגשותיהם ביחס לשבת לעומת יום חול. התלמידים יספרו על תכניותיהם לשבת: טיולים, ביקורי משפחה, תפילה בבית הכנסת וארוחה משפחתית.</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

אנחנו ובעלי החיים (עמ' 21)	נושא התוכן
עולם השיח הספרותי	עולם השיח
שיר־סיפור	הסוגה
דודי שמחה אוהב חיות / ע' הלל (עמ' 23)	הטקסט
<p>1. עירור הזדהות עם ילדים שהוריהם מתנגדים לגידול חיית מחמד בבית</p> <p>2. הכרת מבנה השיר־סיפור</p> <p>3. הפקת הנאה מהיצירה ההומוריסטית</p> <p>4. קידום ההבנה שהמצבים הקומיים נוצרים בשל הגזמותיו של הדוד</p> <p>5. מתן ביטוי לרגשות ולתחושות שהשיר מעורר</p> <p>6. הבנת מרכזיותם של החריזה והקצב בשיר</p> <p>7. יצירת מארג תרבותי־ספרותי באמצעות קשירת קשרים עם יצירה אחרת ("יוסי - ילד שלי מוצלח")</p> <p>1. הרחבת אוצר המילים</p> <p>2. זיהוי קולות השמחה כמקדמי הבנת השיר</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>דודי שמחה, המוכר לילדים מראשית השנה, חוזר אלינו ביצירה "דודי שמחה אוהב חיות", המזמנת מפגש עם סוגת הסיפור ההומוריסטי. הקוראים הצעירים יכולים למצוא כאן נקודות רבות להזדהות, כגון אהבה לבעלי חיים והתמודדות עם התנגדות ההורים לגידול בעל חיים בבית. ההומור מאפשר פתיחות וביטוי עצמי של הילדים לצד גילוי המאפיינים המיוחדים של שיר־סיפור.</p> <p>השיר הסיפורי מזמן היכרות עם משתתפים רבים ועם תכונותיהם, מתאפיין במבנה של סיפור המשווה תגובות של ילד ומבוגר, וכתוב בחריזה היוצרת קצב המדביק את הקורא בעליזות. הסיפור מהווה חלק מתוך הספר "דודי שמחה".</p>	הקדמה
♦ יתנהל דיון בסלחנות האם כלפי גידול בעלי חיים בבית.	פעילויות טרום קריאה

<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ מומלץ שהקריאה הראשונה תהיה קריאה קולית של המורה. ◆ התלמידים ישוו את בעלי החיים לפי תכונותיהם, ולפי מידת הטיפול שהם זקוקים לו. הדגים, למשל, אינם משמיעים קול, והטיפול בהם קל יחסית. הסייח, לעומת זאת, משמיע קולות רמים ודורש טיפול רב. לכן האם מתנגדת להכנסתו הביתה (עמ' 29). ◆ כל בעל חיים מעורר התרגשות רבה עם קבלתו. התלמידים יביעו את הקולות הנשמעים בתגובה לכל קבלה של בעל חיים (עמ' 30). ◆ התלמידים יסמנו את תגובותיה של האם ואת רגשותיה המשתנים עם כל בעל חיים חדש שהדוד שמחה מביא. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ כדאי להאזין לשיר "יוסי ילד שלי מוצלח" ולערוך השוואה עם הסיפור שלפנינו. בשתי היצירות מופיעה תגובה זהה של האם – סלחנות וקבלה, למרות שמעשיו של הילד אינם מוצאים חן בעיניה. ◆ התלמידים יספרו על בעלי חיים שהם מגדלים, על הטיפול בהם, על הרגשות כלפיהם, על התייחסות ההורים ועוד. רצוי לעודד אותם להביא לכיתה תצלומים. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יצלמו בעלי חיים אהובים. ◆ יספרו על סיבת הבחירה בהם, על תכונותיהם, על טיב הקשר ביניהם ועל הטיפול בהם. ◆ ישלחו את התצלומים לחברים. ◆ יקראו מה כתבו חבריהם ויראו מה צילמו. 	<p>פינת הצילום שלי (עמ' 30)</p>

עולם השיח הספרותי	עולם השיח
סיפור	הסוגה
הכלבה שהלכה לאיבוד / חיה דוידזון (עמ' 31)	הטקסט
<p>קידום הבנת הסיפור בעזרת מקדם ארגון (תרשים זרימה)</p> <p>עירור הזדהות עם צער על היעלמות בעל חיים</p> <p>1. קידום המיומנות של שחזור סיפור</p> <p>2. הכרת מאפיינים לשוניים של סוגת הסיפור</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p>

<p>הקדמה</p>	<p>הקוראים הצעירים יכולים למצוא כאן נקודות רבות להזדהות, כגון דאגה לבעלי חיים שהולכים לאיבוד, ובה בעת לגלות את המאפיינים המיוחדים של טקסט מעולם השיח של הספרות. התלמידים יפגשו סוג של נרטיב השייך ל"סיפור חיפוש" ( ). החברות, עינב והכלבה, מוצגות על הרגליהן היומיומיים. ההרגלים משתבשים כאשר הכלבה לא באה כהרגלה להעיר את עינב. כך מופר הסדר בסיפור ומתחיל החיפוש עד לפתרון. עינב, מחפשת אותה מתחת לארגז, מתחת למיטה ובין השיחים. לשמחתה מתגלה הכלבה לאחר ההמלטה.</p>
<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<p>♦ יתנהל דיון על תחושות ורגשות כאשר בעל חיים הולך לאיבוד.</p>
<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ יקראו את הסיפור. ♦ ישוחחו על מבנה הסיפור, על האירועים ועל התפנית שחלה עם היעלמות הכלבה. ♦ יכתבו משפטים לתמונות המוצגות ברצף הסיפור. ♦ יבינו בעזרת שאלות המנחות את הרקע בסיפור, הזמן, המקום, המשתתפים, ההתרחשות המרכזית, ההסתבכות, הניסיונות לפתור את הבעיה והפתרון. ♦ יענו על השאלות הקשורות להרגלים של עינב ושל הכלבה. ♦ רצוי לעורר את תשומת לב התלמידים לרגע שבו מתרחשת התפנית בסיפור. השימוש במילים פתאום ולהפתעתה מאפיין את מבנה נקודת השיא בנרטיב (עמ' 35). <p>הצעות לפעילויות לשוניות (עמ' 38-40)</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ התלמידים ילמדו על מאפיינים לשוניים המייחדים את סוג השיח הספרותי, לדוגמה: שימוש רב בפעלים המניעים את העלילה. כתוב בסיפור – יוצאות, מטיילות, משחקות, קוטפות, מקפצות, שרות ועוד. בתשובות על השאלה "כיצד פתרה עינב את הבעיה?" יש שימוש בצורות שמעה עינב, חיפשה עינב. ♦ כמו כן מופיעות המילים לפתע ופתאום הבונות את התפנית בסיפור. ♦ התלמידים יזהו את לשון הסיפור בהקשר לגיבורים ויִתְרַגְלו במשחקים של זכר/נקבה מאחר ששתי גיבורות הסיפור הן במין נקבה (עמ' 38).

<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יאתרו את התארים המתארים את גיבורי הסיפור (הכלבה היפהפייה והקטנטנה) ויסמנו בצבעים שונים, לפי המקרא הנתון, את סוגי התואר: גודל, צורה וכדומה כדי לאפיין את הכלבה שנעלמה ואת תכונותיה של הילדה המחפשת אחריה (עמ' 39). ◆ בסיפור מופיעים צמדי מילים. לדוגמה: פרות יער. התלמידים יזהו את צמדי המילים בסיפור ויתרגלו מבני הסמיכות מוכרים כמו בית ספר, קופת חולים (עמ' 40). 	<p>פעילויות במהלך הקריאה (המשך)</p>
<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יכתבו את הסיפור במחברת שפה ויבדקו אותו בעזרת דפי המשוב. ◆ יספרו על קשר חברי עם בעל חיים. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<p>התלמידים יופנו ליחידה "הכלבה שהלכה איבוד" ויעסקו במטלות שיבחר המורה.</p>	<p>פעילות בסביבה המתוקשבת</p>

<p>עולם השיח העיוני</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>טקסט מידע</p>	<p>הסוגה</p>
<p>גורי כלבים / מתוך "טוב לדעת" (עמ' 41)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>הרחבת הידע על צרכיו של גור מרגע ההמלטה הכרת לשון שיח המידע ואוצר המילים האופייני לו</p>	<p>מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>מטרתו העיקרית של טקסט מידעי היא להגדיר, להסביר, להרחיב משמעויות של מונחים ומושגים, תופעות ותהליכים על העולם .... (תה"ל בחינוך הלשוני, תשס"ג). הטקסט רלוונטי לנושא התוכן בסיפור על "הכלבה שהלכה לאיבוד". כדאי לשוחח עם התלמידים על החוויה של גידול גור. הטקסט כתוב במבנה של פתיחה המציגה את הנושא, הרחבה ופירוט הנושא וסיכום. הקוראים בטקסט המידע הזה מתמודדים עם אוצר מילים מורכב ובו מושגים מתחום התוכן כגון משפחת הטורפים ומחלקת היונקים. חשוב לציין שהמאפיינים שצוינו משותפים לבעלי חיים. עוד על טקסט מידע, על מטרותיו ועל מאפייניו הלשוניים אפשר לקרוא בתה"ל (עמ' 24, 25, 26).</p>	<p>הקדמה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ יורחב הידע בנושא באמצעות מנוע החיפוש גוגל: יקלידו משפחת הטורפים מחלקת היונקים. ◆ התלמידים ילמדו מה מאפיין את משפחת היונקים. 	<p>פעילויות טרום קריאה</p>

<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את הטקסט קריאה דמומה. ◆ יסמנו בצבע את החלקים בטקסט לפי ההוראות: פתיחה, פירוט וסיכום (עמ' 42). ◆ יקראו את העובדות הפותחות את הטקסט ויענו על השאלה. ◆ יסמנו את שלושת משפטי הפירוט המבהירים את המידע שנכתב בפתיחה על מאפייני גורי היונקים, ויכתבו את הפרטים על טיפול האם בגוריה.
<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>	<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ישוו בין גידול גור כלבים ובין גידול תינוק – כסיכום לנושא במה דומים גורי הכלבים לתינוקות ובמה שונים? ◆ יפנו למידע על מוצאו של הכלב ויקראו באתר "סנונית" את הטקסט שכתב רפי קישון "מדוע הכלב הוא ידידו של האדם". המידע מרחיב את הידע של הילדים ומעניין מאוד. אפשר לתאר בכיתה את דרכי הביות של הכלב (עמ' 43).

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	סיפור
הטקסט	שלום, בובי! / נירה הראל (עמ' 44)
<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>ב. מטרות בתחום העיסוק בשפה</p>	<p>הרחבת זווית הראייה על עמדתן של האמהות כלפי החזקתה של חייית מחמד בבית</p> <p>התאמת הלשון לנסיבות התקשורתיות: סיפור כמכתב</p>
הקדמה	<p>הסיפור אינו מעובד. על פי תכנית הלימודים תשס"ג יש לשלב סיפורים לא מעובדים להרחבת הנושא בהקשר לנושא התוכן. הסיפור כתוב כמכתב אישי לכלב, מאיר את עמדתן של האמהות בנושא גידול בעלי חיים בבית ומאפשר את הבנתה.</p>
פעילויות טרום קריאה	<ul style="list-style-type: none"> ◆ יתנהל דיון בנושא האחריות לבעל החיים שחי בבית (מי מוציא את הכלב החוצה, מי דואג לו לאכול, מי דואג לבריאותו). נושא האחריות נוגע לכל בעל חיים שמגדלים בבית.

<p>♦ התלמידים יקראו את הסיפור ויספרו על מקרים פרטיים.</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>♦ אפשר לעודד את התלמידים לכתוב במחשב סיפור אישי על בעל חיים שגידלו. כיצד טיפלו בו? מי עזר להם?</p> <p>♦ יקראו בתכנית המתוקשבת את הטקסט "שיעורים פרטיים לכלבים". הטקסט דן באילוף כלבים ומרחיב את הנושא יחסים בין כלבים לבני אדם.</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>עולם השיח הספרותי</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>שיר</p>	<p>הסוגה</p>
<p>בילי / נורית זרחי (עמ' 46)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>1. עירור הזדהות עם מי שחווה אבדן 2. קידום היכולת לזהות רגשות בטקסט 3. העמקת התובנות של הקורא הצעיר על עולמו שלו באמצעות ביטוי רגשות, מחשבות ועמדות כלפי המסופר בשיר</p> <p>מפגש עם לשון השיר ומבנהו</p>	<p>מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>הכלב, חברו הטוב ביותר של הילד, משמש מסגרת לשיר של נורית זרחי, העוסק באבדן ומתאר רגשות קשים המתלווים לחוויה טראומתית. הילד מתמודד עם מצוקה ומתאר קשר מיוחד לכלב. ספרות הילדים מנסה באמצעות בעלי החיים להתגבר על נושאים שיש לגביהם טאבו (קוגמן, 2007). השימוש בבעלי חיים נפוץ בספרות הילדים כאמצעי ליצירת אמפתיה והזדהות. כמו כן מוצגים פערים בין עולם המבוגרים לעולם הילדים - בין האם לבנה - באשר לקשר עם בעלי חיים.</p>	<p>הקדמה</p>
<p>השיר בא להאיר עולם פנימי: רגשות ומחשבות הקשורים באבדן החבר הטוב והמבין. הוא מזמן הזדהות עם חוויה אישית-רגשית: הקורא הופך לשותף פעיל וממשיך לברוא אותה בהתאם לרקע האישי שלו. השיר מאפשר לגיטימציה ופורקן: "להלביש במילים התרחשויות רגשיות עמוקות" (רות, 1977).</p>	<p>הקדמה (המשך)</p>
<p>♦ התלמידים יספרו על מקרים שבהם איבדו בעלי חיים שאהבו, ויעלו רגשות של צער ופרידה מבעלי חיים.</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>

<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את השיר בקריאה קולית. ◆ יזהו משפטים המביעים עצב. ◆ יזהו את הפערים בין דברי האם ובין מחשבותיו של הילד על בילי. ◆ יציעו כיצד לנחם את הילד האבל. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ישוחחו עם הורים על אבדן של חית מחמד (עמ' 48). "משוחחים על חוויות אישיות ועל רגשות שניעורו בזמן הקריאה" (ת"ל לחינוך לשוני, תשס"ג, עמ' 58). את הסיפורים אפשר לכתוב במחשב ולהעריך את הכתוב בעזרת דף המשוב (עמ' 226). ◆ יכתבו סיפורים ויציעו הצעות כיצד לשמור על בעלי החיים כדי להימנע מחווית אבדן (עמ' 48). ◆ התלמידים יתנסו בכתיבה השייכת לסוגת העלילון – מחשבות העולות בראשו של הכלב. המחשבות ישקפו את ההיבט הרגשי הכרוך בחוויה מכווננת של הליכה לאיבוד. התרגיל נועד לפיתוח דמיון ויזמה וייכתב בגוף ראשון (עמ' 49). ◆ ישחקו במשחק "פתקים בכובע" (עמ' 47). ◆ ילמדו את סוגת המודעה העוסקת באבידות (עמ' 50). 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

	<p>סוגות נוספות</p>
<p>עולם השיח של התקשורת הבין-אישית</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>הוראות למשחק</p>	<p>הסוגה</p>
<p>פתקים בכובע (עמ' 47)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>התיידדות עם קריאת הוראות הכרת מאפיין של לשון הוראות: פתיחה בפועל, פעמים רבות בלשון ציווי.</p>	<p>מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה</p>

<p>הוראות משחק הן טקסט שילדים פוגשים בעיקר בבית, מתקשים לקרוא בדרך כלל ומגלים חוסר סבלנות. זו ההזדמנות להתיידד עם תת־הסוגה. עמידה בכללי משחק היא תוצאה של קריאת הוראות המציגות הסבר. אלה פונות אל נמען משוער במטרה להפעילו (תה"ל בחינוך הלשוני, תשס"ג). טקסט למטרות הפעלה כתוב ברצף של הוראות המנחות לסדר פעולות (משחק, הפעלת מכשיר, הכנת אוכל וכדומה). כל הוראה ברצף פותחת בפועל, פעמים רבות בלשון ציווי.</p>	<p>הקדמה</p>
<p>♦ התלמידים יֵשבו במעגל על הרצפה כדי ליצור אוירת משחק.</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הוראות למשחק</p> <p>♦ כתבו על פתק את שמו של ידידכם הטוב (ילד או בעל חיים). ♦ הכניסו את הפתקים לכובע. ♦ שלפו פתק מן הכובע. ♦ נחשו – על סמך היכרות עם הילד ועם ידידו – מי כתב את הפתק.</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>♦ אם התשובה נכונה, יספר הילד שזוהה מי ידיד האמת שלו ומדוע.</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>עולם השיח של התקשורת הבין־אישית ושל תקשורת ההמונים</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>מודעה (עמ' 50)</p>	<p>הסוגה</p>
<p>הקניית כללים לכתיבת מודעה ובה פרטי אבידה קידום יכולת ההבחנה בין משלבי שפה במודעות השונות</p>	<p>מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>נושא האבידה נמשך כאן בסוגת שיח שונה מזו שבה הופיע קודם לכן. סוגת המודעה שייכת לעולם השיח של התקשורת הבין־אישית ושל תקשורת ההמונים. התלמידים יביאו מודעות לכיתה ויגלו מודעות שונות בעיצובים שונים, התומכים במודעה הכתובה. על התלמידים להבין שהטקסט חייב להיות מפורט ביותר מאחר שהנמען אינו מכיר את האבידה ועליו לדעת במה מדובר (רמת המקושרות תלויה בקשר שבין המוען ובין הנמען). על הכותב למסור במודעה את כל המידע הדרוש לאיתור האבידה.</p>	<p>הקדמה</p>

<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יצלמו מודעות על אבידות או יביאו לכיתה מודעות כאלה. ◆ יספרו: היכן מצאו את המודעות? אילו אבידות מוזכרות בהן? כיצד כתובות המודעות (במחשב, בכתב יד)? האם מופיעים במודעה כל פְּרָטִי האבידה (האם יודעים למי להתקשר, למשל)?
<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ילמדו מה הם הפרטים ההכרחיים שיש לכתוב במודעה על אבידה. לצורך זה מוצעים "פיגומים" להכנת המודעה והאיור ובהם סדרת שאלות (עמ' 50). ◆ יסמנו בצבע אחד את מה שנכתב על המרָאָה, ואת יתר המידע יצבעו בצבעים אחרים. ◆ יקראו את המודעות וישלימו את הפרטים החסרים בהן, כדי שהנמען יקבל את מרב המידע. כמו כן יבחינו התלמידים במשלבי השפה של המודעות השונות (שפה יומיומית או כתיבה פורמלית-רשמית בלשון גבוהה).
<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יבחרו ציור המתאר דבר מה שאבד (יוכלו לצייר בעצמם) ויכתבו מודעה מתאימה. את המודעה יתלו על לוח מודעות בבית הספר או בכיתה. ◆ את המודעה על מאפייניה אפשר לבדוק בעזרת ה"תבחינים" למודעה.

התלמידים יעסקו בפעילות אינטרטקסטואלית (עמ' 52) – יצירת קשרים בין יצירות בנושא התוכן והרחבת משמעותה של היצירה באמצעות הספרים המומלצים לקריאה, העוסקים בכלבים שהולכים לאיבוד ("לאסי שובי הביתה", "איה פלוטו?", "בייגלה"). חשוב שכל הספרים יהיו בכיתה וכל תלמיד יקרא אותם לקראת המשימה. אפשר לכוון את המשימה בקריאת הבוקר או לבקש לקרוא בבית ולפתח את הנושא בכיתה. כל הספרים עוסקים ברצון של הדמות הראשית לשנות, לברוח, לחפש – אולי יחול שינוי. רצוי להרחיב את הדיבור עם התלמידים על תחושות ורגשות של חוסר שביעות רצון, של בריחה ממצאות קיימת, של כעסים, של שינוי שאולי יביא פריחה. חשוב לחתור להבנה "שאדם מחזיק בעצמו את הגה חייו [...] חובתנו התמידית היא להשתנות, להתחדש ולשמוח. אם לא נעשה זאת, נהפוך קשים" (גֶּתָה). בהזדמנות זו אפשר ללמוד על דמותה של לאה גולדברג מחֵבֶרֶת "איה פלוטו?" ולבנות לה דיוקן אישי על פי דגם (מודל) אישיות: שנת לידתה, שנת מותה, מקום לידתה, חינוכה ולימודיה, מעשיה, מצבה המשפחתי ועוד.

◆ כמו כן אפשר להוסיף ולהרחיב את המידע הנפלא ששלחה אליי חברתי. מסופר בו על יצירת הספר "איה פלוטו?". זו הזדמנות לפתח שיחה על יצירת ספרים ועל המתרחש מאחורי הקלעים: למי נכתבו? מדוע נכתבו? כיצד נכתבו? מה מטרתם?

לפניכם שני פרטים מעניינים על הספר "איה פלוטו?".

א. על כריכת הספר כתוב: "החרוזים: לאה גולדברג".

מדוע בחרה לאה גולדברג לציין את שמה כך?

ב. בעמוד השער, מעל שמו של הספר, מופיעה הקדשה מסתורית: "לאסנת".

מה משמעותה?

לידיעתכם:

א. בכל ספריה של לאה גולדברג מופיע שמה בלי תוספת; זו הפעם היחידה שמצורף לשמה הסבר כלשהו.

ב. אין זה מקובל לְמַקְם הקדשה מעל שם הספר בעמוד השער. המקום מיועד בדרך כלל לציון שמו של המחבר.

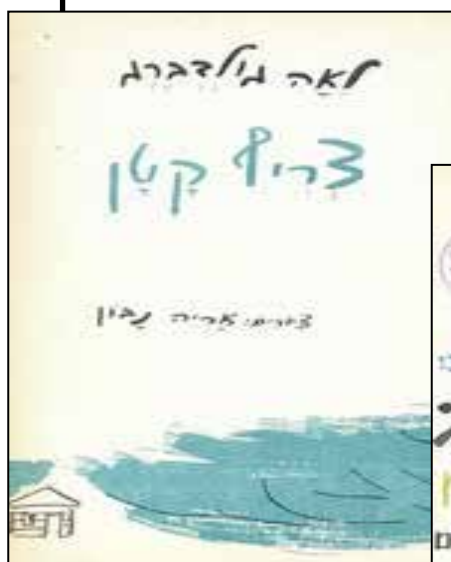
ספרים בהקשר (המשך)

מתברר שאסנת היא בתו של המאייר ולפנינו נפרש תהליך כתיבת הספר – סיפור מעניין ביותר...

אסנת, התינוקת מקיבוץ מגידו, נולדה בשנת 1955. אביה ארי רון, חבר הקיבוץ וצייר מוכשר ביותר, רצה לשעשע את התינוקת החמודה וצייר לה את פלוטו, כלב המשפחה. אסנת אהבה את הציור מאוד. היא הביטה בפלוטו שוב ושוב, קשור לאחד העצים במשק, ולידו קערת אוכל ועצם. האב הגאה ראה כמה בתו אוהבת את הציור והכין לה עוד ציור. הפעם רץ הכלבלב בחדווה בשבילי הקיבוץ. אך אסנת לא הסתפקה בציורים וביקשה שיספרו לה את הסיפור על פלוטו. "מדוע הוא קשור? לאן הוא רץ?" דינה, אמה של אסנת, התנדבה לחבר עבורה את סיפורו של הכלב, וכך התווספו ציור לציור, עלילה לעלילה.

לימים, כאשר הדפים הפכו לספר קטן, פנו חבריו של ארי והפצירו בו לשתף גם את שאר ילדי הקיבוץ בסיפורו של הכלב. הציורים מוסגרו ונתלו בחדר האוכל של קיבוץ מגידו, ובמשך כמה שבועות עברו ילדי המשק והביטו בהרפתקאותיו של פלוטו ברחבי המשק.

השמועה על הצלחתה של התערוכה הגיעה לאוזני חברים במחלקת החינוך של התנועה הקיבוצית, ואלה ניסו לשכנע את המאייר לקיים תערוכה נודדת בין כל ילדי הקיבוצים, אך הוא סירב. מי מהם הציע להפוך את הסיפור לספר אמתי, ותוך זמן קצר נוצר הקשר עם "ספרית פועלים".

בוקר אחד, בראשית שנת 1957, יצא ארי רון, חבר קיבוץ מגידו, בדרכו לתל אביב העיר הגדולה, לבוש בבגדיו החגיגיים, לפגוש את לאה גולדברג. נטלה המשוררת את דפי הציורים ואת הטקסט הנלווה, וקראה שוב ושוב על הרפתקאותיו של הכלב פלוטו מקיבוץ מגידו, מקום שבו לא ביקרה מעולם. כעבור כמה דקות, הרימה את ראשה וקבעה כי הסיפור נהדר ומקסים. אבל, המשיכה, ילדים אינם אוהבים סיפורים בפרוזה. ילדים זקוקים לחרוזים. ארי הסביר לה כי הסיפור נכתב כסיפור לפני השינה לבתו הפעוטה, ואין שום אפשרות שדינה רעייתו מסוגלת להפוך את הסיפור לשיר בחרוזים. "אם לא איכפת לכם", אמרה לאה גולדברג, "אני אכתוב את החרוזים." כך סוכם. לפני לכתו השאיר ארי את ציוריו ואת הסיפור שכתבה דינה. הוא צירף לסיפור הקדשה לבתו הקטנה אסנת. בהקדשה סיפר לה כיצד הופך הסיפור הקטן שסיפרו לה לפני השינה לְסֵפֶר שכל ילדי ישראל יוכלו לקרוא בו. כעבור ימים אחדים הגיעה מעטפה לביתם ובה מכתב מלאה גולדברג, וכתב היד של הספר איה פלוטו?

9.2.57

ארי שלום רב לך,

סלח לי שלא עניתי תיכף. לא הייתי בקו הבריאות. לספר שלך [ואני שמחה מאד שיופיע במהרה!] יש להוסיף עמוד שער.

איה **פלוטו**
צייר: ארי רון
חריזה: לאה גולדברג

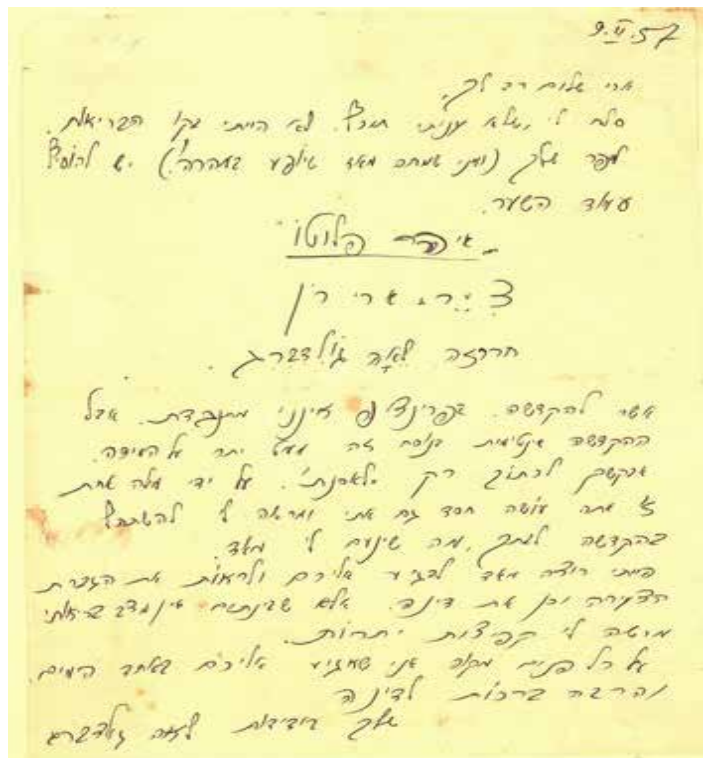
אשר להקדשה. בפרנציפ אינני מתנגדת. אבל ההקדשה אינטימית בנוסח זה מעט יתר על המידה. אבקשך לכתוב רק "לאסנת". על ידי מלה אחת זו אתה עושה חסד גם אתי ומרשה לי להשתתף בהקדשה לבתך, מה שינעם לי מאד.

הייתי רוצה מאד להגיע אליכם ולראות את הגברת הצעירה וכן את דינה. אלא שבינתיים אין מצב בריאותי מרשה לי קפיצות יתרות.

על כל פנים מקוה אני שאגיע אליכם באחד הימים.

והרבה ברכות
 שלך
 לאה גולדברג

לפניכם המכתב בכתב ידה של לאה גולדברג:

עולם השיח של תקשורת ההמונים	עולם השיח
פרסומת	הסוגה
דרושים הורים מאמצים (עמ' 53)	הטקסט
<p>עיסוק בנושא האבידה בסוגה נוספת הנגזרת מן התוכן</p> <p>1. הכרת המאפיינים הלשוניים של הפרסומת</p> <p>2. הבנת תפקידם של המאפיינים הלשוניים בהשגת מטרת הפרסומת</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>"מטרתה של הפרסומת לשכנע את הנמען לעשות דבר מה או לחשוב בדרך מסוימת. יש פנייה לרגשותיו, למחשבותיו ולרצונותיו של הקורא. אופנות: דבורה, כתובה ואורקולית" (תה"ל בחינוך הלשוני, תשס"ג, עמ' 36).</p> <p>בפרסומת שלפנינו יש ניסיון לשכנע אנשים לאמץ כלבים חסרי בית.</p>	הקדמה
<p>♦ התלמידים יביאו פרסומות שצילמו במקורות שונים.</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <p>התלמידים –</p> <p>♦ יקראו את הפרסומות.</p> <p>♦ ידונו במבנה ובלשון.</p> <p>הצעות לפעילויות לשוניות</p> <p>התלמידים –</p> <p>♦ יכתבו בפרסומת מילות שכנוע המוצעות במחסן (עמ' 53).</p> <p>♦ יסמנו מילות שכנוע.</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>♦ המורה יציג בעזרת ה"תבחינים" את המאפיינים של הפרסומת.</p> <p>♦ התלמידים יבדקו אם המאפיינים מופיעים בפרסומת שכתבו.</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה</p> <p>(סיכום ורפלקציה)</p>

נושא התוכן	השבת אבידה (עמ' 54)
עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר
הטקסט	השבת אבידה / מיריק שניר (עמ' 54)
<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>	<p>1. עירור הזדהות עם המתרחש בעולמם של הילדים</p> <p>2. קידום היכולת להתבונן בתופעה מזוויות ראייה שונות (נושא האבידות מהיבטים שונים)</p> <p>3. חשיפה למאפייני כתיבה של שירה מודרנית</p> <p>קידום ערנות ללשון יחיד וללשון רבים כרלוונטים להיבט הרגשי של הכתיבה</p>
הקדמה	<p>השיר בנוי לפי הגישה של שירה מודרנית האומרת שאפשר לפרוץ את המוסכמות שהיו קיימות ביחס לכתיבת שירה. אין תבנית אחידה ואין בתים במבנה סדור. המבנה חופשי ולמשפטים אורך משתנה. השפה היא שפת הדיבור. מבנה זה מאפשר להביא אל הקורא שיר העוסק בחיי היומיום. הרגשות בשיר אינם מוחצנים.</p> <p>השיר נפלא ומשלב היסטוריה עכשווית, רכושנות וגם תופעות אנושיות כמו שליטה עצמית, (איבוד עשתונות, אבדן הסבלנות) ושכיחות האבידות. הסיומת נפלאה גם היא: היא משייכת את המוצאים למקיימי מצווה, ואת המקבלים – למשיבי תודה.</p>
פעילויות טרום קריאה	<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יספרו על חפצים מוחשיים שאיבדו (קלמר, עיפרון, כדור). ◆ יספרו על אבידותיהם שערכן רגשי: תצלומים שעלו באש וחברים (אולי גם מעבר דירה הוא מעין אבידה).

<p align="center">הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את השיר. ◆ ימינו בטבלה בת שלוש עמודות חפצים שאיבדו. בעמודה הימנית ייכתבו שמות החפצים. בראש שתי העמודות האחרות: היכן נמצאו וכיצד נמצאו. ◆ ידונו במצוות השבת אבידה וייתנו דוגמאות מעשיות מחייהם: יספרו כיצד הרגישו כשעזרו בחיפושים וזכו להיות המוצאים או העוזרים של המחפשים. ◆ יכתבו מתי איבדו משהו שאינו שְׁנָה כסף. לדוגמה: איבדו עשתונות, סבלנות, תיאבון, חבר. ◆ יספרו על כך בכיתה או יקראו מה שכתבו. ◆ התלמידים יספרו על אֲבֵדוֹת בעזרת מדרש תמונה ובעזרת שאלות מנחות: מה קרה? היכן קרה? מהו האירוע המרכזי? מה הן ההצעות לפתרון? <p align="center">הצעות לפעילויות לשוניות</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יחיד ורבים: האבידות בשיר מתוארות תמיד בלשון רבים משום שהן תופעות מכלילות. בהקשר זה התלמידים יזהו את השמות הכתובים בלשון רבים ויהפכו אותם ללשון יחיד – מה שיסייע להם להתחבר לאבידה הפרטית שלהם (עמ' 55). 	<p align="center">פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p align="center">מספרים סיפורים על אבידות (עמ' 56) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יכתבו סיפור על פי התמונות ובעזרת השאלות. ◆ יחברו שאלות מתאימות לתמונה השנייה. ◆ יבחרו בנושא הקשור באבידות כגון "הלכתי לאיבוד", "אבד לי טלפון", ויכתבו סיפור במחברת שפה. 	<p align="center">פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	סיפור עם אתיופי
הטקסט	הרמאי (עמ' 57)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות בתחום העיסוק בשפה	1. קידום ההבנה שאיבוד חפצים ובעלי חיים הוא תופעה כלל אנושית 2. קידום הבנת הסיפור באמצעות מקדם ארגון (תרשים זרימה) ביטוי מחשבות ועמדות באשר למסופר ושיתוף אחרים הכרת לשון הסיפור
הקדמה	הסיפור העממי, תת-סוגה של הסיפור, עוסק בתופעה כלל אנושית. כפי שכבר הוסבר בהקשרים אחרים בספר, סיפור העם הוא סוג של סיפור קצר, המתאר התרחשות המתאימה לכל תקופה ולכל מקום. לרוב הוא סיפור אנונימי שסופר בעל פה והועבר מדור לדור. כשהתפתחה השפה הכתובה, נאספו הסיפורים ונכתבו בקבצים שונים. בסיפור העממי יש בדרך כלל מפגש בין טוב לרע, בין חכם לטיפש, בין עשיר לעני – ושופט צדק. הסיפור העממי מציג מוסר השכל ומטרתו "לחנך" את הקוראים (ריבלין 1990). במקרה שלפנינו ייחשפו התלמידים למושג משפט צדק וידונו בחשיבותה של השבת אבידה.
פעילויות טרום קריאה	♦ התלמידים יספרו על מצבים שבהם מצאו משהו. האם השיבו את המציאה לבעליה?
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות מבנה ותוכן (גלוי וסמוי) התלמידים – <ul style="list-style-type: none"> ♦ יקראו את הסיפור קריאה דמומה. ♦ יבינו את התמה של האבידה, הצדק והרמאות. ♦ ידונו בהחלטת המלך השופט: האם היא צודקת? ♦ יענו על השאלות לארגון הסיפור וישחזרו אותו במחברת (עמ' 60). הצעות לפעילויות לשוניות <ul style="list-style-type: none"> ♦ ימלאו את המשימות: שיוך תארים לכל משתתף והשלמת טקסט חסר (קלוז) (עמ' 59).
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	התלמידים – <ul style="list-style-type: none"> ♦ יופנו למקורות וינהלו שיח בנושא השבת אבידה (עמ' 58). ♦ ייחשפו לדוגמאות מהעיתונות. למשל: מובטל שמצא כסף רב והשיבו לבעליו או ילדים שמצאו חפצים בעלי ערך והשיבו אותם לבעליהם.

עולם השיח של המקורות היהודיים	עולם השיח
טקסט מידע	הסוגה
פסוקים מספר דברים בנושא השבת אבידה (עמ' 58)	הטקסט
<p>הכרת מקורות העוסקים בהשבת אבידה</p> <p>הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>"עולם השיח של המקורות היהודיים מזמן מפגש עם טקסטים מהמורשת היהודית שמהווים רכיב משמעותי בבניית המאגר התרבותי-לשוני של אדם יהודי בישראל." (תה"ל בחינוך הלשוני, תשס"ג, עמ' 19).</p> <p>תפקיד המורה לקרוא בפני התלמידים את הפסוקים ולהדגיש את מצוות השבת אבידה המופיעה בתורה.</p>	הקדמה

נושא התוכן	שונים ושונים (עמ' 61)
	נושא התוכן שלפנינו מקשר בין האני הפרטי לבין החברה כולה בהקשר של שונים ושונים. נושא תוכן זה חשוב במיוחד לקידום הבנת השונות בין הילדים ולהשרשת התפיסה שגם השונים שווים.
עולם השיח	עולם השיח הספרותי ועולם השיח של תקשורת המונים
הסוגה	עלילון
הטקסט	מי בשק? (עמ' 64)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	קידום הבנת תופעות חברתיות קידום ההבחנה במאפייני הלשון הדבורה, הרווחת בעלילון
הקדמה	העלילון הוא תת־סוגה של הסיפור. זהו סוג של סיפור, שעלילתו מתפתחת בצירור המסופר בתמונות המשולבות בכתוב. המרכיב החזותי משרת את המרכיב המילולי ולהפך. הדו־שיח מתנהל במילים פשוטות ובמשפטים קצרים (חד־איבריים) ומבדחים. מחשבות נכתבות בעננות; דיבורים נכתבים בבלוני דיבור (בועות). יש שימוש באונומטופאות כמו "זום־זום", "בום", "מְיָאוּ" ו"אוף". כמו כן מופיעים סמלילים המביעים רגשות כמו אהבה – למשל: לב. בעלילון יש שימוש בלשון ציווי ובמשפטי שאלה רבים. לכן מופיעים בו סימני קריאה וסימני שאלה רבים (תה"ל בחינוך הלשוני, תשס"ג, עמ' 52, 53). סוגת העלילון, האהובה על הילדים, תשמש כאן בסיס לדיון בביטוי "מי שטומן פח לחברו, נופל בו בעצמו".
פעילויות טרום קריאה	♦ התלמידים יביאו דוגמאות של עלילונים ויסקרו את המאפיינים יחד עם המורה בעזרת הנאמר בעמ' 63.
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים – ♦ יקראו את העלילון "מי בשק?" ♦ יזהו את השקר והערמה המגויסים כדי לצוד את החלש. ♦ ייווכחו שגם החלש יכול להיות חכם וחזק. ♦ יזהו את פעולות הלשון המאפיינות את העלילון.

<p>♦ התלמידים יזהו את הפתגם בעלילון – "מי שטומן פח לחברו נופל בו בעצמו." הפתגם מסכם את המעשה לכלל ידע מחכים. חשוב שהתלמידים יבינו את ההקשר.</p> <p>הצעות לפעילויות לשוניות (עמ' 65)</p> <p>העלילון מדמה תקשורת דבורה שבה יש חשיבות רבה ללקיחת תורות – תור המדבר ותור המאזין. בני השיח מתחלפים ביניהם בתפקידים אלה, והביטוי הלשוני לכך הוא ריבוי כינויי הגוף בגוף ראשון ובגוף שני.</p> <p>התלמידים –</p> <p>♦ יאתרו את המשפטים הנאמרים בגוף ראשון: "אני חייב לנוח."</p> <p>♦ יאתרו את המשפטים הנאמרים בגוף שני: "תגיך, דוב יקר, מה אתה מסתיר?"</p> <p>♦ יסמנו בעלילון את כינויי הגוף אני, אתה, את וילמדו על תפקידם.</p> <p>♦ ישלימו את הטקסט עלילון הזבוב השקרן (עמ' 66).</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
--	---

עולם השיח	עולם השיח הספרותי ועולם השיח של תקשורת ההמונים
הסוגה	עלילון
הטקסט	הזבוב השקרן (עמ' 66)
מטרות ההוראה מטרות העיסוק בשפה	<p>1. הכרת המאפיינים הלשוניים של העלילון</p> <p>2. קידום כתיבת טקסט דבור המאפיין עלילון</p>
הקדמה	<p>אופן כתיבת העלילון</p> <p>♦ המחשבות, המופיעות בעננות, כתובות במשלב יומיומי ויוצאות מראשי המשתתפים בסיפור כייצוג קולי בדיבור ישיר. הדיבור מופיע בבועות דיבור היוצאות מן הפה.</p> <p>♦ סוג השיח משפיע ישירות על המבנים הלשוניים המופיעים בו – דרשיח המתנהל בדיבור ישיר – בגוף ראשון ובגוף שני, וכן שימוש במשפטים קטועים בדומה לדרשיח דבור, לדוגמה: "מחביא? שק מלא גזרים?"</p>
פעילויות במהלך הקריאה	<p>♦ התלמידים יציירו וישלימו את הכתוב בעלילון ה"זבוב השקרן".</p>

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	משל
הטקסט	הדבורה והזבוב / קרילוב (עמ' 67)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות העיסוק בשפה	<p>קידום ההבנה של המשל בעזרת מקדם ארגון (תרשים זרימה)</p> <p>1. למידה על תופעות ותהליכים פנימיים המתרחשים בעולם האמתי אף שעל פניו אין המשל עוסק בעולם המציאותי (קנאה, הערכה חברתית או חסרונה)</p> <p>2. קידום ההבנה שהקנאה היא תופעה חברתית אוניברסלית</p> <p>3. הבעת מחשבות ורגשות על תחושות קנאה</p> <p>1. הכרת המאפיינים של סוגת המשל</p> <p>2. הכרת המונח לשון ציורית וקידום הבנתו</p> <p>3. הכרת ביטויים המביעים אמת כללית</p>
הקדמה	<p>כפי שכבר ראינו, המשל הוא סיפור דמיוני קצר שיש בו מוסר השכל והוא בא לחנך וללמד לקח. המשתתפים במשל הם בעלי חיים המחקים תכונות אנושיות, התנהגויות ומצבים של בני אדם. המשל הוא הרובד הגלוי המסופר באמצעות דמויות בעלי החיים. הנמשל הוא הרובד הסמוי המסתתר מאחורי הסיפור הגלוי. ילדים נחשפים למשלים ופתגמים ועם השנים משמעותם הופכת להיות מעמיקה יותר.</p> <p>◆ ניבים וביטויים הם יחידות לשוניות ארוכות האופייניות בכל תרבויות העולם ומביעות אמיתות ידועות. התלמידים ילמדו את הביטוי "לא על העוקץ מכבדים אותי" וכן ביטויים אחרים הנגזרים מייחוס תכונותיו של דבר אחד לדבר אחר. לשון ציורית (עמ' 70)</p> <p>◆ מטאפורות, דימויים, פתגמים, ניבים ושאר מאפייני הלשון הציורית עושים את השפה מעניינת ורלוונטית יותר. הלשון הציורית נשענת על התכונות הבסיסיות של המילה ולוקחת אותן להקשרים אחרים. במשל שלפנינו משתתפות דמויות המייצגות תכונות קוטביות ויש בו שופט הבוחן את הצדק. כמו ברוב המשלים, המשל כתוב בדו־שיח המתקיים בין הדמויות.</p>
פעילויות טרום קריאה	<p>◆ התלמידים יספרו ויכתבו על מצבי קנאה באחיות ובאחים או בילדים אחרים בכיתה.</p>

<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את המשל בקריאה קולית. ◆ יענו על השאלות. ◆ ידונו עם המורה על תכונת הקנאה המצטיירת מן המשל: "למה אותי מגרשים ואותך לא מגרשים, הרי אנחנו כל כך דומים?" ◆ יארגנו את הסיפור בתרשים זרימה המבליט את החלקים במשל. <p>הצעות לפעילויות לשוניות</p> <p>כפי שראינו לעיל, המאפיין את המשל הוא דו־שיח.</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יסמנו את כינויי הגוף בדו־שיח: אני, את, אתה, (גוף ראשון, גוף שני) שייצגו בעלי תפקידים גם בשיח העלילון. ◆ ניבים וביטויים ◆ התלמידים ילמדו מהי לשון ציורית, לדוגמה: "את עוקצנית" (עמ' 70). ◆ התלמידים ישלימו את המשפטים החסרים. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ משוחחים עם חברים: התלמידים ישוחחו עם חברים על תחושות במצבים שבהם גירשו אותם ממקום כלשהו. ◆ התלמידים ישוחחו על תחושות של כבוד (עמ' 69). ◆ מספרים וכותבים: התלמידים יכתבו על מצבי קנאה ויספרו עליהם. ◆ התלמידים יציירו ויכתבו את המשל בעלילון (עמ' 71). האונומטופאה – חיקוי קולות הטבע והמציאות – רלוונטית במיוחד כאן מאחר שהן הזבוב והן הדבורה מזמזמים. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>עולם השיח העיוני</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>טקסט מידע</p>	<p>הסוגה</p>
<p>זבוב הבית / אלכס דורון (עמ' 72)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>1. הרחבת הידע על הזבוב</p> <p>2. קידום הבנת הקשר בין המידע למשל שנלמד (אינטרטקסטואליות)</p> <p>3. קידום ההבנה של טקסט מידע באמצעות זיהוי חלקיו</p> <p>1. הכרת לשון שיח המידע</p> <p>2. הכרת מילים המסמנות מושגי מדע</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>

<p>בהקשר של החרקים, המידע בטקסט מתייחס לתכונות הזבוב, המעביר חיידקים למזון שלנו. על המורה להבהיר מה הם חיידקים ומה הקשר ביניהם לבין מחלות שעלולות להזיק לנו. הטקסט רלוונטי להרחבת המשל שנלמד, "הדבורה והזבוב", המתאר את ההבדלים בין תכונות הזבוב לתכונות הדבורה, למרות הדמיון במראה שלהם. חלק מתהליך ההבנה של טקסט המידע קשור ליכולת הקורא לזהות את חלקיו. מבנה הטקסט הזה מסתמך על הקשר שבין ערימות הזבל לחיידקים שמעביר הזבוב ולמזון שלנו.</p>	<p>הקדמה</p>
<p>התלמידים – ♦ ידונו על שמירת ניקיון כדי למנוע הגעת זבובים. ♦ יביאו לכיתה תצלום של זבוב ויתבוננו בו.</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים – ♦ יקראו את הטקסט. ♦ יענו על השאלות. לדוגמה: מה הופך את הזבוב למעופף? השאלה משיקה להבנת התוכן על מבנה גופו של הזבוב. שאלות אחרות מתייחסות לתכונות. ♦ יכתבו המלצות למניעת זבובים בבית, כמו: אל תשאירו פירורים על השולחן; השליכו את האשפה לפח סגור. ♦ ידונו על אמצעי התגוננות מקובלים: ריסוס, רשתות לחלונות וכדומה. אפשר להביא מכל ריסוס לכיתה, לקרוא את ההוראות שעליו ולהדגיש את הסיכון בריסוס. מה התועלת שבו? מובן שיש להישמע גם להוראות האזהרה הכתובות על המכל.</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>♦ התלמידים ישוחחו על חשיבותו של אוכל נקי.</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

עולם השיח	עולם השיח העיוני
הסוגה	טקסט מידע
הטקסט	דבורת הדבש / מתוך "טוב לדעת" (עמ' 73)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	הרחבת ידע העולם בהקשר למשל הכרת המאפיינים הלשוניים של שיח המידע: שאילת שאלות ומתן תשובות בלשון עובדתית
הקדמה	טקסט זה מופיע בהקשר של הטקסט הקודם, המציג את הזבוב כיצור מזיק. לעומתו, הדבורה מוצגת כמי שממתיקה לנו את החיים, יצור מועיל למרות הסכנה שבעקיצה. כפי שנראה בטקסט הזה, בעולם שיח המידע שואלים שאלות ומחפשים תשובות בלשון עובדתית וחד־משמעית.
פעילויות טרום קריאה	התלמידים – ♦ יביאו תצלום של דבורה וידונו במבנה גופה. ♦ יבקרו בכוורת.
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים – ♦ יקראו את הטקסט וישאלו שאלות שהתשובות עליהן כתובות בטקסט: מה מייצרת הדבורה? מה מבנה גופה? ממה היא ניזונה? מה עושה הדבורה כדי להתגונן? ♦ יכתבו הוראות אזהרה והוראות התנהגות במקרה של עקיצה. תפקיד המורה לפתח דיון על פחד מדבורים, מזבובים ומחרקים שונים ולשאל: ממי אנחנו יותר מפחדים – מזבוב או מדבורה? מי מזיק לנו יותר? מי עוקץ? מי מזהם?
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	♦ התלמידים יערכו השוואה בין הזבוב לבין הדבורה על פי קריטריונים המתאימים לקבוצות של בעלי חיים. מה ידוע לנו על הזבוב? כיצד נראה הזבוב ומדוע מסלקים זבובים? (עמ' 74).

עולם השיח	העיוני
הסוגה	טקסט מידע
הטקסט	על הדבש ועל העוקץ / אבי ארבל (עמ' 75)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	<p>1. הרחבת הידע על תהליך יצירתו של הדבש</p> <p>2. קידום הבנת הטקסט בעזרת זיהוי חלקיו</p> <p>1. הכרת לשון שיח המידע</p> <p>2. הכרת מילים המסמנות מושגי מדע</p>
הקדמה	<p>טקסט המידע הנוכחי מחזק את המשל שנלמד ואת הפתגם שלמדו בעקבותיו – "לא על העוקץ מכבדים אותי כי אם על הדבש". מאחר שחלק מתהליך ההבנה של טקסט המידע קשור ליכולת של הקורא לזהות את חלקיו, חשוב לשים לב שבטקסט המידע שלפנינו יש משפט פתיחה, ואחריו משפטים המסבירים את התהליך של יצירת הדבש; שוב משפט פותח, ואחריו משפטים המסבירים מה מכיל הדבש.</p>
פעילויות טרום קריאה	<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יחקרו מה מכיל הדבש ומהי התועלת בו. ◆ יספרו על המידע שאספו.
פעילויות במהלך הקריאה	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את הטקסט. ◆ יענו על השאלה בתשובות המסבירות את התהליך על פי סדרו. ◆ יענו על השאלה בתשובות המסבירות מה מכיל הדבש.
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים ישוחחו עם חברים על כוורת: כיצד מתנהלת הפעילות בכוורת?

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	אגדת חז"ל
הטקסט	שלמה המלך והדבורים (עמ' 76)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות העיסוק בשפה	<p>הרחבת הידע על תהליך יצירת הדבש מפגש עם אגדת חז"ל: עמידה על ערכי האדם המובלעים בה והפקת הנאה מהמעשים הפלאיים המתוארים</p> <p>1. הכרת לשון המשל, שחלק ממאפייניה דומים ללשון המקרא 2. קידום מודעות למילים בעלות אותיות משותפות שיש ביניהן קשר של משמעות והן רלוונטיות לתכונותיו של המלך שלמה הנזכרות בטקסט</p>
הקדמה	<p>על אגדות חז"ל: מטרת האגדה היא להוסיף מעשים פלאיים לדמויות ולהיענות למטרות מסוימות. האגדות מראות דרכי חיים של אנשים בעלי דרגת מוסריות גבוהה, המשמשים מופת ודוגמה לחיזוק רוחו של האדם במאבקיו (מנהיגים רוחניים, צדיקים מפשרי העם). בדרך כלל האגדה מעלה על נס את ערכי האדם ומדגישה את חשיבותם של המעשים הקטנים שבזכותם האדם זוכה לכבוד והערכה. הצורה הספרותית של האגדה מקרבת את הקורא להבנת חכמת החיים המסתתרת בה (רות, 1977). האגדה "שלמה המלך והדבורים" מספרת על שלמה המלך שהצטיין בחכמתו וזכה לבנות את בית המקדש, אך נוכח לדעת שיש חכמה ממנו – הדבורה.</p>
פעילויות טרום קריאה	<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יתוודעו לשלמה המלך ולפועלו. ◆ מומלץ להביא תצלום של בית המקדש ולהראות את תפארתו ואת תבונת בנייתו.
פעילויות במהלך הקריאה	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) – התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את הסיפור. ◆ ילמדו שלמה המלך היה סקרן ואהב ללמוד. ◆ יבינו שהדבורה היא יצור חכם וחרוץ. ◆ יבינו שלמה היה גאה בחכמתו ולמד שיש חִכְמָה ממנו. ◆ ילמדו על דבורת הדבש ועל השלבים של יצירת הדבש.

<p>הצעות לפעילויות לשוניות התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יבינו מתוך מסיחים את משמעות המילים "טחו" ו"ברייה". ◆ ישלימו משפטים במילים השייכות לאותה משפחה. ◆ יציינו אילו אותיות חוזרות במילים מאותה משפחה. <p>שתי הפעילויות האחרונות רלוונטיות מאוד לשתי התכונות המיוחסות למלך שלמה בטקסט - גאווה וחכמה. אותיות השורש של שתי אלה מופיעות בתרגיל.</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה (המשך)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ ייכנסו לגוגל, יקלידו "דבורת הדבש" ויקראו על התהליך המלא של יצירת הדבש. הטקסט מלווה בתמונות. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יופנו ליחידה המתקשבת "שלמה המלך והדבורה". 	<p>פעילות בסביבה המתקשבת</p>

עולם השיח הספרותי	עולם השיח
משל	הסוגה
האריה והעכבר / אזופוס (עמ' 79)	הטקסט
<ol style="list-style-type: none"> 1. קידום ההבנה שהשונים - שווים בהיבטים מסוימים 2. הכרה בכוחו של דו־שיח לפוגג חוסר אמון וליישר את ההדורים <ol style="list-style-type: none"> 1. למידה על תהליכים פנימיים המתרחשים בעולם האמיתי אף שעל פניו אין המשל עוסק בעולם המציאותי 2. הפגשת הילד עם בעיות ושאלות המעסיקות אותו כגון קנאה ותחרות 3. הפנמת מסר על היכולת הגנוזה בכל אחד - הפנמה המסייעת בעיצוב תכונותיו ומאווייו של הקורא הצעיר 4. מתן ביטוי למחשבות, לרגשות ולהבעת עמדה <ol style="list-style-type: none"> 1. הרחבת אוצר הביטויים 2. פיתוח השפה באמצעות רכישת מילים והיפוכן 	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p>

<p>הקדמה</p>	<p>כבר ראינו שהמשל הוא חלק מסוגת הסיפור העממי, שאחרות מתת־סוגותיה הן החידה, האגדה, המעשייה ושיר הערש. משלי אזופוס מעובדים לילדים ומשמשים כלי להעברת מסרים חינוכיים כאחד האמצעים לעיצוב תכונותיו ומאוויו של הילד. הדמויות במשלים הן מעולמו הקרוב של הילד והאינטראקציה בין הדמויות דומה לאינטראקציות בחיי היומיום בסביבה המוכרת לילד: יחסי אהבה, קנאה, תחרות וכדומה. תוך כדי קריאת משלים והאזנה להם הילד לומד על תהליכים פנימיים המתרחשים בו. במשל הנוכחי שלפנינו – בעלי חיים המייצגים מצבים מנוגדים: עכבר כלוא ואריה חופשי, אריה כלוא ועכבר חופשי. יש לפתח דיון על שונים שבעניינים מסוימים הם גם שווים. כל אחד יכול לנסות כוחו בפתרון בעיות.</p>
<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<p>♦ התלמידים ידונו על מקרים שבהם דו־שיח הביא להשלמה ולפשרה בין חברים שהיה ביניהם חוסר אמון או סכסוך.</p>
<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ יקראו את המשל בקריאה קולית. ♦ ילמדו שבעלי חיים הם חד־ממדיים ומייצגים תכונות או תופעות. הם מאופיינים בסטראוטיפים: גדול וחזק מול קטן וחלש. ♦ בעלי החיים משולים לבני אדם יסווגו את התכונות לסוג האדם. ♦ ילמדו שהנמשל מציע פתרון, שהמסר גלוי וברור והלקח נלמד. גם קטן יכול להציל גדול וחזק. ♦ יסבירו את הקשר בין הניב "השיב טובה תחת טובה" ובין המשל. ♦ יארגנו את התוכן בתרשים זרימה <p>הצעות לפעילויות לשוניות אוצר מילים התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ יפרשו ביטויים מן הסיפור: "מתחנן על נפשו" ו"משיב טובה תחת טובה". ♦ יזהו בסיפור מלים והיפוכן. הסיפור בנוי ממילים מנוגדות: חזק מול חלש, קטן מול גדול וכדומה. ידוע כיום שרכישת מילים והיפוכן היא תהליך למידה חשוב בשפה.

<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יספרו על מקרים בכיתה שבהם תלמידים חלשים המשמשים מושא ללעג, מגלים את כוחם ואת יעילותם. ◆ התלמידים ישוו את המשלים "הדבורה והזבוב" ו"האריה והעכבר" בהתאם לנושאי השוואה: גודל, מבנה, תועלת ונזק. יצירת טבלת השוואה היא חלק מלימוד הטקסט האינטראקטיבי (עמ' 83). ◆ מומלץ לבדוק את הסיפור בעזרת דף המשוב לשיח דבור. כמו כן גמי ותולי מדגימים התבוננות רפלקטיבית על הרלוונטיות של השיח הדבור שלהם (עמ' 80 בספר) (ראו חוקי גרייס בעמ' 241 במד"ל). 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יופנו ליחידה המתקשבת "האריה והעכבר". 	<p>פעילות בסביבה המתקשבת</p>

נושא התוכן	אנחנו ומה שסביבנו (עמ' 85)
	הנושא עוסק במנהיגות, בשולט ונשלט וביכולתו של הפרט לחולל שינוי. נושא זה מעגן את הפרט בתוך החברה שבה הוא חי.
עולם השיח	עולם השיח העיוני
הסוגה	טקסט מידע
הטקסט	הצפדע / מתוך "חיות בצבעים" (עמ' 87)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	הרחבת הידע על הצפדע 1. הכרת לשון שיח המידע 2. הכרת מילים המסמנות מושגי מדע
הקדמה	בעולם השיח העיוני שואלים שאלות על העולם שסביבנו ומחפשים עליהן תשובות. טקסט המידע שלפנינו נותן תשובות על שאלות שעניינן מאפיינים משותפים – שאלות שאפשר לשאול על כל בעלי החיים. הטקסט הובא כדי להרחיב את הידע על תכונות הצפדע לפני קריאת הסיפור "מלך הצפדעים".
פעילויות טרום קריאה	♦ התלמידים יבינו את משמעות המונח דו־חיים.
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים – ♦ יקראו את טקסט המידע קריאה דמומה. ♦ יענו על השאלות באמצעות סימון השורה שהתשובה כתובה בה, שעניינה שייכות משפחתית, מזון, מבנה גוף, מקום מְחִיָה ותכונות. חשוב שהתלמידים יכירו את העובדות הללו, שישמשו דגם (מודל) לאיסוף מידע על בעלי חיים אחרים (עמ' 87). הצעות לפעילויות לשוניות התלמידים – ♦ יסבירו את המושגים דו־חיים, לשון דביקה, ומקורות מים. ♦ יעסקו בבעל החיים והקולות שהוא משמיע (קולות־קולות, עמ' 88). העיסוק מזמן חשיבה על ההבדל בין שפת בני האדם לקולות בעלי החיים
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	♦ התלמידים ילמדו על שלבי התפתחות הצפדע, יציירו את השלבים ויכתבו אותם ברצף הנכון (עמ' 89).

עולם השיח	עולם השיח העיוני
הסוגה	טקסט מידע
הטקסט	החסידה / מתוך "טוב לדעת" (עמ' 90)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	הרחבת הידע על החסידה בהקשר לסיפור מלך הצפרדעים חזרה על אותיות האלף-בית
הקדמה	הצפרדע והחסידה מופיעות לרוב בסיפורי עם ומשלים. הפעם התלמידים יעסקו בפעילות מטרימה על החסידה בקשר לסיפור "מלך הצפרדעים".
פעילויות טרום קריאה	♦ התלמידים יסקרו משלים שבהם משתתפת חסידה, לדוגמה: "החסידה והשועל", ויסקרו את תפקידיה במשלים השונים.
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים – ♦ יקראו את הטקסט בקריאה דמומה. ♦ יסמנו את התשובות בצבעים שונים (עמ' 90). ♦ יבחינו במאפיינים המיוחדים שיש לחסידה: מבשרת האביב, מקשקשת במקור לשלום, מסורה לצאצאיה ועוד.
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	♦ יחזרו על סדר אותיות האלף-בית בציוור החסידה (עמ' 91). אגב יצירת הציוור ישננו ויפנימו את סדרן. שני הטקסטים שלעיל משרתים מטרה אינטרטקסטואלית: הם רלוונטיים לסיפור "מלך הצפרדעים". הם מסבירים את הקשר בין הצפרדע ובין החסידה (מקום המחיה, הפרשי הגודל, המזון וכדומה).

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	סיפור עם
הטקסט	מלך הצפרדעים (עמ' 93)
מטרות ההוראה	
א. מטרות כלליות	<p>1. קידום הבנת הטקסט באמצעות זיהוי קשרים סיבתיים</p> <p>2. קידום יכולת שחזור הטקסט באמצעות מקדם ארגון (תרשים זרימה)</p>
ב. מטרות ספרותיות	<p>1. למידה על תופעות חברתיות בעולם האמיתי אף שעל פניו אין הסיפור משל עוסק בעולם המציאותי</p> <p>2. הפגשת הקורא הצעיר עם יצירה שלקחה נוגע גם בעולמו – סוף מעשה במחשבה תחילה</p>
ג. מטרות העיסוק בשפה	<p>1. הבנת מקומם של הפעלים בסיפור: פעלים בעבר מקדמים את העלילה; פעלים בהווה מציינים מצבים.</p> <p>2. רכישת ידע על שימוש נכון בשם המספר</p>
הקדמה	<p>זהו סיפור עם בעל יסודות של משל על מי שמחפש מלך לשם פאר והדר ואינו יודע שלמלך גם פנים אכזריות. סיפורי עם, ובעיקר משלים, תפקידם לחנך וללמד. בסיפור שלפנינו המלך – האריה מלמד את הצפרדעים שלעתים יש לשקול היטב את הבקשה, כיוון שהמצב יכול להיות רע יותר ממה שהיה קודם לכן. (רות, 1977). המלך – האריה נחשב תמיד למלך החיות. החסידה נחשבת במשלים ליצור חכם וגאה בעצמו. הצפרדע נחשבת לחיה נחותה יותר. היא חיה בביצה המעופשת ומשמשת דימוי לפשוטי העם.</p> <p>במשל שלפנינו החסידה הופכת להיות שליטה אכזרית וקטלנית, והצפרדעים המסכנות, הן שהביאו על עצמן את הצרה הזו: מלכה אכזרית וקטלנית. בדומה למשל הקודם גם המשל הזה מספק ידע על חיי הטבע: צפרדעים משמשות מאכל לחסידות.</p> <p>הלכידות בשיח הסיפור הזה מושגת באמצעות קשרים של סיבה ותוצאה. לדוגמה: הסיבה – "משעמם לנו בביצה". התוצאה – "שלח המלך את החסידה אל הביצה". מבנה זה הוא אחד ממאפייני הנרטיב. התלמידים יזהו את הקשרים הסיבתיים ויבינו את מטרת הטקסט.</p>
פעילויות טרום קריאה	<p>♦ התלמידים ימלאו את תעודת הזהות לצפרדע כפעילות מטרימה (עמ' 92).</p>

<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את הסיפור בקריאה קולית. ◆ יעלו ידע רלוונטי קודם על חייהן של הצפרדע ושל החסידה. ◆ יגלו שיש שתי בעיות בסיפור: האחת – לעם הצפרדעים חסר מלך, השנייה – עם הצפרדעים מקבל מלך, אבל מתאכזב ממנו קשות. ◆ יביעו דעה על התנהגותן של הצפרדעים (סוגת הטיעון): יעלו נימוקים והוכחות ויסיקו מסקנות. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ יכתבו משפטים עיקריים לתמונות המוצגות ברצף (עמ' 94, 95). ◆ יבחינו בין היגדים שכתובים בסיפור לבין היגדים שאינם כתובים (עמ' 98). ◆ יארגנו את התרשים זרימה על פי קשרי סיבה תוצאה (עמ' 96). <p>הצעות לפעילויות לשוניות</p> <p>הפעילויות הלשוניות נובעות ישירות מן הטקסט "מלך הצפרדעים", המכיל פעלים בעבר לציון העלילה ופעלים בהווה לציון מצבים.</p> <p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ימיינו בטבלה פעלים המופיעים בסיפור: לפעלים בעבר ולפעלים בהווה (עמ' 101). ◆ יגלו באיזה זמן כתובים רוב הפעלים לאורך הסיפור ובאיזה זמן מופיעים הפעלים בסוף הסיפור (עמ' 101). ◆ ילמדו על ההבדל בין השפה הדבורה ובין השפה הכתובה. בשפת הסיפור הפועל עשוי לבוא לפני הנושא – "שלח האריה". בשפת הדיבור הנושא מופיע לפני הפועל – "האריה שלח" (עמ' 102). ◆ ילמדו את שם המספר ואת התאמתו לשם העצם. בסיפור יש צפרדעים וחסידות, ואפשר לנצל זאת להתאמת שם המספר לשם העצם (תה"ל עמ' 94, הישג 8, תיבה 8). חשוב להציג בכיתה את טבלת שמות המספרים בזכר ובנקבה מאחת עד עשר. שם המספר נחשב לאחד השדות הבעייתיים ברכישת האוריינות הלשונית וכדאי להתחיל ללמד אותו כבר בכיתה ב' בהקשר המזמן אותו והמכיל משתתפים רבים (עמ' 103, 104). 	<p>פעילויות במהלך הקריאה (המשך)</p>

פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	<p style="text-align: center;">התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יספרו את הסיפור ברצף וישחזרו אותו במחברת שפה בעזרת התרשים. ◆ יבדקו את הסיפור בעזרת דף המשוב (עמ' 226). ◆ יכירו את הפתגם המתאים: "סוף מעשה במחשבה תחילה". רצוי לתת דוגמאות של מצבים המתאימים לפתגם. הפתגם מסכם את המעשה, מלמד לקח ומשרת את האירועים השונים בחיי היומיום. חשוב להכיר ביטויים, פתגמים וניבים שכיחים (תה"ל עמ' 95, הישג 8, תיבה 10; עמ' 86, הישג 4, תיבה 3). התלמידים יתארו מצבים שבהם הצטערו בדיעבד על מעשה שעשו. ◆ ישוחחו עם המורה על מנהיגות, על חשיבות המנהיג, על תכונות הנדרשות למנהיג ועל אכזבות ממנהיג. ◆ יספרו על מעשים שעשו והצטערו עליהם. ◆ ילמדו מן המקורות על אירועים דומים (עמ' 99).
---	--

עולם השיח של המקורות היהודיים	עולם השיח
טקסט מידע: פסוקים, היגדים	הסוגה
"סוף מעשה במחשבה תחילה" (עמ' 99)	הטקסט
<p>הכרת המקור לפתגם המופיע בסיפור</p> <p>הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>לקריאה במקורות תרומה נכבדה לחינוך לשוני ותרבותי של התלמידים. קריאה זו מצריכה מימונת ייחודית להבנת הטקסטים המקראיים. מפגש עם טקסטים מהמקורות היהודיים הוא רכיב משמעותי בבניית המאגר התרבותי – לשוני של אדם יהודי בישראל. ניתן לקרוא טקסטים אלה מנקודות מבט שונות כגון דתית לאומית, היסטורית, פילוסופית, ספרותית, לשונית ואחרות (ת"ל לחינוך לשוני, תשס"ג, עמ' 81). התורה איננה מטילה חובה על בני ישראל למנות מלך. היא רק מניחה מראש שהם עתידים לעמוד בפני הניסיון לעשות זאת. הגישה למינוי מלך היא שזהו מוסד נסבל אבל לא רצוי מבחינה דתית. מינוי מלך מתפרש ככניעה לחולשה אנושית. הראשון במלכי ישראל הוא שאול, שנמשח למלך בידי שמואל בהתאם להוראות ה' ובהסכמת העם. אחר כך נלחם בפלשתים ובאויבים רבים שקמו לישראל. במצוות ה' היה על שמואל להרוג את מלך עמלק, אך הוא לא עשה זאת ומלוכתו הסתיימה בסימן חולשה.</p>	הקדמה

<p>♦ יתנהל דיון: מדוע אנשים זקוקים למנהיג כדוגמת מלך?</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) תפקיד המורה -</p> <p>♦ לקרוא את הציטטה ולהשוות בין דרישת בני ישראל להמליך עליהם מלך ובין דרישת הצפרדעים להמליך עליהם מלך. העם במצוקה ומתנהלת נגדו מלחמה (עמ' 99).</p> <p>♦ להשוות את מצבו של העם שקיבל אזהרה מפני מלך עם מצבם של הצפרדעים שלא קיבלו אזהרה.</p> <p>♦ לבסס את הבנת הפתגם "סוף מעשה במחשבה תחילה" בהקשר להשוואה.</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה (עמ' 100)</p>
<p>התלמידים -</p> <p>♦ ישוו בין תפקידם של מלכים היום לתפקידם בעבר ויעלו שמות מלכים ומלכות בהווה (עמ' 100).</p> <p>♦ יסקרו מלכים באגדות שקראו: מי מהם היה מלך טוב ומי לא (עמ' 100).</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>עולם השיח הספרותי</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>שיר</p>	<p>הסוגה</p>
<p>הצפרדע מרוצה / נירה הראל (עמ' 105)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>1. הפגשת הקורא הצעיר עם שיר לירי־תיאורי והומוריסטי הנוגע לעולמו של הילד; יצירת אינטראקציה באמצעות הבעת מחשבות ורגשות (איך זה להיות מלך? מתי מרוצים?)</p> <p>2. קידום הבנת מצבים מנוגדים (שביעות רצון לעומת חוסר שביעות רצון - מרוצה/לא מרוצה)</p> <p>3. יצירת ערנות ליסודות המוזיקליים בשיר (חריזה, חזרתיות היוצרת קצב) ועמידה על תרומתם לשיר</p> <p>4. הרחבת משמעותו של השיר באמצעות יצירת קשרים עם יצירות אחרות באותו נושא תוכן</p> <p>זימון מחשבה על השפה</p>	<p>מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>

<p>הקדמה</p>	<p>השיר הלירי וההומוריסטי הזה מוסר מידע המסתתר בטקסט: מקום המחיה של הצפרדע – הביצה. אף שהביצה אינה נקייה, מרגישה הצפרדע כמלכה: מתבטלת, נהנית, מולכת בביצה. השיר נכתב ברוח מודרנית: אין לו מאפיינים ייחודיים. שיר לירי תיאורי עונה למאפיינים של זמן הווה, אוניברסליות, אקטואליות, מוזיקליות וכדומה (רות, 1977; ברוך, 2001).</p>
<p>הקדמה (המשך)</p>	<p>השיר שולב כאן כפעילות אינטרטקסטואלית כדי ליצור קשרים בין יצירה ליצירה בעניין הצפרדעים וכדי להרחיב את משמעותה של היצירה באמצעות יצירות שונות. התלמידים ידונו בתחושת שביעות הרצון לעומת חוסר שביעות רצון (מרוצה/לא מרוצה). הקצב בשיר והחריזה עוזרים לתלמידים לזכור אותו. החזרתיות בפזמון "מרו-מרוצה" מזכירה שירי משחק ומעלה את המוטיבציה לקרוא אותו ולחייך.</p>
<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<p>♦ יתנהל דיון בדימוי "להרגיש כמו מלך או מלכה".</p>
<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים – ♦ יקראו את השיר וידונו ברגשותיהם: מתי אינם מרוצים ומתי הם מרוצים מאוד.</p>
<p>פעילויות במהלך הקריאה (המשך)</p>	<p>♦ יקראו את הבית האחרון, שבו מביעה המחברת משאלה להיות מרוצה כמו הצפרדע ויביעו את הזדהותם עם המשאלה. ♦ ישלימו את המשפטים החסרים. ♦ ילמדו על מאפייני השיר: בתים, פזמון חוזר וחריזה.</p>
<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>	<p>התלמידים – ♦ יכתבו ויספרו על תחושות ורגשות: איך זה להרגיש כמו מלך או מלכה? איזה כיף להתבטל לפעמים! (עמ' 107) ♦ ישוו בין השיר לסיפור: ימצאו היכן כתובים משפטים המוצגים לפניו (עמ' 108). הצעות לפעילויות לשוניות ♦ התלמידים ישימו לב שיש חרוזים הנגמרים בצליל דומה, וכאלה המסתיימים בדיוק באותו צליל (עיצורים זהים). ♦ התלמידים יאתרו חרוזים בשיר וישלימו את המילה החסרה. הפניית תשומת הלב לפונולוגיה מחזקת את הקשר של הילדים לשפה ומזמנת מחשבה על השפה (עמ' 108).</p>

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר
הטקסט	ישמרני אלוהים / ע' הלל (עמ' 109)
מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות	<p>1. הפגשת הקורא הצעיר עם שיר אפי (בעל מוטיב סיפורי) קומי</p> <p>2. קידום ההבנה של מושג השררה - באמצעות הומור</p> <p>3. יצירת ערנות ליסודות המוזיקליים בשיר (חריזה ומקצב) ועמידה על תרומתם לשיר</p> <p>4. הבחנה בעיצוב השיר על הדף (שורות קצרות) ובתרומתו למשמעות השיר</p> <p>5. הרחבת משמעותו של השיר באמצעות יצירת קשרים עם יצירות אחרות באותו נושא תוכן</p> <p>הבנת משמעותם של ביטויי פליאה</p>
ב. מטרות העיסוק בשפה	
הקדמה	<p>היבט נוסף של היחסים המסוכנים בין צפרדעים לחסידות מופיע בשיר הנפלא הזה של ע' הלל. גם השיר הזה שולב כאן בפעילות אינטרטקסטואלית, כדי ליצור קשרים בין יצירה ליצירה בנושא התוכן וכדי להרחיב את משמעותה של היצירה באמצעות יצירות שונות. השיר כתוב בהומור רב כדו־שיח עם חסידה ומנקודת מבטה.</p> <p>יצירה זו יכולה להיחשב הן כשיר והן כדו־שיח סיפורי - הצבת השורות מאפשרת לחוש במקצב ובחריזה. אפשר להסיק שזהו שיר אפי: שיר בעל מוטיב סיפורי הבא לידי ביטוי בדו־שיח על גבול הריאיון, המתקיים בין שתי הדמויות. השיר נכתב בשפה יומיומית עם אפקט קומי היוצר הפתעה (ברוך, 2001).</p>
פעילויות טרום קריאה	<p>♦ יתנהל דיון: האם שמעתם את הביטוי "ישמרני אלוהים"? באילו מצבים?</p>

<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את השיר בתפקידים: בתפקיד המחבר ובתפקיד החסידה שעונה לו. ◆ ישימו לב להומור האכזרי במקצת ולקצביות השיר. ◆ יבחינו בשפת השיר: שורות קצרות, משפטים לא מפורטים ("שום דבר, רואה צפרדע, פלום!") , וחרוזה. ישוו עם משפטים בסגנון אחר הכתובים בסיפור (עמ' 110). 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יחפשו ביצירות ספרות ביטויי פליאה וקריאה (מסתיימים בסימן פליאה ובסימן קריאה). 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

עולם השיח הספרותי	עולם השיח
שיר	הסוגה
מלך הכיתה / חגית בנזימן (עמ' 111)	הטקסט
<p>1. עירור הזדהות עם הילד העומד במרכז השיר</p> <p>2. הפגשת הקורא הצעיר עם שיר המציג סיטואציה הקרובה לעולמו</p> <p>3. בחינת ההיבטים השונים של מנהיגות הכיתה והעמקת התובנות הבנת תפקידן של מילות הסלנג בשיר</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>היצירה עוסקת במנהיגות בכיתה. השיר יוצר מיד רגש הזדהות. הקורא משמש בשיר זה כמאזין המזדהה עם הסיטואציה המוצגת בשיר. נכרתת כאן ברית בין הקורא לילד העומד במרכז השיר - ברית שלמבוגרים אין בה חלק.</p>	הקדמה
<ul style="list-style-type: none"> ◆ יתנהל דיון בנושא הקרוב לעולמם של הילדים: מעמדות בכיתה. 	<p>פעילויות טרום קריאה</p>

<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את השיר. ◆ ידונו עם המורה על מנהיגי כיתה. אילו תכונות הופכות תלמיד למנהיג? ◆ ידונו: מדוע ילדים רוצים להיות מלכי הכיתה או לפחות להיות חברים של המלכה או של המלך? ◆ ידברו על תחושות ועל רגשות הקשורים במנהיגותו של מלך הכיתה. ◆ ידונו בכישלונות ובאכזבות הכרוכים בניסיון לתפוס מעמד של מלך הכיתה. ◆ ידונו: האם מלך הכיתה או מלכת הכיתה אהובים על התלמידים? <p>הצעות לפעילויות לשוניות</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ חרוז מאה אחוז – התלמידים יאתרו חרוזים בשיר ויכתבו אותם. ◆ התלמידים יאתרו את מילות הסלנג המופיעות בשיר – מילים שבאמצעותן מנסה הילד לקנות לו מעמד (עמ' 114). ◆ התלמידים יכתבו דוגמאות לפרשנויות השונות שיש לביטוי "חבל על הזמן": 1. כפשוטו – בזבוז זמן. 2. שם תואר לציון דבר נפלא. 3. שם תואר לציון דבר נורא (עמ' 114). 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ מספרים וכותבים על מעמדו של מלך הכיתה או מלכת הכיתה מזווית ראייה אישית (עמ' 113). 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>עולם השיח הספרותי</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>אגדת חז"ל</p>	<p>הסוגה</p>
<p>משה הרועה / רבקה אליצור (עמ' 115)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>עמידה על התכונות הנדרשות ממנהיג קירוב דמותו של משה לקורא הצעיר הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p>

<p>הקדמה</p>	<p>האגדה שלפנינו באה להרחיב את הנאמר על משה (שמות, פרק ג) ולהפנות זרקור לסגנון מנהיגותו. הסיפור המקראי מצומצם, ואינו עוסק בתיאור דמויות ופרטי אירועים. תפקידה של האגדה להעניק תכונות אנושיות לדמות המופיעה בספרי התנ"ך ולקרב אותה ואת מעשיה לקורא (רות, 1977). באגדה זו מצטייר מצטייר משה כבעל תכונות המתאימות למנהיג. הוא רחום ומבין את הגדי הקטן, המסמל את עם ישראל. תכונות אלה חיוניות למנהיג שצריך להוביל את העם. העיסוק בשפת המקורות נעשה בשיעורי תורה בכיתות ב', ובהקשר לחגים. קריאת סיפורים מאגדות חז"ל מכניסה את התלמיד לעולם השיח המקראי באמצעות טקסט מעולם שיח אחר. נוצרת מוכנות למאפיינים הלשוניים והמבניים שיפגשו במקרא.</p>
<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<p>◆ דיון במשמעות המושג רועה.</p>
<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <p>◆ יקראו את אגדת חז"ל, המרחיבה את הידע של התלמיד על משה המנהיג: כיצד נבחר משה ומדוע?</p> <p>◆ ילמדו על המבחן שהקדוש ברוך מעמיד בו את משה.</p> <p>◆ יערכו השוואה בין "מלך הכיתה" ובין "משה הרועה" ויבחינו בתכונותיהם (עמ' 116).</p> <p>הצעות לפעילות לשונית</p> <p>◆ התלמידים ישוו בין לשון ימינו ללשון אגדות חז"ל. לדוגמה: בשפת הדיבור – "אולי יפול הגדי"; בשפת האגדה – "שמא יפול הגדי" (עמ' 117).</p>
<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>	<p>התלמידים –</p> <p>◆ יקבלו תצלומים של מנהיגים בישראל ושל נושאי תפקידים בכירים מסביבתם הקרובה.</p> <p>◆ יכתבו את שמותיהם וירחיבו מעט על ייחודם (עמ' 118).</p> <p>◆ יעריכו מצבים של מנהיגות בלתי נסבלת בעולמות שיח אפשריים (עמ' 117).</p>

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר
הטקסט	המלך צב־צב / ד"ר זוס (עמ' 119) עברית: לאה גולדברג
מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות ב. מטרות העיסוק בשפה	1. פיתוח ההבחנה בין יסודות מציאותיים ובין יסודות דמיוניים 2. פיתוח היכולת לגלות משמעויות מפורשות וסמויות (ביצירה זו – המפורשות כולן בעולם הדמיון; הסמויות – בעולם המציאות) 3. הפקת הנאה מייחוס תכונות אנושיות לצבים (האנשה) 4. קידום ההבנה באשר ליכולתו של הפרט – הקטן החלש – לחולל שינוי בחברה 1. הבנת תפקיד התארים כמוסיפים מידע על הדמויות ועל הסיבות לפעילותן 2. קידום יכולת ההבחנה בקולות בסיפור
הקדמה	זהו שיר־סיפור הבנוי כמעשייה. היצירה פותחת באווירה שלווה ומתרחשת בארץ לא ידועה, בראשה מלך לא מסוים, תאב שלטון (גולדברג, 1978). מתקיים דו־שיח בין המלך ובין הצב מק ויש חזרות רבות על המקום ועל גבולות הממלכה של הצב. יש מוטיבים על טבעיים (צבים מדברים, צבים מולכים, ארץ דמיונית: לא־פה־הי), וכמובן יש עימות בין שתי הדמויות המרכזיות. השיר־סיפור מתווה את דרכו של מלך מגלומן שסופו ליפול הודות לצב קטן ואמיץ אחד, המצליח לעורר את המרד ולנצח. לשיר מסר חינוכי על יכולתו של הפרט לחולל שינוי בחברה. תאוות השלטון של המלך צב־צב אינה יודעת שובעה: בתחילת שלטונו הוא יושב על תשעה צבים, אך במהרה מגיע מספרם למאה ואח"כ לאלף שבע מאות ושניים. בסופו של דבר מצליח נתין אחד להחזיר את המצב לקדמותו, והסיפור שב לשלוותו ההתחלתית. התלמידים ייווכחו בכוחו של הפרט הקטן למרוד ולדרוש את צדקתו.
פעילויות טרום קריאה	♦ אפשר לעורר דיון על המחאה החברתית שהתעוררה בארץ: "העם דורש צדק חברתי". מהו צדק חברתי בישראל של ימינו?
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) – התלמידים – ♦ יבחינו בין הגיבורים השונים ובשאיפותיהם. ♦ יבינו את חשיבות החופש. ♦ יבינו את תפקידו של הצב מק – הובלת המרד (עמ' 122).

<p align="center">הצעות לפעילויות לשוניות - התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יתאימו בין מילים המבטאות יחסי כוחות (עמ' 123). ◆ ישלימו את תקציר הסיפור בתארים (ייעזרו במחסן התארים). התארים המופיעים בטקסט מוסיפים מידע רב על הדמויות ועל הסיבות לפעילותן (עמ' 124). ◆ יבחינו בקולות הנשמעים: תחנונים, קריאות כאב, פקודות (עמ' 123). 	<p align="center">פעילויות במהלך הקריאה (המשך)</p>
<p align="center">- התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יכתבו את תולדות המגדל עד להתמוטטותו. ◆ יציגו בכיתה את תולדות המגדל בכל דרך שיבחרו: בעלילון, בציור במגדל שבנוי כאקורדיון מאונך וכדומה. 	<p align="center">פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p align="center">עולם השיח העיוני ועולם השיח של תקשורת ההמונים</p>	<p align="center">עולם השיח</p>
<p align="center">טקסט מידע: ריאיון (עמ' 125)</p>	<p align="center">הסוגה</p>
<p align="center">שבים לסופר היוצר</p>	<p align="center">הטקסט</p>
<p>1. הכרת היוצר ומה שעומד מאחורי כתיבת היצירה</p> <p>2. הכרת סוגת הריאיון</p> <p align="center">התאמת הלשון לנסיבות התקשורתיות: תפקידי הנמען והמוען</p>	<p align="center">מטרות ההוראה</p> <p align="center">א. מטרות כלליות</p> <p align="center">ב. מטרות בתחום העיסוק בשפה</p>
<p>הריאיון הוא שיחה בין עיתונאי לבין מרואיין, שעיקרה שאלות שמפנה העיתונאי למרואיין. מטרת הריאיון לקבל מידע בנושא מסוים לשם הצגתו לציבור, ובפרט כדי להציג את דעותיו של המרואיין. לעתים משתתפים בריאיון יותר מאשר מראיין אחד. הריאיון הוא אחד הכלים הנפוצים המשמשים את אמצעי התקשורת: עיתונים, רדיו, טלוויזיה (לפעמים בשידור חי ולפעמים בשידור לאחר עריכה). טכניקות הריאיון: מפגש פנים מול פנים, שיחת טלפון, התכתבות בדואר אלקטרוני, ריאיון בטלוויזיה (ויקיפדיה, האנציקלופדיה החופשית).</p> <p>באמצעות הריאיון יכירו התלמידים את היוצר ויבינו מה עומד מאחורי כתיבתו.</p>	<p align="center">הקדמה</p>

<ul style="list-style-type: none"> ◆ הילדים יספרו על ספרים של אפרים סידון שבחרו לקרוא. ◆ הילדים יקימו בכיתה פינה ובה יוצגו הספרים האהובים. ◆ תלמידים שלא קראו ספרים מסוימים, יוכלו לעיין בכריכות הספרים ולעלעל בהם. 	פעילויות טרום קריאה
<p style="text-align: center;">הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יקראו את הריאיון הקצר, המורכב משאלות אישיות ומשאלות הנוגעות ביצירות הנלמדות (עמ' 125–126). ◆ התלמידים יחברו שאלות שמסקרנות אותם (על סידון ועל יצירותיו). ◆ הריאיון יתקיים במפגש עם היוצר או באמצעי תקשורת שהמורה ייצור, כגון שיח אינטרנטי והתכתבות. ◆ התלמידים ילמדו מה הן השאלות ששואלים בריאיון. 	פעילויות במהלך הקריאה
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יראיינו חברים בכיתה על ספר שקראו מסדרת הספרים שבפינת סידון. 	פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)

עולם השיח העיוני; עולם השיח הספרותי	עולם השיח
1. טקסט מידע (תקציר); 2. סיפור	הסוגה
1. תקציר הספר "עלילות פרדיננד פדהצור בקיצור" (עמ' 127) 2. עלילות פרדיננד פדהצור בקיצור	הטקסט
<p style="text-align: center;">1. קירוב התלמידים לספר</p> <p>2. הרחבת ההבנות הספרותיות באמצעות קשירת קשרים אינטרטקסטואליים (הקשר: יצירות שנכתבו או עובדו בידי אותו יוצר – אפרים סידון)</p> <p style="text-align: center;">1. העשרת אוצר המילים</p> <p>2. הכרת צירופי לשון גבוהים</p> <p>3. הפקת הנאה ממשחקי מילים המעשירים את מילונו של הילד ואת הידע הדקדוקי שלו</p>	מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות ב. מטרות העיסוק בשפה
אפרים סידון כתב ספרי ילדים רבים העוסקים בנושא מלכים ונתינים ובנושאים חברתיים העוסקים בשווים ובשונים. עיסוקו בנושאים חברתיים התאים לפרק ולכן שולב כאן ברוח אינטרטקסטואלית.	הקדמה

<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יביאו את הספר לכיתה ויקראו את התקציר. ◆ ידונו על כוחו של הפרט הקטן למרוד ולדרוש את צדקתו. יש לחשוב יחד על יחסי מנהיגים ואזרחים. 	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את הסיפור. ◆ יאתרו את הפקודות שהיטיבו עם העם ואת הפקודות שהרעו לעם. ◆ יחשבו: מה שבר את העם ומדוע מאסו במלך? ◆ יסדרו את המשפטים על פי רצף התרחשותם בסיפור (יכתבו מספרים) (עמ' 128). ◆ ידונו בצורך במנהיג. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ ישוו את הסיפורים "המלך צב־צב" ו"עלילות פרדיננד פדהצור בקיצור" לפי קריטריונים. חשוב להבין מדוע פרץ המרד בשני המקרים ומי המנצח, מה סופו של כל מלך? (עמ' 130). ◆ יצלמו או יסרקו איורים של המרד ויכתבו בבלוני דיבור דברים שנאמרים, ובעננות מחשבה – את מחשבות המשתתפים. ◆ יביימו את המרד. ◆ ההשוואה מייצרת טקסט אינטראקטיבי כנדרש בתכנית הלימודים. הנושא מעורר חשיבה לגבי תוצאות הבחירות שלנו בארץ: עד כמה השפיע עליהן המרד של הצדק החברתי. אפשר לדון גם ב"אביב העמים" בארצות ערב. המורה יפעיל שיקול דעת באשר להתאמת הדיון לתלמידי כיתה ב'. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>עולם השיח של תקשורת ההמונים</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>שלט וכרוז (עמ' 131)</p>	<p>הסוגה</p>
<p>1. הבנת הצורך בשלטים למטרות שונות</p> <p>2. הכרת מאפייניו של השלט</p> <p>הבנה שלשלטים שפה משלהם, המותאמת לנסיבות התקשורתיות</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>

<p>שלטים הם טקסטים למטרות הפעלה. התלמידים פוגשים בהם בכל מקום: בביה"ס, בשכונה, ברחובות, בחנויות וכדומה. השלטים מיועדים לציבור ומוסרים לו מידע באמצעות כיתוב וציורים. השלט שלפנינו הוא מעין כרוז המורה על פקודה.</p>	<p>הקדמה</p>
<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יוכלו לצלם סוגי שלטים בביה"ס וברחוב, להביא לכיתה את התצלומים, להעלות אותם על מחשב כיתתי (על לוח דגיטלי) או במחשבים אישיים בקבוצות. עליהם לדון בסוגי שלטים ולהבין את מהותם ואת מטרתם. ◆ יתכננו כיצד לכתוב פקודה בשלט וכיצד לצייר אותה. 	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) – התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יכתבו שלט ובו אחת מפקודות המלך. (אפשר לצייר ולהוסיף מילה מלווה אחת). ◆ יראו את הפקודה בכיתה. החברים יפעלו לפיה. ◆ יקראו את הפקודות במליאה. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ידווחו על תחושותיהם כשמילאו את הפקודה. ◆ יסרקו או יצלמו מתוך הספר את אחת הפקודות שהעם ביצע. ◆ יכתבו בבלוני דיבור ובעננות של מחשבות מה חושבים התושבים ומה הם אומרים. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

עולם השיח	עולם השיח העיוני; עולם השיח הספרותי
הסוגה	1. טקסט מידע (תקציר); 2. סיפור
הטקסט	1. תקציר הספר "מעלה קרחות" / אפרים סידון (עמ' 132) 2. מעלה קרחות
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות העיסוק בשפה	הרחבה והעמקה בנושא השונות (מובדלות מכל סיבה שהיא) 1. קירוב התלמידים לספר 2. הרחבת ההבנות הספרותיות באמצעות קשירת קשרים אינטרטקסטואליים (הקשר: יצירות שנכתבו או עובדו בידי אותו יוצר - אפרים סידון) 1. העשרת אוצר המילים 2. הכרת צירופי לשון גבוהים 3. הפקת הנאה ממשחקי מילים המעשירים את מילונו של הילד ואת הידע הדקדוקי שלו
הקדמה	אפרים סידון כתב ספרי ילדים העוסקים בנושא שונים ושווים. "מעלה קרחות" הוא אחד מהם.
פעילויות טרום קריאה	♦ התלמידים יביאו את הספר לכיתה ויתנהל דיון על השונות: מי שונה? מדוע קשה לנו לבטוח בשונה שאינו דומה לנו?
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים - ♦ יקראו את התקציר. ♦ יקראו בבית את הסיפור. ♦ ישוו בין שתי התמונות: ראש עיר קירח בין אנשים שעירים, ולעומתו - ראש עיר בעל שיערה אחת בין קירחים (עמ' 132). ♦ יציינו את פעולות ההצלה של השערה ואת תרומתה לעיר. ♦ ידונו על החלטתם של בני העיר לא להגלות את ראש העיר.
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	♦ התלמידים יבינו את המונח שעיר לעזאזל . ♦ חרם הוא מושג המוכר לילדים: איזה חרם היה כאן ועל מה? ♦ יתנהל דיון: את מי אנו מכנים שעיר לעזאזל? מתי מחפשים שעיר לעזאזל? הילדים יתנו דוגמאות הקרובות לעולמם. למשל: הטלת עונש על תלמיד שאין עוול בכפו. ידונו בתחושות וברגשות של השונה בקבוצה.

עולם השיח	עולם השיח העיוני; עולם השיח הספרותי
הסוגה	1. טקסט מידע (תקציר); 2. סיפור
הטקסט	1. תקציר הספר "בגדי המלך החדשים" (עמ' 134) 2. בגדי המלך החדשים
מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות ב. מטרות העיסוק בשפה	1. קירוב התלמידים לספר 2. הרחבת ההבנות הספרותיות באמצעות קשירת קשרים אינטרטקסטואליים (הקשר: יצירות שנכתבו או עובדו בידי אותו יוצר – אפרים סידון) 1. הכרת צירופי לשון ממשלב שפתי גבוה 2. הפקת הנאה ממשחקי מילים המעשירים את מילונו של הילד ואת הידע הדקדוקי שלו
הקדמה	הסיפור, הכתוב על פי גרסה של אנדרסן, שופע במשחקי לשון ומציג עמדה נגד שלטון שוטה. המלך מוצג כטיפש שאוהב להתלבש. ענייני הממלכה אינם מעסיקים אותו והוא שקוע רק בעסקי לבוש: מה ילבש היום? הסיפור ממחיש את כוחו של הלחץ החברתי, את כוחה של השמועה
הקדמה (המשך)	שאינן בה כלום. רק ילד קטן מעז לראות את האמת, והוא צועק: המלך עירום! מי שמסתיר את האמת מהציבור, זוכה לכינוי "המלך הוא עירום". הסיפור מובא כדי לחזק בנו את הצורך בביקורתיות וביושר. הוא מעודד לחפש את האמת, לא לפחד לומר אותה, ולא להיגרר בזרם של שמועות.
פעילויות טרום קריאה	התלמידים – ♦ יקראו את התקציר ויביאו את הספר לכיתה. ♦ יחפשו באינטרנט מידע על המאייר דודו גבע.
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים – ♦ יקראו בבית את הסיפור. ♦ יתבוננו בתמונות ויביעו את דעתם על המלך ועל הקהל הצופה בו. ♦ יכירו את הביטוי "המלך עירום" (עמ' 135).
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	♦ התלמידים יעסקו בנושא <u>השקר המוסכם</u> ובחשיבותה של אמירת האמת.

עולם השיח	עולם השיח של תקשורת ההמונים
סוגות נוספות הסוגה	פרסומת (עמ' 136)
הטקסט	בגדי המלך החדשים / אפרים סידון
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	1. הבנת מטרות הפרסומת 2. הכרת האמצעים המשמשים את הפרסומת בהשגת מטרותיה קידום היכולת ליישם את הנלמד על האמצעים לשוניים של הפרסומת (כתיבת פרסומת)
הקדמה	העיסוק בפרסומת נגזר מן הנושא הנלמד. בפרסומת נעשה שימוש באמצעי שכנוע רבים ומגוונים: חזותיים, קוליים ולשוניים. אמצעי השכנוע הלשוניים כוללים שימוש בצבעים, באיורים, בעיצוב גופנים ובמשפטי קריאה ואזהרה והם מציגים מידע כאמת מוחלטת. בפרסומת יש הומור, דו־משמעות, משחקי מילים וצלילים. הסיפור מבליט את כוחו של השכנוע ולכן התלמידים יכתבו פרסומת בשם החייטים הרמאים.
פעילויות טרום קריאה	♦ התלמידים יתכננו את דברי הפרסומת.
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה ♦ התלמידים יכתבו פרסומת בשם של החייטים, ויקשטו אותה.
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	התלמידים – ♦ יקראו בכיתה את הפרסומת שכתבו. ♦ יבדקו את מאפייני הפרסומת שכתבו.

ממדף הספרים	ספרים מומלצים של אפרים סידון (עמ' 136)
<p>התלמידים יביאו לכיתה את הספרים ויספרו עליהם:</p> <ul style="list-style-type: none"> • אוזו ומוזו מכפר קאקארוזו • ספר המשלים הגדול • זנב ודבש • שירים במיץ • ולמי שלא מפחד: שירים רעים לילדים טובים 	

עונת האביב וחגי האביב (עמ' 137)	נושא התוכן
<p>אנו חוזרים למחזוריות השנה וחגי ישראל בעונת האביב – תקופה של לבלוב ופריחה. באביב חלים חגים (פסח, יום העצמאות ול"ג בעומר) ומועדים – ימים שנזכור (יום השואה, יום הזיכרון לחללי צה"ל ויום ירושלים).</p>	
<p>עולם השיח הספרותי</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>שיר</p>	<p>הסוגה</p>
<p>איך יודעים שבא אביב? / דתיה בן דור (עמ' 139)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>1. חיזוק הזיקה לארץ ולטבע 2. ביסוס הידע על מבשרי האביב</p> <p>1. הבחנה באמצעים המעניקים מוזיקליות לשיר – חריזה, מקצב הנוצר מהחזרות על השאלה ועל התשובה – ועמידה על תרומתם לעליזות השיר 2. הפקת הנאה מהשיר העליז</p> <p>קידום מודעות למרכיבי השיר היוצרים את האווירה העליזה</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>השיר מבטא קשר הדוק לחיים בארץ. עונת האביב בישראל היא עונה קצרה, וחג הפסח חל במהלכה. השיר הוא שיר מקומי, המתאים רק לתרבות הישראלית.</p> <p>לשיר יש תבנית. כל בית נפתח בשאלה "איך יודעים שבא אביב?" ומיד לאחריה תשובה – "מסתכלים סביב סביב". לאחר התשובה הראשונית יש פירוט של מה שאפשר לראות בסביבה המקיפה אותנו: רמז לגשם שיורד בארץ בעונת החורף (בוץ), הטמפרטורה הנמוכה יחסית (מעילים) ופריחה של סוף החורף ותחילת האביב בארץ (פרג, חרצית). בבית השני יש התייחסות ישירה לחג הפסח (הכנות לחג ושירי חג ידועים). בכל בית תשע שורות עם חזרות – הן על השאלה הן על התשובה. גם בסוף כל בית יש חזרה המאששת שעכשיו אביב. השיר מתמצת את מאפייני עונת האביב ומציע מבט חדש על חוויות מוכרות בתרבות הישראלית (רות, 1977).</p>	<p>הקדמה</p>
<p>♦ התלמידים יביאו לכיתה פרחים המבשרים אביב, תצלומים של קני ציפורים, של ציפורים וכדומה.</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>

<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <p>♦ התלמידים יסמנו בשיר את מבשרי האביב.</p> <p>הצעות לפעילויות לשוניות</p> <p>♦ התלמידים יתייחסו למאפייני השיר העליז – חזרה על מילים, שאילת שאלות, צירופי מילים וכן חריזה.</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>♦ התלמידים ישירו את השיר: "שמחה רבה שמחה רבה אביב הגיע פסח בא".</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>עולם השיח הספרותי</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>שיר־פזמון</p>	<p>הסוגה</p>
<p>מקהלה עליזה / לאה נאור (עמ' 140)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>הפקת מידע על ציפורי ארצנו</p> <p>הפקת הנאה משילוב התוכן, הצליל והאווירה</p> <p>הכרת שמות קיבוציים</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>בשיר מופיע מגוון מציפורי הארץ. התוכי יוצא דופן: אין זה אזור המחיה שלו, אם כי בשנים האחרונות פשטה הַדְּרָךְ הירוקה במקומות רבים בארץ.</p> <p>השיר מספק מידע על הטבע העירוני המקיף אותנו. עצי הברוש שכיחים בארצנו, ובין ענפיהם מקננות הציפורים ומתאספות לעת ערב לשינה. יש בשיר גם מידע רב על הציפורים בארץ.</p> <p>כל הציפורים מלבד התוכי הן ציפורי שיר.</p> <p>פשוש – ציפור הנוהגת לקנן בעצים גבוהים. שירתה מונוטונית, וייתכן שזו הסיבה לרצונה במילים ובתווים.</p> <p>עפרוני – שירתו נעימה לאוזן, ולכן רק הוא "פצח ברון".</p> <p>הבולבול – נפוץ ברחבי הארץ. שר בעיקר בשעות הבוקר והערב. השיר מייחס לו בלבול בשל שמו.</p> <p>סנונית – מקננת בעיקר באזורים מיושבים, ולכן היא "יכולה לכתוב תווים".</p> <p>דרור – הציפור הנפוצה ביותר בארץ.</p>	<p>הקדמה</p>

<p>תוכי – כאמור, התוכי זר בארצנו. אחדים מסוגי התוכים יכולים לחקות שפת אדם. לכן הוא "מלמד את הסנונית מילים של בני אדם". פסל של מקהלה עליזה נמצא ב"גן ושיר" במרכז העיר דימונה בגן הנשיא. אפשר לראות אותו באינטרנט. (חלק מהמידע נלקח מתוך בריטניקה חדשה לנוער, הוצאת ידיעות אחרונות וכתר, 1997).</p>	<p>הקדמה (המשך)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ תלמידים יאזינו לקולות הציפורים הנשמעים מחלון הכיתה. ◆ אפשר להשתמש בפסל ולהעלות השערות לגבי השיר. 	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את השיר. ◆ יאזינו לשיר. ◆ ישירו את השיר. <p>הצעה לפעילות לשונית</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ בעקבות המקהלה שבשיר, ילמדו התלמידים שמות של קבוצות (שם קיבוצי). למשל: תזמורת – קבוצה של נגנים המנגנים בכלי נגינה (עמ' 142). 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יצלמו ציפורי אביב ויביאו תצלומים לכיתה. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>עולם השיח העיוני</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>טקסט מידע</p>	<p>הסוגה</p>
<p>מבשרי האביב / משה שרגל (עמ' 143)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>הרחבת הידע על מבשרי האביב</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. הכרת לשון שיח המידע 2. הכרת מילים המסמנות מושגי מדע 	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות בתחום העיסוק בשפה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יצאו לטבע כדי לראות קידה שעירה, כליל החורש, פרג, חסידות ותור מצוי. 	<p>פעילויות טרום קריאה</p>

<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה - התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ילמדו מה הם סימני האביב (מבשרי האביב): לבלוב ופריחה של שיחים ועצים כדוגמת הקידה השעירה וכליל החורש, פרחים, חיזור וקינון של עופות. ◆ יערכו רשימה של פרחים. ◆ יערכו רשימה של ציפורים ושל סימני ההתנהגות של ציפורים שנשארות בארץ (עמ' 145). ◆ פעילויות אלה יכינו את התלמידים לקריאת טקסטים מידעיים בשיעורי המדעים ולהפקת מידע מהם. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יצלמו תופעות טבע מתאימות (עמ' 146). 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<p>- התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יצלמו ציפורים, פרחים ושיחים. ◆ ידווחו מה צילמו ואיך הרגישו. ◆ יכתבו מה הם מבשרי אביב בעיניהם. ◆ ישלחו את התצלומים לחברים. ◆ יקראו מה כתבו חבריהם ויראו מה צילמו. 	<p>פינת הצילום שלי (עמ' 146)</p>

עולם השיח הספרותי	עולם השיח
אגדה	הסוגה
הענק וגנו / אוסקר וילד (עמ' 147)	הטקסט
<p>הבנת הקשרים בטבע: שרשרת המזון וקיום ירוק</p> <p>1. יצירת מארג תרבותי-ספרותי באמצעות אינטרטקסטואליות (יצירות שנושאן "אביב")</p> <p>2. הבנת עצמי והזולת באמצעות חשיבה יצירתית: כניסה לנעלי הענק ולנעלי הילד שחדר לגן</p> <p>1. הכרת לשון הסיפור ולשון ציורית</p> <p>2. הכרת מבנה שיח הסיפור</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ג. מטרות בתחום העיסוק בשפה</p>

<p>הסיפור הקצר מתאפיין בעלילה שיש בה קו אחד, ללא עלילות משנה – סיפור שבו דמות ראשית וכמה דמויות משנה, התיאורים מדויקים ולא מתפרשים יתר על המידה, הזמן והמקום ברורים וגלויים, התפנית שבו מתרחשת לקראת סופו (אופק, 1985).</p> <p>לסיפור גרסאות רבות, ואנו בחרנו מתוכן את הגרסה שקרובה יותר לנושא לימוד ה"אביב" מבלי להיכנס למשמעויות שאינן מתאימות לגיל היעד. סיפור האגדה מזמן דיון על סולידריות אנושית, קיום ירוק ואקולוגיה כמו גם על שרשרת המזון בטבע.</p>	<p>הקדמה</p>
<p>♦ יתנהל דיון על שרשרת המזון בטבע, על הקשרים בין עץ, צל, פרי, ציפורים, קנים, האבקה, תפוצה ועוד.</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ יקראו את הסיפור. ♦ יסדרו את רצף הסיפור ויכתבו מתחת לאיורים משפט המתאר את המתרחש (עמ' 149). ♦ יתארו כיצד נראה הגן לפני הגירוש וכיצד נראה אחריו: משחק ילדים, המולת ציפורים ועצים נושאי פרי לעומת גן שאינו פורח למרות מזג האוויר האביבי (עמ' 150). ♦ יבינו שהענק הסיק את המסקנות והבין את הקשר בין פריחה ובין המולה. ההבנה התעוררה בעקבות חדירה של ילד קטן לגן. ♦ יעמידו עצמם במקומו של הילד הקטן שחדר לגן ויתארו את החוויה שעברה עליו. ♦ יבינו שבעקבות שינוי דעתו של הענק חל שינוי בגן והוא חזר לפרוח. ♦ יבינו מה מוסר ההשכל של הסיפור – מדוע גנו של הענק זקוק לילדים כפי שהם זקוקים לו. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>מחשבות-מחשבות (עמ' 149) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ יכתבו מחשבות העולות במוחו של הענק (עמ' 149). ♦ ידונו בשרשרת המזון: עצים נושאי פרי מושכים ציפורים ותולעים וכן מושכים אנשים לחסות בַּצֶּלֶם, לשחק בחסותם ולקטוף את פריים. ♦ התלמידים יציירו את שרשרת המזון וידונו בקיום ירוק. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

חג הפסח	
עולם השיח	עולם השיח העיוני ועולם השיח של המקורות היהודיים (עמ' 152–154)
הסוגה	טקסט מידע: פסוקים ומידע היסטורי; טקסט מן ההגדה
הטקסט	<p>1. חג הפסח – חג החרות – חג האביב</p> <p>2. ארבע הקושיות: מה נשתנה</p> <p>3. יציאת מצרים</p>
מטרות ההוראה	<p>1. קירוב הילדים למסורת היהודית</p> <p>2. ביסוס הידע על סיפור יציאת מצרים</p> <p>3. קידום היכולת לארגן סדר אירועים ברצף הנכון</p> <p style="text-align: center;">הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית</p>
הקדמה	<p>חג הפסח נועד לשמר את זיכרון יציאת מצרים – מאורע שאיחד את בני ישראל והוביל אותם בדרכם הארוכה עד היותם לעם. החג נמנה עם שלושת הרגלים ונחוג במשך שבעה ימים, החל מ"ד בניסן. חג זה מסמל תפנית: בני ישראל הפכו מעבדים לאומה של בני חורין. העיסוק בחג מעמיק את הזיקה למסורת הדורות. ביחידה שלפנינו מוצעים אמצעים אורייניים להצגת המידע כמו תמונות ברצף, עלילון, סיפור עם, שיר ועוד.</p>
פעילויות טרום קריאה	<p>♦ התלמידים יעלו זיכרונות מליל הסדר שחגגו לפני שנה ויציינו חוויות מיוחדות.</p> <p style="text-align: center;">תת סוגה: שיר מתוך ההגדה (עמ' 153)</p> <p>♦ התלמידים ישירו "מה נשתנה".</p>
פעילויות במהלך הקריאה	<p style="text-align: center;">הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <p>♦ המורה והתלמידים יקראו את הפסוקים מן המקורות.</p> <p>♦ התלמידים יקראו את הסיפור ההיסטורי, המלווה בתמונות. הסיפור ההיסטורי מוגש כהכנה לקריאת ההגדה.</p> <p>♦ התלמידים יציינו במספרים את רצף ההתרחשויות (עמ' 156).</p>

<ul style="list-style-type: none"> ◆ תובא לכיתה קערת פסח. הסמלים המופיעים בה מייצגים את סיפור יציאת מצרים. שיחה על קערת הפסח יוצרת הקשרים עם הסיפור ההיסטורי: המרור מסמל את עבודת הפרך והמרורים שהיו מנת חלקם של בני ישראל, החרוסת העיסתית מסמלת את הטיט ששימש לבנייה, הזרוע – זכר ליציאה לחירות ביד חזקה ובזרוע נטויה וכן הלאה. ◆ התלמידים יספרו את הסיפור ההיסטורי בעל פה, בעזרת התמונות (עמ' 156). ◆ אפשר לנהל שיעור זה מסביב לשולחן ערוך כדוגמת שולחן הסדר. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יופנו ליחידה המתקשבת "פסח". 	<p>פעילות בסביבה המתקשבת</p>

עולם השיח הספרותי ועולם השיח של תקשורת המונים	עולם השיח
שיר עם עלילון	הסוגה
קריעת ים סוף / פוצ'ו (עמ' 157)	הטקסט
<p>1. הפקת הנאה מספרות היתולית שנושאה יציאת מצרים</p> <p>2. עירור רעיונות יצירתיים</p> <p>קידום הפן היצירתי שבלשון – לשון ציורית ומשחקי לשון</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>נושא קריעת ים סוף זוכה בשנים האחרונות לפרשנויות רבות. יש האומרים שהתרחשה רעידת אדמה ובעקבותיה באו פורענויות כמו צונמי ומגיפות המזכירות את מכות מצרים. מאחר שהנושא מפחיד והאירועים קשים, נבחרו יצירות הומוריסטיות – מעין עלילונים שיריים של פוצ'ו, הרצופים מעשי קונדס – שכן ההומור אהוד על הילדים, יוצר אווירה נעימה ומעורר מוטיבציה ללמידה. השיר-עלילון מציג בדרך הומוריסטית משחק שבו הילדים משחקים את נושא יציאת מצרים. השיר בנוי משישה בתים המשלבים בין שפה כתובה ואיור ובהם החלטה על המשחק, חלוקת תפקידים, הגדרת הטריטוריה, התחלת המשחק, שיא המשחק והעונש, המהווה את שורת המחץ בטקסט. יש שימוש בשורות קצרות וממוקדות, ללא תארים. הטקסט רצוף במעשים.</p>	הקדמה

<p>♦ יתנהל דיון: התלמידים יעסקו בהשערות ובפרשנויות לקריעת ים סוף: רעידת אדמה וצונמי בעקבותיה וכדומה.</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>♦ הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <p>♦ התלמידים יקראו את השיר-עלילון המשעשע של פוצ'ו.</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>♦ התלמידים יעלו רעיונות אחרים להצגות העוסקות ביציאת מצרים (מבלי לגזור את הווילון בכיתה... אפשר לגזור נייר קרפ).</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

עולם השיח	עולם השיח העיוני
הסוגה	טקסט מידע
הטקסט	מבחר ממכות מצרים / משה שרגל (עמ' 159)
<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>	<p>1. הרחבת הידע על מכות מצרים</p> <p>2. קידום מיומנות איסוף מידע בעזרת דגם לארגון מידע על בעלי חיים</p> <p>3. הכרת תופעות טבע (ברד, ארבה)</p> <p>1. הכרת לשון שיח המידע</p> <p>2. הכרת מילים המסמנות מושגי מדע וטבע</p>
<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<p>♦ התלמידים יכירו את המכות וימתחו קו בין שם המכה לאיורה (עמ' 158).</p> <p>♦ התלמידים ידונו בתופעת הכינים שקיימת גם היום. אם לא דואגים לסילוקן, הן עלולות להפוך למגיפה.</p> <p>♦ התלמידים יספרו על התקפת הארבה בסיני, שהגיעה עד אילת ושדות הנגב.</p>
<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <p>התלמידים -</p> <p>♦ יקראו את המידע המורחב על שלוש מן המכות.</p> <p>♦ יארגנו את המידע בדגם (מודל) לארגון מידע על בעלי חיים (עמ' 160).</p>
<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>	<p>♦ יכתבו במחברת דגם למכה אחרת שיבחרו.</p>

עולם השיח	עולם השיח הספרותי ועולם השיח של תקשורת ההמונים
הסוגה	עלילון
הטקסט	המכות
מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות ב. מטרות העיסוק בשפה	עמידה על יחסי הגומלין בין האיור לבין הטקסט ועל תרומת האיור לפרשנות הטקסט 1. קידום הקשר שבין התמונה לשפה 2. הכרת הדיאלוג
הקדמה	העלילון מאפשר פרשנות ילדית למכות מצרים. למשל: "אימא, יורד לי דם." הטקסט מזמן גם חזרה על רצף המכות.
פעילויות טרום קריאה	התלמידים יעלו השערות לגבי המכות על סמך תמונות העלילון.
פעילויות במהלך הקריאה	התלמידים – ♦ יקראו את העלילון "המכות" (עמ' 161-162).
פעילויות לאחר הקריאה	♦ יחברו המשך לעלילון ההיתולי בִּסְגוֹן הכתוב (חיקוי יצירתי). ♦ התלמידים יעלו מחשבות: מהי המכה המטרידה ביותר?

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	סיפור עם
הטקסט	כוסו של אליהו / עיבד: מ' בן-אליעזר (עמ' 163)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות	1. קירוב הילדים למסורת ישראל 2. הבנת החשיבות של קיום סדר פסח כהלכתו 3. הבנת חשיבותה של הכנסת אורחים 1. הבחנה בין יסודות מציאותיים ובין יסודות דמיוניים ועמידה על מקומם באגדות מן המקורות היהודיים 2. יצירת מארג תרבותי-ספרותי באמצעות אינטרטקסטואליות: קשירת קשר ל"מעשה באוזנהמן"

<p>הקדמה</p>	<p>הסיפור מקרב את הילדים למסורת, מחנכם לערכים ולמעשים טובים כמו קיום המצווה של הכנסת אורחים בחגים. כמו כל סיפורי העם והאגדות, הסיפור משלב דמיון ומציאות, והפתרון מגיע כרגיל בדרך נס ובה בעת שם דגש במצוות הכנסת אורחים בליל הסדר. בסיפור יש שילוב בין אלמנטים של מעשיות עם ובין מעשיות יהודיות המעלות על נס את האמונה באלוהים המיטיב (רות, 1977).</p>
<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים ילמדו על קיומם של עליות ומורדות בחיים. ◆ יתנהל דיון באירועים קיצוניים כמו שרפה בבית, שינוי במצב הכלכלי, שיטפון בבית – היכולים להפוך את החיים על פיהם. ולמרות הקשיים יש משפחות שרוחן אינה נופלת, והן ממשיכות לחיות את חייהן ולקיים מצוות.
<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את הסיפור. ◆ ילמדו על המבנה הסיפורי: פתיחה המציגה איש עשיר, אמצע – האיש יורד מנכסיו; סוף – האיש מתעשר (בטבלת ארגון עמ' 165). ◆ ילמדו על תכונות האיש ואשתו: שניהם שותפים למעשים הטובים ולרצון לקיים את החג כהלכתו.
<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>	<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יבינו את מוסר ההשכל המחנך לערכים כמו קיום מצוות החג בכל מצב, צניעות ותקווה. ◆ ידונו בשם הסיפור: מדוע נקרא הסיפור "כוסו של אליהו"? ◆ ברוח אינטרטקסטואלית אפשר להזכיר את "מעשה באזנהמן": גם ביצירה זו מקיימים שני בני הזוג את מצוות החג למרות עוניים, ובזכות הנס זוכים למצווה של חלוקת משלוח מנות.

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר
הטקסט	איפה האפיקומן / פוצ'ו (עמ' 166)
מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות ב. מטרות העיסוק בשפה	1. הבחנה בעיצוב השיר על דף ובתרומתו למשמעות השיר 2. הבחנה באמצעים המעניקים מוזיקליות לשיר – קצב וצליל – ועמידה על תרומתם למשמעות השיר הכרת שפה הומוריסטית
הקדמה	גניבת האפיקופן היא מרכז עניינם של הילדים היושבים בסדר. שולב כאן שיר מלא שמחה והומור מאת פוצ'ו (על פי המלצת תה"ל, תשע"ב, מעגל שני). שיר תיאורי זה מוסר לנו מידע על ההתרחשות של ליל סדר אחד ספציפי. בשיר בתים אחדים וכל אחד מהם מתאר שלב באותו ערב סדר מיוחד. בכל בית ארבע שורות קצרות. החריזה אינה אחידה, אך עם זאת יש לשיר קצב וצליל המקלים על קריאתו (ברוך ואלמוג, 2001).
פעילויות טרום קריאה	♦ יתנהל דיון במסורת החבאת האפיקומן במשפחות השונות. ילדים יספרו מחוויותיהם: כמה אפיקומנים מחביאים במשפחה, כמה ילדים מוצאים וכדומה.
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים – ♦ יקראו את השיר.
פעילויות במהלך הקריאה (המשך)	♦ ידונו בחווית האפיקומן. ♦ יספרו מה קיבלו מסבא או מאבא כאשר מצאו את האפיקומן. ♦ יספרו היכן הוסתר האפיקומן, כמה ילדים השתתפו בחיפוש האפיקומן, מי מצא אותו ראשון וכדומה.
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	התלמידים – ♦ יספרו מה הם מתכננים לבקש בשנה הבאה. ♦ יספרו על תכסיסי המחביא.

פינת הצילום שלי	<p>הערה: פינת הצילום המוזכרת כאן אינה מופיעה בספר הלימוד. תפקיד המורה לעודד את התלמידים להמשיך ולצלם בכל חג. התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יצלמו הכנות לחג. ◆ יצלמו מאכלים, בגדים וחפצים השייכים לחג. ◆ יספרו על חוויותיהם לחברים. ◆ יצלמו את שולחן ליל הסדר.
------------------------	---

חגים וימי זיכרון (ימים שנזכור)	
עולם השיח העיוני	עולם השיח
טקסט מידע	הסוגה
יום הזיכרון לשואה ולגבורה (עמ' 168)	הטקסט
<p>קידום הבנת הקשר בין הקמת המדינה ובין השואה הכרת לשון שיח המידע ההיסטורי</p>	<p>מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>יום השואה הוא יום זיכרון לאומי לשואה ולגבורה. הילדים שומעים את הצפירה ומשתתפים בטקס רשמי בביה"ס; חלקם משתתפים בטקסים שנערכים ביישוב שבו הם גרים. יש ילדים השומעים סיפורים מהוריהם על בני משפחתם - נספים או ניצולים.</p>	הקדמה
<ul style="list-style-type: none"> ◆ המורה יעורר את המודעות לנושא, ייגע במשמעות המושג שואת יהודי אירופה ויקשר בין הקמת המדינה לשואה. ◆ התלמידים - ◆ יקראו את הטקסט בעמ' 168. ◆ ישתתפו בטקס בבית הספר ויחוו באווירה. 	פעילויות טרום קריאה

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר
הטקסט	ביום השואה והגבורה / אלה דור־און (עמ' 169)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	1. חיזוק תחושת ההשתייכות לעם היהודי 2. העלאת זכר הנספים והדגשת הידיעה שקיום המדינה מעניק לנו ביטחון 3. הכרת עברו של העם היהודי מפגש עם לשון השיר ומבנהו
הקדמה	בגיל צעיר יש להשיג את המטרות שלעיל באמצעות שירים, חשיפה לסיפורים מתאימים כדוגמת "למה לנפתלי קוראים נפתלי" מאת אלונה פרנקל ו"ביום בשואה והגבורה" מאת אלה דור און. התלמידים נכנסים לאווירה בטקס שמתקיים בבית הספר. במהלך הטקס צפירה ושירים מתאימים.
פעילויות טרום קריאה	התלמידים – ♦ יספרו על דברים ששמעו בקרב המשפחה על הנושא. ♦ יקשיבו לסיפורי סב או סבה שיוזמנו לכיתה לספר על משפחתם. על הסיפור להתאים לילדי כיתה ב' ורצוי לבדוק מראש מה יספרו הניצולים. כדאי להתמקד בסיפורי הישרדות והצלה ולא בהדגשת האכזריות.
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה ♦ תפקיד המורה להקריא את השיר. ♦ התלמידים ידונו במצב היהודים בגולה בימים שלא הייתה לנו מדינה. ♦ התלמידים ידונו בחשיבות הביטחון שהמדינה מקנה לנו (כדי להפחית את החרדה).
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	♦ התלמידים יקבלו המלצה לקריאת "למה לנפתלי קוראים נפתלי" ו"כוכב מאיר". ♦ התלמידים ידונו במקור שמם ושמות הוריהם וסביהם. * יש בתי ספר שמנהלים פרויקט של המחזת סיפוריהם של ניצולים. את המחזות מעלים הנכדים והנינים כהצגה.

עולם השיח	עולם השיח העיוני
הסוגה	טקסט מידע
הטקסט	יום העצמאות (עמ' 171)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	<p>1. הבנת הקשר בין העצמאות שניתנה למדינת ישראל ובין המלחמה שפרצה בעקבותיה</p> <p>2. הכרת אירועים חשובים בחיי העם</p> <p>3. חיזוק הזיקה למדינה ותחושת ההשתייכות</p> <p>הכרת ההימנון, הכתוב במשלב שפתי גבוה</p>
הקדמה	<p>קודם ליום העצמאות אנו מקיימים יום אָבֵל לאומי בדמות יום הזיכרון. הילדים שומעים צפירה ומשתתפים בטקסים, שואלים שאלות ושומעים סיפורי קרבות.</p> <p>העיסוק בטקסט נועד לעורר את הקשר בין העצמאות שניתנה למדינת ישראל לבין המלחמה שפרצה ברגע שהוכרזה המדינה. יש לחשוף את הילדים לסמלים ולאירועים חשובים שקרו לעם ישראל.</p>
פעילויות טרום קריאה	<p>♦ התלמידים יקראו את המידע על הכרזת הקמת המדינה. רצוי להראות סרטון על הכרזת המדינה (ביוטיוב).</p>
פעילויות במהלך הקריאה	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <p>♦ התלמידים יאזינו לשירת "התקווה" וידונו בהתרגשות שהמוזיקה מעוררת.</p> <p>♦ ילמדו לשיר את ההימנון למרות משלב השפה הגבוה.</p>
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	<p>♦ יקראו מידע מהאינטרנט על דוד בן גוריון.</p> <p>♦ יתנהל דיון: איך יש לנהוג בעת שירת ההימנון ומדוע עומדים. יבינו שלכל מדינה יש הימנון.</p>

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר (הימנון)
הטקסט	התקווה / נפתלי הרץ אימבר (עמ' 172)
המלצה	המוזיקאית אסתרית בלצן כתבה חוברת דידקטית העוסקת בהימנון "התקווה". בחוברת מידע היסטורי רב על ההימנון.

עולם השיח	עולם השיח העיוני
הסוגה	טקסט מידע וטקסט בלתי רציף (סמלים)
הטקסט	מנורה וענפי זית, דגל המדינה (עמ' 173–174)
מטרות ההוראה מטרות כלליות	1. הכרת סמלי המדינה 2. חיזוק הזיקה למדינה 3. פיתוח היצירתיות והדמיון
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה יתנהל דיון: למה חשוב שיהיה למדינה דגל? מה תפקידו? התלמידים ישוו בין המנורה בסמל המדינה לחנוכייה.
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	התלמידים – ♦ יספרו על תחושותיהם כאשר הם רואים את דגל ישראל מונף. ♦ ישוחחו: האם מונף דגל בבית הספר? מתי מניפים דגל? באילו טקסים? ♦ יציעו דגל עם סמלים אחרים המתאימים למדינה. ♦ יציגו בכיתה את מגוון ההצעות לדגל חדש.

עולם השיח	עולם השיח העיוני
הסוגה	טקסט מידע וטקסט בלתי רציף (טבלת הצבעה)
הטקסט	ההצבעה על מדינת ישראל / אורן ציבלין (עמ' 175)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	1. הבנת חשיבותה של ההחלטה להעניק לנו עצמאות ובית לאומי 2. הרחבת הידע על ההצבעה 3. הכרת שמות של מדינות הכרת לשון שיח המידע ההיסטורי
הקדמה	הטקסט המיוחד הזה נועד להצביע על הקשר בין קיומה של מדינת ישראל לבין ההחלטה הגורלית שנפלה בעקבות ההצבעה של אומות העולם: תקום מדינה לעם היהודי אם לאו. חשיבותו של הטקסט בהבלטת המאזן בין קולות המצדדים, המתנגדים והנמנעים. יש חשיבות גם לזהות המדיניות ולעמדתן.

<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים – ◆ יאזינו להצבעה באו"ם. ◆ יאזינו לקריאת בן גוריון את החלטת האו"ם (באינטרנט).
<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p style="text-align: center;">הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <p style="text-align: center;">- התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יכירו את מפת העולם והגלובוס ויראו היכן שוכנות המדינות שתמכו בנו. ◆ יאספו מידע מן הטבלה (עמ' 175): יקראו את המידע על המצדדים בהקמת המדינה ועל המתנגדים לה ויסמנו x במקום המתאים בשאלון. ◆ יאתרו את המדינות שהשתתפו בהצבעה. זו ההזדמנות להכיר שמות של מדינות בעולם, להביט בגלובוס ולאתר במפה שמות של מדינות ומיקומן. על המורים לשים לב שיש מדינות שכבר אינן קיימות כמו צ'כסלובקיה, ברית המועצות ויוגוסלביה. אפשר להשתמש בידע זה כדי לדבר על שינויים בעולם. ◆ יבינו את המושגים בעד, נגד ונמנע. ◆ ידונו במרכיבי השאלון יתייחסו גם למחסן המושגים בעמ' 175.
<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>	<p style="text-align: center;">- התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יחברו שאלון המבוסס על אותם עקרונות. נושא השאלון יהיה רלוונטי לכיתה ולביה"ס (בחירות לוועד, לנושאי תפקידים וכדומה). ◆ יערכו הצבעה למילוי השאלון. מי בעד? מי נגד? מי נמנע?

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר
הטקסט	מלחמה זה דבר בוכה / תרצה אתר (עמ' 178)
<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p>	<p>עירור המודעות באשר להשלכות המלחמה</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. הנגשת נושא המלחמה לקורא הצעיר 2. שחרור ממתחים רגשיים באמצעות החוויה הספרותית-אסתטית 3. העמקת התובנות על המלחמה ועל הכמיהה לשלום באמצעות ביטוי מחשבות רגשות והאזנה לאחרים <p>הכרת לשון ציורית</p>

<p>השיר פורסם בספר שנקרא מלחמה זה דבר בוכה והוא כולל שירים רבים אחרים אנטי מלחמתיים. השיר נכתב בהשראת מלחמת יום כיפור (דר, 2005). הנושא אינו שגרתי ולא נהוג לספר עליו לילדים. תרצה אתר מתמודדת עם האתגר באמנות ובפשטות. השיר נכתב מנקודת מבטה של ילדה שאביה נקרא לצבא, למלחמה או שירות מילואים. הכותבת מעבירה את הנושא הכואב של מלחמה אל החיות על מנת לאפשר את הגשת התכנים לילדים הצעירים. השימוש בכלבים, בסוסים ובחתולים אינו מקרי; אלה חיות המוכרות לכל הילדים, ואנו עדים למלחמות שהן מנהלות בימים ובלילות. רוחו של הספר שוחרת שלום ואנטי מלחמתית (קלינוב, 1979).</p>	<p>הקדמה</p>
<p>♦ תתנהל שיחה על השלום ועל כמיהתנו אליו.</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים – ♦ יקראו את השיר. ♦ יספרו על מריבות בבית הספר. ♦ יספרו על מריבות בין בעלי חיים.</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>התלמידים – ♦ יספרו על הרגשתם בשני המצבים: רגשות המתעוררים בעת מריבה לעומת הרגשות בעת השלמה ועשיית שלום. ♦ יעלו השערות איך חשים בעלי חיים בשני המצבים. האם יש מצב של השלמה? ♦ יבדקו יחד עם המורה את סדר לקיחת התור בשיחה. חשוב לציין שלילדים יש דברים רבים לומר בנושא זה, ועם זאת עליהם לשמור על איפוק בעת השיח החברתי. לצד זאת יש לעודד ילדים שאינם משתתפים בשיחה. בעמוד 178 בספר מדגימה תולי התבוננות רפלקטיבית על לקיחת תור.</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר־פזמון
הטקסט	חג לי / לאה נאור (179)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות העיסוק בשפה	השראת שמחה הכרוכה בבואם של חגים הפקת הנאה מהשילוב בין התוכן החגיגי והמואר ובין המנגינה מפגש עם לשון השיר ומבנהו
פעילויות טרום קריאה	♦ התלמידים יאזינו לשיר.
פעילויות במהלך הקריאה	♦ התלמידים ישירו את השיר.

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	סיפור
הטקסט	סיפור על יעל בחג העצמאות לישראל / רבקה אליצור (עמ' 180)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות העיסוק בשפה	הדגשת השמחה ביום העצמאות 1. פיתוח חשיבה: הרחבת פרשנות הסיפור 2. העמקת התובנות על עצמי ועל החיים 3. עירור הזדהות עם רצונה של יעל להיות עצמאית הכרת לשון הסיפור ומבנהו
הקדמה	לפנינו סיפור דידקטי המסביר בצורה ספרותית את שמחת יום העצמאות ואת הצורך להיות עצמאי. גם הילדה רצתה להיות עצמאית אך הלכה לאיבוד (שביט, 1996; ברוך, 2001). דרך נוספת להסתכל על סיפור זה היא כדרך של מסע, אמנם קצר, אך מלמד. הילדה שהלכה לאיבוד יצאה למסע היכרות עם עצמה ועם הצורך שלה בעצמאותה. הסיפור מסתיים כאשר היא נמצאת בתחילת דרכה לעצמאות (נווה, 2002).

<p>◆ יספרו על מקרים שבהם ראו ילדים שאיבדו את הוריהם במקומות עמוסים באנשים. מדוע הלכו לאיבוד?</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) (עמ' 180) התלמידים –</p> <p>◆ יקראו את הסיפור.</p> <p>◆ יספרו לאן הם יוצאים לבלות עם ההורים בערב.</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>◆ יספרו על אירועים שהשתתפו בהם ביום העצמאות.</p> <p>◆ יספרו על רצון לעצמאות. "אני בעצמי, אני לא תינוקת." מה משמעות המשפט?</p> <p>◆ מה פירוש מדינה עצמאית?</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה (המשך)</p>
<p>◆ התלמידים יספרו על תחושות ורגשות המתעוררים בקרב מי שהולך לאיבוד.</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>עולם השיח הספרותי</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>שיר-פזמון</p>	<p>הסוגה</p>
<p>אצלנו בחצר / נעמי שמר (עמ' 184)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>1. הרחבת ידע העולם: הכרת ברכת שלום בשפות שונות והכרת שמות מדינות</p> <p>2. קידום ההבנה שלכל עם שפה, תרבות ומאפיינים משלו</p> <p>הפקת הנאה מצליליות שפות זרות</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>◆ התלמידים יאזינו לשיר.</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <p>◆ התלמידים ישירו את השיר וילמדו על שפות שונות ועל מדינות שונות בעולם.</p> <p>◆ התלמידים יזהו על הגלובוס את הארצות הנזכרות בשיר ויכתבו לידן את ברכת השלום שלהן. לדוגמה: איטליה – בונג'ורנו. הפעילות משלבת מידע בגאוגרפיה, כפי שנדרש בתה"ל תשע"ב (עמ' 185).</p> <p>כמו כן מתבסס המידע שעלה מעיון במפת העולם (טקסט בלתי רציף).</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>

<p>♦ התלמידים יכתבו את שמות ארצות המוצא של הוריהם, של הסבים והסבות.</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
---	---

<p>עולם השיח של התקשורת הבין-אישית</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>הוראות משחק (טקסט למטרות הפעלה)</p>	<p>סוגות נוספות הסוגה</p>
<p>דגלים - משחק הזיכרון (עמ' 186)</p>	<p>שם המשחק</p>
<p>1. הרחבת ידע על מדינות בעולם 2. קידום מיומנויות חברתיות: שיתוף ועמידה בכללים התאמת הלשון לנסיבות התקשורתיות: טקסט הפעלה</p>	<p>מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>המשחק הוא דרך יעילה ללמידה. משחק זה מבוסס על עקרון משחק הדו-קלף - משחק הזיכרון המוכר לילדים. הילדים יזהו את דגלי המדינות. (טקסט בלתי רציף המאפשר למידה מאמצעים אחרים). התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ יגזרו את הקלפים על פי המסומן. ♦ יערבבו את הקלפים. ♦ יניחו את הקלפים - פניהם כלפי מטה. ♦ ישחקו בדו-קלף דגלים - משחק הזיכרון. ♦ יכירו את דגלי העולם באמצעות זיהוי דגל תואם. ♦ יגידו את שם המדינה המצוינת. ♦ המנצח הוא מי שאסף את המספר הגדול ביותר של זוגות הדגלים. 	<p>הקדמה</p>

עולם השיח של המקורות היהודיים	עולם השיח
טקסט מידעי: פסוקים, מנהגים	הסוגה
ל"ג בעומר (עמ' 191)	הטקסט
<p>1. קירוב למסורת היהודית</p> <p>2. הכרת המקורות לחג</p> <p>הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>
חשוב להבהיר את המצוות באשר לימים שמפסח ועד חג השבועות: מה מתירה הדת היהודית ומה היא אוסרת.	הקדמה
♦ התלמידים יספרו על איסוף קרשים וזרדים ועל הכנות אחרות למדורה.	פעילויות טרום קריאה
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <p>התלמידים –</p> <p>♦ יקראו את הטקסט מן המקורות.</p> <p>♦ ידונו: מה מותר לעשות בליל ל"ג בעומר? (עמ' 191)</p> <p>♦ ידונו: מה האיסורים בימי ספירת העומר?</p>	פעילויות במהלך הקריאה
♦ התלמידים יספרו על החג שלהם: איפה יחגגו את ל"ג בעומר? בחברת מי יחגגו?	פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)

עולם השיח העיוני	עולם השיח
טקסט מידע	הסוגה
מרד בר כוכבא / רבקה לוי (עמ' 192)	הטקסט
<p>1. קירוב למסורת היהודית</p> <p>2. הכרת הרקע ההיסטורי לחג</p> <p>3. הרחבת הידע על החג</p> <p>הכרת לשון שיח המידע ההיסטורי</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>

הקדמה	יש לספר את סיפורי הגבורה ולהסביר את הסיבה למנהג של הדלקת מדורות.
פעילויות טרום קריאה	<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים ידונו במונח מגיפה. (דנו בו בעבר בהקשר של מכות מצרים.)
פעילויות במהלך הקריאה	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ילמדו על האירועים שהתרחשו. ◆ יסמנו את הסיבות לחג (עמ' 193). ◆ ילמדו על האיסורים. ◆ ישלימו משפטים המדברים על מנהגי החג.

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	סיפור
הטקסט	החרוב / משה שרגל (עמ' 194)
מטרות ההוראה	<p>א. מטרת כלליות</p> <p>ב. מטרת ספרותיות</p> <p>ג. מטרת העיסוק בשפה</p>
הקדמה	<p>קירוב למסורת היהודית</p> <p>חידוד ההבחנה בין יסודות דמיוניים ובין יסודות מציאותיים כמקדמת את הבנת הסיפור</p> <p>הכרת ניבים וביטויים</p>
	<p>הסיפור מבוסס על מעשיית חז"ל, מספר על מאורע היסטורי ומצליח לקשט את העובדות באמצעות מעשי הפלא של צמיחת החרוב (רות, 1977).</p>
פעילויות טרום קריאה	<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יכירו את פרי החרוב.

<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ילמדו על הסיבות לחג ויביעו את דעתם: מה בסיפור איננו אמת היסטורית אלא תוספת ספרותית? ◆ ישוחחו על הנס שאירע (עמ' 195). <p>הצעות לפעילויות לשוניות</p> <p>ביטויים וניבים הקשורים באש (עמ' 196–197)</p> <p>מציאת חג הפסח עסוקים רוב הילדים באיסוף עצים וזרדים לקראת המדורה שידליקו בל"ג בעומר. לכן נבחרה משימה העוסקת באש.</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יכירו כמה מן הביטויים הקשורים באש: משחק באש, אש להבה ואחרים. ◆ התלמידים יחברו משפטים וישבצו את הניבים בעזרת הציורים ופירושיהם. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>סכנות האש</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ חשוב לשוחח על סכנות האש ועל כללי הזהירות שיש לפעול על פיהם בל"ג בעומר. ◆ התלמידים ימיינו מעשים: מה מותר לעשות סביב המדורה ומה אסור. ◆ ישתפו חברים בלקח שלמדו: יספרו על כווייה שנכוו. 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p align="center">יום ירושלים (עמ' 198)</p>	
<p>עולם השיח הספרותי</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>שיר</p>	<p>הסוגה</p>
<p>שמות רבים לירושלים / דן אלמגור (עמ' 198)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>הרחבת הידע על ירושלים</p> <p>עמידה על תרומתם של הקצב ושל צירופי המילים החגיגיים לעיצוב החוויה האסתטית ולדימויה של העיר ירושלים בעיני רוחנו</p> <p>היכרות עם מגוון השמות לעיר ירושלים ועם משמעם</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p>
<p>את יום ירושלים אנו חוגגים ממלחמת ששת הימים (מאז איחודה של העיר).</p>	<p>הקדמה</p>
<p>הילדים יספרו על ירושלים שלהם. מה אהוב עליהם בעיר?</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>

<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ילמדו את שמות ירושלים. ◆ יחברו משפט על ירושלים בעזרת מחסן המילים. <p>הצעות לפעילויות לשוניות</p> <p>התלמידים יבחרו בשם שמוצא חן בעיניהם ומייצג בעבורם את העיר.</p>
<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>	<p>התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יספרו חוויות מביקור בירושלים. ◆ יאזינו לשירים על ירושלים. ◆ ישירו שירי ירושלים.
<p>פינת הצילום שלי (עמ' 199)</p>	<p>התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יצלמו בירושלים. ◆ יעבירו את התצלומים לתיקיית מחשב בנושא שפה. ◆ יספרו מה חשבו על האתר שצילמו אותו או ביקרו בו. ◆ יציגו בכיתה את התצלומים הנבחרים.

<p>עולם השיח</p>	<p>עולם השיח של המקורות היהודיים, עולם השיח העיוני</p>
<p>הסוגה</p>	<p>טקסט מידעי: פסוקים, מידע היסטורי</p>
<p>הטקסט</p>	<p>שבועות - זמן מתן תורה (עמ' 200)</p>
<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p>	<p>1. קירוב למסורת היהודית</p> <p>2. הכרת המקורות לחג</p> <p>הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית</p>
<p>הקדמה</p>	<p>חג שבועות הוא חג טבע, אולם בהיותו גם חג מתן תורה וגם חג הביכורים הוא טומן בחובו רעיונות שנועדו לעצב את הערכים והזהות של העם. מקורותיו של החג בימים שלאחר חורבן הבית השני ואפשר ללמד באמצעותו על הציפייה המתמשכת ועל הסבלנות הנדרשת במהלך ימי הספירה של שבעת השבועות שבין פסח לשבועות. לחג שמות אחדים, שיש להכירם:</p> <p>חג השבועות - שבעת השבועות שבין פסח, זמן יציאת בני ישראל ממצרים, עד למעמד הר סיני - קבלת התורה.</p>

<p>חג מתן תורה – לזכר מתן התורה בהר סיני. התורה ניתנה כדי ליצור חוקים לדרך ארץ.</p> <p>חג הביכורים – חג הודיה ותרומה; חג טבע שבו אוספים ביכורים ומביאים מנחה לכוהנים בסלים. עם השנים הוא הפך לחג חקלאי של הקיבוצים והמושבים. החג מציין קשר של החקלאי ושל הילדים לאדמה ולפרייה.</p> <p>הטקסט המכונן של חג השבועות הוא מגילת רות – נהוג לספר על עבודת השדה ולהבליט את ערכי החסד והגמול ברמה החברתית. חשוב לתרום לחברה ולעזור למי שצריך.</p>	<p>הקדמה (המשך)</p>
<p>♦ יתנהל דיון בעשרת הדיברות (עמ' 201).</p>	<p>פעילויות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <p>♦ התלמידים יקראו מה נכתב במקורות על חג השבועות.</p> <p>הצעות לפעילויות לשוניות</p> <p>התלמידים –</p> <p>♦ ייחשפו לשפת הכתיבה של עשרת הדיברות וללוחות הברית.</p> <p>♦ יפרשו את הדיברות.</p> <p>♦ ילמדו את שמות החג והסיבות לשם.</p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<p>♦ התלמידים יסמנו איזה מן השמות מתקשר למידע מן המקורות.</p>	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>

<p>עולם השיח הספרותי</p>	<p>עולם השיח</p>
<p>שיר</p>	<p>הסוגה</p>
<p>כשקיבלו את התורה / לאה נאור (עמ' 202)</p>	<p>הטקסט</p>
<p>1. קירוב למסורת היהודית</p> <p>2. עירור הזדהות עם ההתרגשות שאחזה בעם</p> <p>יצירת מארג תרבותי־ספרותי: הרחבת היריעה של מעמד הר סיני וקשירת קשר עם הטקסט המקראי</p> <p>קידום יכולת הזיהוי של קולות ומראות בשיר</p>	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p>

<p>הקדמה</p>	<p>חג מתן תורה נחגג לזכר מתן התורה בהר סיני. התורה ניתנה כדי ליצור חוקים לדרך ארץ. הטקסט התנ"כי מוצג כאן כמקור מידע לשיר, ובשיר יש הרחבה המציירת לקורא תמונה הממחישה את המעמד.</p>
<p>פעילויות טרום קריאה</p>	<p>♦ התלמידים יגלו את המקורות שעליהם נשענת המשוררת. חשוב להפנות לספר שמות ולקרוא את הנאמר על המעמד. ♦ התלמידים יזהו את הפזמון החוזר בשיר: "ככה בדיוק קרה". יעיינו בתורה בתיאור מעמד הר סיני וישוו את הקולות, התחושות והמראות.</p>
<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים - ♦ יקראו את השיר. ♦ יכתבו על ההתרגשות שאחזה בעם בעת קבלת ספר התורה. הצעות לפעילויות לשוניות ♦ יסמנו מילים הקשורות בקולות ובמראות, שהם עיקרו של השיר.</p>
<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>	<p>♦ יציירו את המעמד המרגש.</p>

<p>עולם השיח</p>	<p>עולם השיח הספרותי</p>
<p>הסוגה</p>	<p>סיפור</p>
<p>הטקסט</p>	<p>הביכורים שלי / לאה נאור (עמ' 204)</p>
<p>מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות העיסוק בשפה</p>	<p>קידום היכולת להפעיל שיקולי דעת, להתייחס למשתנים אחדים ולהחליט החלטות פיתוח רגישות כלפי היצירה הספרותית: הבנת הדמות וקורותיה הכרת מבני סמיכות והשלמת מבנים כאלה</p>
<p>הקדמה</p>	<p>חג הביכורים הוא חג הודיה ותרומה; חג טבע שבו אוספים ביכורים ומביאים מנחה לכוהנים בסלים. עם השנים הוא הפך לחג חקלאי של הקיבוצים והמושבים. החג מציין קשר של החקלאי ושל הילדים לאדמה ולפרייה.</p>

<ul style="list-style-type: none"> ◆ נעים לזכות במקום הראשון: התלמידים יעלו סיפורים על זכייתם בפרס על תחפושת, על טנא וכיו"ב. 	פעילויות טרום קריאה
<p style="text-align: center;">הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את הסיפור. ◆ יספרו על הטנא שהכינו: איך הכינו ואילו פרות הניחו בו. ◆ יעמדו על ערכה של עבודת יד: הכנה עצמית של טנא, הכנת תחפושת. ◆ ישוו: האם ערכן של עבודות היד גבוה יותר? ישוו לפעילות על תחפושות בפורים. <p style="text-align: center;">הצעות לפעילויות לשוניות</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ מבני סמיכות: התלמידים ישלימו את צמדי מבני הסמיכות במילה המתאימה. 	פעילויות במהלך הקריאה
<ul style="list-style-type: none"> ◆ יציירו פרות בטנא (עמ' 207). ◆ היונים פרחו מן הטנא לאחר שהמורה קנה אותן. לאן הן עפו? יחפשו באינטרנט מידע על יונים ועל הרגליהן כדי להסביר את תופעת השיבה לבעלים. 	פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)

עולם השיח הספרותי	עולם השיח
אגדת חז"ל: רבי פנחס בן יאיר והעניים עיבוד: יוכבד סגל (על פי דברים רבה) (עמ' 208)	הסוגה
<p style="text-align: center;">הכרה בחשיבות הנתינה</p> <p>יצירת מארג ספרותי-תרבותי: הכרת יצירה מהמורשת התרבותית היהודית</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית 2. זיהוי מילים המציינות משאלות, השערות ותכנון 	מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות העיסוק בשפה
אגדת חז"ל מתאימה לחג הקציר הנחגג בחג השבועות – חג טבע, חג תרומה והודיה. האגדה מזכירה את מגילת רות, המבליטה את ערכי החסד והגמול. בקריאת האגדה כדאי להתייחס למאפיינים הלשוניים והמבניים, כגון חזרות רבות על תיאורים ואמירות, שימוש ייחודי בזמנים, צמצום ואיפוק.	הקדמה

<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יתארו תחושות בעת רעב. ◆ התלמידים ידונו בערכה של עבודת האדמה: זריעה, טיפול אחרי הנביטה, קציר וכן הלאה). 	פעילויות טרום קריאה
<p style="text-align: center;">הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את האגדה. ◆ ידונו בחשיבות מצוות הנתינה. ◆ יסמנו בצבע ירוק את כל שמות העבודה החקלאית. ◆ התלמידים יקשרו בין איסוף שעורים לחג שבו מתקיימת המצווה. <p style="text-align: center;">הצעות לפעילויות לשוניות עולמות שיח אפשריים</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ הרבי העלה השערות - התלמידים יבחינו בזמנים עבר ועתיד ויסמנו: מה קרה בסיפור ומה היו השערותיו של הרבי באשר לעתיד. למשל: "אם אשאיר את השעורים של העניים, הרי יתקלקלו", ולכן מחליט לזרוע את הזרעים כדי שינבטו, יצמחו ויניבו. 	פעילויות במהלך הקריאה
<ul style="list-style-type: none"> ◆ יספרו על דאגה למי שידו אינה משגת מזון לפני חגים. למשל: איסוף מוצרי מזון על ידי עמותת "לתת". 	פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)
<ul style="list-style-type: none"> ◆ התלמידים יצלמו סמלים השייכים לחג. ◆ אירועי החג יפים מאוד, בפרט במושבים ובקיבוצים. ילדים שגרים ביישובים כאלה - יצלמו. 	פינת הצילום שלי (עמ' 211)

נושא התוכן	עונת הקיץ (עמ' 213)
	הקייץ הוא הנושא האחרון בין עונות השנה. התלמידים כבר חשים באווירת החופש ומבלים בברכה ובים טרם יציאתם לחופשת הקייץ. הטקסטים שבחרנו מתארים את הקייץ הישראלי.
עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר
הטקסט	גל היא ילדה של ים / יהונתן גפן (עמ' 215)
מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות ב. מטרות העיסוק בשפה	עירור הזדהות עם תחושותיה וחוויותיה של גיבורת השיר קידום היכולת לזהות דימויים בשיר ולהבין את תרומתם
פעילויות טרום קריאה	<ul style="list-style-type: none"> ♦ התלמידים יאזינו לשיר ביוטיוב ויראו תצלומים מלווים.
פעילויות במהלך הקריאה	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ יקראו את הסיפור. ♦ יסמנו בכחול מילים השייכות לים. <p>הצעות לפעילויות לשוניות</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ יבחינו בדימויים הרבים שבשיר (לשון ציורית). למשל: גל הרוכבת על גל כאילו היה סוס.
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	<ul style="list-style-type: none"> ♦ התלמידים יספרו על אהבתם לים.
פינת הצילום שלי (עמ' 216)	<p>התלמידים –</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ יצלמו נושאים הקשורים בים. ♦ יספרו על חוויות מיוחדות הקשורות בים.

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר
הטקסט	שרב / לאה גולדברג (עמ' 217)
מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות ספרותיות ג. מטרות העיסוק בשפה	הבנה של תופעת מזג אוויר 1. חוויה מחדש של התנסות מוכרת (שהייה בשרב) דרך המתואר בשיר 2. עמידה על האמצעים המוזיקליים בשיר - חריזה, מקצב וקולות - והצבעה על תרומתם לשיר הבנת תפקיד המטאפורות בשיר
הקדמה	שרב הוא מזג אוויר שכל ילד חווה בישראל. בשיר נוצרת תמונה באמצעות שימוש במטאפורות שעיקרן השאלה - העברה שימוש בניב שלא בהוראתו הרגילה, אלא בהוראה שאולה לשם יתר ציוריות. בזכות המטאפורה מקבל מכלול המילים משמעות רחבה יותר מאשר זו של פירושן המילוני. דוגמאות למטאפורות בשיר: "גינתנו נאנחת: מה חשקתי במקלחת!", וכן: "וקובל מרה הברוש: אוי כי יש לי כאב ראש." מטרתה של גולדברג היא לתת אפשרות לילד לחוות את סביבתו דרך המתואר בשיר, דרך חריזה, מקצב וקולות של מספר ודוברים.
פעילויות טרום קריאה	♦ התלמידים יביעו את הרגשתם ביום שרבי. הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים - ♦ יקראו את השיר. ♦ יסמנו את כל המטאפורות המציינות את התנהגות הגינה בכל בית שבשיר. לדוגמה: נאנחת, מרכינה ראש.
פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)	♦ התלמידים יציירו את מה שמתרחש בכל בית בשיר. ♦ אפשר להמחז את השיר.

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	סיפור
הטקסט	עכשיו קיץ, עכשיו גלידה / אהוד בן עזר (עמ' 218)
מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות ב. מטרות העיסוק בשפה	1. חוויה מחדש של התנסות מוכרת ובחינתה דרך המתואר בסיפור 2. עירור הזדהות עם דמותו של רוני ועם ההתרחשות המתוארת הכרת לשון הסיפור ומבנהו
פעילויות טרום קריאה	♦ התלמידים יזכירו שמות של מאכלי קיץ ויציינו העדפות.
פעילויות במהלך הקריאה	הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים – <ul style="list-style-type: none"> ♦ יקראו את הסיפור. ♦ ימיינו את מאכלי הקיץ ומאכלים אחרים המופיעים בסיפור למאכלים בריאים ולמאכלים מזיקים. ♦ ידונו בחשיבותה של אכילת אוכל מזין ובתרומתה לבריאות. ♦ יספרו על מאכלים שהם מסרבים לאכול ועל נימוקים לסירוב.
פעילות לאחר הקריאה	♦ יאזינו לפזמון "לכבוד הקיץ" בביצועו של דני סנדרסון.

עולם השיח	עולם השיח הספרותי
הסוגה	שיר
הטקסט	נוסעים לים / רוני בילב (עמ' 222)
הקדמה	השיר מספר על החפצים שיש לקחת לים.
מטרות ההוראה א. מטרות ספרותיות ב. מטרות העיסוק בשפה	1. הפקת הנאה מהשיר ההומוריסטי 2. עירור הזדהות עם הדמויות ועם הסיטואציה המשפחתית 3. הבחנה באמצעים המוזיקליים בשיר – חריזה ומקצב – והבנת תרומתם לשיר 1. מפגש עם לשון השיר ומבנהו 2. הרחבת אוצר המילים הספציפי

<p>התלמידים יספרו על חוויות משהייה על חוף הים ובמימיו.</p>	<p>פעילות טרום קריאה</p>
<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי) התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יקראו את השיר. ◆ ימיינו: מה נחוץ לקחת לים ומה מיותר. 	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ◆ יכתבו על תכניותיהם לקיץ הקרוב. ◆ ישוחחו: איך נזהרים מקרינת השמש? 	<p>פעילויות לאחר הקריאה (סיכום ורפלקציה)</p>
<p>התלמידים -</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ יצלמו תמונות ים ותמונות הקשורת לקיץ. ◆ יעבירו את התצלומים לתיקיית שפה. ◆ יספרו למה בחרו לצלם מה שצילמו. ◆ יכתבו מה הם אוהבים לעשות בקיץ. ◆ יקראו מה כתבו חברים ובאילו אובייקטים לצילום בחרו. ◆ ידונו על הקשר בין הצבע הצהוב לקיץ. ◆ יתבוננו בתצלומים שצילמו: מה צהוב בקיץ? 	<p>פינת הצילום שלי (עמ' 216)</p>

שני דגמים לשיעור מיטבי

להלן יוצג שימוש מיטבי בחומר הלימוד – שני דגמי שיעור. המורים יוכלו להשתמש בדגמים אלה בכל שיעור ולהזינם בהתאם לפעילויות המוצעות במדריך. הדגמים מתייחסים לרמת המשימות (ממוחשי למופשט) ולאופן הפעילות בו (למשל: אינטראקציה במליאה, תיווך אישי, פעילות יחידנית).
לפניכם דגם להוראת טקסט מעולם השיח הספרותי – "לקרוא ולכתוב" מאת ע' הלל.

דוגמה למהלך שיעור: טקסט מעולם השיח הספרותי

שם הטקסט: לקרוא ולכתוב / ע' הלל
הסוגה: שיר

אמצעי המחשה לשיעור

1. כרטיסים ריקים המיועדים למילים
2. תצלומים של חפושית ופיל - שמותיהם כתובים מתחתם

הישגים נדרשים בהתאם לתכנית הלימודים בחינוך הלשוני תשס"ג	מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	מסגרת הלמידה (במליאה, יחידנית, בקבוצה הומוגנית או הטרוגנית)	שלב הפעילות (טרומ קריאה, במהלך הקריאה, לאחר הקריאה)
	<p>מטרות ההוראה א. מטרות כלליות הצלחת תחושות ורגשות הכרוכים במילים הקריאה, ובמיוחד את תחושת הרווחה והפישט הנובעת ממילים הקשר שבין המילים האות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. קידום המודעות הפונולוגית במילים השפה ועצבן הגרפון-פונמי</p> <p>2. הפניית תשומת הלב לקשר שבין משמעות המילים (סמנטיקה לקסיקאלית) לעצבתן (מורפון-פונולוגיה)</p>		

<p>הישגים נדרשים בהתאם לתכנית הלימודים בחינוך הלשוני תשס"ג</p>	<p>מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה</p>	<p>מסגרת הלמידה (במליאה, יחידנית, בקבוצה הומוגנית או הטרוגנית)</p>	<p>שלב הפעילות (טרום קריאה, במהלך הקריאה, לאחר הקריאה)</p>
<p>הישג נדרש מס' 1 <u>האזנה ודיבור</u> <u>למטרות שונות</u></p> <p>ציון דרך <u>האזנה... השתתפות</u> <u>השיחה... השתלבות</u> <u>בדיבור</u></p>	<p>נושאים לדין</p> <p>1. <u>רגשות הילדים כשחוו את גילוי הקריאה</u> 2. <u>נושאי קריאה שמצנינים את הילדים:</u> <u>סיפורים מהחיים, ספורט, אמנות, הצלי</u> <u>חיים, מדע, חלל ואחרים</u> 3. <u>אופיים של ההנושאים (מרתקים, מותחים,</u> <u>מבדחים, דמיוניים וכדומה)</u> 4. <u>מקורות הקריאה המוצגים על הילדים</u> <u>(ספר, ציטון ילדים, אתרי אינטרנט וכדומה)</u></p> <p>ניהול השונות בקרב הלומדים</p> <p><u>הדיון מזמן השתלבות והשתתפות של מצון</u> <u>התלמידים השיח דבור.</u></p>	<p><u>המליאה</u></p>	<p>פעילות טרום קריאה</p> <p>זמן משוער <u>5 דקות</u></p>
<p>הישג נדרש מס' 4 <u>קריאת טקסטים</u> <u>מסויים שונים</u> <u>למטרות שונות</u></p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <p>קריאת הטקסט אופן הקריאה <u>קריאה קולית של המורה מהספר הדיגיטלי</u> <u>המוצג (אפשר להקריין אותו על הלוח).</u></p>		<p>פעילויות במהלך הקריאה</p> <p>אופן הקריאה (קולית של המורה או של התלמידים, קריאה דמומה, קריאות טקסט בסביבה המתקשבת)</p>

<p>הישגים נדרשים בהתאם לתכנית הלימודים בחינוך הלשוני תשס"ג</p>	<p>מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה</p>	<p>מסגרת הלמידה (במליאה, יחידנית, בקבוצה הומוגנית או הטרוגנית)</p>	<p>שלב הפעילות (טרומ קריאה, במהלך הקריאה, לאחר הקריאה)</p>
<p>הישג נדרש מס' 1 <u>האננה ודיבור</u> <u>למטרות שונות</u> ציון דרך <u>השתתפות השיחה</u> <u>ובדין תוך הקשבה</u> <u>ותאבה... השתלבות</u> <u>הדיבור אל פי</u> <u>המוסכם</u></p>	<p>דיון בנושא "כשפותחים ספר מוצאים בו את כל העולם" שאלות מנחות לדיון מה זה "כל העולם"? מה פושים העולם העולם? מה פושים הספר? ניהול השונות בקרב הלומדים הדיון מזמן שיתוף כל התלמידים בזכרייה ובשיחה.</p>	<p>דיון במליאה</p>	<p>זמן משוער 30 דקות</p>
<p>הישג נדרש מס' 8 <u>הכרה והבנה של</u> <u>המארכת הלשונית</u> - <u>מבנים, תופעות</u> <u>ותהליכים הלשוניים</u> ציון דרך <u>הבחנה בקשרי</u> <u>משמעות בין מילים</u></p>	<p>הצעות לפעילויות לשוניות דיון בנושא <u>תופעות מצנינות, מפתיעות</u> <u>ומזרות בשפה העברית</u> אמצעי המחשה המלווים את הדיון 1. <u>תצלום חיפושית פרת משה רבנו ותצלום</u> <u>פיל מוצאים על הלוח.</u> 2. <u>כרטיסים ועליהם השמות "פרת משה רבנו"</u> <u>ו"פיל"</u> אופן הפעילות <u>הצגת מוצאי ההחשה על הלוח (התצלומים</u> <u>ושמותיהם)</u> שאלות מנחות לדיון מה הקשר בין צורת השם למשמעות השם? למשל: אדל העל החיים מול אורק שמו, חוסר ההלימה בין אורק שמו של העל החיים לאדלו (הפי"ו).</p>	<p>דיון במליאה</p>	

הישגים נדרשים בהתאם לתכנית הלימודים בחינוך הלשוני תשס"ג	מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	מסגרת הלמידה (במליאה, יחידנית, בקבוצה הומוגנית או הטרוגנית)	שלב הפעילות (טרום קריאה, במהלך הקריאה, לאחר הקריאה)
	<p>אמצעי המחשה המלווים את הדיון</p> <p>1. <u>כרטיסים ריקים לכתיבת השמות: שמות תאומים ולא תאומים. שמות של זוגות שאינם זוגות. שמות של מינים קצרות וארוכות. מצחיקות וכואסות.</u></p> <p>2. <u>ציור טבלה על הלוח ובה צמודות לפי אחת מהקטגוריות. לדוגמה: שמות ארוכים וקצרים או שמות תאומים ולא תאומים.</u></p> <p>אופן הפעילות</p> <p><u>הצגת טבלה על הלוח: מיון הכרטיסים לפי נושאים</u></p> <p>הנחיות לפעילות בקבוצה</p> <p><u>הילדים יכתבו ארבעה שמות ארוכים וארבעה שמות קצרים על גבי כרטיסים (לדוגמה: אמל, אנק, פיל, טיל, הר, שור, תוצת, נחילאלי, סרת משה רגנו, חרזל, עכביש).</u></p> <p><u>הילדים ימיינו את השמות בטבלה שעל גבי הלוח לפי הקטגוריות.</u></p>	<p><u>פעילות בקבוצה</u> <u>הטרוגנית</u></p>	
	<p>הפנייה לדפי המשימות בספר (עמ' 11-14)</p> <p><u>חלק מהמשימות תבוצענה לאחר הפעילות וחלק תיוצגנה לשיעורי בית.</u></p> <p>ניהול השונות בקרב הלומדים</p> <p><u>התלמידים יבצעו את המשימות - בקצב אישי ובתיווך המורה לתלמידים הפקוקים לכך.</u></p>	<p><u>פעילות יחידנית</u></p>	

הישגים נדרשים בהתאם לתכנית הלימודים בחינוך הלשוני תשס"ג	מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	מסגרת הלמידה (במליאה, יחידנית, בקבוצה הומוגנית או הטרוגנית)	שלב הפעילות (טרום קריאה, במהלך הקריאה, לאחר הקריאה)
	<p>דיון מסכם / פעילות מסכמת</p> <p>1. <u>מה גיליתם על השפה?</u> 2. <u>אינה עולם גיליתם בספרים?</u></p> <p>מטלות לשיעורי בית תוך התכוונות לשונות בקרב התלמידים הפחתת כמות <u>התראות, הכנת דוגמאות, שינון של כל התראות וכדומה.</u></p>	<p><u>דיון במליאה</u></p>	<p>פעילות אחרי קריאה (סיכום ורפלקציה)</p> <p>זמן משוער <u>כ-7 דקות</u></p>
	<p>1. <u>המורה תשלח לתלמידים מצגת שירים של דתיה בן דור האוסקים בתופעות השפה - "ככה זה בעברית". המצגת לקוחה מהאתר של החוג לשורי שירה של שרית ש"ץ.</u></p> <p>2. <u>התלמידים יופנו ליחידה המתקשבת באתר יסוד בנושא "תופעות השפה" - מילים נרדפות.</u></p> <p>3. <u>התלמידים יאתרו את תופעות השפה ויציגו אותן בכיתה.</u></p>		<p>פעילות בסביבה המתקשבת</p>

דוגמה למהלך שיעור: טקסט מעולם השיח העיוני

שם הטקסט: הלביאה - הצייד של המשפחה

הסוגה: טקסט מיצא

אמצעי המחשה לשיעור

1. סרטונים במרשתת
2. סרטו של מוטי קירשנבאום על קניה וטנניה (בלטלויזיה)
3. מן הסביבה המתקשבת של אתר "יסוד": כתבות ציתונאיות
4. מפה אינטראקטיבית של הספארי באתר הספארי של רמת גן ואוד

הישגים נדרשים בהתאם לתכנית הלימודים בחינוך הלשוני תשס"ג	מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	מסגרת הלמידה (במליאה, יחידנית, בקבוצה הומוגנית או הטרוגנית)	שלב הפעילות (טרומ קריאה, במהלך הקריאה, לאחר הקריאה)
	<p>א. מטרות כלליות</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <u>הרחבת הידע המדעי הקשור לסיפור "בית הלביאה": היכרות עם תפקידי הלביאה המשפחה</u> 2. <u>קידום הבנת הטקסט באמצעות ניהוי חלקיו</u> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <u>הרחבת אוצר המילים</u> 2. <u>קידום הבנת הקשר בין זמני הפעלים</u> 3. <u>הטקסט ובין אופיו של הטקסט</u> 4. <u>קידום יכולת ההבחנה בין סוגי פעלים</u> 4. <u>קידום הבנת התופעה של גזירת מילים מהשם</u> 		
<p><u>הישג נדרש 1</u> <u>האננה ודיבור</u> <u>למטרות שונות</u> ציון דרך 1. <u>מעקב אחרי</u> <u>רצף הדברים</u> 2. <u>גילוי רעיונות</u> <u>בנאמר</u></p>	<p>דיון עם התלמידים איסוף מידע על -</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <u>תפקידי הלביאה</u> 2. <u>סביבת המחיה</u> 3. <u>אופן גידול הצאצאים</u> 4. <u>צמצמותם של הצאצאים</u> 	<p><u>הלביאה</u></p>	<p>פעילות טרום קריאה</p>

הישגים נדרשים בהתאם לתכנית הלימודים בחינוך הלשוני תשס"ג	מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	מסגרת הלמידה (במליאה, יחידנית, בקבוצה הומוגנית או הטרוגנית)	שלב הפעילות (טרום קריאה, במהלך הקריאה, לאחר הקריאה)
	<p><u>איסוף מידע מתוך הסביבה המתקשבת: סרטון</u> <u>על רלביארה (באתר "יסוד")</u></p> <p>ניהול השונות בקרב הלומדים</p> <p><u>הדיון מזמן שיתוף כל התלמידים בצפייה</u> <u>ובשיחה.</u></p>		<p>פעילות בסביבה מתקשבת</p> <p>זמן משוער <u>7 דקות</u></p>
<p>הישג נדרש 4</p> <p><u>קריאת טקסטים</u> <u>מסוגים שונים</u> <u>ולמטרות שונות</u></p> <p>הישג נדרש 5 <u>הפקת מידע ולמידה</u> <u>מטקסטים כתובים</u> <u>מסוגים שונים</u> <u>בתחומי</u> <u>דעת שונים</u></p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <p>קריאה</p> <p><u>אופן הקריאה קריאה קולית של התלמידים או</u> <u>האזנה לקריינות בסביבה המתקשבת (יחידת</u> <u>"רלביארה/מידע" באתר "יסוד")</u></p> <p>דיון בנושא: <u>מאפייני הסוגה - תוכן ומבנה</u></p> <p>שאלות מנחות לנושא הטקסט:</p> <ol style="list-style-type: none"> <u>מהו המשפט המכיל המציג את נושא הטקסט?</u> <u>איילו משפטים מרחיבים את המידע.</u> <u>מהו המשפט המסכם את הטקסט?</u> <p>הפניה לדפי המשימות בספר (עמ' 126) <u>התלמידים יסמנו בטקסט המדגש, בצבעים</u> <u>שונים, את התשובות על השאלות.</u></p> <p>ניהול השונות בקרב הלומדים <u>תיווך המורה לתלמידים הפוקים לכך</u></p>	<p><u>דיון במליאה</u></p>	<p>פעילויות במהלך הקריאה</p> <p>אופן הקריאה <u>(קולית של</u> <u>המורה או של</u> <u>התלמידים, קריאה</u> <u>דמיונית, קריינות</u> <u>טקסט בסביבה</u> <u>המתקשבת)</u></p> <p>זמן משוער <u>30 דקות</u></p>

<p>הישגים נדרשים בהתאם לתכנית הלימודים בחינוך הלשוני תשס"ג</p>	<p>מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה</p>	<p>מסגרת הלמידה (במליאה, יחידנית, בקבוצה הומוגנית או הטרוגנית)</p>	<p>שלב הפעילות (טרום קריאה, במהלך הקריאה, לאחר הקריאה)</p>
	<p>סוג הפעילות המתוקשבת</p> <p><u>לימודון טקסט מידע - התלמידים ייהנו ממנצחת</u> <u>אנימטיבית על מאפייני הסוגה.</u></p>		<p>פעילות בסביבה מתוקשבת (לימודון, שיעור, קריאה נוספת, "העשרה בכיף" (וכו')</p>
<p>הישג נדרש מס' 8 <u>הכרה ורהנה של</u> <u>המארכת הלשונית</u> <u>- מבנים, תופעות</u> <u>ותהליכים בלשון</u></p> <p>ציון דרך <u>זיהוי של מילים</u> <u>האסתצפות מאותו</u> <u>שורש כשייכות</u> <u>למאותה משפחת</u> <u>מילים</u></p>	<p>הצעות לפעילויות לשוניות <u>דיון במאפייני הלשון בטקסט המידע</u></p> <p>אמצעי המחשה <u>הקרנת הטקסט על הלוח וסימון הפעלים בו</u></p> <p>אופן ההפעלה <u>התלמידים יזילו בתנועה את פועלי התנועה.</u></p> <p>הפניה לדפי המשימות בספר (עמ' 126-130)</p> <ol style="list-style-type: none"> <u>זיהוי פעלים בטקסט המידע (עמ' 129)</u> <u>סימון פועלי תנועה</u> <u>כתיבת משפטים הכוללים פועלי תנועה (עמ' 128)</u> <u>מיון פועלי אכילה ופועלי שינה</u> <u>משפחות מילים - זיהוי מילים השייכות למשפחה וסימון אותיות משותפות (עמ' 130)</u> <p>ניהול השונות בקרב הלומדים <u>התלמידים ישלחו למורה את התשובות וכן</u> <u>יבוקרו אוטומטית ביחידה המתוקשבת.</u></p>	<p><u>דיון במליאה</u></p> <p><u>פעילות בקבוצה</u> <u>הטרוגנית</u></p> <p><u>פעילות יחידנית</u></p>	

הישגים נדרשים בהתאם לתכנית הלימודים בחינוך הלשוני תשס"ג	מטרות ההוראה א. מטרות כלליות ב. מטרות העיסוק בשפה	מסגרת הלמידה (במליאה, יחידנית, בקבוצה הומוגנית או הטרוגנית)	שלב הפעילות (טרומ קריאה, במהלך הקריאה, לאחר הקריאה)
	<p align="center">דיון מסכם/פעילות מסכמת</p> <p>1. דיון: איזה מידע חדש למדנו על הלימודים? 2. הקרנת הסרט "מלך האריות" או זפיה הסרטונים מהתכנית המתוקשבת האתר "סוד".</p> <p>מטלות לבית - תראה בנושא תופעות לשוניות תראה מלוח - פעלים, שורשים ואוצר מילים</p> <p>המלצות נוספות שימוש בלימודון השורש מהתכנית המתוקשבת להקניה: לסיכום ולחזרה על נושא השורש "העשרה הכיף"</p>	המליאה	<p>פעילות אחרי קריאה (סיכום ורפלקציה) זמן משוער 5 דקות</p> <p>פעילות בסביבה מתוקשבת</p>
	<p align="center">ניהול השונות בקרב הלומדים</p> <p>התלמידים שולחים למורה את התשובות ומבוקרים אוטומטית ביחידה המתוקשבת.</p>		

להלן שני "דגמים ריקים" לשימוש המורה

דוגמה למהלך שיעור: טקסט מעולם השיח הספרותי

שם הטקסט: _____

הסוגה: _____

אמצעי המחשה לשיעור

1. _____
2. _____

הישגים נדרשים בהתאם לתכנית הלימודים בחינוך הלשוני תשס"ג		מסגרת הלמידה (במליאה, יחידנית, בקבוצה הומוגנית או הטרוגנית)	שלב הפעילות (טרומ קריאה, במהלך הקריאה, לאחר הקריאה)
	<p>מטרות ההוראה</p> <p>א. מטרות כלליות</p> <hr/> <hr/> <hr/> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. _____</p> <hr/> <hr/> <p>2. _____</p> <hr/> <hr/>		

הישגים נדרשים בהתאם לתכנית הלימודים בחינוך הלשוני תשס"ג		מסגרת הלמידה (במליאה, יחידנית, בקבוצה הומוגנית או הטרוגנית)	שלב הפעילות (טרום קריאה, במהלך הקריאה, לאחר הקריאה)
<p>הישג נדרש מס' _</p> <hr/> <hr/> <p>ציון דרך</p> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>נושאים לדיון</p> <p>.1 _____</p> <p>.2 _____</p> <p>.3 _____</p> <p>.4 _____</p> <p>ניהול השונות בקרב הלומדים</p> <p>הדיון מזמן _____</p> <p>_____</p>		<p>פעילות טרום קריאה</p> <p>זמן משוער</p> <p>_____</p>
<p>הישג נדרש מס' _</p> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה (תוכן גלוי וסמוי)</p> <p>קריאת הטקסט אופן הקריאה</p> <hr/> <hr/>		<p>פעילויות במהלך הקריאה</p> <p>אופן הקריאה (קולית של המורה או של התלמידים, קריאה דמומה, קריינות טקסט בסביבה המתקשבת)</p>

הישגים נדרשים בהתאם לתכנית הלימודים בחינוך הלשוני תשס"ג		מסגרת הלמידה (במליאה, יחידנית, בקבוצה הומוגנית או הטרוגנית)	שלב הפעילות (טרום קריאה, במהלך הקריאה, לאחר הקריאה)
<p>הישג נדרש מס' _</p> <hr/> <hr/> <p>ציון דרך</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>דיון בנושא _____</p> <hr/> <p>שאלות מנחות לדיון</p> <hr/> <hr/> <hr/> <p>ניהול השונות בקרב הלומדים</p> <p>הדיון מזמן _____</p> <hr/>		<p>זמן משוער</p> <hr/>
<p>הישג נדרש מס' _</p> <hr/> <hr/> <hr/> <p>ציון דרך</p> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>הצעות לפעילויות לשוניות דיון בנושא _____</p> <p>אמצעי המחשה המלווים את הדיון</p> <p>1. _____</p> <p>2. _____</p> <p>אופן הפעילות</p> <hr/> <p>שאלות מנחות לדיון</p> <hr/> <hr/> <hr/>		

הישגים נדרשים בהתאם לתכנית הלימודים בחינוך הלשוני תשס"ג		מסגרת הלמידה (במליאה, יחידנית, בקבוצה הומוגנית או הטרוגנית)	שלב הפעילות (טרום קריאה, במהלך הקריאה, לאחר הקריאה)
	<p align="center">אמצעי המחשה המלווים את הדיון</p> <p>1. _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>2. _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p align="center">אופן הפעילות</p> <p>_____</p> <p align="center">הנחיות לפעילות בקבוצה</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>		
	<p>הפנייה לדפי המשימות בספר (עמ' _____)</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p align="center">ניהול השונות בקרב הלומדים</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>		
	<p align="center">דיון מסכם / פעילות מסכמת</p> <p>1. _____</p> <p>2. _____</p> <p>_____</p> <p>מטלות לשיעורי בית תוך התכוונות לשונות בקרב התלמידים</p> <p>_____</p> <p>_____</p>		<p align="center">פעילות אחרי קריאה (סיכום ורפלקציה)</p> <p align="center">זמן משוער</p> <p>_____</p>

הישגים נדרשים בהתאם לתכנית הלימודים בחינוך הלשוני תשס"ג		מסגרת הלמידה (במליאה, יחידנית, בקבוצה הומוגנית או הטרוגנית)	שלב הפעילות (טרום קריאה, במהלך הקריאה, לאחר הקריאה)
	<p>.1</p> <hr/> <hr/> <hr/> <p>.2</p> <hr/> <hr/> <p>.3</p> <hr/> <hr/>		<p>פעילות בסביבה המתקשבת</p>

דוגמה למהלך שיעור: טקסט מעולם השיח העיוני

שם הטקסט: _____

הסוגה: _____

אמצעי המחשה לשיעור

- _____ .1
- _____ .2
- _____ .3
- _____ .4

הישגים נדרשים בהתאם לתכנית הלימודים בחינוך הלשוני תשס"ג		מסגרת הלמידה (במליאה, יחידנית, בקבוצה הומוגנית או הטרוגנית)	שלב הפעילות (טרומ קריאה, במהלך הקריאה, לאחר הקריאה)
	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>_____ .1</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____ .2</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>_____ .1</p> <p>_____ .2</p> <p>_____</p> <p>_____ .3</p> <p>_____ .4</p>		
<p>הישג נדרש _____</p> <p>_____</p> <p>ציון דרך</p> <p>_____ .1</p> <p>_____</p> <p>_____ .2</p> <p>_____</p>	<p>דיון עם התלמידים איסוף מידע על -</p> <p>_____ .1</p> <p>_____ .2</p> <p>_____ .3</p> <p>_____ .4</p>		<p>פעילות טרום קריאה</p>

הישגים נדרשים בהתאם לתכנית הלימודים בחינוך הלשוני תשס"ג		מסגרת הלמידה (במליאה, יחידנית, בקבוצה הומוגנית או הטרוגנית)	שלב הפעילות (טרום קריאה, במהלך הקריאה, לאחר הקריאה)
	<p>איסוף מידע מתוך הסביבה המתקשבת: _____</p> <p>_____</p> <p>ניהול השונות בקרב הלומדים</p> <p>הדיון מזמן _____</p> <p>_____</p>		<p>פעילות בסביבה מתקשבת</p> <p>זמן משוער _____</p>
<p>הישג נדרש _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>הישג נדרש _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>הצעות לפעילויות תוכן ומבנה</p> <p>קריאה</p> <p>אופן הקריאה _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>דיון בנושא: _____</p> <p>שאלות מנחות לנושא הטקסט:</p> <p>.1 _____</p> <p>.2 _____</p> <p>.3 _____</p> <p>הפניה לדפי המשימות בספר (עמ' _____)</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>ניהול השונות בקרב הלומדים</p> <p>_____</p>		<p>פעילויות במהלך הקריאה</p> <p>אופן הקריאה _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>זמן משוער _____</p>

הישגים נדרשים בהתאם לתכנית הלימודים בחינוך הלשוני תשס"ג		מסגרת הלמידה (במליאה, יחידנית, בקבוצה הומוגנית או הטרוגנית)	שלב הפעילות (טרום קריאה, במהלך הקריאה, לאחר הקריאה)
	<p style="text-align: center;">סוג הפעילות המתקשבת</p> <hr/> <hr/>		<p style="text-align: center;">פעילות בסביבה מתקשבת (לימודון, שיעור, קריאה נוספת, "העשרה בכיף" (וכו')</p>
<p>הישג נדרש מס' ___</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <p style="text-align: center;">ציון דרך</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<p style="text-align: center;">הצעות לפעילויות לשוניות</p> <hr/> <p style="text-align: center;">אמצעי המחשה</p> <hr/> <p style="text-align: center;">אופן ההפעלה</p> <hr/> <p style="text-align: center;">הפניה לדפי המשימות בספר (עמ' _____)</p> <p style="text-align: right;">.1 .2 .3 .4 .5</p> <hr/> <p style="text-align: center;">ניהול השונות בקרב הלומדים</p> <hr/> <hr/>	<hr/> <hr/> <hr/>	

הישגים נדרשים בהתאם לתכנית הלימודים בחינוך הלשוני תשס"ג		מסגרת הלמידה (במליאה, יחידנית, בקבוצה הומוגנית או הטרוגנית)	שלב הפעילות (טרום קריאה, במהלך הקריאה, לאחר הקריאה)
	<p align="center">דיון מסכם/פעילות מסכמת</p> <p>1. _____</p> <p>2. _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p align="center">מטלות לבית -</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p align="center">המלצות נוספות</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>		<p>פעילות אחרי קריאה (סיכום ורפלקציה) זמן משוער</p> <p>_____</p> <p>פעילות בסביבה מתוקשבת</p>
	<p align="center">ניהול השונות בקרב הלומדים</p> <p>_____</p> <p>_____</p>		

על דפי המשוב

בסוף כל אחד משני חלקי הספר לתלמיד מופיעים שני דפי משוב – לשיח כתוב ולשיח דבור.
להלן הסבר לדפים:

1. דף משוב לשיח כתוב (חלק ראשון, עמ' 278; חלק שני, עמ' 226)

הדף משמש לשיתוף פעולה שיתקיים בין התלמידים ובין המורה כדי לקדם את הכתיבה. הטקסט הכתוב של כותבים צעירים נראה בדרך כלל כמו מבעים או חלקים של שיח דבור. הכתוב מופיע ללא עיבוד ומתוך הנחה שלנמענים יש עולם שיח ותכנים זהים לאלה של הכותב. לכן אין כמעט פירוש והבהרה של הכתוב. תפקיד המורה לסייע להבהיר את הכתוב (מה תרצה להוסיף? זה הכול?), לשאול שאלות שתקדמנה הרחבה, פירוש וקישוריות. לאחר שהתלמידים כותבים שחזור או סיפור, הם קוראים אותו לחבר או לקבוצה, המורה והתלמידים בודקים יחד את בהירות התוכן, את אופן הכתוב, את הלשון, את הלכידות, את הפיסוק וכדומה. התלמיד מתקן את השחזור בהתאם להערות. יש לזכור שמדובר בכיתה ב', והמטרה היא כתיבת שחזור או כתיבת נרטיב. ילדים בכיתה ב' אינם אוהבים לכתוב טיוטה, ולכן אפשר למחוק מה שמיותר, להוסיף הסברים במאמר מוסגר בתוך הסיפור, להוסיף מילות קישור וכדומה (תה"ל עמ' 77).

2. דף משוב לשיח דבור (חלק ראשון, עמ' 278; חלק שני, עמ' 226)

הערה: בספר לתלמיד אין הפניה לשימוש בדף המשוב לשיח דבור, אך המורה יוכל להשתמש בו עם התלמידים ולהפעילו כאשר יופיע בספר שיח עמיתים או סיפור בעל פה שמספר התלמיד.

דף המשוב לשיח הדבור הוא כלי למורה. הדף נועד להערות על דברי השיח של הקבוצה והיחיד והוא משמש את התלמיד ככלי משוב על דברי חבריו (יש לשכפל את הדף לתלמיד).

תקשורת יעילה תתקיים רק אם המוען והנמען ישתפו ביניהם פעולה בתהליך התקשורת. בכל אירוע שיח נוצר טקסט משותף על ידי המשתתפים, ותגובותיהם זה לדברי זה יוצרות את צורתו של הטקסט הזה, את אורכו, את עומקו, את מידת המפורשות שבו, את המשלב שבו הוא נאמר, ואת עצם קיומו. קיומו של אדם כדובר תלוי תמיד בקיומו של אדם אחר כמאזין. אם המאזין אינו מתפקד ככזה, הדובר חדל להיות דובר. לפיכך אפשר לומר שבכל אירוע שיח באשר הוא, המאזין הוא דובר שותף והדובר הוא מאזין שותף. שיתוף הפעולה כרוך בהכרתם של כללי השיח של גרייס. חוקי גרייס (1975–1978) פועלים על פי כללים "לעקרון שיתוף הפעולה" בשיח:

כלל הרלוונטיות – האם הדברים רלוונטיים, עניינים ואינם סוטים מן הנושא?

כלל הכמות – האם הוצג מספיק מידע להבנת הדברים (דוגמאות, פירוט, הסברים)?

כלל האיכות – האם הדברים שנאמרו מוסרים מידע בדוק, מהימן, אמתי ומדויק?

כלל האופן – האם הדברים בהירים ומסודרים, תרמו לשיחה ונאמרו ברהיטות ובזמן הנכון (לפי תור)? ברור שאין כמעט שיחה שמתקיימים בה כל הכללים כהווייתם, אולם כל חריגה מהם יש בה השתמעויות, וההשתמעויות עוזרות לגלות את הכוונות של הדובר ויוצרות את פעולת השיח.

אפשר להחיל את הכללים על כל התנהגות לשונית, דבורה או כתובה. לכן באירועי שיח, תפקיד מנהל השיח (המורה) לשמור על רלוונטיות, על כמות השיח והידע הקודם, שיש למשתתפים בשיחה, הקובעים את הבנתם. כמו כן יש לדאוג לאיכות השיח, לאמינות, לדיוק ולאופן השיח. כללי השיח של גרייס תורמים תרומה חשובה לבחינת הטקסט הדבור לנמען ולמוען. המוען אמור לבדוק את עצמו על פי הכללים הללו, והנמען אמור לבדוק את הנאמר על ידי הדובר, לפי כללי "עקרון שתוף הפעולה".

על חוקי גרייס אפשר לקרוא:

פלד, נורית (1995), מאפייני השיח בכיתה, בתוך מחשבות כתובות 10, 11, 12, 13, מכללת בית ברל – מל"ל ומשרד החינוך, המינהל הפדגוגי, האגף לחינוך יסודי, המחלקה למיומנויות יסוד.

דף המשוב לשיח דבור נבנה על פי מודל סגור של חוקי גרייס, ולכן השאלות סגורות ועל התלמיד לסמן את התשובה הנכונה.

בספר הזמנות רבות לפתח שיח דבור, והמורה יפעיל שיקול דעת מתי לפנות מקום להתבוננות רפלקטיבית עליו ולהערכת רכיביו.

מומלץ להקליט שיח בעת דיון, להשמיע את ההקלטה ולנהל שיחה: כמה נוכחים היו? כמה דוברים? מי אמר מה? מי "לקח תור"? כמה פעמים דיבר כל משתתף? האם הדובר הסביר את דבריו? נתן דוגמאות? אחד מהדוברים ייבדק בנפרד.

ניתוח השיח יעורר את מודעות הילדים באשר לאופן התנהלותם בשיחה ויתרום לעידוד השיח הראוי ולקידומו.

"תבחינים"

ה"תבחינים" אינם מיועדים לשכפול עבור התלמידים.

"תבחינים" לשיח הסיפור (הנרטיב)

"תבחינים" הם כלים ומאפיינים הבוחנים טקסטים שונים. בדקו בעזרת "התבחינים" אם המאפיינים של סיפור מופיעים בטקסט שלפניכם.

מאפייני תוכן ומבנה

פתיחה: הרקע

- ◆ בסיפור מצוין מתי הוא מתרחש.
- ◆ בסיפור מצוין שם המקום.
- ◆ בסיפור יש שמות לדמויות ומתואר המראה שלהן.

אמצע: עלילה

- ◆ בסיפור יש אירוע פתיחה.
- ◆ האירועים מסתבכים ומתעוררת בעיה (שיא הסיפור).
- ◆ בסיפור מתרחשת תפנית.
- ◆ בסיפור יש הצעות לפתרון הבעיה.

סיום

- ◆ בסיפור יש פתרון לבעיה (מרומז או גלוי).
- ◆ בסיפור יש מוסר השכל.

מאפייני לשון

- ◆ הסיפור כתוב בדרך כלל בזמן עבר.
- ◆ פעלים רבים מניעים את האירועים.
- ◆ בסיפור יש תיאורים רבים.
- ◆ בסיפור מתקיים דו־שיח בין דמויות (בדיבור ישיר – גוף ראשון וגוף שני).
- ◆ בסיפור יש לעתים דמות המספרת על עצמה (בגוף ראשון).
- ◆ בסיפור יש ריבוי של כינויי גוף (אני, אתה, הוא).
- ◆ בסיפור יש שימוש בלשון ציורית ובה דימויים, ביטויים, ניבים ופתגמים.

"תבחינים" לעלילון (קומיקס)

"תבחינים" הם כלים ומאפיינים הבוחנים טקסטים שונים. בדקו בעזרת "התבחינים" אם המאפיינים של עלילון מופיעים בטקסט שלפניכם.

מאפייני תוכן ומבנה

אמצעים חזותיים

- ◆ סיפור העלילון נחלק לתמונות המשלבות מילים עם ציורים.
- ◆ בענני המחשבות כתובות מחשבות.
- ◆ בבלוני הדיבור כתובות שיחות.
- ◆ בעלילון מופיעים סמלים חזותיים להבעת רגשות ומחשבות. לדוגמה: לבבות.

מאפייני לשון

אמצעים לשוניים

- ◆ בעלילון משתמשים בגוף ראשון (אני) ובגוף שני (אתה).
- ◆ בעלילון אין מילות קישור בין תמונה לתמונה.
- ◆ העלילון כתוב במשפטים חסרים פשוטים וקצרים. לדוגמה: כן. סליחה.
- ◆ יש בעלילון ביטויי סלנג. לדוגמה: "איזה באסה".

אמצעים קוליים

- ◆ בעלילון יש שימוש בקולות מן הטבע (אונומטופאה). לדוגמה: בום! טרח! זום-זום...
- ◆ יש בעלילון הרבה סימני קריאה, סימני שאלה וסימני פליאה. לדוגמה: קח! מחביא? מי זה?!

"תבחינים" למשל

תבחינים הם כלים ומאפיינים הבוחנים טקסטים שונים. בדקו בעזרת "התבחינים" אם המאפיינים של משל מופיעים בטקסט שלפניכם.

מאפייני תוכן ומבנה

פתיחה: הרקע

♦ בעלי חיים

הדמויות הראשיות במשל הן בעלי חיים או חפצים.

♦ האנשה

לבעלי החיים ולחפצים ניתנות תכונות אנושיות.

אמצע: עלילה

♦ משל הוא סיפור דמיוני.

♦ הדמויות במשל מנוגדות (קוטביות). לדוגמה: טובות ורעות, עשירות ועניות.

♦ לעתים יש במשל דמות שופטת הבוחנת את הצדק.

סוף

♦ משל מלמד לקח ומחנך להתנהגות מוסרית.

♦ מהנמשל לומדים מהו מוסר ההשכל.

מאפייני לשון

♦ יש במשל שימוש בביטויים (צירופי לשון, ניבים ופתגמים).

♦ יש במשל דו־שיח ורב־שיח.

♦ יש במשל תארים מרבים (תיאור מקום, תיאור דמויות).

"תבחינים" לסיפור עם

"תבחינים" הם כלים ומאפיינים הבוחנים טקסטים שונים. בדקו בעזרת "התבחינים" אם המאפיינים של סיפור עם מופיעים בטקסט שלפניכם.

מאפייני תוכן ומבנה

פתיחה

- ♦ הפתיחה שלווה, מעניינת ומסקרנת.
- ♦ הזמן והמקום המדויקים אינם מצוינים.
- ♦ לא מצוינים שמותיהם הפרטיים של המשתתפים.

אמצע

- ♦ **שילוש וחזרות**
יש בסיפור העם שלוש חזרות: על תכונה, על דמויות, על משאלה, על משימה וכדומה.
- ♦ **קיטוב (ניגוד)**
יש בסיפור העם ניגוד (טוב ורע, עשיר ועני, טיפש וחכם).
- ♦ **מוטיב על-טבעי**
יש בסיפור העם מוטיב על-טבעי.
- ♦ **משאלה כמוסה (סודית)**
יש בסיפור העם משאלה כמוסה.

סוף

- ♦ **הצדק מנצח** (ניצחון הטוב על הרע).
- ♦ **יש מסר חינוכי.**
- ♦ **יש מוסר השכל.**

מאפייני לשון

- ♦ בסיפור עם יש ניבים ופתגם.
- ♦ בסיפור עם יש חזרות על מילים.
- ♦ בסיפור עם יש דו-שיח בין הדמויות.
- ♦ בסיפור עם יש שמות תואר רבים.

"תבחינים" לאגדת חז"ל

"תבחינים" הם כלים ומאפיינים הבוחנים טקסטים שונים. בדקו בעזרת "התבחינים" אם המאפיינים של אגדת חז"ל מופיעים בטקסט שלפניכם.

מאפייני תוכן ומבנה

רקע

- ◆ אגדת חז"ל מציינת את הזמן והמקום של הסיפור.
- ◆ אגדת חז"ל מזכירה את הדמויות הפועלות בסיפור.

עלילה

- ◆ בסיפור תנ"כי האגדה מוסיפה פרטים על הדמות המרכזית.

בעיה

- ◆ באגדת חז"ל מוצגת בעיה.

הצעה לפתרון

- ◆ לעתים יש באגדת חז"ל דמות שופטת.

פתרון

- ◆ יש באגדת חז"ל החלטות על פי מעשים.

מאפייני לשון

- ◆ באגדת חז"ל יש דו-שיח.
- ◆ באגדת חז"ל יש שימוש בשפה התנ"כית.
- ◆ באגדת חז"ל יש עירוב של זמנים, למשל הווה ועבר.
- ◆ באגדת חז"ל יש חזרות על אמירות או על תיאורים.

"תבחינים" לטקסט מידעי-לימודי

"תבחינים" הם כלים ומאפיינים הבוחנים טקסטים שונים. בדקו בעזרת "התבחינים" אם המאפיינים של טקסט מידעי-לימודי מופיעים בטקסט שלפניכם.

מאפייני תוכן ומבנה

פתיחה

♦ בטקסט מידע יש משפט פתיחה מכליל – משפט המציג את הנושא.

גוף

♦ בטקסט מידע יש הרחבה ופירוט של הטקסט – יידוע, הסבר, ותיאור תהליכים, גורמים ותופעות.

סיום

♦ בטקסט מידע יש משפט סוגר המתייחס לנאמר בטקסט.
♦ בטקסט מידע מופיעים לעתים דמויים או יסודות סיפוריים כדי להחיות את הטקסט.

מאפייני לשון

- ♦ בטקסט מידע הפעלים מופיעים בעיקר בזמן הווה.
- ♦ בטקסט מידע יש שמות עצם רבים.
- ♦ בטקסט מידע יש מבני סמיכות רבים. לדוגמה: פרות יער.
- ♦ בטקסט מידע יש כינויי שייכות. לדוגמה: ביתך – הבית שלך.
- ♦ בטקסט מידע יש שמות תואר רבים.
- ♦ בטקסט מידע יש שימוש רב בגוף שלישי (הוא, היא, הם, הן).
- ♦ בטקסט מידע יש שימוש במילות קישור (כי, כאשר).

"תבחינים" לפרסומת

"תבחינים" הם כלים ומאפיינים הבוחנים טקסטים שונים. בדקו בעזרת "התבחינים": האם מאפייני הפרסומת מופיעים בטקסט שלפניכם?

מאפייני תוכן ומבנה

- ◆ בפרסומת יש סמאות שקל לזכור. לדוגמה: תן לאצבעות ללכת במקומך.
- ◆ בפרסומת יש עירוב של עובדות ודעות.

אמצעים חזותיים

- ◆ בפרסומת יש איורים, קריקטורות ותצלומים.
- ◆ בפרסומת יש גופנים שונים (אותיות גדולות/קטנות/עבות/דקות).
- ◆ בפרסומת יש שימוש בצבעים שונים.

מאפייני לשון

- ◆ בפרסומת יש שמות תואר מוגזמים ומשכנעים. לדוגמה: מגניב, מטריף.
- ◆ בפרסומת יש פנייה ישירה בלשון ציווי. לדוגמה: נצלו את ההזדמנות.
- ◆ בפרסומת יש שימוש במשפטי קריאה ואזהרה. לדוגמה: מוטב לאבד רגע בחיים מאשר חיים ברגע!
- ◆ בפרסומת יש משחקי לשון, משחקי צלילים וחרוזים. לדוגמה: זרק לסל, וחסל!
- ◆ בפרסומת יש מילים וביטויים דו־משמעיים. לדוגמה: טע בשביל הנוף.

"תבחינים" לשיר

"תבחינים" הם כלים ומאפיינים הבוחנים טקסטים שונים. בדקו בעזרת "התבחינים" אם המאפיינים של שיר מופיעים בטקסט שלפניכם.

מאפייני תוכן ומבנה

- ◆ שיר כתוב בדרך כלל בשורות קצרות.
- ◆ בשיר יש בדרך כלל מספר בתים.

אמצעים מוזיקליים

- ◆ שיר כתוב בדרך כלל בחריזה.
- ◆ בשיר יש לעיתים שורות החוזרות על עצמן.
- ◆ בשיר יש לעתים חזרות צליליות.
- ◆ בשיר יש בדרך כלל מקצב.

מאפייני לשון

- ◆ בשיר יש שימוש בלשון ציורית (דימויים).

"תבחינים" לשלט

"תבחינים" הם כלים ומאפיינים הבוחנים טקסטים שונים. בדקו בעזרת "התבחינים" אם המאפיינים של שלט מופיעים בטקסט שלפניכם.

מאפייני תוכן ומבנה

נוסח השלט:

- ◆ יש בשלט פנייה לנמענים.
- ◆ שלט מוצג במילים או בציור.
- ◆ שלט כתוב בקיצור.
- ◆ שלט מודיע, מזהיר, נותן הוראה או מכוון.
- ◆ מן הכתוב בשלט מבינים מי המוען (הכותב).

מאפייני לשון

- ◆ הפנייה בשלט כללית.
- ◆ בשלטי אזהרה יש סימני קריאה.

"תבחינים" להזמנה

"תבחינים" הם כלים ומאפיינים הבוחנים טקסטים שונים. בדקו בעזרת "התבחינים" אם המאפיינים של הזמנה מופיעים בטקסט שלפניכם.

מאפייני תוכן ומבנה

- ◆ בהזמנה מצויין סוג האירוע.
- ◆ יש בהזמנה ציון של מקום האירוע.
- ◆ יש בהזמנה ציון של זמן האירוע.
- ◆ כתוב בהזמנה מה בתכנית האירוע.
- ◆ יש בהזמנה פנייה לנמענים.
- ◆ שם המוען מצוין בהזמנה.

מאפייני לשון

- ◆ הזמנה פונה לגוף שני.
- ◆ להזמנה יש נוסחי כתיבה קבועים (בהתאם לנושא הברכה).

מראי מקום

- אופק, א' (1985), לקסיקון לספרות ילדים, תל אביב.
- ברוך, מ' ואלמוג ג' (2001), ז'אנרים בספרות ילדים לגיל הרך, משרד החינוך, המינהל למדע וטכנולוגיה, מכון מופת.
- גולדברג, ל' (1978), בין סופר ילדים לקוראיו, בתוך: חובב ל' (עורכת), יסודות בשירת הילדים בראי יצירתה של לאה גולדברג, ספריית פועלים.
- דר, י' (2005), מדריך מפה לספרי ילדים, תל אביב: מפה.
- נוה, ח' (2002), נוסעים ונוסעות – סיפורי מסע בספרות העברית החדשה, הוצאת משרד הביטחון.
- פרוכטמן, מ', בן-נתן, א' ושני, נ' (1995), ניבון אריאל, קוראים, עמ' 13-14.
- קובובי, ד', (תשנ"ב), ספרותרפיה, ירושלים: מאגנס.
- קוגמן, ט' (2007), בין זואולוגיה לספרות ותרבות: התגלגלות סטריאוטיפים של החמור בספרות הילדים, בתוך: ברוח הזמן: החזרת ספרות הילדים להקשרה ההיסטורית-תרבותי, תל אביב: מכון מופ"ת.
- קלינוב, ר' (1979), על שירי הילדים של תרצה אתר, מבפנים, מ"א, (3-4).
- רות, מ' (1977), ספרות לגיל הרך, תל אביב: אוצר המורה.
- ריבלין, ר' (1990), מונחון לספרות, ספריית פועלים.
- שביט, ז' (1996), מעשה ילדות – מבוא לפואטיקה של ספרות ילדים, האוניברסיטה הפתוחה.

פריסת הטקסטים והיצירות המופיעים בספר

חלק ראשון

מטרות הוראה	הטקסט	הסוגה	נושא התוכן
<p>א. מטרות כלליות פתיחת הספר בשירו של ע' הלל "לקרוא ולכתוב" נועדה לעורר בתלמידים תחושות ורגשות הכרוכים בגילוי הקריאה, ובמיוחד את תחושת הרווחה וההישג הנובעת מגילוי הקשר שבין הצליל לבין האות וממיסודו.</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה העמדת הקריאה בספרות כפעילות המזמנת חויית הנאה ועניין</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. לקדם את המודעות הפונולוגית לצלילי השפה ולצופן הגרפופונמי, כלומר לדרך שבה הפונמות מותאמות לסימני הכתב (אותיות וסימני ניקוד);</p> <p>2. להפנות את תשומת לב התלמידים בצורה מפורשת לקשר שבין משמעות המילים (סמנטיקה לקסיקאלית) לצורתן (מורפופונולוגיה, כלומר מבנה המילה בקשר לרכיביה המורפולוגיים), כמו במקרה של מילים הומופוניות זהות בצורתן אך שונות במשמעותן.</p>	<p>לקרוא ולכתוב / ע' הלל עמ' 9 בספר עמ' 39 במד"ל</p>	שיר	כל ההתחלות
<p>מטרות כלליות</p> <p>1. עידוד קריאה 2. אימוץ כללים להתנהגות בספרייה</p>	<p>אריה הספרייה / מישל קנודסן עמ' 10 בספר עמ' 41 במד"ל</p>	סיפור	
<p>א. מטרות כלליות הכרה בקשיים המשותפים לרבים בעת מעברים ומפגש חדש</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה עירור אמפתיה כלפי גיבורת הסיפור</p> <p>3. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>יצירת לכידות בשיח - אחת מן הדרכים ליצירת לכידות בשיח היא הבניה של שרשרת אזכורים של הדמויות שבו. כשחוזרים ומזכירים את המשתתפים בסיפורים משתמשים באזכורים, שחלקם הוא כינויי גוף. מתוך עיסוק זה הילדים ילמדו לשים לב לדרך שבה מאזכרים דמויות וישתמשו בידע זה גם בכתיבתם.</p>	<p>ילדה חדשה /תלמה אליגון עמ' 15 בספר עמ' 42 במד"ל</p>	סיפור	

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
כל ההתחלות (המשך)	שיר	פלאי פלאים/קדיה מולודובסקי עמ' 19 בספר עמ' 43 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות הצגת שינויים המתחוללים בהתנהגות בעקבות לימוד הקריאה</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. הכרת מקור ספרותי מן הרחוב היהודי של קדיה מולודובסקי 2. פיתוח מודעות ליצירה כמשקפת היבטים שונים במציאות חיי התלמיד (אי יכולת לקרוא, רכישת הקריאה, יחסי גומלין עם הסובבים) 3. התנסות מחדש בחוויות מוכרות (רכישת הקריאה, למשל) ועירור תחושת שותפות עם גיבורת הסיפור 4. מתן ביטוי למחשבות, לרגשות ולעמדות כלפי המסופר והשגת חוויה הוליסטית <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. פיתוח אוצר מילים 2. קידום מודעות למילים בעלות אותיות משותפות שיש ביניהן קשר של משמעות 3. הכרת סיומות מקטינות והתנסות ביצירת מילים מוקטנות
	שיר	ככה זה בעברית/ דתיה בן דור עמ' 27 בספר עמ' 46 במד"ל	<p>א. מטרות ספרותיות</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. הכרת היוצרת דתיה בן דור ועמידה על הייחוד ביצירותיה 2. פיתוח רגישות ליצירה הספרותית: למקצביה, לתכניה וללשונה <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. הפקת הנאה מחידודי לשון 2. הבנה שלשפה "היגיון משלה" ואין בה בהכרח סימטרייה 3. היכרות ראשונית עם גזירת מילים 4. קידום היכולת לשאול שאלות
	טקסט מידע	אפרים סידון עמ' 31 בספר עמ' 48 במד"ל	<p>מטרות כלליות</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. רכישת ידע על אפרים סידון 2. רכישת מיומנות לארגון מידע על קורות חיים
	שיר	פרת משה רבנו/ אפרים סידון עמ' 32 בספר עמ' 49 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות קידום ערנות לשמות אנשים ולמקומם בחיי האדם</p> <p>ב. מטרות ספרותיות מתן ביטוי למחשבות, לרגשות ולעמדות כלפי שמות שניתנו לנו או לאחרים</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה קידום ערנות פונולוגית (שימת לב לחלק הפונולוגי של השם)</p>

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
עונת הסתיו וחגי תשרי	שיר-פזמון	שנים עשר ירחים / נעמי שמר עמ' 37 בספר עמ' 51 במד"ל	א. מטרות כלליות 1. ביסוס הידע של שמות החודשים ושל סדרם 2. הפקת הנאה מצליל תוך האזנה, שירה והדגשת המחזוריות 3. קידום ערנות לשמות הקרויים על שם חודשים ב. מטרות ספרותיות זימון חוויה רב חושית הנוצרת משילוב הקריאה בטקסט המחורז, התוכן והמקצב העליז ג. מטרות העיסוק בשפה 1. חזרה על סדר האלף-בית 2. הכרת מילים ממשלב לשוני גבוה
שיר	לסתיו יש כשרון שאינ לאף אחר / מיכל סנונית עמ' 41 בספר עמ' 53 במד"ל	א. מטרות כלליות היכרות עם מאפייני הסתיו ב. מטרות ספרותיות 1. הכרת אמצעי ספרותי רווח - האנשה (גם אם בשלב זה לא ישתמשו במושג) 2. הפקת הנאה מייחוס תכונות אנושיות לסתיו ג. מטרות העיסוק בשפה 1. הכרת דימויים כמעצבי השיר 2. הרחבת המשמעות המילונית של מילים	
שיר-פזמון	הרוח השובב/דתיה בן דור עמ' 43 בספר עמ' 54 במד"ל	א. מטרות ספרותיות הפקת הנאה מהצליליות המבטאת את קולות הרוח ב. מטרות העיסוק בשפה קידום יכולת ההבחנה בצליליות השפה כמקדמת את הבנת הטקסט	
טקסט מידע	הפרחים הקרירים של הסתיו/בר חיון עמ' 44 בספר עמ' 54 במד"ל	א. מטרות כלליות 1. חשיפה למאפיינים של טקסט המידע למטרות הסבר 2. העמקת הידע על פרחי הסתיו ב. מטרות העיסוק בשפה הכרת מאפיין של שפה אינפורמטיבית: צמדי מילים	
שלושה טקסטים מידעיים	החצב, חלמונית גדולה, סתונית היורה/בר חיון עמ' 46-49 בספר עמ' 56 במד"ל	א. מטרות כלליות 1. חשיפת הילדים לדרך שבה מוצג המידע בטקסט 2. הקניית דרך לאיסוף מידע בדגם קבוע (מודל) ב. מטרות העיסוק בשפה הרחבת אוצר מילים: הכרת מושגים ושמות פרחים השייכים לסתיו	

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
עונת הסתיו וחגי תשרי (המשך)	טקסט מידע	אלה מועדי ישראל עמ' 52 בספר עמ' 57 במד"ל	א. מטרות כלליות 1. הכרת לוח החגים השנתי 2. העמקת הזיקה למסורת היהודית ב. מטרות העיסוק בשפה הכרת שמות החגים
מנהגים, הלכות	ראש השנה עמ' 52 בספר עמ' 58 במד"ל	א. מטרות כלליות 1. הבנה שהחג מציין את סיום השנה ואת תחילת מחזור החודשים 2. הכרת מנהגים וסמלים הקשורים בחג 3. חיזוק תחושת ההשתייכות לעם 4. הבחנה בין מעשים טובים לרעים ב. מטרות העיסוק בשפה הכרת הנושא הסתמי (פועל בהווה, רבים) בטקסט גנרי	
ברכה	ברכות עמ' 55 בספר עמ' 59 במד"ל	א. מטרות כלליות לימוד מבנה הברכה ב. מטרות העיסוק בשפה 1. הנחת תשתית להכרת סוגות וסגנונות 2. התאמת הלשון לנסיבות התקשורתיות	
שיר-פזמון	בראש השנה/נעמי שמר עמ' 56 בספר עמ' 60 במד"ל	א. מטרות ספרותיות זימון חוויה אסתטית בזיקה לחוויה התרבותית של העם (חג) ב. מטרות העיסוק בשפה 1. קידום המודעות הפונולוגית דרך מבני החרוזה 2. הכרת סדר מילים שבו קודם הפועל לנושא	
סיפור	יוסי והגברת הזקנה/רבקה אליצור עמ' 58 בספר עמ' 60 במד"ל	א. מטרות ספרותיות 1. הקניית ערכים חברתיים המאפשרים להתחבר לחברה ולתרבות (הכנסת אורחים, דאגה לזולת) 2. יצירת הזדהות עם גיבור הסיפור ב. מטרות העיסוק בשפה קידום ההבחנה בין שפה דבורה לשפה כתובה (רכישת מבני קניין קבור)	
טקסט מידע (פסוקים מן המקרא ומן המשנה, מנהגים, ברכות)	יום הכיפורים עמ' 61 בספר עמ' 62 במד"ל	א. מטרות כלליות 1. היכרות עם המקורות לחג 2. קירוב הילדים למסורת היהודית; הנחלת המורשת ב. מטרות העיסוק בשפה 1. הכרת מושגים הקשורים לחג 2. הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית	

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
עונת הסתיו וחגי תשרי (המשך)	סיפור	ילד קטן ביום הכיפורים/רבקה אליצור עמ' 63 בספר עמ' 63 במד"ל	<p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>1. הבנת דמות הילד בסיפור ואת גורמי פעולתה וקביעת עמדה בהתייחס לאופיה</p> <p>2. חשיבה על מקומו של הילד בעולם שבו יש גם חובות ואיסורים</p> <p>3. עירור אמפתיה והזדהות עם הדמויות בסיפור ועם המצבים האנושיים המתוארים בו</p> <p>4. ביטוי מחשבות ורגשות כלפי המסופר</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת לשונה ומבנה של סוגת הסיפור</p>
טקסט מידע (פסוקים מן המקרא ומן המשנה, מנהגים, ברכות)	חג הסוכות עמ' 67 בספר עמ' 64 במד"ל	<p>מטרות כלליות</p> <p>1. קירוב הילדים למסורת היהודית; הנחלת המורשת</p> <p>2. חיזוק תחושת ההשתייכות לעם</p> <p>3. הכרת הטקסט המקראי והסיבות לחג</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>מפגש זעיר עם לשון המקרא ולשון חכמים</p>	
שיר-פזמון	שלומית בונה סוכה/נעמי שמר עמ' 69 בספר עמ' 65 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. קירוב התלמידים למסורת דרך שיר מושר</p> <p>2. הפקת הנאה מהשילוב בין המוזיקה לתוכן החגיגי</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>יצירת זיקה רגשית בין תוכנו של השיר ועיצובו ובין חוויות אישיות הקשורות בבניית סוכה, בישיבה בה ובחברותא הנוצרת בה</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>מפגש עם לשון השיר</p>	
סיפור	סכך לסוכה/לויין קיפניס עמ' 70 בספר עמ' 65 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>הכרת הסוגה האטיולוגית של התבוננות בתופעות טבע, שאילת שאלות וניסיון להסבירן בעזרת הדמיון</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>1. חיזוק הידוע וחשיפה לתופעות חדשות המעשירות את אוצר הידע על העולם – באמצעות ייחוס תכונות אנושיות לעצים</p> <p>2. קידום היכולת לבחון את נקודות המבט השונות ביצירה (צרכיו של הילד מול יכולתם של העצים לסייע לו)</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת שפה ציורית ושפת הסיפור</p>	

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
	טקסט מידע (פסוקים מן המקרא ומן המשנה, מנהגים, ברכות)	שמחת תורה עמ' 74 בספר עמ' 67 במד"ל	מטרות כלליות 1. קירוב התלמידים למסורת היהודית 2. חיזוק תחושת ההשתייכות לעם 3. הכנה לקראת התמודדות עם טקסטים אינטראקטיביים (עבודת מיון) ב. מטרות העיסוק בשפה מפגש זעיר עם לשון המקורות
הבית, המשפחה ומה שמסביבם		מרכיבי הסיפור: המשתתפים עמ' 79 בספר עמ' 68 במד"ל	מטרות כלליות 1. הכרת מעגלים חברתיים 2. הבנת הרכיבים העיקריים של שיח הסיפור וקידום היכולת לייצג אותם
	סיפור-שיר	כשהדוד שמחה שר/ע' הלל עמ' 82 בספר עמ' 70 במד"ל	א. מטרות ספרותיות 1. גילוי המאפיינים המיוחדים של טקסט מעולם השיח הספרותי – לשון ציורית, הומור, חריזה וכדומה 2. יצירת הזדהות עם המתרחש במצבים חברתיים הקרובים לעולם הילדים 3. יצירת ערנות ליסוד המתח בסיפור וציפייה להפתעה 4. קידום ההבנה שהצחוק ביצירה נוצר הודות למצבים הבלתי צפויים והמפתיעים 5. הפקת הנאה מקריאת יצירה הומוריסטית ב. מטרות העיסוק בשפה חיזוק המודעות הלשונית לסוגיה (פונולוגיה, אורתוגרפיה, מורפולוגיה ותחביר)
	פרסומת	פרסומת עמ' 93-94 בספר עמ' 73 במד"ל	א. מטרות כלליות 1. הבנה שלטקסטים יש מטרות (הפרסומת היא טקסט הממחיש זאת באופן מיוחד) 2. הבנת מטרתה של הפרסומת ב. מטרות העיסוק בשפה 1. הכרת המאפיינים הלשוניים של הפרסומת 2. הבנת תפקידם של המאפיינים הלשוניים בהשגת מטרות הפרסומת

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
הבית, המשפחה ומה שמסביבם (המשך)	סיפור עם	המלך בעל הקרניים עמ' 95 בספר עמ' 74 במד"ל	<p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>1. הרחבת נושא הסוד באמצעות סיפור עם</p> <p>2. הבחנה בין יסודות מציאותיים בסיפור ובין יסודות דמיוניים</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת לשונה ומבנה של סוגת הסיפור</p>
שיר	ידידי טנטון/מרים ילן-שטקליס עמ' 97 בספר עמ' 75 במד"ל	<p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>1. חשיפה ליצירה לירית המאירה את עולמו הפנימי של הקורא (רגשות, מחשבות, מאוויים; הכרת "האני האחר")</p> <p>2. הרחבת נושא הסוד ודיון בחבר דמיוני (לרוב הילדים יש חבר כזה; הבנת ההבדל בין הידיד הסודי לידידים אחרים)</p> <p>3. פיתוח היכולת לגלות משמעויות מפורשות וסמויות</p> <p>4. פיתוח ההבחנה בין יסודות מציאותיים ביצירה ובין יסודות דמיוניים</p> <p>5. הבנת המניעים ליצירתה של הדמות הדמיונית על ידי הדובר</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>מפגש עם לשון השיר ומבנהו</p>	
סיפור	בית ללביאה/חיה דוידזון עמ' 101 בספר עמ' 77 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. הכרת מבנה של סיפור מסוגת החיפוש</p> <p>2. התנסות בארגון של רצף הסיפור בעזרת מקדמי ארגון</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הבנת הקשר בין זמני הפועל בסיפור ובין אופיו של הסיפור</p> <p>2. קידום היכולת לבנות רצף תחבירי תקין בתוך המשפט</p> <p>3. הבנת תופעה מורפולוגית: הקטנה באמצעות משקל קטֶלֶט</p> <p>4. הבנת המושג אזכורים</p>	
תעודת זהות	תעודת זהות עמ' 99 בספר עמ' 80 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>קידום המיומנות של איסוף מידע באמצעות תעודת זהות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת משמעותן ותפקידיהן של מילות השאלה</p>	

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
הבית, המשפחה ומה שמסביבם (המשך)	שיר	בית זה דבר חשוב/ מחבר לא ידוע עמ' 101 בספר עמ' 81 במד"ל	א. מטרות כלליות קידום היכולת להשיג מידע ממקורות שונים ולמזג אותו ב. מטרות ספרותיות שיקוף והארה של היבט במציאות חייו של הילד הקורא (הבית על שלל משמעויותיו) ג. מטרות העיסוק בשפה מפגש עם לשון השיר ומבנהו
	שיר	אני לבדי בבית/ לאה גולדברג עמ' 114 בספר עמ' 82 במד"ל	א. מטרות ספרותיות 1. פיתוח היכולת להבין שיר לירי ולחוש אמפתיה כלפי הגיבור 2. השגת שחרור ממתחים רגשיים: התמודדות איתם בדרך עקיפה, דרך השיר 3. מתן ביטוי למחשבות, לרגשות ולעמדות כלפי המשתקף מן השיר: לתחושת הבדידות ולגעגועים לאם ב. מטרות העיסוק בשפה מפגש עם לשון השיר ומבנהו
	שיר	תמיד בבית/אפרים סידון עמ' 116 בספר עמ' 83 במד"ל	א. מטרות כלליות קידום יכולת ההשוואה ב. מטרות ספרותיות 1. היכרות עם יצירה נוספת של אפרים סידון 2. הבנת תופעות חברתיות (הישארות בבית) ג. מטרות העיסוק בשפה מפגש עם לשון השיר ומבנהו
	תעודת זהות	הבית שלי עמ' 118 בספר עמ' 84 במד"ל	מטרות כלליות 1. קידום הבנת חשיבותו של הבית 2. הרחבת נושא הבית
	שיר-פזמון	האישה באבטיח/ נורית זרחי עמ' 121 בספר עמ' 85 במד"ל	א. מטרות ספרותיות 1. הפקת הנאה באמצעות הומור 2. גילוי המאפיינים הבולטים של יצירה הומוריסטית: אבסורד, שבירת מוסכמות והגזמה ב. מטרות העיסוק בשפה מפגש עם לשון השיר ומבנהו ועם לשון האבסורד

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
הבית, המשפחה ומה שמסביבם (המשך)	טקסט מידע	האריה שומר המשפחה; הלביאה – הצייד של המשפחה עמ' 126, 122 בספר עמ' 87 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. הרחבת הידע המדעי הקשור לסיפור "בית ללביאה"</p> <p>2. קידום הבנת הטקסט באמצעות זיהוי חלקיו</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הרחבת אוצר המילים</p> <p>2. קידום הבנת הקשר בין זמני הפעלים בטקסט ובין אופיו של הטקסט</p> <p>3. קידום יכולת ההבחנה בין סוגי פעלים</p> <p>4. קידום הבנת התופעה של גזירת מילים מהשם</p>
אגדת חז"ל	אברהם מכניס אורחים עמ' 131 בספר עמ' 89 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. הרחבת הידע על אברהם אבינו הכרת היבטיה השונים של הכנסת האורחים – פן נוסף של הבית</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>1. יצירת מודעות לדפוסי התנהגות בין-אישיים רצויים – הכנסת אורחים</p> <p>2. הרחבת ההבנות הספרותיות באמצעות קשירת קשרים בין האגדה שלפנינו ובין יצירות אחרות ("ההר הירוק" ו"המלך הקבצן"). מציאת קשרים החורגים מגבולות הטקסט מקדמת הבנה שיצירות "נשענות" על יצירות.</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>מפגש עם לשון המקורות בדגש על ההיבט ההרגלי (פעולות הנעשות מעשה קבע לאורך זמן ומתבטאות בהווה ההרגלי)</p>	
שיר	הדלת משמאל/אורי אורלב עמ' 134 בספר עמ' 91 במד"ל	<p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>1. יצירת מודעות לדפוסי התנהגות בין-אישיים רצויים – הכנסת אורחים</p> <p>2. הפגשת הקורא הצעיר עם יצירה הנוגעת ליחסיו הבין-אישיים: מקומם של היושר והאמת במערכות יחסים חברתיים</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. מפגש עם לשון השיר ומבנהו</p> <p>2. הרחבת אוצר המילים</p> <p>3. זיהוי תארים והבנת תפקידם בטקסט</p>	

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
הבית, המשפחה ומה שמסביבם (המשך)	רשימה	רשימה עמ' 141 בספר עמ' 92 במד"ל	א. מטרות כלליות הבנת חשיבותה של הכנת רשימות לצורכי ארגון ב. מטרות העיסוק בשפה 1. התאמת הלשון לנסיבות התקשורתיות 2. הכרת פעולות דיבור כמו התנצלות
	הזמנה, שלט, רשימה	החפרפרת מזמינה עמ' 142 בספר עמ' 93 במד"ל	מטרות כלליות קידום ההבנה שלצורך הפעלה יש לספק את המידע הדרוש
שלט	שלט	שלט עמ' 146 בספר עמ' 94 במד"ל	א. מטרות כלליות 1. הבנת תפקידו של השלט 2. קידום יכולת הבחנה בין סוגי שלטים ב. מטרות העיסוק בשפה התאמת הלשון לנסיבות התקשורתיות
	טקסט מידע	החפרפרת, החולד עמ' 150, 148 בספר עמ' 94 במד"ל	מטרות העיסוק בשפה 1. הכרת לשון המידע 2. הכרת מילים קונקרטייות המסמנות מושגי מדע
משל	עכבר הבית ועכבר השדה/אזופוס עמ' 152 בספר עמ' 95 במד"ל	א. מטרות ספרותיות 1. הפגשת הילד עם בעיות קיומיות המעסיקות אותו 2. חידוד ההבחנה בין יסודות מציאותיים ביצירה ובין יסודות דמיוניים 3. למידה על תהליכים פנימיים המתרחשים בעולם האמיתי אף שעל פניו אין המשל עוסק בעולם המציאותי 4. הבנה ש"לא כל הנוצץ שווה זהב" ב. מטרות העיסוק בשפה קידום הגמישות הלשונית: פיתוח היכולת לנסח מחשבות על אותו האירוע או על אותו הנושא בדרכים שונות	

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
הבית, המשפחה ומה שמסביבם (המשך)	סיפור	אבא עושה בושות / מאיר שלו עמ' 158 בספר (הפניה) עמ' 98 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. קידום תפיסה מגדרית שוויונית</p> <p>2. קידום ההבנה שהשוונות יכולה להיות מקור לגאווה</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>1. הבנת הקונפליקט ביחסו של הילד לאב</p> <p>2. התבוננות על תפקידי הורים דרך שבירת מוסכמות חברתיות</p> <p>3. הפגשת הקורא הצעיר עם יצירה הנוגעת ליחסיו עם הוריו (יהיו דפוסי הבית אשר יהיו) ומתן ביטוי לתגובה, לפרשנות אישית ולחוויית הקריאה</p> <p>4. עידוד קריאה</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת לשון הסיפור ולשון ציורית</p>
טקסט מידע מפעיל	מתכון להכנת עוגת מרנג עמ' 100 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. קירוב התלמידים למעשה שהביא לקבלת האב ולשינוי תפיסתו בעיני הילד</p> <p>2. קידום התפיסה השוויונית</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>התאמת הלשון לנסיבות התקשורתיות</p>	
עונת החורף וחגי החורף	טקסט מידע: מנהגים, ברכות, פסוקים ממסכת	חנוכה עמ' 161 בספר עמ' 101 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. הכרת המקורות לחג החנוכה</p> <p>2. הכרת מנהגי החנוכה</p> <p>3. חיזוק תחושת ההשתייכות לעם</p> <p>4. קירוב למסורת היהודית</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>קידום המודעות האורתוגרפית</p>
סיפור	כד השמן/ לוין קיפניס עמ' 163 בספר עמ' 102 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. קירוב למסורת דרך טקסט ספרותי שרקעו היסטורי</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>1. פיתוח ראשית הבחנה בין פרטים היסטוריים ובין בדיה</p> <p>2. עירור הזדהות עם רגשות העולים מהסיפור</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>קידום יכולת הזיהוי של קישוריות ולכידות בשיח</p>	

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
עונת החורף וחגי החורף (המשך)	טקסט מידע	כדנית/ליאורה חשין עמ' 166 בספר עמ' 103 במד"ל	א. מטרות כלליות 1. הצגת פלאי הטבע לעומת הנס בסיפור ההיסטורי 2. הבנת הקשר בין הטקסט המידעי לטקסט הסיפורי 3. חשיפה לתופעת טבע נדירה ב. מטרות העיסוק בשפה הרחבת אוצר המילים
	שיר-פזמון	מזמור לחנוכה / חיים נחמן ביאליק עמ' 168 בספר עמ' 104 במד"ל	
שיר	שיר	הלביבה שהתגלגלה/תלמה אליגון עמ' 169 בספר עמ' 104 במד"ל	א. מטרות כלליות העמקת הזיקה לחג באמצעות עיסוק באחד ממאכליו
			ב. מטרות ספרותיות 1. זיהוי המבנה הצביר בטקסט 2. קידום הערנות ליסוד הריתמי בשיר ולתרומתו להבנת השיר ג. מטרות העיסוק בשפה 1. זיהוי פעלים והבנת תפקידם בשיר 2. קידום הערנות לקולות ולמקצבים
	טקסט מידע מפעיל	מתכון להכנת לביבה עמ' 175 בספר עמ' 105 במד"ל	א. מטרות כלליות 1. קידום המיומנות בביצוע הפעלות הטקסט 2. קידום היכולת לכתוב טקסט מפעיל (מתכון) 3. הפקת הנאה מפעילות חווייתית בכיתה 4. קידום מיומנות חברתית: עבודה בשיתוף
			ב. מטרות העיסוק בשפה התאמת הלשון לנסיבות התקשורתיות

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
עונת החורף	שיר-פזמון	ברקים ורעמים / יהונתן גפן עמ' 177 בספר עמ' 107 במד"ל	
	טקסט מידע	מי מפחד מברקים ורעמים/עדית בן פורת עמ' 178 בספר עמ' 107 במד"ל	מטרות ההוראה 1. קידום מיומנות הפקת מידע מטקסט כתוב 2. הפחתת פחד מפני ברקים ורעמים באמצעות הסברים והבאת הוראות אזהרה
	כתבה: טקסט סיפורי מידעי בעל ערך חדשותי	אימא! השמים זורקים עלי אבנים / מחבר לא ידוע עמ' 180 בספר עמ' 108 במד"ל	א. מטרות כלליות הרחבת ידע על תופעות טבע ב. מטרות העיסוק בשפה הכרת דרכי הביטוי בטקסט מידעי
	דיווח	דף פעולה עמ' בספר עמ' 109 במד"ל	מטרות כלליות קידום מיומנות הפקת מידע מטקסט כתוב
	אגדה	העצים הערומים עמ' 184 בספר עמ' 110 במד"ל	א. מטרות כלליות 1. הכרה של תופעות החורף 2. הכרת עצים ב. מטרות ספרותיות 1. הכרת המבנה של השתלשלות הסיפור 2. עמידה על הקשר בין היסודות המציאותיים באגדה (תכונותיהם הייחודיות של העצים השונים) ובין היסודות הדמיוניים כמקדם את הבנת האגדה שלפנינו. 3. הפעלת חשיבה יצירתית: מה היה קורה אילו... (פעילות לאחר קריאה) 4. יצירת אמפתיה כלפי הזקוק למחסה וחיזוק הערך של מתן עזרה לזולת ג. מטרות העיסוק בשפה 1. זיהוי קולות בסיפור 2. יהוי סימני הפיסוק כמקדמי הבנת הסיפור

מטרות הוראה	הטקסט	הסוגה	נושא התוכן
<p>מטרות ההוראה זיהוי האנשה כאמצעי אמנותי בשיר</p>	<p>חצי שמש חצי ענן/ שלומית כהן־אסיף עמ' 189 בספר עמ' 112 במד"ל</p>	שיר	עונת החורף (המשך)
<p>מטרות ספרותיות 1. הבחנה בעיצוב השיר על הדף והצבעה על תרומתו למשמעות השיר (ריבוי שורות בנות מילה אחת או שתיים המדמות טיפות גשם) 2. הבחנה באמצעים המוזיקליים בשיר – חריזה ומקצב – והבנת תרומתם לשיר 3. יצירת הזדהות עם הילד הדובר בשיר</p>	<p>אני אוהב להירטב/ מירה מאיר עמ' 191 בספר עמ' 113 במד"ל</p>	שיר	
<p>מטרות ספרותיות 1. הכרת סיפור העם 2. הבחנה בין יסודות מציאותיים ובין יסודות דמיוניים באגדה שלפנינו. 3. מתן ביטוי לרגשות ומחשבות על המסופר באמצעות העלאת חוויות אישיות הקשורות במתן עזרה לזולת.</p>	<p>נרקיס מלך הביצה עמ' 192 בספר עמ' 114 במד"ל</p>	אגדה	
<p>א. מטרות כלליות קידום היכולת להתבונן בתופעה מזוויות ראייה שונות ב. מטרות ספרותיות 1. מתן ביטוי לרגשות ולמחשבות כלפי המסופר וכלפי תחושות של "נטוע במקומו" 2. פיתוח היכולת "להיכנס לנעליו של האחר" ולהזדהות עמו 3. הבחנה באמצעים אמנותיים בשיר: האנשה ודו־שיח 4. פיתוח חשיבה יצירתית: לו הייתי עץ... 5. בחינת הזיקה בין השיר שלפנינו ובין הביטוי שקיבל במדיה אחרת: באנימציה ג. מטרות העיסוק בשפה הכרת לשון השיר</p>	<p>איך זה להיות עץ?/ דתיה בן דור עמ' 199 בספר עמ' 116 במד"ל</p>	שיר	

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
עונת החורף (המשך)	טקסט מידע	מדוע פורחת השקדייה בחורף? / משה שרגל עמ' 202 בספר עמ' 118 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. הכרת מבנה טקסט המידע</p> <p>2. הבלטת חשיבותה של המצווה "והדרת פני זקן"</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הרחבת אוצר המילים</p> <p>2. קידום חשיבה מארגנת</p> <p>3. קידום יכולת למזג מידע</p>
אגדה	השקדייה פורחת עמ' 204 בספר עמ' 119 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>הכרת מאפייני השקדייה</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>1. הבחנה בין יסודות מציאותיים ובין יסודות דמיוניים באגדה שלפנינו והבנת השיוך של השקדייה למעשה פלאי</p> <p>2. מתן ביטוי לרגשות ומחשבות על המסופר באמצעות העלאת חוויות אישיות הקשורות במתן עזרה לזולת.</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הבנת ביטויים</p> <p>2. הבנת ההקשר של הביטוי בטקסט וייחוסו להקשרים אפשריים אחרים</p>	
טקסט מידע: פסוקים מהמגילה	פורים עמ' 207 בספר עמ' 120 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. הכרת המקורות לחג</p> <p>2. העמקת הזיקה למסורת היהודית</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית</p>	
סיפור היסטורי	סיפור המגילה עמ' 209 בספר עמ' 121 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. העמקת הזיקה למורשת</p> <p>2. הכרת סיפור המגילה</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>1. עירור הזדהות עם דמויות היסטוריות שהפכו לסמל בתרבות היהודית</p> <p>2. מתן ביטוי למחשבות על המסופר</p> <p>3. פיתוח חשיבה יצירתית: מה היה</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית (הערה: הסיפור מעובד אך נשמרו בו ביטויים מן המגילה.)</p>	

מטרות הוראה	הטקסט	הסוגה	נושא התוכן
<p>א. מטרות כלליות קידום יכולת ההשוואה והבחירה</p> <p>ב. מטרות ספרותיות יצירת הזדהות עם הילד הדובר בשיר</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה הרחבת אוצר המילים</p>	<p>הקרוקודיל/יורם טהרלב עמ' 215 בספר עמ' 122 במד"ל</p>	שיר	עונת החורף (המשך)
<p>א. מטרות כלליות הכרת מבנה סיפור העם</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>1. הבחנה ביסודות משעשעים ומפתיעים בסיפור כמקדמת את הבנת הסיפור</p> <p>2. בניית עולם טקסט אישי: התנסות בחוויות רגשיות ואסתטיות וביטוי למחשבות, לתחושות ולרגשות העולים בעת מצבים הדומים למצבים שהכובען היה נתון בהם (חוסר אונים, היעלמות דבר־מה חשוב)</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה הרחבת אוצר המילים</p>	<p>הכובען והקופים עמ' 219 בספר עמ' 123 במד"ל</p>	סיפור עם	
	<p>משחק ניחוש עמ' 223 בספר</p>	טקסט מפעיל: הוראות משחק	
<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. קירוב הילדים למסורת</p> <p>2. הכרת מנהגי החג</p> <p>3. הבלטת חשיבותו של שיתוף הפעולה כמיומנות חברתית</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>1. הפקת הנאה מיצירה הומוריסטית</p> <p>2. חידוד ההבחנה בין יסודות דמיוניים ובין יסודות מציאותיים כמקדמת את הבנת הסיפור.</p> <p>3. יצירת הזדהות עם משתתפי היצירה</p> <p>4. פיתוח חשיבה יצירתית (העלאת השערות באשר לרגשותיהם ולמחשבותיהם של המשתתפים)</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה הכרת לשון הסיפור ולשון ציורית</p>	<p>מעשה באזנהמן/ לוי קיפניס עמ' 224 בספר עמ' 125 במד"ל</p>	סיפור	

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
עונת החורף (המשך)	טקסט מידע למטרות מידוע	אלופת המתחפשים / משה שרגל עמ' 228 בספר עמ' 126 במד"ל	א. מטרות כלליות הכרת הטקסט המידעי ב. מטרות העיסוק בשפה הרחבת אוצר המילים
	טקסט מידע	תחפושות בטבע / עמוס בר עמ' 230 בספר עמ' 127 במד"ל	א. מטרות כלליות הכרת הטקסט המידעי ב. מטרות העיסוק בשפה הרחבת אוצר המילים
אני וכל השאר	שיר	והילד הזה הוא אני/יהודה אטלס עמ' 235 בספר עמ' 129 במד"ל	א. מטרות ספרותיות 1. עירור ההזדהות עם תכנים המשותפים לכל הילדים 2. בניית עולם טקסט אישי באמצעות מתן ביטוי למחשבות על הכתוב ולרגשות המתעוררים ב. מטרות העיסוק בשפה הכרת שפה העוסקת בתקשורת בין אישית
	סיפור	הזנב הצהוב/חיה דוידזון עמ' 243 בספר עמ' 131 במד"ל	א. מטרות כלליות קידום היכולת לארגן סיפור ב. מטרות ספרותיות 1. עירור ההזדהות עם ילדים אחרים 2. בחינת הסיפור כמשקף ומאיר את מציאות חיי הקורא הצעיר 3. זיהוי המבנה הצביר בסיפור והפקת הנאה ממנו ג. מטרות העיסוק בשפה 1. זיהוי פעלים והבנת תפקידם כמקדמי הבנת הסיפור 2. התנסות חוזרת בהקטנת מילים באמצעות משקל קָטְלָטַל (והפעם – שמות צבעים).
	טקסט מפעיל	שלט עמ' 252 בספר עמ' 134 במד"ל	א. מטרות כלליות קידום ההבנה של תפקידי השלט לסוגיו ב. מטרות העיסוק בשפה קידום ההבנה של תפקיד סימני הפיסוק, ובעיקר של סימן הקריאה
	טקסט מידע	מדוע הכלב מכשכש בזנבו? / מתוך "איך, למה ומדוע?" עמ' 255 בספר עמ' 135 במד"ל	א. מטרות כלליות הרחבת הידע על הכלב ב. מטרות העיסוק בשפה 1. הכרת לשון שיח המידע 2. הכרת מילים קונקרטיביות המסמנות מושגי מדע

מטרות הוראה	הטקסט	הסוגה	נושא התוכן
<p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>1. קידום ההבנה באשר לאוניברסליות של תופעת "הילד הרע"</p> <p>2. עירור הזדהות עם השניות שבתוכנו</p> <p>3. זיהוי האני הדובר, התנהגותו ומניעה</p> <p>4. הבנת העימות של הילד הדובר עם המבוגרים בסביבתו</p> <p>5. בניית עולם טקסט אישי: התנסות בחוויות רגשיות ואסתטיות והבעת רגשות, מחשבות ועמדות כלפי המסופר</p> <p>6. פיתוח ערנות ליסוד הריתמי בשיר והבנת תרומתו להבנת השיר (הצליל RA חוזר 17 פעמים).</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הכרת לשון ציורית</p> <p>2. הרחבת אוצר המילים</p>	<p>הילד הרע/לאה גולדברג</p> <p>עמ' 257 בספר</p> <p>עמ' 136 במד"ל</p>	שיר	אני וכל השאר (המשך)
<p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>1. קידום הבנת תופעות חברתיות אוניברסליות</p> <p>2. יצירת קשר בין התוכן הסמוי של הסיפור־משל ובין עולם הקורא הצעיר</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הכרת המאפיינים של סוגת המשל</p> <p>2. זיהוי קולות כמקדמי הבנת הסיפור</p>	<p>הצב והעקרב/עודד בורלא</p> <p>עמ' 260 בספר</p> <p>עמ' 138 במד"ל</p>	סיפור-משל	
<p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>1. בניית עולם טקסט אישי: שיקוף והארה של מציאות חיי הקורא</p> <p>2. בחינת הזיקה בין השיר ובין האיור כמרחיבה את הבנת הכתוב</p> <p>3. פיתוח חשיבה יצירתית: העלאת השערות על הדמויות ועל מניעיהן</p> <p>4. הבחנה ביסודות המשעשעים בשיר והפקת הנאה מההומור</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>העשרת אוצר המילים כבסיס להתפתחות חברתית (המילים בפרט והשפה בכלל אינן משמשות רק לחשיבה ולהעברת מידע, אלא בראש ובראשונה לתקשורת חברתית בין אישית. רכישת מילים ספציפיות כמו ריב ושעמום מאפשרות לילדים להמליל את רגשותיהם ותחושותיהם ומעדנות את המפגש החברתי.)</p>	<p>ריבים קטנים / יהונתן גפן</p> <p>עמ' 264 בספר</p> <p>עמ' 140 במד"ל</p>	שיר	

מטרות הוראה	הטקסט	הסוגה	נושא התוכן
<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. הרחבת הידע על העקרב</p> <p>2. קידום היכולת לארגן מידע</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הכרת לשון שיח המידע</p> <p>2. הכרת מילים קונקרטיים המסמנות מושגי מדע</p>	<p>העקרב/ויקיפדיה</p> <p>עמ' 265 בספר</p> <p>עמ' 141 במד"ל</p>	טקסט מידע	אני וכל השאר (המשך)
<p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>1. העמקת התובנות באמצעות ההבחנה בין מציאות לדמיון בשיר</p> <p>2. התנסות בחוויית אמפתיה והזדהות עם הדמות ועם עולמה הדמיוני</p> <p>3. בניית עולם טקסט אישי: התנסות בחוויות רגשיות ואסתטיות וביטוי מחשבות ורגשות בהתייחסות לכתוב בשיר</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת לשון הסיפור ולשון ציורית</p>	<p>לו היה לי קרנף/ נורת נורית אלטבייה</p> <p>עמ' 267 בספר</p> <p>עמ' 142 במד"ל</p>	שיר	
<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. הכרת היבטים שונים של הסוואה</p> <p>2. התוודעות לצייר אָפּר</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הפקת הנאה מיצירת מילים בעקבות יצירות אמנות</p> <p>2. קידום ההבנה באשר לחשיבות סדר האותיות במילה</p>	<p>הצייר ההולנדי מאָרְיֵץ קוֹרְנֵלִיס אָפּר</p> <p>עמ' 269 בספר</p> <p>עמ' 143 במד"ל</p>	טקסט מידע	
<p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>1. הרחבת התובנות הספרותיות באמצעות מציאת קשרים איטרטקסטואליים בין יצירות שנושאן "האני האחר" ("הרע" והשובב)</p> <p>2. התנסות בחוויית הזדהות עם הילד בסיפור</p> <p>3. מתן ביטוי למחשבות ולרגשות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>מפגש עם לשון סיפורי הנוער</p>	<p>העיפרון האדום/ פּוֹצ'וֹ</p> <p>עמ' 271 בספר</p> <p>עמ' 144 במד"ל</p>	סיפור	
<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. הכרת המורשת</p> <p>2. העמקת תחושת החשיבות של ערך הכבוד לזולת</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>מפגש עם לשון המקורות</p>	<p>כבוד ודרך ארץ</p> <p>עמ' 275 בספר</p> <p>עמ' 145 במד"ל</p>	טקסט מידע פסוקים מהתורה ומהגמרא	

חלק שני

מטרות הוראה	הטקסט	הסוגה	נושא התוכן
<p>מטרות כלליות</p> <p>1. הכרת המקורות לשבת</p> <p>2. העמקת הזיקה למסורת</p> <p>מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית</p>	<p>שבת</p> <p>עמ' 9 בספר</p> <p>עמ' 151 במד"ל</p>	<p>טקסט מידעי: פסוקים</p>	<p>שבת</p>
<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. חינוך לערכים טובים ולמעשים טובים (מטרת האגדה היהודית)</p> <p>2. קידום הבנת הסיפור בעזרת מקדמי ארגון</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>1. העמקת התובנות באמצעות הבחנה בין מציאות לדמיון</p> <p>2. העמקת התובנות באשר לעולמן הפנימי של הדמויות מנקודת המבט של המקורות היהודיים</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית</p> <p>2. הרחבת אוצר המילים והביטויים בהקשר של הטקסט הנקרא - כדי להבין את מניעיהן ועולמן הפנימי של הדמויות בסיפור</p> <p>3. קידום ההבנה שלמילים מאותה משפחה יש אותיות משותפות</p>	<p>יוסף מוקיר שבת</p> <p>עמ' 10 בספר</p> <p>עמ' 152 במד"ל</p>	<p>אגדה</p>	
<p>א. מטרות כלליות</p> <p>קידום ההבנה שהשבת שייכת לכולם, וכל אחד בוחר מה לעשות בה כראות עיניו</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>יצירת חוויית שיתוף הנוצרת מהמפגש המשולש בין הטקסט, המטען התרבותי-אישי של הקורא ומטענם התרבותי של החברים בכיתה</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת לשון הסיפור</p>	<p>אנשים של שבת / יעקב סתר</p> <p>עמ' 18 בספר</p> <p>עמ' 154 במד"ל</p>	<p>סיפור</p>	

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
אנחנו ובעלי החיים	שיר-סיפור	דודי שמחה אוהב חיות/ע' הלל עמ' 23 בספר עמ' 155 במד"ל	<p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>1. עירור הזדהות עם ילדים שהוריהם מתנגדים לגידול חיית מחמד בבית.</p> <p>2. הכרת מבנה השיר-סיפור</p> <p>3. הפקת הנאה מהיצירה ההומוריסטית</p> <p>4. קידום ההבנה שהמצבים הקומיים נוצרים בשל הגזמותיו של הדוד</p> <p>5. מתן ביטוי לרגשות ולתחושות שהשיר מעורר</p> <p>6. הבנת מרכזיותם של החרוזה והקצב בשיר</p> <p>7. יצירת מארג תרבותי-ספרותי באמצעות קשירת קשרים עם יצירה אחרת ("יוסי - ילד שלי מוצלח")</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הרחבת אוצר המילים</p> <p>2. זיהוי קולות השמחה כמקדמי הבנת השיר</p>
סיפור	הכלבה שהלכה לאיבוד/חיה דוידזון עמ' 31 בספר עמ' 156 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>קידום הבנת הסיפור בעזרת מקדם ארגון (תרשים זרימה)</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>עירור הזדהות עם צער על היעלמות בעל חיים</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. קידום המיומנות של שחזור סיפור</p> <p>2. הכרת מאפיינים לשוניים של סוגת הסיפור</p>	
טקסט מידע	גורי כלבים/מתוך "טוב לדעת" עמ' 41 בספר עמ' 158 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>הרחבת הידע על צרכיו של גור מרגע ההמלטה</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת לשון שיח המידע ואוצר המילים האופייני לו</p>	
סיפור	שלום בובי!/נירה הראל עמ' 44 בספר עמ' 159 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>הרחבת זווית הראייה על עמדתן של האמהות כלפי החזקתה של חיית מחמד בבית</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>התאמת הלשון לנסיבות התקשורתיות: סיפור כמכתב</p>	

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
אנחנו ובעלי החיים (המשך)	שיר	בילי/נורית זרחי עמ' 46 בספר עמ' 160 במד"ל	א. מטרות ספרותיות 1. עירור הזדהות עם מי שחוה אבדן 2. קידום היכולת לזהות רגשות בטקסט 3. העמקת התובנות של הקורא הצעיר על עולמו שלו באמצעות ביטוי רגשות, מחשבות ועמדות כלפי המסופר בשיר ב. מטרות העיסוק בשפה מפגש עם לשון השיר ומבנהו
הוראות למשחק	פתקים בכובע עמ' 47 בספר עמ' 161 במד"ל	א. מטרות כלליות התייידדות עם קריאת הוראות ב. מטרות העיסוק בשפה הכרת מאפיין של לשון הוראות: פתיחה בפועל, פעמים רבות בלשון ציווי	
מודעה	מודעה עמ' 50 בספר עמ' 162 במד"ל	א. מטרות כלליות הקניית כללים לכתיבת מודעה ובה פרטי אבידה ב. מטרות העיסוק בשפה קידום יכולת ההבחנה בין משלבי שפה במודעות שונות	
פרסומת	דרושים הורים מאמצים עמ' 53 בספר עמ' 167 במד"ל	א. מטרות כלליות עיסוק בנושא האבידה בסוגה נוספת הנגזרת מן התוכן ב. מטרות העיסוק בשפה 1. הכרת המאפיינים הלשוניים של הפרסומת 2. הבנת תפקידם של המאפיינים הלשוניים בהשגת מטרות הפרסומת	
השבת אבידה	השבת אבידה/ מיריק שניר עמ' 54 בספר עמ' 168 במד"ל	א. מטרות כלליות 1. עירור הזדהות עם המתרחש בעולמם של הילדים 2. קידום היכולת להתבונן בתופעה מזווית ראייה שונות (נושא האבידות מהיבטים שונים) 3. חשיפה למאפייני כתיבה של שירה מודרנית ב. מטרות העיסוק בשפה קידום ערנות ללשון יחיד וללשון רבים כרלוונטים להיבט הרגשי של הכתיבה	

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
אנחנו ובעלי החיים (המשך)	סיפור עם אתיופי	הרמאי עמ' 57 בספר עמ' 170 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. קידום ההבנה שאיבוד חפצים ובעלי חיים הוא תופעה כלל אנושית</p> <p>2. קידום הבנת הסיפור באמצעות מקדם ארגון (תרשים זרימה)</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>ביטוי מחשבות ועמדות באשר למסופר ושיתוף אחרים</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת לשון הסיפור</p>
	טקסט מידע	פסוקים מספר דברים בנושא השבת אבידה עמ' 58 בספר עמ' 171 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>הכרת מקורות העוסקים בהשבת אבידה</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית</p>
שונים ושווים	עלילון	מי בשק עמ' 64 בספר עמ' 172 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>קידום הבנת תופעות חברתיות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>קידום ההבחנה במאפייני הלשון הדבורה, הרווחת בעלילון</p>
	עלילון	הזבוב השקרן עמ' 66 בספר עמ' 173 במד"ל	<p>מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הכרת המאפיינים הלשוניים של העלילון</p> <p>2. קידום כתיבת טקסט דבור המאפיין עלילון</p>
משל	הדבורה והזבוב/ קרילוב עמ' 67 בספר עמ' 174 במד"ל		<p>א. מטרות כלליות</p> <p>קידום ההבנה של המשל בעזרת מקדם ארגון (תרשים זרימה)</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>1. למידה על תופעות ותהליכים פנימיים המתרחשים בעולם האמתי אף שעל פניו אין המשל עוסק בעולם המציאותי (קנאה, הערכה חברתית או חסרונה)</p> <p>2. קידום ההבנה שהקנאה היא תופעה חברתית אוניברסלית</p> <p>3. הבעת מחשבות ורגשות על תחושות קנאה</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הכרת המאפיינים של סוגת המשל</p> <p>2. הכרת המונח לשון ציורית וקידום הבנתו</p> <p>3. הכרת ביטויים המביעים אמת כללית</p>

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
שונים ושווים (המשך)	טקסט מידע	זבוב הבית/אלכס דורון עמ' 72 בספר עמ' 175 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. הרחבת הידע על הזבוב</p> <p>2. קישור המידע למשל שנלמד (אינטרטקסטואליות)</p> <p>3. קידום ההבנה של טקסט מידע באמצעות זיהוי חלקיו</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הכרת לשון שיח המידע</p> <p>2. הכרת מילים המסמנות מושגי מדע</p>
	טקסט מידע	דבורת הדבש/מתוך "טוב לדעת" עמ' 73 בספר עמ' 177 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>הרחבת ידע העולם בהקשר למשל</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הכרת המאפיינים הלשוניים של שיח המידע: שאילת שאלות ומתן תשובות בלשון עובדתית</p> <p>2. הכרת מילים המסמנות מושגי מדע</p>
	טקסט מידע	על הדבש ועל העוקץ/אבי ארבל עמ' 75 בספר עמ' 178 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. הרחבת הידע על תהליך יצירתו של הדבש</p> <p>2. קידום הבנת הטקסט בעזרת זיהוי חלקיו</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הכרת לשון שיח המידע</p> <p>2. הכרת מילים המסמנות מושגי מדע</p>
	אגדות חז"ל	שלמה המלך והדבורים עמ' 76 בספר עמ' 179 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>הרחבת הידע על תהליך יצירת הדבש</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>מפגש עם אגדת חז"ל: עמידה על ערכי האדם המובלעים בה והפקת הנאה מהמעשים הפלאיים המתוארים</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הכרת לשון המשל, שחלק ממאפייניה דומים ללשון המקרא</p> <p>2. קידום מודעות למילים בעלות אותיות משותפות שיש ביניהן קשר של משמעות והן רלוונטיות לתכונותיו של המלך שלמה הנזכרות בטקסט</p>

מטרות הוראה	הטקסט	הסוגה	נושא התוכן
<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. קידום ההבנה שהשונים - שווים בהיבטים מסוימים</p> <p>2. קידום ההבנה של הטקסט בעזרת מקדם ארגון (תרשים)</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>1. למידה על תהליכים פנימיים המתרחשים בעולם האמיתי אף שעל פניו אין המשל עוסק בעולם המציאותי</p> <p>2. הפגשת הילד עם בעיות ושאלות המעסיקות אותו כגון קנאה ותחרות</p> <p>3. הפנמת מסר על היכולת הגנוזה בכל אחד - הפנמה המסייעת בעיצוב תכונותיו ומאוויו של הקורא הצעיר</p> <p>4. מתן ביטוי למחשבות, לרגשות ולהבעת עמדה</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הרחבת אוצר הביטויים</p> <p>2. קידום השפה באמצעות רכישת מילים והיפוכן</p>	<p>האריה והעכבר / אזופוס</p> <p>עמ' 79 בספר עמ' 180 במד"ל</p>	משל	שונים ושווים (המשך)
<p>א. מטרות כלליות</p> <p>הרחבת הידע על הצפרדע</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הכרת לשון שיח המידע</p> <p>2. הכרת מילים המסמנות מושגי מדע</p>	<p>הצפרדע/מתוך "חיות בצבעים"</p> <p>עמ' 87 בספר עמ' 183 במד"ל</p>	טקסט מידע	
<p>א. מטרות כלליות</p> <p>הרחבת הידע על החסידה בהקשר לסיפור מלך הצפרדעים</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>חזרה על אותיות האלף-בית</p>	<p>החסידה/מתוך "טוב לדעת"</p> <p>עמ' 90 בספר עמ' 184 במד"ל</p>	טקסט מידע	
<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. קידום הבנת הטקסט באמצעות זיהוי קשרים סיבתיים</p> <p>2. קידום יכולת שחזור הטקסט באמצעות מקדם ארגון (תרשים זרימה)</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>1. למידה על תופעות חברתיות בעולם האמיתי אף שעל פניו אין הסיפור-משל עוסק בעולם המציאותי</p> <p>2. הפגשת הקורא הצעיר עם יצירה שלקחה נוגע גם בעולמו - סוף מעשה במחשבה תחילה</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הבנת מקומם של הפעלים בסיפור: פעלים בעבר מקדמים את העלילה; פעלים בהווה מציינים מצבים.</p> <p>2. רכישת ידע על שימוש נכון בשם המספר</p>	<p>מלך הצפרדעים</p> <p>עמ' 93 בספר עמ' 185 במד"ל</p>	סיפור עם	

מטרות הוראה	הטקסט	הסוגה	נושא התוכן
<p>א. מטרות כלליות הכרת המקור לפתגם המופיע בסיפור</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית</p>	<p>סוף מעשה במחשבה תחילה עמ' 99 בספר עמ' 187 במד"ל</p>	<p>טקסט מידע: פסוקים והיגדים</p>	<p>שונים ושווים (המשך)</p>
<p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>1. הפגשת הקורא הצעיר עם שיר לירי־תיאורי והומוריסטי הנוגע לעולמו של הילד; יצירת אינטראקציה באמצעות הבעת מחשבות ורגשות (איך זה להיות מלך? מתי מרוצים?)</p> <p>2. קידום הבנת מצבים ניגודיים (שביעות רצון לעומת חוסר שביעות רצון – מרוצה/לא מרוצה).</p> <p>3. יצירת ערנות ליסודות המוזיקליים בשיר (חריזה, חזרתיות היוצרת קצב) ועמידה על תרומתם לשיר</p> <p>4. הרחבת משמעותו של השיר באמצעות יצירת קשרים עם יצירות אחרות באותו נושא תוכן</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה זימון מחשבה על השפה</p>	<p>הצפרדע מרוצה/ נירה הראל עמ' 105 בספר עמ' 188 במד"ל</p>	<p>שיר</p>	
<p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>1. הפגשת הקורא הצעיר עם שיר אפי (בעל מוטיב סיפורי) קומי</p> <p>2. קידום ההבנה של מושג השררה – באמצעות הומור</p> <p>3. יצירת ערנות ליסודות המוזיקליים בשיר (חריזה ומקצב) ועמידה על תרומתם לשיר</p> <p>4. הבחנה בעיצוב השיר על הדף (שורות קצרות) ובתרומתו למשמעות השיר</p> <p>5. הרחבת משמעותו של השיר באמצעות יצירת קשרים עם יצירות אחרות באותו נושא תוכן</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה הבנת משמעותם של ביטויי פליאה</p>	<p>ישמרני אלוהים/ ע' הלל עמ' 109 בספר עמ' 190 במד"ל</p>	<p>שיר</p>	

מטרות הוראה	הטקסט	הסוגה	נושא התוכן
<p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>1. עירור הזדהות עם הילד העומד במרכז השיר</p> <p>2. הפגשת הקורא הצעיר עם שיר המציג סיטואציה הקרובה לעולמו</p> <p>3. בחינת ההיבטים השונים של מנהיגות הכיתה והעמקת התובנות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הבנת תפקידן של מילות הסלנג בשיר.</p>	<p>מלך הכיתה/חגית בנימן</p> <p>עמ' 111 בספר עמ' 191 במד"ל</p>	שיר	שונים ושווים (המשך)
<p>א. מטרות כלליות</p> <p>עמידה על התכונות הנדרשות ממנהיג</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>קירוב דמותו של משה לקורא הצעיר</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית</p>	<p>משה הרועה/רבקה אליצור</p> <p>עמ' 115 בספר עמ' 192 במד"ל</p>	אגדת חז"ל	
<p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>1. פיתוח ההבחנה בין יסודות מציאותיים ובין יסודות דמיוניים</p> <p>2. פיתוח היכולת לגלות משמעויות מפורשות וסמויות (ביצירה זו – המפורשות כולן בעולם הדמיון; הסמויות – בעולם המציאות)</p> <p>3. הפקת הנאה מייחוס תכונות אנושיות לצבים (האנשה)</p> <p>4. קידום ההבנה באשר ליכולתו של הפרט – הקטן החלש – לחולל שינוי בחברה</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הבנת תפקיד התארים כמוסיפים מידע על הדמויות ועל הסיבות לפעילותן</p> <p>2. קידום יכולת ההבחנה בקולות בסיפור</p>	<p>המלך צב־צב/ד"ר זוס</p> <p>עברית: לאה גולדברג</p> <p>עמ' 119 בספר עמ' 194 במד"ל</p>	שיר	
<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. הכרת היוצר ומה שעומד מאחורי כתיבת היצירה</p> <p>2. הכרת סוגת הריאיון</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>התאמת הלשון לנסיבות התקשורתיות: תפקידי הנמען והמוען</p>	<p>ריאיון</p> <p>עמ' 125 בספר עמ' 195 במד"ל</p>	טקסט מידע	

מטרות הוראה	הטקסט	הסוגה	נושא התוכן
<p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>1. קירוב התלמידים לספר</p> <p>2. הרחבת ההבנות הספרותיות באמצעות קשירת קשרים אינטרטקסטואליים (הקשר: יצירות שנכתבו או עובדו בידי אותו יוצר – אפרים סידון)</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. העשרת אוצר המילים</p> <p>2. הכרת צירופי לשון גבוהים</p> <p>3. הפקת הנאה ממשחקי מילים המעשירים את מילונו של הילד ואת הידע הדקדוקי שלו.</p>	<p>1. תקציר הספר: "עלילות פרדיננד פדהצור בקיצור"</p> <p>2. עלילות פרדיננד פדהצור בקיצור/אפרים סידון</p> <p>עמ' 127, 132 בספר עמ' 196 במד"ל</p>	<p>1. טקסט מידע (תקציר)</p> <p>2. סיפור</p>	<p>שונים ושווים (המשך)</p>
<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. הבנת הצורך בשלטים למטרות שונות</p> <p>2. הכרת מאפייניו של השלט</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>קידום ההבנה שלשלטים שפה משלהם, המותאמת לנסיבות התקשורתיות</p>	<p>שלטים, שלטים (כרוז)</p> <p>עמ' 131 בספר עמ' 197 במד"ל</p>	<p>שלט וכרוז</p>	
<p>א. מטרות כלליות</p> <p>הרחבה והעמקה בנושא השונות (מובדלות מכל סיבה שהיא)</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>1. קירוב התלמידים לספר</p> <p>2. הרחבת ההבנות הספרותיות באמצעות קשירת קשרים אינטרטקסטואליים (הקשר: יצירות שנכתבו או עובדו בידי אותו יוצר – אפרים סידון)</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. העשרת אוצר המילים</p> <p>2. הכרת צירופי לשון גבוהים</p> <p>3. הפקת הנאה ממשחקי מילים המעשירים את מילונו של הילד ואת הידע הדקדוקי שלו</p>	<p>1. תקציר: מעלה קרחות</p> <p>2. מעלה קרחות/ אפרים סידון</p> <p>עמ' 132 בספר עמ' 199 במד"ל</p>	<p>1. טקסט מידע (תקציר)</p> <p>2. סיפור</p>	

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
שונים ושווים (המשך)	1. טקסט מידע (תקציר) 2. סיפור	1. תקציר: בגדי המלך החדשים 2. בגדי המלך החדשים עמ' 134 בספר עמ' 200 במד"ל	א. מטרות ספרותיות 1. קירוב התלמידים לספר 2. הרחבת ההבנות הספרותיות באמצעות קשירת קשרים אינטרטקסטואליים (הקשר: יצירות שנכתבו או עובדו בידי אותו יוצר – אפרים סידון) ב. מטרות העיסוק בשפה 1. הכרת צירופי לשון ממשלב שפתי גבוה עיסוק 2. הפקת הנאה ממשחקי מילים המעשירים את מילונו של הילד ואת הידע הדקדוקי שלו
פרסומת	בגדי המלך החדשים/אפרים סידון עמ' 136 בספר עמ' 201 במד"ל	א. מטרות כלליות 1. הבנת מטרות הפרסומת 2. הכרת האמצעים המשמשים את הפרסומת בהשגת מטרותיה ב. מטרות העיסוק בשפה קידום היכולת ליישם את הנלמד על האמצעים לשוניים של הפרסומת (כתיבת פרסומת)	
שיר	איך יודעים שבא אביב?/דתיה בן דור עמ' 139 בספר עמ' 202 במד"ל	א. מטרות כלליות 1. חיזוק הזיקה לארץ ולטבע 2. ביסוס הידע על מבשרי האביב ב. מטרות ספרותיות 1. הבחנה באמצעים המעניקים מוזיקליות לשיר – חריזה, מקצב הנוצר מהחזרות על השאלה ועל התשובה – ועמידה על תרומתם לעליזות השיר 2. הפקת הנאה מהשיר העליז ב. מטרות העיסוק בשפה קידום מודעות למרכיבי השיר היוצרים את האווירה העליזה	
שיר-פזמון	מקהלה עליזה/לאה נאור עמ' 140 בספר עמ' 203 במד"ל	א. מטרות כלליות הפקת מידע על ציפורי ארצנו ב. מטרות ספרותיות הפקת הנאה משילוב התוכן, הצליל והאווירה ג. מטרות העיסוק בשפה הכרת שמות קיבוציים	

מטרות הוראה	הטקסט	הסוגה	נושא התוכן
<p>א. מטרות כלליות הרחבת הידע על מבשרי האביב</p>	<p>מבשרי האביב / משה שרגל עמ' 143 בספר עמ' 204 במד"ל</p>	טקסט מידע	עונת האביב וחגי האביב
<p>א. מטרות כלליות הבנת הקשרים בטבע: שרשרת המזון וקיום ירוק</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>1. יצירת מארג תרבותי-ספרותי באמצעות אינטרטקסטואליות (יצירות שנושאן "אביב")</p> <p>2. הבנת עצמי והזולת באמצעות חשיבה יצירתית: כניסה לנעלי הענק ולנעלי הילד שחדר לגן</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הכרת לשון הסיפור ולשון ציורית</p> <p>2. הכרת מבנה שיח הסיפור</p>	<p>הענק וגנו/ אוסקר ויילד עמ' 147 בספר עמ' 205 במד"ל</p>	אגדה	
<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. קירוב הילדים למסורת היהודית</p> <p>2. ביסוס הידע על סיפור יציאת מצרים</p> <p>3. קידום היכולת לארגן סדר אירועים ברצף הנכון</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית</p>	<p>1. חג הפסח – חג החרות – חג האביב</p> <p>2. ארבע הקושיות: מה נשתנה</p> <p>3. יציאת מצרים עמ' 152 בספר עמ' 207 במד"ל</p>	טקסט מידע: פסוקים ומידע היסטורי; טקסט מן ההגדה	
<p>א. מטרות ספרותיות</p> <p>1. הפקת הנאה מספרות היתולית שנושאה יציאת מצרים</p> <p>2. עירור רעיונות יצירתיים</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה קידום הפן היצירתי שבלשון – לשון ציורית ומשחקי לשון</p>	<p>קריעת ים סוף / פוצ'ו עמ' 157 בספר עמ' 208 במד"ל</p>	שיר-עלילון	

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
עונת האביב וחגי האביב (המשך)	טקסט מידע	מבחר ממכות מצרים/משה שרגל עמ' 159 בספר עמ' 209 במד"ל	א. מטרות כלליות 1. הרחבת הידע על מכות מצרים 2. קידום מיומנות איסוף מידע בעזרת דגם לארגון מידע על בעלי חיים 3. הכרת תופעות טבע ב. מטרות העיסוק בשפה 1. הכרת לשון שיח המידע 2. הכרת מילים המסמנות מושגי מדע וטבע
עלילון	המכות עמ' 161 בספר עמ' 210 במד"ל	א. מטרות ספרותיות עמידה על יחסי הגומלין בין האיור לבין הטקסט ועל תרומת האיור לפרשנות הטקסט ב. מטרות העיסוק בשפה קידום הקשר שבין התמונה לשפה: הכרת הדיאלוג	
סיפור עם	כוסו של אליהו/ עיבד: מ' בן אליעזר עמ' 163 בספר עמ' 210 במד"ל	א. מטרות כלליות 1. קירוב הילדים למסורת ישראל 2. הבגת החשיבות של קיום סדר פסח כהלכתו 3. הבנת חשיבותה של הכנסת אורחים ב. מטרות ספרותיות 1. הבחנה בין יסודות מציאותיים ובין יסודות דמיוניים ועמידה על מקומם באגדות מן המקורות היהודיים 2. יצירת מארג תרבותי-ספרותי באמצעות אינטרטקסטואליות: קשירת קשר ל"מעשה באוזנהמן"	
שיר	איפה האפיקומן/ פוצ'ו עמ' 166 בספר עמ' 212 במד"ל	א. מטרות ספרותיות 1. הבחנה בעיצוב השיר על דף ובתרומתו למשמעות השיר 2. הבחנה באמצעים המעניקים מוזיקליות לשיר - קצב וצליל - ועמידה על תרומתם למשמעות השיר ב. מטרות העיסוק בשפה הכרת שפה הומוריסטית	

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
חגים וימי זיכרון	טקסט מידע	יום הזיכרון לשואה ולגבורה עמ' 168 בספר עמ' 213 במד"ל	א. מטרות כלליות קידום הבנת הקשר בין הקמת המדינה ובין השואה ב. מטרות העיסוק בשפה הכרת לשון שיח המידע ההיסטורי
	שיר	ביום השואה והגבורה/אלה דור-און עמ' 169 בספר עמ' 214 במד"ל	א. מטרות כלליות 1. חיזוק תחושת ההשתייכות לעם היהודי 2. העלאת זכר הנספים והדגשת הידיעה שקיום המדינה מעניק לנו ביטחון 3. הכרת עברו של העם היהודי ב. מטרות העיסוק בשפה מפגש עם לשון השיר ומבנהו
טקסט מידע	יום העצמאות עמ' 171 בספר עמ' 215 במד"ל	א. מטרות כלליות 1. הבנת הקשר בין העצמאות שניתנה למדינת ישראל ובין המלחמה שפרצה בעקבותיה 2. הכרת אירועים חשובים בחיי העם 3. חיזוק הזיקה למדינה ותחושת ההשתייכות ב. מטרות העיסוק בשפה הכרת ההימנון, הכתוב במשלב שפתי גבוה	
שיר (הימנון)	התקווה/נפתלי הרץ אימבר עמ' 172 בספר עמ' 215 במד"ל	א. מטרות כלליות 1. הכרת סמלי המדינה 2. חיזוק הזיקה למדינה 3. פיתוח היצירתיות והדמיון	
טקסט מידע, טקסט בלתי רציף, סמלים	מנורה וענפי זית, סמל המדינה עמ' 173 בספר עמ' 216 במד"ל	מטרות כלליות 1. הכרת סמלי המדינה 2. חיזוק הזיקה למדינה 3. פיתוח היצירתיות והדמיון	

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
חגים וימי זיכרון (המשך)	טקסט מידע, טקסט בלתי רציף (טבלת הצבעה)	ההצבעה על מדינת ישראל/אורן ציבלין עמ' 175 בספר עמ' 216 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. הבנת חשיבותה של ההחלטה להעניק לנו עצמאות ובית לאומי</p> <p>2. הרחבת הידע על ההצבעה</p> <p>3. הכרת שמות של מדינות</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת לשון שיח המידע ההיסטורי</p>
שיר	מלחמה זה דבר בוכה/תרצה אתר עמ' 178 בספר עמ' 217 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>עירור המודעות באשר להשלכות המלחמה</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>1. הנגשת נושא המלחמה לקורא הצעיר</p> <p>2. שחרור ממתחים רגשיים באמצעות החוויה הספרותית-אסתטית</p> <p>3. העמקת התובנות על המלחמה ועל הכמיהה לשלום באמצעות ביטוי מחשבות רגשות והאזנה לאחרים</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת לשון ציורית</p>	
שיר-פזמון	חג לי/לאה נאור עמ' 179 בספר עמ' 219 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>השראת שמחה הכרוכה בבואם של חגים</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>הפקת הנאה מהשילוב בין התוכן החגיגי והמואר ובין המנגינה</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>מפגש עם לשון השיר ומבנהו</p>	
סיפור	סיפור על יעל בחג העצמאות לישראל/ רבקה אליצור עמ' 180 בספר עמ' 219 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>הדגשת השמחה ביום העצמאות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>1. פיתוח חשיבה: הרחבת פרשנות הסיפור</p> <p>2. העמקת התובנות על עצמי ועל החיים</p> <p>3. עירור הזדהות עם רצונה של יעל להיות עצמאית</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת לשון הסיפור ומבנהו</p>	
שיר-פזמון	אצלנו בחצר/נעמי שמר עמ' 184 בספר עמ' 220 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. הרחבת ידע העולם: הכרת ברכת שלום בשפות שונות</p> <p>2. קידום ההבנה שלכל עם שפה, תרבות ומאפיינים משלו</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הפקת הנאה מצליליות שפות זרות</p>	

מטרות הוראה	הטקסט	הסוגה	נושא התוכן
<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. הרחבת ידע על מדינות בעולם</p> <p>2. קידום מיומנות חברתית: שיתוף ועמידה בכללים</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>התאמת הלשון לנסיבות התקשורתיות: טקסט הפעלה</p>	<p>דגלים – משחק זיכרון</p> <p>עמ' 186 בספר עמ' 221 במד"ל</p>	<p>טקסט למטרות הפעלה</p>	<p>חגים וימי זיכרון (המשך)</p>
<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. קירוב למסורת היהודית</p> <p>2. הכרת המקורות לחג</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית</p>	<p>ל"ג בעומר</p> <p>עמ' 191 בספר עמ' 222 במד"ל</p>	<p>טקסט מידעי: פסוקים ומנהגים</p>	
<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. קירוב למסורת היהודית</p> <p>2. הכרת הרקע ההיסטורי לחג</p> <p>3. הרחבת הידע על החג</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת לשון שיח המידע ההיסטורי</p>	<p>מרד בר כוכבא / רבקה לוי</p> <p>עמ' 192 בספר עמ' 222 במד"ל</p>	<p>טקסט מידע</p>	
<p>א. מטרות כלליות</p> <p>קירוב למסורת היהודית</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>חידוד ההבחנה בין יסודות דמיוניים ובין יסודות מציאותיים</p> <p>כמקדמת את הבנת הסיפור</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת ניבים וביטויים</p>	<p>החרוב/ משה שרגל</p> <p>עמ' 194 בספר עמ' 223 במד"ל</p>	<p>סיפור</p>	
<p>א. מטרות כלליות</p> <p>הרחבת הידע על ירושלים</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>עמידה על תרומתם של הקצב ושל צירופי המילים החגיגיים לעיצוב החוויה האסתטית ולדימויה של העיר ירושלים בעיני רוחנו</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>היכרות עם מגוון השמות לעיר ירושלים ועם משמעם</p>	<p>שמות רבים לירושלים/ דן אלמגור</p> <p>עמ' 198 בספר עמ' 224 במד"ל</p>	<p>שיר</p>	

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
	טקסט מידע: פסוקים, מידע היסטורי	שבועות – זמן מתן תורה עמ' 200 בספר עמ' 225 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. קירוב למסורת היהודית</p> <p>2. הכרת המקורות לחג</p> <p>ב. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית</p>
שיר	כשקיבלו את התורה/ לאה נאור עמ' 202 בספר עמ' 226 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>1. קירוב למסורת היהודית</p> <p>2. עירור הזדהות עם ההתרגשות שאחזה בעם</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>יצירת מארג תרבותי-ספרותי: הרחבת היריעה של מעמד הר סיני וקשירת קשר עם הטקסט המקראי</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>קידום יכולת הזיהוי של קולות ומראות בשיר</p>	
סיפור	הביכורים שלי/ לאה נאור עמ' 204 בספר עמ' 227 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>קידום היכולת להפעיל שיקולי דעת, להתייחס למשתנים אחדים ולהחליט החלטות</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>פיתוח רגישות כלפי היצירה הספרותית: הבנת הדמות וקורותיה</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>הכרת מבני סמיכות והשלמת מבנים כאלה</p>	
אגדת חז"ל	רבי פנחס בן יאיר והעניים עמ' 208 בספר עמ' 228 במד"ל	<p>א. מטרות כלליות</p> <p>הכרה בחשיבות הנתינה</p> <p>ב. מטרות ספרותיות</p> <p>יצירת מארג ספרותי-תרבותי: הכרת יצירה מהמורשת התרבותית היהודית</p> <p>ג. מטרות העיסוק בשפה</p> <p>1. הכרת גוונים היסטוריים של השפה העברית</p> <p>2. זיהוי מילים המציינות משאלות, השערות ותכנון</p>	

נושא התוכן	הסוגה	הטקסט	מטרות הוראה
עונת הקיץ	שיר	גל היא ילדה של ים / יהונתן גפן עמ' 215 בספר עמ' 230 במד"ל	א. מטרות כלליות עירור הזדהות עם תחושותיה וחוויותיה של גיבורת השיר ב. מטרות העיסוק בשפה קידום היכולת לזהות דימויים בשיר ולהבין את תרומתם
	שיר	שרב/לאה גולדברג עמ' 217 בספר עמ' 231 במד"ל	א. מטרות כלליות הבנת תופעת מזג אוויר ב. מטרות ספרותיות 1. חוויה מחדש של התנסות מוכרת (שהייה בשרב) דרך המתואר בשיר 2. עמידה על האמצעים המוזיקליים בשיר - חריזה, מקצב וקולות - והצבעה על תרומתם לשיר ג. מטרות העיסוק בשפה הבנת תפקיד המטאפורות בשיר
סיפור	עכשיו קיץ, עכשיו גלידה/אהוד בן-עזר עמ' 218 בספר עמ' 232 במד"ל	א. מטרות ספרותיות 1. חוויה מחדש של התנסות מוכרת ובחינתה דרך המתואר בסיפור 2. עירור הזדהות עם דמותו של רוני ועם ההתרחשות המתוארת	א. מטרות ספרותיות 1. הפקת הנאה מהשיר ההומוריסטי 2. עירור הזדהות עם הדמויות ועם הסיטואציה המשפחתית 3. הבחנה באמצעים המוזיקליים בשיר - חריזה ומקצב - והבנת תרומתם לשיר
		ב. מטרות העיסוק בשפה הכרת לשון הסיפור ומבנהו	ב. מטרות העיסוק בשפה 1. מפגש עם לשון השיר ומבנהו 2. הרחבת אוצר המילים הספציפי
שיר	נוסעים לים/רוני בי־לב עמ' 222 בספר עמ' 232 במד"ל	א. מטרות ספרותיות 1. הפקת הנאה מהשיר ההומוריסטי 2. עירור הזדהות עם הדמויות ועם הסיטואציה המשפחתית 3. הבחנה באמצעים המוזיקליים בשיר - חריזה ומקצב - והבנת תרומתם לשיר	א. מטרות ספרותיות 1. הפקת הנאה מהשיר ההומוריסטי 2. עירור הזדהות עם הדמויות ועם הסיטואציה המשפחתית 3. הבחנה באמצעים המוזיקליים בשיר - חריזה ומקצב - והבנת תרומתם לשיר
			ב. מטרות העיסוק בשפה 1. מפגש עם לשון השיר ומבנהו 2. הרחבת אוצר המילים הספציפי

